



# Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

## Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

**Danskernes Historie Online** er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

### Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

### Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

### Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>



WALDEMAR GUSTAV  
OTTO BAUDITZ

# LIVSERINDRINGER

NEDSKREVNE I AARENE 1878—80

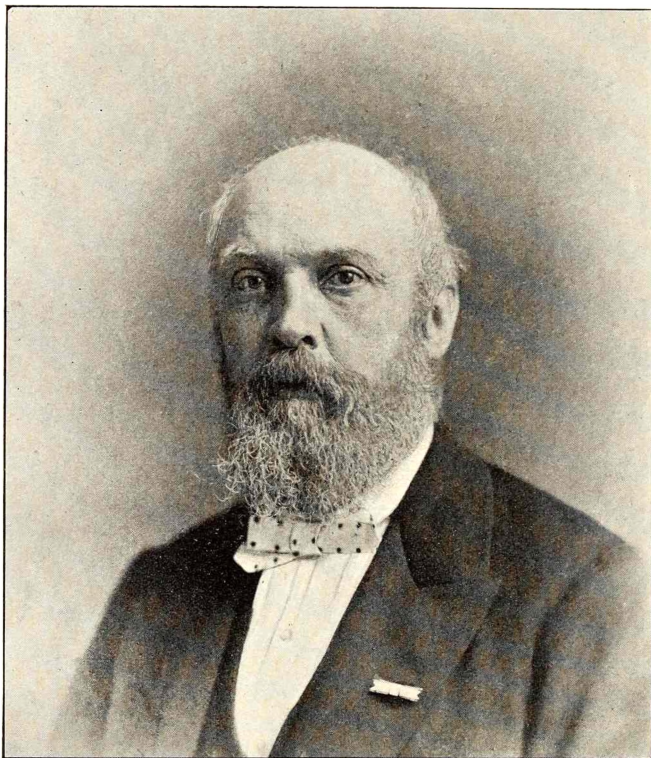
GYLDENDALSKE BOGHANDEL

# LIVSERINDRINGER

AF

**WALDEMAR GUSTAV OTTO BAUDITZ**





WALDEMAR GUSTAV OTTO BAUDITZ.

Født 15. Januar 1822, død 7. Marts 1901.

# LIVSERINDRINGER

NEDSKREVNE I AARENE 1878—80

AF

WALDEMAR GUSTAV OTTO BAUDITZ



KJØBENHAVN

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG (F. HEGEL & SØN)

TRYKT HOS J. JØRGENSEN & Co. (M. A. HANNOVER)

1903

## FORORD.

---

Waldemar Gustav Otto Bauditz, Søn af Generalmajor, Hofchef hos H. Kgl. Hh. Arveprinds Ferdinand, er født i Kjøbenhavn den 15de Januar 1822, indtraadte paa Landcadetacademiet 1834 og afgik fra samme som Secondlieutenant ved Livgarden til Fods. Fra 1844—48 gjennemgik han den kgl. militaire Høiskole og udnævntes ved sin Afgang fra Skolen til Premierlieutenant i Ingenieurcorpset. Fra 1848—51 var han tjenstgjørende ved Feltingenieurdetachmentet og deltog i alle tre Krige, saaledes i Slagene ved Slesvig og Dybbøl i 1848, i Fredericias Forsvar 1849 og i Slaget ved Idsted 1850. I sidste Halvdel af 1852 var han Folkethingsmand for Frederiksborg Amts 2. Kreds og tog samme Aar sin Afsked fra Krigstjenesten. Fra 1853—70 virkede han ved Jernbanevæsenet, i de tre første Aar ved den sydslesvigske Banes Anlæg og Drift og fra 1856 som øverste Ingenieur ved en sjællandsk Bane, indtil han i 1870 afgik fra denne Stilling efter Ansøgning paa Grund af Svagelighed. 1857 havde han faaet nyt Afskedspatent som Capitain.

Han har udfoldet en ikke ringe literair Virksomhed; han har saaledes oversat Macaulay's »Englands Historie« (1852—58) og leveret flere originale og oversatte Bidrag til Blade og

Tidsskrifter, samt udgivet Tidsskriftet »I ledige Timer« (1873—83).

18. December 1852 ægtede han Elisabeth Johanne Henriette Owen (f. 24. Juli 1827, død 7. Mai 1882).

Han døde 7. Marts 1901.

»Livserindringerne« ere nedskrevne i Aarene 1878—80, men Forf. har senere paa forskjellige Steder suppleret dem.

---



N. P. HOLBECH PINX : C. 1840.

**FERDINAND CHRISTIAN FÜRCHTEGOTT BAUDITZ**

Generalmajor,

Hofchef hos H. Kgl. Hh. Arveprinds Ferdinand.

Født 27. Juni 1778, død 29. April 1849.

## Barndom og Opvæxt.

1822—1838.

---

Jeg er født i Kjøbenhavn, den 15de Januar, 1822.

Min Oldefader, Adolph August Just Bauditz, døde Aar 1765 som Amtsforsvalter og Overførster i Travendahl, i Holstein.

En af hans Sønner Friedrich Carl Bauditz, født 1741, død 1816 i Aarhus, var en Tidlang Chef for 3die jydsk Infanteriregiment og ved sin Død pensioneret Generallieutnant. I sit Ægteskab med Sophie Koye havde han 5 Sønner og 1 Datter, der overlevede ham. 1884 ere han og hans ægtefødte Arvinger blevne naturaliserede som hørende til den danske Adel med Slægtens gamle Vaaben, bestaaende af tre Sølvhorn med gyldne Mundinger i blaat Felt og paa den lukkede Hjelm tre Strudsfer, den midterste blaa, de to yderste Sølv.

Den 3die af Sønnerne, min Fader, Ferdinand Christian Fürchtegott Bauditz, blev født paa Lolland, hvor min Bedstefader da laa i Cantonnement, den 27. Juni, 1778. Han blev i en ung Alder Officeer i Infanteriet, forflyttedes siden til Generalstaben, deeltog som Adjudant, tildeels (i Begyndelsen) i Kong Fredrik den 6tes umiddelbare Nærhed, i Krigen 1807—1815, dog uden at være med i nogen Træfning af Betydning. Under Krigen blev han ansat ved den sædvanligt Prinds Ferdinands kaldede Prinds Fredrik Ferdinands Stab og drog i hans Følge til Frankrig, 1815, med det danske Contingent. Han forblev indtil kort før sin Død, 28de April, 1849, i Prindsens



Tjeneste, en Tidlang som Adjudant, dernæst som »opvartende Cavalleer« og tilsidst som Marskalk, o: Hofchef, hvilken Stilling han forlod den 1ste Januar, 1849. Han var da Generalmajor, Kammerherre, Storkors af Dannebrogen og Dannebrogsmænd. En retskafnere, hæderligere, sanddruere Mand, en kjærligere Ægtefælle og Fader, en nidkjærere Statens og sine Forsattes Tjener, end han var, findes vist sjældent. I sit lykkelige Ægteskab med Caroline Holm, Datter af en velhavende Kjøbmand i Helsingør, født dér den 16de Mai, 1787, død i Kjøbenhavn, den 1ste September 1863, havde han 8 Børn, hvoraf de 7 overlevede ham. Af disse 8 Børn var jeg det næst- yngste.

Ved min Fødsel, den 15de Januar, 1822, boede mine Forældre i »Prinds Ferdinands Palais«, senere hans efterlevende Enkes, Arveprindsesse Carolines Palais, i Bredgade, næstsidste Huus fra Fredriksgaden; Hjørnehuset, der siden er gjenforenet med det, udgjorde da en særskilt Eiendom, som tilhørte en Generalstabsofficer Hagemann, der med sin engelsk fødte Hustru havde faaet en betydelig Formue og førte et stort Huus. Omtrent Aar 1814 vare mine Forældre, efter i »Krigens Tid« at have ført et omflakkende Liv, flyttede ind i den ovenfor omtalte Bolig, der var bleven anviist min Fader i Medfør af hans Stilling som »opvartende Cavalleer« hos Prinds Fredrik Ferdinand, en Søn af Kong Christian den 7des Halvbroder, Arveprinds Fredrik, og altsaa en Broder til Prinds Christian, den sildigere Kong Christian den 8de. Leiligheden laa i Palais'ets øverste Etage, der den Gang, som den Dag i Dag, bestod af flere adskilte »Pavillon'er«, med mellemliggende Qvistværelser, og jeg har endnu et levende Indtryk af den underlige Blanding af rummelige, men temmeligt lave og ikke videre lyse Værelser, Krinkelkroge, brede, mørke Gange, med Trappe op, Trappe ned, Hovedopgang indtil 1ste Sal ad en imposant Marmortrappe med snørklet Smedejærnsrækværk og til den øverste Etage deels ad en Fortsættelse i mindre størrelse af denne, deels af en halvt mørk, snever Bagtrappe. I Palais'ets Have, som endnu eksisterer, var der prægtige Frugttræer, blandt Andet et ældgammelt Morbærtræ, der bar næsten hvert Aar, og i Gaarden herlige, gamle Valnøddetræer. Om

Sommeren boede mine Forældre ofte paa Landet, saaledes, som jeg seer af min Faders i 34 Aar (1815—49) med stor Omhu førte Dagbog\*), i 1823 paa »Høigaarden« i Bagsværd; man nøiedes nemlig den Gang med at tage Sommerophold i en Bondegaard, hvor man forresten havde det langt landligere, end den overveiende store Deel af de Familier, som nu, for at følge Moden, hvert Aar skulle »ligge paa Landet« paa Strandveiens meest befærdede Strøg, have det i vore Dage.

Det er vist for de Fleste, lige som for mig, vanskeligt med nogenlunde Bestemthed at sige, hvor langt deres første tydelige Erindringer gaae tilbage; især forvexler man let Det, man i sin Barndom jevnligt har hørt fortælle, med Det, som man virkelig selvstændigt husker. Af de Smaatræk, hvorom jeg i de nærmest følgende Linier vil berette, kunne maaskee nogle ikke ublandet tilskrives min Erindring; men der er sikkert Ting, som jeg kan huske fra jeg var en  $3\frac{1}{2}$  à 4 Aar gammel. Jeg maa saaledes have været omtrent i den Alder, da jeg en Dag, nede i Palaisgaarden, var krøben op paa Tjernertrinet bag paa en Kareth, der holdt og ventede; da den pludselig kjørte til, faldt jeg ned og slog mig slemt i Baghovedet; jeg troer, at jeg tabte Bevidstheden, og jeg veed, at mit Hoved blødte, og at det blev badet med koldt Vand, efter at jeg var bleven bragt eller baaren ind i Vadskehuset. Jeg mindes ogsaa aldeles tydeligt gjentagne Besøg hos en gammel Geheimeraadinde Numsen, som, efter min Faders Dagbog, døde den 1ste Oktober, 1826, altsaa da jeg var  $4\frac{3}{4}$  Aar. En ugift Tante af mig, Frøken Louise Bauditz (død i Januar, 1872, 90 Aar gammel) var Selskabsdame hos den ældgamle Frue, der havde spillet en Rolle i Struensees paa Intriguer saa rige Tid. Da jeg besøgte hende, boede hun, og havde hun længe boet i en i Stormgaden beliggende, kongelig Bygning, hvor der siden blev indrettet Localer til det zoologiske Museum, som forblev dér, indtil det flyttedes hen i sin nuværende prægtige Bygning

\*) Jeg agter at skjænke den og nogle af hans efterladte Papirer til det kongelige Bibliotheks Manuscriptsamling, hvor den eller de, hvem de her anførte Uddrag maatte give Lyst til at gjøre nærmere Bekjendtskab med dette i flere Henseender interessante Værk altsaa formodentligt i sin Tid ville kunne faae det til Gjennemsyn.

i Chrystalgaden. Jeg husker, som om det var igaar, den gamle Dames hyggelige Dagligstue, i hvis ene Hjørne stod en stor, hvid Porcellainskakkellovn og i det andet et Skjærnbrædt, bag hvilket der blev skjænket Chocolate, Caffé og The. Min Hukommelse er sandsynligviis bleven skjærpet derved, at jeg altid fik noget Lækkert for Tanden, naar jeg besøgte »Geheimeraadinden«, som hun udelukkende kaldtes hjemme hos os. — En Begivenhed, som jeg erindrer, kan jeg efter min Faders Dagbog bestemt angive Tiden for. I Sommeren, 1825, da jeg var 3½ Aar, boede min Moder med sine 4 yngste Børn i Skovshoved; dér faldt jeg i Vandet fra en Badebro, og jeg kan endnu huske den uhyggelige, qvælende Fornemmelse, da Veiret gik fra mig. Sandsynligen har der ingen Fare været, da jeg, saa vidt jeg veed, strax blev trukken op igjen. Noget sildigere (1827?) er vist det Følgende skeet: En Linedandser, ved Navn Roat, gik flere Gange, saa vidt jeg erindrer, med en Trillebør foran sig, paa et Toug op fra Exerceerpladsen til et af Rosenborg Slots Taarne. Ved hans sidste Forestilling sprang Linen, da han var midt paa den, saa at han faldt ned og slog sig ihjel paa Stedet. I hin, paa Tildragelser fattige Tid, gav dette Anledning til megen Omtale. Da Ulykken skete, stod jeg med mine Forældre og flere andre Tjenestefolk oppe ved et af Palais'ets Loftsvinduer, hvorfra man kunde see Rosenborgs Taarne. Jeg *troer* at kunne huske at have seet en lille sort Tingest, nemlig Linedandseren, bevæge sig opad i Luften og saa med Et forsvinde; dog er jeg tilbøielig til at antage, at de Andre have seet det og jeg kun hørt dem fortælle det; i modsat Fald maa jeg den Gang ikke have været saa kortsynet, som jeg siden har været, saa længe jeg husker tilbage. Midt i November, 1828, havde jeg Mæslinger, maaske dog, at jeg da er bleven nærsynet.

Fra jeg var omtrent to Maaneder over 4 Aar, husker jeg ganske bestemt (Tiden kan jeg kontrollere ved at see efter i min Faders Dagbøger, hvor alle slige smaa Begivenheder, saa vidt de havde mindste Forbindelse med Hoffet, i Reglen berøres), at jeg saae den norske Hurtigløber Ernst i Gjøglerdragt udføre sine Kunster. Min Fader skriver derom: »Den 27de Marts, 1826. Løberen Ernst fra Norge løb i Dag Kl. 2 for

de kongelige høie Herskaber paa Amalienborg Plads; han løb tæt under Bygningerne 13 Gange rundt i 23 Minuter, hvilket udgjør en Distance af omtrent 8300 Alen, eller over  $\frac{2}{3}$  Mil.« Sligt kunde mere »de kongelige høie Herskaber« i hine Dage.

Samme Aar, nemlig den 1ste September, 1826, tildrog der sig ogsaa Noget, som jeg vel kun hørte fortælle, men som dog har gjort et meget stærkt Indtryk paa mig, saa at jeg tydeligt husker at have hørt den omstændelige Beretning derom hjemme. Det kongelige Artilleri gav den Gang undertiden om Efteraaret ude paa Amager store Fyrværkerier, der vel næppe i Pragt og Afvexling have kunnet maale sig med dem, vi nu hvert Aar see paa Tivoli, men der dog i visse Retninger vare storartede. I min Faders Dagbog findes derom anført: »Klokken 6 om Eftermiddagen kjørte jeg med min Hustru og de tre ældste Børn ud til min Broder Gustav\*) paa Christianshavn, hvorfra vi Kl. 7 kjørte til det Fyrværkeri, som Artillericorpsets Fyrværkere gave i det faste Batteri paa Amager. Det begyndte Kl.  $8\frac{1}{4}$  og varede til Kl.  $10\frac{1}{4}$ . Flere af Stykkerne mislykkedes, og der skete den Ulykke, at Kammerjunker, Capitain Beck af Artillericorpset blev, siddende med sin Familie blandt Tilskuerne, truffen i Underlivet og dødeligt saaret baaren hjem, hvilket gjorde et meget uhyggeligt Indtryk, da Ulykken, som skete i Begyndelsen, snart rygtedes.« Han døde den næste Dags Morgen.

Den 28de Marts, 1828, var jeg første Gang i det kongelige Theater, hvor jeg i min Barndom kom forholdsvis ofte, fordi mine Forældre tidt fik Fripladser, bl. A. til »Directionslogen« af et af Theaterdirectionens daværende Medlemmer, Geheimeraad Holstein, og fordi der jo den Gang næsten ingen andre Forlystelsessteder fandtes; jeg havde dog tidligere været paa »Morskabstheatret paa Vesterbro«. Jeg saae i det kongelige Theater den Gang: »Anekdotsamlingen«, »Guldbryllupsfrierierne« og »Den unge hidsige Kone«. Af Stykkernes Indhold husker jeg ikke det Mindste, og har jeg vel sagtens

---

\*) Carl Gustav Heinrich B., f.  $\frac{29}{6}$  1780, d.  $\frac{11}{12}$  1849; Generalmajor, Chef for Artilleribrigaden.

ikke forstaaet ret Meget; men deres Navne forekomme mig stadig som gamle Bekjendte.

Den 30te April, 1828, altsaa omtrent  $6\frac{1}{4}$  Aar gammel, blev jeg sat i en Skole, hvor der gik baade Piger og Dreng, hos en gammel, fransk født »Mamsel« Bouquet. Skolen holdtes først i Store Grønnegade, siden i Gothersgaden; der taltes stadigt Fransk til os, baade af Mamsellen selv og af hendes Medhjælperke, Jomfru Stine Kjærungaard, saa at jeg i mit 8de Aar kunde endda ikke saa lidt Fransk, hvilket jeg dog siden glemte igjen. Da de to Qvinder ikke længere kunde magte mig, idet jeg ikke mere respecterede deres Myndighed og lod haant om deres Straffe, blev jeg taget ud af deres Skole og sat i en privat Skole hos en Hr. Gundorph, en flink og yderst elskværdig Mand, død for nogle Aar siden, som 2den Bibliothekar ved Universitetsbibliotheket.

Den 1ste November, 1828, blev Prinds Christians Søn, Fredrik Carl Christian, sildigere Kong Fredrik den 7de, paa Christiansborg Slot formælet med Kong Fredrik den 6tes yngste Datter, Prindsesse Wilhelmine, der jo i 1837 blev skilt fra ham og sildigere gift med sin i 1878 døde Mand, vor Konges Christian den 9des ældste Broder, Hertug Carl af Glücksburg. I Anledning af Brylluppet fandt naturligvis mange Festligheder Sted; navnlig mindes jeg en prægtig Illumination, som har gjort et stærkt Indtryk paa mig. Jeg var jo rigtignok lille, og man var den Gang ikke forvænt, da Alt var tarveligere end nutildags; men jeg troer virkelig, at Illuminationen var glimrende. Hos alle rige Folk og paa flere offentlige Bygninger saaes store Transparenter, Pladsene vare oplyste med Begfakler, som leveredes af Artilleriet og passedes af Artillerister i lange, hvide Lærredskitler, Tøjhusets Vaabenhal var aaben og belystes med Blaalys. »De Kongelige« kjørte omkring overalt, saae, lode sig see og modtoges allevegne med Hurraraab. Den 4de November fandt det saakaldte »Indtog« Sted; det vil sige, de Nygifte bleve af Kongen, Dronningen, de andre Prinds og Prindsesser, med deres Følger, i høitideligt Optog ledsagede fra deres midlertidige Bolig, paa Christiansborg Slot, til »Prindsesse Wilhelmines Palais« — hun var, som Kongens Datter, da Hovedpersonen, Manden, Arveprindsens Søn, kun

Bipersonen — nu Kronprinds Fredriks Palais paa Amalienborg. Min Fader skriver derom bl. A.: »Kl. 12 til 1<sup>1</sup>/<sub>4</sub> gik det høitidelige Indtog fra Christiansborg til Amalienborg for sig, overensstemmende med Ceremoniellet, ifølge hvilket jeg med Generalstabens øvrige Officerer red foran Kongens Vogn. Toget gik i den skjønneste Orden. Østergade var bestrøet med Sand og Blomster, Klokkerne ringede, Kanonerne tordnede, og de paraderende Tropper toge sig godt ud.«

Den 4de eller 5te Mai, 1829, var der igjen Illumination i Kjøbenhavn, i Anledning af, at Prinds Ferdinand, hos hvem min Fader gjorde Tjeneste som »Cavalleer«, var bleven forlovet med Kong Fredrik den 6tes ældste Datter, »Kronprindsessen«, senere Enke-Arveprindsesse Caroline. Den 5te October var der atter Illumination, den mest glimrende af de tre, da Prindsesse Caroline og Prinds Ferdinand, som den 1ste August havde haft Bryllup og vare flyttede ind i deres Sommerbolig paa Frederiksberg Slot, holdt »Indtog« og droge ind i deres Palais i Bredgaden. Da Prindsessen var Kongens ældste Barn, gjordes der endnu mere Stads ad hendes end ad Prindsesse Wilhelmines Bryllup. Glæden var desuden dobbelt stor hos Kongen, fordi han havde tvivlet om nogensinde at faae sin Datter gift, da hun var født i 1793 og næsten 36 Aar gammel. Prinds Ferdinand var født i 1792 og døde i Sommeren 1863. Havde han overlevet Frederik den 7de, vilde han jo have været dennes Thronarving og altsaa, hvis han ikke havde givet Afkald, være bleven Konge af Danmark.

I Sommeren, 1829, boede mine Forældre i Jægersborg, hvor Chefen for Husarregimentet, General Friboe, som eiede et smukt Landsted i Lyngby, havde overladt dem sin Embedsbolig. Jeg omtaler denne Liggen paa Landet, fordi jeg husker den Mærkelighed, at der, inden vi flyttede ind, hvilket skete den 14de October, faldt en saadan Mængde Snee, at mange af de da næsten endnu heelt grønne Træer i Ermelundskoven og Dyrehaven knækkede under Byrden af den Tøsnee, der fæstede sig til Bladene.

Da min Faders Leilighed i Palaiset var bleven tagen i Brug til Bolig for Hofdamerne, flyttede vi ikke ind der ved vor Hjemkomst fra Landet, men i en Muurmester, Capitain i



Brandcorpset Lythhans tilhørende Gaard i Bredgaden, hvor vi boede paa 2den Sal i  $5\frac{1}{2}$  Aar. Til Palaiset, som vi nu forlode, men hvor min Fader dog beholdt to Tjenesteværelser — hvilket kom meget tilpas, da vi i 1834 flyttede ind i Stueetagen i den ved Siden af Palaiset liggende Gaard — knytter sig for mig selvfølgelig mange Minder, af hvilke jeg alt har meddeelt nogle; jeg vil her endnu omtale følgende:

Illuminationer fandt da og lige til Frederik den 6tes Død, i December, 1839, meget oftere Sted end nu. Det samme gjælder om Optog og lignende Høitideligheder, ved hvilke Hoffet, »de Kongelige«, som de da kaldtes, og Militairet spillede en langt større Rolle end i vore Dage. Flere Gange hvert Aar saae vi Kongen med »Suite« kjøre fra sin Bolig paa Amalienborg om ad Bredgaden et eller andet Sted hen, f. Ex. til Festforestilling i Theatret, et Par Dage efter hans egen og Dronningens Fødselsdage, eller til Høiesterets høitidelige Aabning paa Christiansborg Slot, den første Torsdag i Marts Maaned. »Suiten« bestod af de kongelige Prindser og Prindsesser, de til Kongens og Prindsernes Hoffer hørende Embedsmænd og »Hofcharger«, ved særdeles høitidelige Leiligheder Generalstabens Officerer og Staldetatens høiere Embedsmænd ridende, en Hofstaldmester paa en hvidfødt »Springer«, som hele Tiden gjorde Caprioler, en anden paa en ligeledes hvidfødt »Dandser« — begge Hingste — hvilken Sidste uafbrudt gik i Dandsetrin, og, foruden andre Personer, som jeg nu ikke kan huske, Escorte enten af Livgarden til Hest eller af Husarnerne eller af dem Begge. De Kongelige i deres forgyldte Karether, Kongen og Dronningen altid i den saakaldte »Glas-kareth«, kjørte da i Skridt eller Luntetrav, med Løbere tilfods, Forridere, Rideknægte paa de nærmer Forløbere og mindst to Lakaier bag paa Vognen. Kongen og Dronningen havde sex, ved særligt høitidelige Leiligheder otte hvidfødte Hingste af Fredriksborg Stutteriracen for deres Vogn, de andre Kongelige fire og Personalet i Følget to Heste, samt Livretjenere i Sko og Silkestrømper bag paa Vognen. De ovenomtalte »Løbere« tiltrak sig megen Opmærksomhed, naar de i deres hoppende, springende Løb viste sig foran de vælige Heste. Løberne

havde paa Hovedet et Slags Sølvhjelm, hvori der sad en Bouquet kunstige Blomster, og vare klædte i kort skarlagenrød Trøie, forneden kantet med Sølvfryndser, guult sølvfryndset Silkeskjærf om Livet, gule Knæbeenklæder, hvide Silkestrømper og Sko med store Sølvspænder. I den høire Haand holdt hver Løber en lang Spanskrørs Stok med svær Sølvknap og Sølvdupsko. Naar de Kongelige kjørte ud eller hjem i høitideligt Optog, efter at det var blevet mørkt, var der illumineret i alle de Gader, som de kom igjennem, om end ikke saa glimrende som ved de omtalte, store Fester saa dog nok til at fylde Gaderne med Mennesker, der hilsede de Kongelige med Hurraraab, undertiden blandede med Gadedrengenes Hujen og Piben i Fingrene, hvilket dog ikke skulde være noget Tegn paa Illoyalitet, men kun »Sjov«. Politibetjente og de ved slige Leiligheder aldrig manglende, patrouillerende Husarer havde travlt med at holde Gaderne ryddelige for Optoget og med at jage efter Gadedrengene, som havde deres Lyst af at drille Lovens Haandhævere, af hvilke de ofte fordrukne, rød næsede Politibetjente i deres røde, grønkravede Livkjoler, med trekantede Hatte paa Hovederne og den hyppigt benyttede Spanskrørs Stok i Haanden deels ikke vare populaire og deels opfordrede til at gjøres Nar ad. Gadedrengene og Pøbelen overhovedet spillede i det Hele den Gang en langt større Rolle end nu. Drukne Kjærlinger, Matroser og Hospitalslemmer hørte da til Dagens Orden — eller rettere Uorden — og vare til megen Morskab for Gadeungdommen, der i store Klynger samlede sig om dem og forfulgte dem med Raab, Piben og Hujen, indtil en Politibetjent fik Stimlen skilt ad ved Hjælp af sin Stok. Døddrukne Folk bleve, efter at det var mørkt, af Natvægterne »lagte paa Stigen« og baarne hen paa »Kamret«, ☉: Politikamret, hvor de da maatte sove Rusen ud. Sligt var langt fra sjældent. Vægterne, med deres Kabuds, Morgenstjerne, lange, blaae, kostelignende Frakke og store Skilt paa Brystet vare da ogsaa en stadig Gjenstand for Løier, især hvad angik den glade Ungdom. De havde hver en Pibe, hvormed de tilkaldte deres Kammerater, naar de trængte til Hjælp, for at væрге sig mod kaade Angreb eller for at »transportere«

en Drukken. Piben brugtes ogsaa, ledsaget af Raabet »Brand! Brand! Brand!« til at gjøre Ildalarm. Natvægterne kaldtes spøgende »Justitsraader«, hvorimod »Natvægter« var et temmeligt almindeligt Skjældsord, hvilket tyder paa, at de ikke nød megen Anseelse, og den fortjente Flertallet af dem heller ikke.

Jeg har ovenfor berørt, at Kongen hvert Aars første Torsdag i Marts Maaned kjørte i høitideligt Optog til »Høiesterets Aabning«, ved hvilken det nye Retsaar indlededes, idet Kongen, til hvem Tælen *altid* rettedes, fordi han antoges at føre Forsædet, paa den Dag personligt præsiderede i Retten, der holdtes paa Christiansborg Slot, i Folkethingets nuværende Sal. Garden til Fods besatte da Vagten paa Slottet, og i selve Salen paraderede som Drabanter 12 af de høieste og smukkeste Underofficerer i Fodgarden, med Hellebarder, commanderede af en Gardelieutenant, med »Sponton«, et Slags Officeershellebard, som Officererne bare indtil Slutningen af det forrige Aarhundrede, i Stedet for det sildigere indførte Sideværge. Drabantvagten maatte staae »rettet« og urokkelig stille, saa længe Retsforhandlingen varede, stundom flere Timer itræk, og ikke sjældent besvimedede en eller flere af Drabanterne. Jeg selv var nær ved det, da jeg i Aaret 1840 gjorde Drabantvagt i Høieste- ret som Lieutenant, og jeg maatte afløses en halv Timestid af en Kamerat. Efter Rettens Slutning var der stort Gallatæffel paa Christiansborg, og om Aftenen tilkom der alle de Garde- officerer og Hofcharger, som havde haft Tjeneste i Anledning af Rettens Aabning, fri Adgang til det kongelige Theaters Hofparquet. Disse Skikke bleve overholdte indtil 1848, og Christian den 8de, som var en stor Ven af slige Ceremonier, mødte ved den Leilighed i civil Hofdragt — ikke som Fredrik den 6te i Uniform — første Gang paa Grund af Sorgen, i en sort Klædes, siden i en carmoisinrød Fløjls, med hvidt Atlask foret, rundskjødet Kjole med Diamantknapper, en Diamantgraffe paa Skuldren, for at holde Elephantordenens blaae Baand, samt Diamants Kaardefæste, Knæ- og Skospænder; til Dragten hørte Knæbeenklæder og Silkestrømper. — Paa Søndagen før den første Torsdag i Martsmaaned blev den ovenfor beskrevne Ceremoni indledet ved »Herredagens Indridning«, hvilken Be-

nævne rimeligviis er en Overlevering fra den Tid, da »Her-  
 rerne, 3: Rigsraadets Medlemmer, udgjorde Landets høieste  
 Domstol. Det gik herved til som følger: De to kongelige  
 Herolder, hvis Forretninger i Praxis udførtes af Hoffourererne,  
 rede omkring og oplæste en Proclamation. Herolderne vare  
 klædte i kostelignende, vide, korte, med brede Guldtræsser  
 kantede, carmoisinrøde Fløils Vaabenkjortler, paa hvis Bryst og  
 Ryg Danmarks Vaaben, vist  $\frac{3}{4}$  Alen i Kvadrat, var broderet i  
 Guld, Sølv og Silke; de bare endvidere hvide Hjortelæders  
 Beenklæder, høie Ridestøvler med Guld-Spændesporer og paa  
 Hovedet en med Guldtræsser kantet Mellemting af en Fløils  
 Hat og en Barret. Deres Hestes prægtige guldbroderede Skab-  
 rakker og øvrige Opsadling svarede til deres Dragt. I den  
 høire Haand holdt hver af Herolderne en lille, et Scepter lig-  
 nende Stav og en Pergamentsrulle, paa hvilken Proclamationen  
 var skreven. De escorteredes af en Afdeling Hest-Livgardere,  
 i lyseguul Gallauniform, Karle paa henved 3 Alens Høide, i  
 stive Støvler, paa svære, blankbrune Heste, medførende Pauker  
 og Trompeter, som vare forsynede med pragtfuldt broderede  
 Fløils Behængning, kantet med Guldfryndser og Guldqvaster.  
 Optoget red i Skridt gennem Gaderne; foran de kongelige  
 Palaiser og offentlige Bygninger samt paa Pladsene gjordes  
 Holdt, Rytterne svingede op i to Geledder, med Musiken paa  
 høire Fløi og de to Herolder foran Fronten, der blev blæst  
 »Touche« eller »Fanfare« og slaaet paa Pauker dertil, en af  
 Herolderne rullede Pergamentsbladet op og læste Proclama-  
 tionen høit, atter Fanfare, og hele Optoget svingede ud igjen  
 og red videre, naturligviis ledsaget af en skrigende, støiende  
 Folkestimmel, for paa næste Sted at gjentage det Hele.

Jeg vil endnu her omtale en i hine Dage ved Hofferne  
 særdeles yndet Fornøielse, som vi Børn paa Palais'et havde  
 megen Glæde af, nemlig Kanepartierne. Enten maa man den  
 Gang have haft flere Sneevintre og hyppigere godt Kanefore,  
 eller ogsaa maa Lysten til at kjøre i Kane have været større  
 end nutildags; saameget er i hvert Tilfælde vist, at der i  
 Fredrik den 6tes og Christian den 8des Tider blev kjørt langt  
 meer i Kane af baade høit og lavt staaende Kjøbenhavnere,

end det nu er Tilfældet. Naar der fra en af de kongelige Familier, undertiden fra Kongen og Dronningen selv, udgik Indbydelse eller Tilsigelse — Kongen indbød aldrig; han »tilsagde«, eller rettere »ansagde«, som det den Gang hed, sine Gjæster, og det gjorde Prindserne i Reglen ogsaa — til et Kaneparti, var det en heel Begivenhed. De tilsagte Herrer indbøde hver en Dame, saafremt ikke, hvilket som oftest skete, en saadan var dem tildeelt, afhentede hende og mødte enten selv kjørende i Een- eller Tospænderkane, i sidste Tilfælde altid med Kudsk bag paa, eller kjørt af Kudsken, i den Tilsigendes Gaard. Alle de Kongelige og de fleste andre Deeltagere havde Forridere, Kongen og Dronningen hver to. Naar Selskabet var forsamlet, i Reglen Kl. 11 à 1, og havde faaet sig en lille Hjertestyrkning, begyndte Touren næsten altid med, at der kjørtes et Par Gange rundt om Amalienborg Plads, saa ned ad Bredgaden og rundt om »Hesten« paa Kongens Nytorv og dernæst ud ad en af Portene, sædvanligt Østerport eller Castelsporten, ad Strandveien til Bellevue, Eremitagen eller Charlottenlund, hvor der blev spist, drukket og dandset. Som oftest skete Hjemkjørselen i Mørke, og Forriderne havde da Begfakler i Haanden. I Kjøbenhavn kjørtes da atter rundt om Pladsene, og tilsidt bleve Faklerne kastede i Baal i Indbyderens Gaard. Man kan indsee, hvilken Fryd denne Hjemkomst med tilhørende Finale var for os Børn; især naar Faklerne bleve brændte op i Prinds Ferdinands Gaard. De i Kanetouren deeltagende, undertiden med lidt Forstærkning af Andre, endte som oftest Dagen med en lille Dands i det indbydende eller tilsigende »Herskabs« Huus.

Jeg er ved disse Erindringer kommen til at omtale Ting, om hvilke jeg først i mine noget modnere Aar har gjort Erfaring, men dog kun saadanne, som umiddelbart slutte sig til mine tidligste Barndoms minder.

Den 25de Januar, 1830, blev Prindsesse Caroline næsten brændt ihjel. Flammen fra en Lampe tog fat i hendes Kappes Strimler, og inden Kammerjomfruen kunde ile hende til Hjælp, blev hun rædsomt forbrændt i Ansigtet, paa Halsen og begge Hænder. Efter nogle Maaneders smertelige Sygeleie kom hun

sig, men har hele sit Liv baaret Spor af dette Ulykkestilfælde.

I Løbet af Aaret 1832 kom jeg som 10aarig Dreng ind i »Efterslægten«, som Efterslægts Selskabets Skole i daglig Tale kaldtes, og der gik jeg 1½ à 2 Aar. Skolen havde alt den Gang samme Locale som nu, paa Østergade; den ansaaes med Rette for at være meget god og besøgtes vist af en 300—400 Elever. Inspecteur (Forstander) var den Gang Friedenreich, der desuden læste Historie og Geographi med nogle Classer. Jeg har Indtrykket af, at han var en streng, men retfærdig, dygtig og anseet Skolemand. Prygl vare ikke sjeldne Varer, baade Knubs, Ørefigen og, naar man havde forseet sig slem, Spanskrør paa Bagen, inde i Hr. Friedenreichs Værelse, af hans egen Haand; og han lagde ikke Fingrene imellem. Han slog »en proper Stok«, som et vittigt Hoved sagde om ham. Blandt mine Lærere husker jeg, foruden den ovenfor omtalte Hr. Gundorph, fra hvis Skole jeg kom ind i Efterslægten, bl. A. vor Religionslærer, en højst snurrig, gammel Fyr, ved Navn Paulin, hvem vi, af hvilken Grund veed jeg ikke, havde givet Øgenavnet »Puttehønsbeem«, og med hvem vi dreve mange Løier. Han var en knoklet, høi, tynd og stiv Knark, snusede stærkt og brugte altid store blaat- og rødtærnedede Bomuldsloppetørklæder, som han, idet han gravitetisk satte sig til Rette paa sin Stol, forsigtigt bredte ud over sit Skjød og sine Knæer. Han var rød i Ansigtet, havde en tynd, skarp, blaarød Næse, bar rødladen Paryk, talte med en Grav-røst i lidt (jydsk?) Dialect og var ikke sparsom med Ørefigner, som det sjældent manglede ham paa Leilighed til at uddele. Blandt mine Classerater var en vis Carl Birch, et udmærket Hoved, men en doven Rad og stor Gavtyv. En Dag sad Birch paa forreste Bænk, lige ved Hr. Paulin. Hans Nabo blev hørt i Bibelhistorie og vidste ikke Navnet (Melchisedek) paa den Konge, der gik Moses imøde. I sin Nød puffer han til Birch og spørger: »Hvad hed han?« hvortil Birch sagte hviskende svarer: »Han Du veed nok!« »Kong Anuvænok!« svarede Staklen dristigt og høit, hvorpaa Hr. Paulin under hele Classens Skoggerlatter langede Synderen et Ørefigen med



den høire og Carl Birch et med den venstre Haand, saa det kladskede. — Af Folk, der have efterladt sig et Navn, gik den Gang i Efterslægten, saa vidt jeg husker, den nu bekjendte Romanforfatter, Professor Herman Ewald, og Chiewitz, den i en ung Alder døde Forfatter til Stykket »For Alvor« og Novellerne »Saaledes forholder det sig«, »Fra Gaden«, »Japhet der søger sig en Kone«, m. fl. — I Forhuset, ud mod Østergade, boede da en af Kjøbenhavns større Boghandlere, Brummer; hans Boglade var i Stueetagen.

I Eftersommeren eller Efteraaret, 1833, blev jeg tagen ud af Efterslægtsskolen og kom til at gaae hos en Premierlieutenant Christian Deichmann af Artilleriet, for at forberedes til Adgangsexamen til Landcadetacademiets yngste Classe. Hans særligt paa Forberedelsen til de militaire Opdragelsesanstalter indrettede Skole laa paa Hjørnet af Vimmelskaftegade og Knabrostræde. Som Curiosum skal jeg anføre, at vi dør lærte Islandsk, vist ikke med stort Udbytte for Eleverne, i hvert Tilfælde ikke for mig; siden er det jo blevet almindeligere — om med større Nytte skal jeg lade være usagt. Deichmann læste selv Dansk med os; han var en yderst streng og pedantisk Lærer og meget ilde liidt af sine Elever, men han lærte os grundigt og godt. Deichmann vedblev at være min Lærer i Dansk paa Landcadetacademiet, indtil han, i en forholdsvis ung Alder, døde af Brystsyge, vist i 1837.

Den 9de April, 1834, mødte jeg til Legemsundersøgelse paa Landcadetacademiet, som laa paa Hjørnet af Bredgaden og Academigaden (nu Fredericiagaden). Det kneb for mig ved Synsprøven, og jeg er tilbøielig til at troe, at der blev taget med Fløilsfingre paa mig. Jeg var nemlig temmelig nærsynet, saa at jeg fra mit 12te Aar har maattet bruge Øienglas, selv i Classen paa Academiet, og vilde vist være bleven casset, dersom Prøven havde været skarp, hvilket den langt fra var. Jeg blev for Exempel ført hen til Vinduet paa Hjørnet af Bredgaden og spurgte: »Hvem gaaer udenfor Prinds Ferdinands Port?« »To Skildvagter«, svarede jeg. »Hvilken Farve ere deres Rabatter?« (Opfæstninger foran paa Brystet). »Grønne«. Det havde jeg seet, da jeg om Morgenen gik til Academiet.

»Rigtigt; og hvad springer der op ad den ene Skildvagt?« Jeg havde Valget imellem en Loppe og en Hund; det Første kunde man ikke billigviis forlange, at jeg skulde see paa den Afstand; jeg svarede derfor: »En Hund.« »Rigtigt!« og dermed var den Deel af Prøven lykkeligt overstaaet.

Jeg bestod meget godt til Adgangsexamen til Landcadet-academiets yngste Classe, i hvilken man ikke kunde blive optagen i en yngre Alder end efter det fyldte 12te Aar; husker jeg ret, blev jeg No. 1, og jeg kunde rimeligviis, hvis ikke Aldersbestemmelsen havde været iveien derfor, have taget Examen til næstungste Classe. Jeg havde nemlig i Efterslægtsskolen i flere Fag, bl. A. i Mathematik, lært saa meget, at jeg i det første Aarstid ikke behøvede at læse meer end høist ubetydeligt udenfor Timerne, og herved lagdes Grunden til en Dovenskab, der gjorde, at jeg siden ikke hævdede den Plads, som jeg ifølge mine Evner let kunde have bevaret. Dog var jeg altid ret flink i Mathematik.

Jeg kommer nu til at omtale det for en Deel Aar siden saeligt hensøvede Landcadetacademi; i det Haab, at det, helst sammen med sin ligeledes forsvundne Broder, den kongelige militaire Høiskole, en Gang om ikke alt for lang Tid, lig en anden Fugl Phønix, maa gjenopstaae af sin Aske, til Danmarks Hærs Bedste, vil jeg give en nogenlunde fuldstændig Fremstilling af, hvad jeg veed om det — og længere nede i disse Optegnelser ligeledes om Høiskolen.

Den 1ste Mai, 1834, blev jeg Cadet i yngste Classe (ogsaa kaldet 1ste Classe; 5te Classe var den ældste), fik No. 14 H. K., 3: Hofkassenumret, og flyttede ind paa Academiet. Kongen havde nemlig den Gang 14 Hofkasse-Cadetpladser at besætte; med dem var forbunden en Maanedsløn af 32 Kroner\*), hvoraf Kost og Uniformering afholdtes. Af saakaldte »virkelige Cadetter« var der, saa vidt jeg husker, 60; de havde samme Maanedsløn og fik desuden ved Afgangen som Officer en

---

\*) Indtil 1875 regnedes der her i Landet i Rigsbankdaler à 6 Mark eller 96 Skilling; men jeg har overalt reduceret Rigsbankdaleren, = 2 Kroner, til Kronemønt.

Eqviperingsgodtgjørelse af 400 Kroner. De virkelige Cadetters Pladser vare forbeholdte tjenstgjørende, afskedigede eller afdøde Officerers Sønner. Efter et Aarstids Forløb blev jeg virkelig Cadet og fik Nummer 30. Desuden fandtes der nogle Legatpladser, og nogle Cadetter, som ikke vare i de ovenanførte Pladse, nødte fri Undervisning. Hofkasscadetternes Løn uddededes som Godtgjørelse for den af Cadetunderofficererne, der i min Tid kaldtes Repetenter, og de ældste Cadetter besorgede Pagetjeneste, hvorom mere nedenunder. Efter et andet Forhold deelttes Cadetterne i Academi- og Bycadetter; disse gik egentlig blot i Skole paa Academiet og boede i Byen, men vare dog ogsaa i de fleste andre Henseender samme Disciplin underkastede som Academicadetterne, med Undtagelse af Tilladelsen til at gaae ud. De sidst Nævnte, omtrent 80 i Tallet, foruden Repetenterne, boede tillige med disse paa Academiet, og Academicadetterne maatte i Reglen ikke gaae ud undtagen Lørdag fra Kl. 6 til 10 Aften og Søndag fra Kl. 8 Morgen til 10<sup>3/4</sup> Aften, samt i Ferien — naar Nogen af dem undtagelsesviis blev paa Academiet — ligesom paa Søn- og Helligdage. Extra Udgangstilladelse gaves dog nogenlunde villigt, bl. A. ogsaa længere ud paa Natten, naar man f. Ex. skulde paa Bal, medmindre man var under »den strenge Disciplin«, 0: midlertidigt for slet Opførsel, overdreven Dovenskab, Forsømmelighed i høi Grad o. a. Dslg. var nedsat i en særskilt Afdeling, der blev behandlet strengere end de Andre, idømtes Rottingstraf for et godt Ord og ikke under nogen Omstændigheder maatte gaae ud undtagen om Søndagen fra Klokken 9 Morgen til 10 Aften. »Streng Disciplin« varede mindst 2 Maaneder og kunde naturligvis forlænges. Selve den daglige, almindelige Disciplin var overhovedet temmelig skrap, men i det Hele og Væsentlige retfærdig. Enhver af Cadetternes Foresatte — Repetenter, Cadetofficerer eller Lærere — anmeldt Forseelse medførte Straf. Den kunde bestaae i: »Sidden over«, om Middagen eller Søndag Formiddag; <sup>3</sup>/<sub>4</sub> Time i »den staaende Cachot«; Arrest, enten om Hverdagen fra Kl. 12<sup>0</sup>—3<sup>0</sup> eller 12 à 24 Timer om Søndagen, i Værelse, lys eller mørk Cachot, paa almindelig Kost eller Vand og Brød; Nægtelse af Udgangstilladelse, kaldet »Huusarrest«, paa de sædvanlige Ud-

gangstider, og endeligt 6—12 Rottingslag, der aldrig idømtes første Gang, uden at Synderen samtidigt dermed sattes under den ovenfor omtalte »streng Disciplin«; saalænge man var under den, kunde den vagthavende Skoleofficer uden Dom give En 6 Slag Rotting, men maatte da melde dette. Cadetterne i 5te, 3: ældste Classe, fik aldrig Rottingslag, selv naar de vare under streng Disciplin. Alle Straffe idømtes af Corpsets Commandeur, og Befalingen om dem oplæstes om Morgen, ved Paraden. Til Disciplinens ikke skrevne, men lige fuldt heelt gyldige Lov hørte endvidere, at enhver yngste Cadet maatte lyste den ældre; navnlig maatte de yngre Cadetter adlyde de ældste i Et og Alt. Opsætsighed straffedes paa Stedet med en Lussing. Naturligviis bleve de Smaa og Svage ikke saa lidt tyranniserede af de Store og Stærke, og den herskende Tone var vel ikke heelt fri for Raahed; men i denne Henseende var Forholdet dog blevet langt bedre, end det havde været inden 1831, i hvilket Aar Landcadetacademiet var blevet heelt omorganiseret. Under »den gamle Indretning«, som Tiden før 1831 i mine Cadetaar kaldtes, skal Raaheden, Prygleriet og Tyranniseringen fra øverst til nederst have været i en modbydelig Grad herskende, og Cadetterne lærte ikke ret meget, det vil sige, hvad boglige Kundskaber angik. Derimod bleve de vist godt militairt uddannede.

I min Tid var Underviisningen, efter den Mening, som jeg nu har om den, saa god, at man vanskeligt i vore Dage finder den bedre, ja næppe saa fyldestgjørende i nogen af Realafdelingerne i Landets Skoler. Vi havde i det Hele dygtige Lærere, i mange Fag de bedste, der fandtes i Kjøbenhavn. I de fleste Lærefag vare Lærerne i Flæng civile og militaire, meest civile; kun i de egentligt militaire Fag vare de naturligviis alle Officerer, og i visse Fag var Underviisningen lagt i Skoleofficerernes Hænder. Der blev underviist i Religion, Moral for Krigere, Logik — de sidste to Fag i de ældste Classer — Dansk, Tydsk, Fransk (*ikke* Engelsk) Geographi, Historie, Regning, Skrivning, Frihaandstegning, Korttegning, Mathematik, Physik, Opmaaling, Croquering, Artilleri, Fortification, Garnisonstjeneste (de 6 sidste Fag i ældste Classe), Excercits, Commando, Legemsøvelser, Hugning, Fægtning, Svømning,

Dands og Ridning — det Sidste kun i ældste Classe. Af disse Fag vil jeg ikke paastaae, at »Logik« og »Moral for Krigere« dreves med Iver eller havde Stort at sige; vi Cadetter betragtede det meest som »Grin«. Garnisonspræst, Professor Brorson, var Lærer i »Moral for Krigere«. Af hans tykke Haandbog deri husker jeg bl. A. følgende Spørgsmaal og Svar: »Hvorved udmærker Krigeren sig?« »Ved en flink Holdning og et rask, truende Blik!« I de fleste andre Fag var Underviisningen god og grundig, særligt i Mathematik, og i alle legemlige Øvelser var den fortrinlig. Jeg havde i 5 Aar i Mathematik uafbrudt den som Elementarlærer udmærkede Cand. theol. P. C. Berg (død som Præst i Sværdborg, i det sydlige Sjælland), i Fransk Professor Boring, i Dansk først den ovenfor nævnte Premierlieutenant Christian Deichmann og efter hans Død Digteren H. P. Holst, der imidlertid efter min Mening langt fra var saa god en Lærer som Deichmann. Til Underviisningen i Legemsøvelser havde vi ikke blot et meget rummeligt og høit Locale, men ogsaa et fortræffeligt Lærerpersonele, bestaaende af det militaire, gymnastiske Instituts Officerer, Lieutenanterne la Cour (død som afskediget General) og Grüner (død som Chef for Institutet og Oberstlieutenant) og af alle de til Tjeneste ved Institutet værende Underofficerer. Rideunderviisningen gik for sig i »Dronningens Ridehuus«, i Frederiksgade, under Ledelse af en af Skoleofficererne, i min Tid Cuirasseerlieutenant Funck, en stor Stud og rigtig Bulderbasse; til disse Øvelser holdtes 8, paa Academiet opstaldede Heste.

Corpset bestod i de 5 Aar, i hvilke jeg var Cadet og boede paa Academiet, af saa vidt jeg husker omtrent 150 Cadetter, hvoraf, som ovenfor anført, omtrent 80, nemlig de fleste virkelige og Hofkasscadetter, vare Academi- og de øvrige Bycadetter. Vi vare, som sagt, deelte i 5 Classer. Yngste Classes Elever, de saakaldte »blaae Cadetter« eller med et fra den »gamle Indretning« laant Udtryk »Skolakkerne«, havde heelt mørkeblaa Dragt, Trøie, med smaa korte Skjøder og hvide Tinknapper, og flad, blaa Kaskjet; de øvrige Classers Elever bare lignende Trøier, men af kraprødt Klæde, med hvide Tin-

knapper, lyseblaa Krave og Opslag, besatte med Sølvtrusser og Sløifer, samme Hue som de blaae Cadetter, dog til Galla og Kirkeparade Chacot med Sølvcordoner og hvid Pompon, om Sommeren til Galla hvide Buxer, til Hverdag blaastribede, af det saa kaldte »Cadettøi«, og om Vinteren mørkeblaae Buxer og Cavai samt endeligt Sabel og Patrontaske med Kongens Navnetræk i sort lakeret Kryds-Skuldergehæng. Paa Skulderen havde vi lyseblaae, med Sølvtrusser kantede Stropper eller Klapper, hvorpaa Classens Nummer var anbragt. Ved festlige Leiligheder paraderede Cadetcorpset med Gevær. Vi saae ret godt ud, men kunde dog i denne Henseende ikke maale os med Søcadetterne i deres flotte mørkeblaae, rødkravede, guld-tressede korte Jakker — til Stads bredskjødede Kjoler — tre-kantede Hatte og Dolke.

Af de Cadetter, der vare bestaaede til Officeersexamen, og som altsaa i Grunden vare Officerer og haavde »Anciennitet« som saadanne, maatte, hvis jeg ikke husker feil, en 8—10 Stykker gjøre eet Aars Tjeneste som Cadetunderofficerer eller »Repetenter«; de boede Alle paa Academiet og bare Cadet-uniform med Secondlieutenantsepauletter, men ingen Porte-épée. Hver Classe havde sin Repetent, der førte det daglige, særegne Tilsyn med den, og da navnlig under Lectielæsningen sad i Classen og holdt Orden; som Navnet antyder, skulde de vel i Grunden have været os behjælpelige med at gennemgaae vore Lektier; men det gjorde de næsten aldrig.

Paa Academiet boede ogsaa Commandeuren og Capitainen, der havde Leiligheder for Gifte, samt 8 Skoleofficerer, Premierlieutenanter, hvem der kun anvistes Boliger for Ugifte. Chefsposten var en Hæderspost, i Reglen uden praktisk Betydning. Vi Cadetter saae kun sjældent Chefen, bl. A. ved den høitidelige Parade, der afholdtes hvert Aar efter endt Examen. I min Tid var først en Prinds af Hessen Philipsthal, gift med Prindsesse Juliane (Prindserne Christians og Ferdinands ene Søster) vor Chef; hans Efterfølger blev General Frederik Løvenørn Bardenfleth, der tillige var Chef for »Den kongelige militaire Høiskole«.

Commandeuren i hele min Tid Kammerherre, Oberstlieutenant — siden Oberst — Georg Linde, havde en prægtig Bolig i



Hovedbygningens Stueetage, paa Hjørnet af Academigaden og Bredgaden og en ikke ganske lille Have. Han var en godmodig, elskværdig, af sine Undersaatter afholdt og agtet Mand; han var retfærdig, ikke streng, men dog hellerikke eftergivende indtil Svagthed. Vi kaldte ham »Gjøgen«, om fordi han var den Første, lige som Gjøgen i Gnavspillet, eller af en anden Grund, veed jeg ikke. Han havde den eienommelige Vane næsten altid at begynde sin Tiltale til En med en Lyd, der lignede »Pst, Pst!«, hvilket vi ogsaa til en Afvexling brugte som Øgenavn til ham.

Næstcommanderende, i min Tid Capitain Tobiesen, boede i en lille Sidelænge, med Indgang fra Gaarden og Gavl mod Academigaden. I dens Forlængelse laae Stalden, Karlekamrene og Sygestuen. Han fulgte efter Linde som Commandeur, men blev afskediget i Unaade fra sin Tjeneste. Vi Cadetter holdt ikke af ham. Han tiltalte os i Reglen i en spottende, haanlig Tone, som vi ikke kunde fordrage. Et af hans Yndlingsudtryk, naar han vilde have En til at gaae ud af hans Contor, var: »Behag at befrie mig for Deres Nærværelse, min unge, afskyelige Ven!«

Af Cadetofficererne vil jeg her omtale Følgende:

Premierlieutenant Fredrik Joachim Moltke, var Lærer i Exercits og Commando, en haard, streng Mand, der f. Ex., naar vi ikke kunde faae den høire Haand hurtigt nok bort ved at »skuldre Gevær«, slog os med sin Sabeldopsko over Knoerne, saa disse ofte bagefter sade i blodigt Kjød. I ældste Classe lod han os indøve Evolutioner med en Bataillon, bestaaende af 8 »blinde« Peloton'er; kun de 8 Pelotonscommandeurer vare tilstede. Følgen deraf var, at Evoleringen med virkeligt udfyldte Peloton'er sildigere blev en let Sag for den, der havde været flink ved Moltkes imaginaire Bataillon. Moltke var naturligiis i det Hele ikke godt liidt af Cadetterne; jeg har imidlertid siden lært ikke blot at agte ham som en udmærket Lærer i sit Fag, men ogsaa som en hæderlig og samvittighedsfuld Mand, hvis Barskhed og Haardhed bl. A. maa skrives paa Regning af, at han hørte til Officererne af den gamle Skole. Hans Øgenavn — et saadant havde naturligiis

de allerfleste af vore Foresatte, og for den Sags Skyld ogsaa de Fleste af os selv, Cadetterne — var »Schtops«, og det skrev sig derfra, at han, der var en født Holsteiner, ved sin Morgenrunde paa Sovesalen med stærkt tydsk Accent uafbrudt sagde »Shtaa op — shtaa op!« saa hurtigt og sammentrukket, at det lød som »Schtop!« Moltke var i 1864 Postmester i Flensborg og Kammerherre. Han søgte og fik Afsked af dansk Tjeneste og modtog Ansættelse i preussisk Tjeneste i Postmesterembedet. Han er død, i 1874, 75 Aar gammel, om jeg ikke feiler, i Berlin, hos sin yngre Broder, den fra Preussens sidste Krige med Rette berømte Greve, Feltmarskalk Moltke, en Hædersmand og en usædvanligt dygtig Mand, der ogsaa oprindelig har været dansk Officer og har faaet sin første Uddannelse paa det danske Landcadetacademi.

Lærer i Artilleri og Fortification i ældste Classe var Premierlieutenant i Artilleriet Carl Christian Lundby, død for nogle Aar siden efter længere Tids Svagelighed. Han var en Broder til den ved et Vaadeskud i Krigen, 1848, faldne, berømte Dyr- og Landskabsmaler Johan Thomas L. og var selv et meget lyst og skarpt Hoved, men en svag Character og et Menneske uden egentlig Varme og Drift, hvilke negative Egenskaber særlig traadte frem og gjorde sig gjældende for ham, da han ved Udbruddet af den ulykkelige Krig i 1864 stod i Spidsen for Krigsministeriet. Hans hele Forvaltning var i denne høist kritiske Tid svag og vaklende, og Virkningerne deraf paa Hæren udebleve desto værre ikke.

En anden af vore Officerer, Premierlieutenant i Kongens Regiment Fritz George Bentzen, manglede ingenlunde Evner og var i Grunden et godmodigt Menneske; men han forstod trods alt dette hverken at gjøre sig liidt af eller at sætte sig i Respect hos Cadetterne. Jeg erindrere ikke, hvilken bestemt Handling fra hans Side, der gav Anledning til nogle Optøier, som vare de eneste i sit Slags i de 5 Aar, jeg var Cadet; men vist er det, at vi Alle som Een, og især Academicadetterne, ansaae os for dødeligt fornærmede af ham og besluttede at hevne os paa ham, hvilket vi bragte til Udførelse ved en Aften, medens han runderede paa Sovesalen, lige efter at vi vare komne tilsengs, at pibe og huje ad ham, hvormed vi

vedbleve i flere Timer, hver Gang han atter viste sig. Vi laae omtrent 80 unge Mennesker og Drengene oppe paa Academi-bygningens Loft, der ved en paa Midten værende Slags Gang, hvor Ingen sov, var deelt i to Afsnit. Naar Lieutenant Bentzen hiin Aften nærmede sig den ene Halvdeel, blev der pludseligt heelt stille, og Alle snorkede eller lode som om de sov, medens samtidigt dermed Spektaklet var værre end nogensinde henne i Sovesalens anden Ende. Husker jeg ikke feil, endte Historien foreløbigt med, at Lieutenant Bentzen tilsidst hentede enten Capitain Tobiesen eller »Kammerherren«, 3: Commandeuren, Oberstlieutenant Linde, op, og at det da lykkedes at faae Ordenen gjenoprettet. Jeg mindes ikke, om Ophavsmændene bleve udfundne og straffede, men er tilbøielig til at troe, at det ikke skete, og at Sagen af en eller anden Grund blev neddyssset. Lieutenant Bentzen forblev vist ogsaa i sin Stilling som Skoleofficer. Sidste Gang jeg saae ham, var under heelt andre Forhold. Henimod Slutningen af Træfningen ved Dybbøl, i Sundeved, d. 28de Mai, 1848, blev en Ambulancebaare med en haardt saaret Officer baaren forbi mig, paa Veien ind til Sønderborg. Officeren røg en Cigar, skjøndt han oien-synligt led voldsomme Smerter, saa at hans Ansigt, der altid var blegt, nu var askegraat; han lod Baaren standse og sagde til mig: »Jeg har faaet min Rest.« Forgjæves prøvede jeg paa, mod min bedre Overbeviisning, at faa ham bragt paa en anden Tro. Et Par Dage efter døde han under svære Lidelser. Saa forskjelligt kan et Menneske vise sig under forandrede Forhold; han, der ikke kunde sætte sig i Respect hos en Flok uvorne Drengene, gik kjækt og roligt sin visse, smertefulde Død imøde.

Det fattedes ikke paa Originaler blandt vore Skoleofficerer, og jeg har tidt i en modnere Alder undret mig over den store Mangel paa Menneskekundskab, som de overordnede militaire Myndigheder lagde for Dagen ved Valget af de Officerer, hvem det vigtige Hverv betroedes at uddanne Hærens vordende Befalingsmænd. Jeg vil her ikke nævne Vedkommendes Navne, men kun omtale, at adskillige af vore Officerer paa ingen Maade vare Lys og som Støtte herfor anføre nogle fuldstændigt sande Anekdoter om enkelte af dem.

Vor Lærer i det under »Garnisonstjenesten« henhørende Bifag »Udrustning og Bepakning« spurgte ved en Examination: »Hvad skal der« (før Skoene indpakkes i Tornystret) »ligge i den *ene* Sko?« Eleven: »Barbeer-Kniv, -Kost og -Sæbe.« Lieutenanten: »Nix! Snik, Snak! Det skal jo ligge i den *anden* Sko!«

Læreren i Felttjeneste spørger: »Hvormed stabler man Krudttønder i et Magazin?« og forlangte herpaa til Svar: »Med Forsigtighed!« — Et af hans Yndlingsudtryk ved Overhøringen var: »Kan De ikke svare paa saadant et dumt« (o: let) »Spørgsmaal?«

En anden af vore Officerer, som holdt stærkt paa den blinde Lydighed, sagde en Dag ved Paraden til mig: »Tjen mig i at hægte deres Uniformskrave, Cadet Bauditz.« Befippet svarede jeg: »Hægten er gaaet af, Hr. Lieutenant,« hvorpaa han buldrede løs: »Tjen mig i at hægte den alligevel.« Samme Lieutenant kunde godt have været Hostrups Forbillede for »von Buddinge« i »Gjenboerne«.

Vor Ridelærer havde jo ikke Lov til at slaae eller prygle sine Elever, der alle vare Cadetter i ældste Classe; men han kunde naturligviis ikke gjøre for, at »Chambriøren«, som den langsnærtede Manègepidisk kaldtes, tidt »uheldigviis« rammede Rytternes Been, naar han vilde »muntre« Hesten. Jeg har mange Gange smagt Pidsken, da han havde et særligt Nag til mig, fordi jeg en Gang havde skaffet ham en Irettesættelse. Han havde nemlig ved Visitationen om Aftenen paa Sovesalen overseet, at der laa »en Mand«, o: en udstoppet Figur i min Seng istedetfor mig, da jeg, der var »under streng Disciplin« og ikke kunde faae Udgangslov, havde »snydt« mig ud for at komme med paa et Bal; uheldigviis blev dette, trods al min List og, skjøndt min Fraværelse paa Sovesalen gik ubemærket hen, ved et Tilfælde opdaget, og saa fik naturligviis den inspectionshavende Lieutenant en Vidsker, som han ikke kunde tilgive mig.

Selve Academibygningen staaer endnu i sit Ydre væsentligt uforandret, undtagen at den for nogle Aar siden er bleven afpudset, hvorved det er traadt frem, hvilken smuk Bygning, med store, gode Forhold den igrunnen er. Oprindeligt opført

til italiensk Operahuus, er den siden bleven forandret til Cadet-skole, dernæst en Tidlang brugt som militair Høiskole og endelig indrettet til Infantericaserne. Bag den laa deels Commandeurens Have, deels et stort, gruset Gaardsrum, en herlig Lege- og ikke mindre god Exerceerplads, paa den ene Side begrændset af Opfostringshusets Bagmuur, paa de tre andre af den ovenfor berørte Have, selve Hovedbygningen og en to-etages Længe, hvori Bolig for Portneren, Næstcommanderende og Karlene, Staldrum, Latriner og Sygestue. Paa denne herskede den vist 70aarige Mo'r Tyremann, der med gavmild Haand uddeelte det Afkog af Sennesblade, som Academiets ikke synderligt dygtige Læge sædvanligt foreskrev enhver ny Indlagt, der à priori blev antagen for Simulant, hvem dette ligesaa ilde smagende som og kraftigt virkende Middel snarest muligt skulde gjøre kjed af Sygestuen. Hans Fremgangsmaade var begrundet paa en langvarig Erfaring, og Curen lykkedes som oftest. For alvorligere, langvarigere og især smitsomme Sygdomme bleve Academicadetterne, de Eneste, som benyttede Sygestuen, indlagte paa et Hospital, i Reglen Fredriks Hospital.

Der var kun een Indgang til Gaarden og Academibygningen, nemlig gjennem en med Smæk- (Træk-) Låas forsynet Dør ud til Academigaden (nu Fredericiagaden). Den Cerberus, der bevogtede Veien til Himlen — som saadan stod Livet ude i Byen for os indespærrede Academicadetter — hed Lambrecht. Naar han var ædru, lod han Ingen slippe forbi uden behørig Legitimation; men heldigviis for os Cadetter var dette imidlertid ikke hans normale Tilstand, og navnlig henad Aften havde han næsten bestandigt en meer eller mindre stiv Giir, og saa kunde man temmelig let slippe forbi ham. Naar man havde »snydt sig ud«, o: var gaaet uden at have Tilladelse dertil, og ikke kom hjem inden Kl. 9<sup>3</sup>/<sub>4</sub>, bestod Vanskeligheden i at skjule sin Fraværelse paa Sovesalen og at slippe ubemærket ind paa denne, hvor der blev visiteret af den vagthavende Officeer Kl. 10, hvornæst en Karl patruillerede indtil Kl. 11—12, fra hvilken Tid den vagthavende Officeer laa — eller skulde ligge — i et Værelse, som man maatte passere for at komme ind paa Sovesalen. Imidlertid lod ogsaa disse

Hindringer sig overvinde, bl. A. ved at lægge en udstoppet Figur i Sengen og enten bestikke Karlen eller ubemærket liste sig forbi Officeren, naar denne sov trygt.

Under Hovedbygningens to Endepartier var der høie, rummelige Kjældere, af hvilke de mod Nord (eller Vest) liggende benyttedes til Kjøkken, Forraadskamre og Boliger for Huusjomfruen og Pigerne. I et af Kjældervinduerne mod Gaarden tronede, oppe i Karmen i den vist  $1\frac{1}{2}$  Alen tykke Muur, Lappeskræderen, som altid havde fuldt op at bestille. I Bygningens Midterdeel gik det store Gymnastiklocale, »Fægtesalen« kaldet, Forhallen og Hovedtrappen lige fra Gaardens Niveau og op til første Sals. I Stueetagen laa i Enden ud mod Bredgaden Commandeurens Bolig og i den anden Ende deels Spisesalen, der gik gennem hele Bygningens Dybde og altsaa havde Vinduer baade til Gaden og til Gaardsrummet, deels et Locale til Dandseunderviisningen og Værelser for nogle af Skoleofficererne, bl. A. for den af dem, hvem Tilsynet med Oeconomien var overdraget. En bred Trappe med dobbelt Flugt førte fra Gaarden op til 1ste Sal og paa den anden Side af Gangen, altsaa ud mod Gaden, op til 2den Sal en Mezaninetage, og til Sovesalen paa Loftet. Baade paa 1ste og 2den Sal gjennemskares Bygningen paalangs af en bred Gang, som dog ikke ved nogen af Gavlene gik heelt igjennem, hvorfor Gangene kun fik Lys fra de tilstødende Værelser og fra Trappen og følgelig vare temmeligt mørke. Paa 1ste Sal laae alle Classeværelserne, den vagthavende Officeers Stue, Commandeurens og Capitainens Contorer, Lærernes Aftrædelsesværelse og Repetenternes Opholdsstue. Paa 2den Sal var der Paa-klædnings- og Skabkamre for Academicatterne og Boliger for en Deel af Skoleofficererne. Vi sov, som alt berørt, paa Loftet, hvor der om Vinteren ofte var saa koldt, at Aanden blev til Riimfrost paa Hovedgjærdet; men det generede os ikke i fjerneste Maade.

Den daglige Orden paa Landcadetacademiet var følgende: Op Kl.  $5\frac{3}{4}$  Morgen, Sommer og Vinter, under Tilsyn af den vagthavende Officeer, og saa ned paa Skabkamrene, undertiden, naar man havde haft sine Søndagsklæder paa, i en meget dyb Negligée, for at spare Omklædningen. Vort Vadskevand maatte

vi selv hente i Tinvandkanden fra Vandtønden, som sædvanligt ikke strakte til at forsyne Alle, saa at de, der kom sidst, maatte ned i Gaarden og selv poste Vand, hvilket naturligviis i Reglen faldt i de yngste, Skolakkernes, Lod. Denne Tour kunde være drøi nok om Vinteren, i Kulde og Mørke. Kl. 6<sup>1</sup>/<sub>4</sub> kaldte den store Klokke til at »stille« nede i Spisesalen. Under den vagthavende Officers Tilsyn traadte en af Repetenterne eller en af de ældste Cadetter frem for Enden af de i to Rækker opmarcherede Academicadetter og læste »Fadervor«, hvorpaa vi satte os paa Bænke uden Rygge, langs smalle, sortmalede Borde og med god Appetit spiste vort Rugbrøds-smørrebrød med sirupssødet, varmt Øl til. Kl. 6<sup>3</sup>/<sub>4</sub>—7<sup>3</sup>/<sub>4</sub> Lectiælæsning i Classerne, under Repetentens Opsyn; den vagthavende Officer gjorde Runde i Classerne for at eftersee, om der var reent og ordentligt og gav i modsat Tilfælde Classiformanden, hvilket Hver skiftede hver Uge, en »Røffel« eller maaskee en Lussing. Kl. 7<sup>3</sup>/<sub>4</sub> lød igjen den store Klokke til Parade nede i Fægtesalen, hvor først Academicadetterne classeviis blev eftersete paa Hænder, Hals, Klæder og Fodtøi, hvad Reenlighed og de Sidstes Heelhed angaaer; dernæst kom Bycadetterne ind og »Paraden formeredes«. Naar Alt var i Orden, hentede den vagthavende Officer Commandeuren og Næstcommanderende (Capitainen), som gik langs det hele rettet staaende Corps's Front. Herpaa oplæstes »Parolen«, som bl. A. indeholdt Bestemmelsen om, hvem der den Aften havde Comoedietur, hvormer mere nedenfor, hvilke Cadetter der skulde i Kirke — hvis den næste Dag var en Søn- eller Helligdag — hvilke Straffe der var idømt o. s. v. Ved særlig høitidelige Leiligheder fik den ulykkelige Synder sine 12 Rottingslag — Maximum af denne Straf — tildeelt nede ved Paraden; men i Reglen foregik Executionen, som i min Tid forresten ikke var hyppig, oppe i Classen, hvor da vedkommende Repetent overrakte Rottingen til den vagthavende Officer, som langsomt og med Eftertryk tildeelte Delinquenten hans 6 eller 12 Slag paa den stramt knappede Trøie, saa at der for hvert Slag laa en bruun og blaa Stribe hen ad Ryggen. Det Hele havde noget Alvorligt ved sig — hvad jo ogsaa var Mening. Naar Parolen var oplæst, gjorde vi paa Commando

»Høire om« og marcherede ud ad den store Port til Forhallen, hvor Paraden opløste sig selv. Bycadetterne hængte Sabel og Taske fra sig i Omklædningsværelserne og toge deres daglige Trøier paa, og saa maatte de fleste af dem, der havde lækkert Smørrebrød med hjemmefra, udlevere dette til Academicadetterne, som ved Frokosttid, Kl. 10, erstattede dem det ved et tilsvarende Antal Portioner »Civile«<sup>\*)</sup>, 3: sammenlagt Rugbrødssmørrebrød uden Belægning, i Modsætning til »Osteportionerne«, som de med Ost belagte Smørrebrøder kaldtes. Underviisningen i Classerne gik nu for sig fra Kl. 8—12, med 20 Minuters Frikvarteer Kl. 10 til at spise Frokost, lege og spille Boldt. Vi Academicadetter fik saa mange »Civile«, som vi vilde have og tyndt Øl at drikke dertil. Fra Kl. 12 til 1 havde vi i de fire yngste Classer altid Legemsøvelser, efter Aarstiden Svømning, som da trak ud til henad Kl. 2, fordi vi maatte marchere ned til Holmen, eller ogsaa Gymnastik, Hugning, Fægtning, Geværexercits og Evolering. I ældste Classe kom hertil Ridning, et Par Gange om Ugen, fra Kl. 12—2, og Kanonexercits, med 4 Academiet tilhørende Stk. 3 *Å's* Feltkanoner, nede paa Pladsen, mellem Kl. 8 og 9 om Morgen i nogle Maaneder; Kl. 2 spistes der til Middag; Cadet-officererne og Repetenterne, som Alle laa paa Academiet, havde fri Kost og spiste tilmiddag sammen med os. Kosten var baade god og rigelig, skjøndt vi den Gang ikke indrømmede det Første og knapt nok det Sidste. Vi fik hver Dag Søbemaad eller Grød og enten stegt eller kogt Oxekjød og dertil temmeligt tyndt Øl at drikke. Fra Kl. 3—5 var der igjen Underviisning, undertiden til Kl. 6; navnlig vare om Vinteren de to ugentlige Dandsetimer altid henlagte til denne Tid. Saa fik vi igjen Smørrebrød uden Belægning, ad libitum, men uden Øl. Fra Kl. 6 til 8 læstes der Lectier, Kl. 8<sup>1/2</sup> à 8<sup>3/4</sup> Aftensmad, hvorved igjen fremsagdes »Fadervor«; vi fik dertil to Stykker Rundtombrodet med Ost eller Kjød paa og »Civile« efter Behag samt Øl. Til Kl. 9<sup>3/4</sup> havde vi Frihed, og saa blev der ringet tilsengs. Om Søn- og Helligdage samt i

---

\*) Man vil forstaae, hvilken dyb Foragt, der laa i denne Benævnelse!



Ferierne, naar man var saa uheldig at være hjemme paa Academiet, fik man Lov til at sove til Kl. 7 om Morgenen.

De Confirmerede bleve commanderede i Kirke hver anden Søndag, de Uconfirmerede hver fjerde. Baade By- og Academicadetter stillede da om Morgenen i kirkeparademæssig Paa-klædning, 3: med Sabel, Taske og Chacot. Vi marcherede hen til Kirken og ind i Stolen; efter Gudstjenesten stillede vi igjen ude paa Kirkegaarden, marcherede et Stykke Vei hen ad Garnisonspladsen (St. Annæ Plads) og troppede af, hvornæst hver gik til Sit, Academicadetterne dog først hjem at ombytte Chacot'en med Huen og saa ud, naar man ikke skulde sidde over eller i Cachotten eller havde Huusarrest.

Paa Comoedie kom vi efter Tour, i 2den Etage, i Cadetlogen, lige over den kongelige Loge. Cadetlogen havde, hvis jeg ikke feiler, oprindeligt været Pageloge; da nu Pagetjenesten besørgetes af Landcadetterne, var denne Rettighed gaaet over til dem. Vi delte dog Logen med Søcadetterne; men da der langt fra var saa mange af dem som af os, havde vi den meget oftere end de. Om jeg husker ret, rummede Logen 10 Personer; der var altid i den een Officeer og een Repetent og af Cadetter flest af de ældste, saa at jo høiere man kom op, jo flere Comoedietoure fik man; de Yngste sade desuden bagest. Naar man var »under streng Disciplin«, mistede man sine Comoedietoure.

Paa den prægtige store Plads dreve vi alskens Lege. Meest yndet var dog Boldtspil og især Langboldt; hver Gang jeg kommer til at tænke derover, beklager jeg, at denne herlige, legemstyrkende Idræt saa at sige ikke længer øves af den opvoxende Ungdom. Naar Langboldt spilles med den Færdighed og Iver, som af os i mine Cadetaar, hører den ubetinget til de smukkeste, sundeste og morsomste Lege, som Dreng og unge Mennesker kunne give sig af med. Balderone — igrunden »Balderrune« — var ogsaa meget gjængs; en Gang imellem spillede vi »Suk« eller »Lok i Hul«, hvorved vi sparkede til Boldten. Alle Slags Skjul, Saltebrød og Tagfat vare naturligviis ligeledes godt kjendte. I at springe »Buk« og med Springstok vare mange Cadetter sande Mestre. Om Vinteren forsømte vi selvfølgelig ingen Leilighed til at slaes med Sneeboldte; til

Legemsøvelser vare vi altid, om Vinteren som om Sommeren, klædte i hvidt Lærredstøi (Underbuxer kjendte vi ikke til), og i denne Dragt sloges vi ofte med Sneeboldte lige til Spisetiden. Naar der var tjenlig Iis paa Vandet, savnedes Landcadetterne ikke paa Skøiteløberbanerne; især færdedes vi paa Castelsgraven, ved Smedelinien og Langelinie. Her, som paa Ballerne, traf vi hyppigt sammen med vore Jevnlige og Medbeilere, Søcadetterne; desværre kan jeg ikke fortie, at de gjennemsnitligt overgik os, ikke blot hvad Uniformens Klædelighed angik, men ogsaa som Skøiteløbere, Dandsere og opførende Cavalierer. Vi Landcadetter holdt derfor igrunden slet ikke af at komme paa Bal sammen med Søcadetter; vi vilde helst selv være »første Hane i Kurven«.

Som man vil kunne slutte sig til af det Ovenstaaende, havde vi det i de fleste Henseender ret godt paa Landcadet-academiet; men der var dog Noget, som trykkede os Academicadetter slemt, og som jeg endnu den Dag idag seer i samme Lys: vi vare i Slaveri, som vi sagde. Der burde i hvert Tilfælde have været givet de Flinke mere Frihed til at gaae ud. Den uundgaaelige Følge af det bestaaende Forhold blev, at vi »snød« os ud, saa ofte vi kunde komme afsted dermed, om ikke for Andet, saa for at skaffe os Slikkerier eller overhovedet en lækkre Affodring, end den, der bødes op paa Akademiet. En anden Følge var, at vi naturligviis for Adspredelses Skyld fandt paa og gjorde langt flere Drengestreger, end vi vilde have gjort, dersom der var bleven givet os mere Frihed til at gaae ud. Skjøndt der ikke just blev sparet stærkt paa Brændsel til vore Classer, kunde vi næsten aldrig faae det varmt nok; og uagtet, som sagt, Kosten baade var ret god og rigelig, tilfredsstillede den os naturligviis hellerikke. Fødevarer, bl. A. Sirup, og Brændselsstoffer vare gode Priser, hvor vi fandt dem. At »hugge« eller »snobe« (∩: snutte) Sligt, blev saa langt fra anset for uhæderligt, at det tværtimod af Kammeraterne regnedes Gjerningsmanden til stor Fortjeneste. At stjæle Lærernes Smørrebrød ud af deres i Aftrædelsesværelset hængende Overfrakkers Lommer, at rapse Brænde ud af Brændekurven sammesteds og i det Hele taget at bemægtige sig alt Brændbart, som vi uden Opsigt kunde faae Fingre i, be-

tragtedes ikke som Tyveri. Jeg har bl. A. været med til at »hole« (som man seer, havde vi mange Navne paa den Gjerning; »kjært Barn har mange Navne«) en saa godt som ny Stige op fra Materialgaarden og brække den istykker til Pindebrænde. Selvfølgelig vil jeg ikke nu forsvare disse Handlinger; jeg har kun omtalt dem her, for at give et uforvansket Billede af Livet paa Landcadetacademiet i Aarene 1834—39.

Der var, som man vil have kunnet slutte sig til af det Ovenstaaende, ved den omhandlede Institution Meget, som kunde have været bedre, og jeg vil ikke paastaae, at Tonen dér var ophøiet eller ridderlig. Det Ene med det Andet blev Hovedresultatet dog det, at Akademiet i den Periode, hvormed der handles, opdrog Officerer, der baade kunde lystre og befale. Aarene 1848 til 1850 have baaret tydeligt Vidnesbyrd derom. Skulde jeg den Dag idag bestemme, hvorledes Officererne til Hærens Linie burde opdrages, saa vilde jeg i alt Væsentligt tage til Forbillede Landcadetacademiet, saaledes som jeg har kjendt det.

Blandt de Kamerater, med hvem jeg gjennemgik Akademiet, vil jeg her fortælle lidt om et Par, som hver paa sin Viis har udmærket sig, men hvis Løbebaner vare meget forskjellige.

Julius Th. Schovelin kom ind i næstyingste Classe, Mai, 1835, og tiltrak sig strax Opmærksomhed ved sin udmærkede Hukommelse og sin store matematiske Begavelse. Jeg husker saaledes bl. A., at han som 13—14aarig Dreng kunde multiplicere to Tal, hvert paa 10 Ziffre, i Hovedet og nedskrive eller fremsige det færdige Resultat. I de yngre Classer kappedes han og jeg om de første Pladser; siden tog han Luven fra mig, blot fordi jeg var intet mindre end flittig. Schovelin blev Officere sammen med mig, 1ste Mai, 1839, gik Aaret derefter op paa Høiskolen, tog i 1844 en udmærket Examen som Ingenieurofficere, blev i 1846 Lærer i borgerlig Bygningskunst ved Høiskolen og i 1852 Folkethingsmand. I 1853 afskedigedes han af politiske Grunde af Krigsminister Hansen; siden, da Andræ, som var bleven afskediget samtidigt med Schovelin, blev Finansminister, ansatte han Schovelin som Departementschef i Finansministeriet. I denne Stilling samt som Conferensraad og Viceformand i det sjællandske Jernbane-

selskabs Controlcommittee og Plenarbestyrelse døde han, efter nogen Tids sandsynligen ved Overanstængelse fremkaldt Sygelighed i en forholdsvis ung Alder, ca. 48 Aar, vist omtrent ved Aaret 1870.

En anden af mine Klassekamerater, ved Navn Beecken, Søn af en Læge i Rendsburg, faldt gjentagne Gange igjennem til Examen, blev som 16—17aarigt Menneske afskediget, kom til Østerrig, avancerede ved Protection til Officer, deltog i Aarene 1848—49 i en Mængde Slag og udmærkede sig ved flere Leiligheder ved sin Tapperhed, bl. A. særligt i en Træfning ved Landsbyen Agogna i Norditalien, hvorefter han blev Baron (Chevalier) d'Agogna og Capitain. Efter hvad jeg har hørt, skal han i Lemberg i Galicien, i Halvtredserne, have taget Livet af sig selv i Vildelse.

En heel Deel af mine jevnaldrende Kamerater svigtede destoværre deres Ed, da det schleswigholsteinske Oprør udbrød. For Enkeltes Vedkommende gjorde det mig ondt; men de fleste af disse Landsforrædere var der ikke tabt Stort ved.

I mine Cadetaar tilbragte jeg, sammen med mine Forældre og Sødskende, et Par Sommerferier paa Store Fredrikslund, imellem Slagelse og Sorø, hos Kammerherre Grevenkop-Castenskiold, der i Roeskilde Stænderne tildrog sig Opmærksomhed ved sin crast conservative Optræden, men der i Privatlivet var en grundhæderlig Mand og en af min Faders bedste Venner. En Ferie tilbragte jeg hos en anden af min Faders gode Venner, Kammerherre Wichfeld til Engestofte, ved Maribo Sø. Jeg omtaler dette her, for at berøre det Indtryk, som det gjorde paa mig halvvoxne Dreng, at iagttage den uhyre Forskjel, der da, midt i Trediverne, var mellem Bøndergaardenes Tilstand i Sjælland, paa Castenskiolds Gods, og paa Lolland, paa Baron Rosenørn Lehns Gods, Guldborgland. Fra Fredrikslund var jeg vant til i Bondebyerne at se lave, faldefærdige Rønner, uden Spor af Hyggelighed eller Reenlighed, og det forbausede mig derfor paa Lolland at komme forbi den ene statelige, grundmurede, røde Gaard efter den anden, med kjønne Haver og med et Præg af Orden og Reenlighed overalt. En anden Ting, som jeg ogsaa lagde Mærke til, var

Biveienes fortrinlige Tilstand paa Lolland og Falster, hvilket nok skyldtes Stiftamtmand, Kammerherre Jessens gode Administration. Som Mærkelighed kan anføres, at vi for at skyde Gjenvei mellem Færgstederne Gaabense og Guldborgsund, kjørte et godt Stykke med Vandet op til Hjulnavene over Kippinge Vaad (o: Vadested), en fra Havet indgaaende Vig.

Medens jeg opholdt mig paa Engestofte, var jeg en Dag med til et stort Middagsselskab hos en Grev Hardenberg, den daværende Eier af Grevskaftet af samme Navn. Hovedbygningen, det gamle Krænkerup eller Krængerup, som er opført i nygothisk Stil og minder lidt om Fredriksborg, gjorde et imponerende Indtryk paa mig. Jeg husker bl. A., at et af Taarnene var fra Grunden til Veirhanen tæt bevoxet med Vedbend og vild Viin, hvilken sidste flagrede som et Vimpel ud fra Taarnets Tinde. Endvidere husker jeg et 6—7 foldigt Echo nede i Haven. Vi fik en utrolig Mængde Retter Mad og forskellige Vine, bl. A. ægte Tokayer fra Fyrst Metternichs Kjælder, spiste paa Sølv og med Guld-Skeer og -Gafler til Dessert og bleve i det Hele kongeligt beværtede. Og ikke destomindre paastodes det almindeligt, at hele Sølv- og GuldserVICET stod hele Aaret igjennem paa Assistenthuset og kun blev indløst en kort Tid, medens Greven, der i Reglen levede i Tydskland, boede paa Hardenberg og gav sine enkelte store Middagsselskaber.

I Efteraaret, 1836, feiredes i Kjøbenhavn en Reformationsfest, om hvilken min Fader under 30te Octbr. skriver i sin Dagbog: »*Reformations-Fubelfest*, som begyndte med Kanon-skud Kl. 7 om Morgenen, 3 Gange Fæstningen rundt. Kl. 12 kjørte Kongen og den kongelige Familie i høieste Gala til Frue Kirke for at bivaane den høitidelige Gudstjeneste samme Steds. Storkors af Dannebrogen vare de Ringeste i Processionen; de øvrige Indbudne, Conferensraader inclusive, vare ansagte til at møde i Kirken, Kl. 11½. Efter endt Gudstjeneste, som var meget høitidelig, gik Processionen samme Vei tilbage, og dermed var Høitiden for denne Dag forbi.« Den anden Dag var der Fest i Universitetsbygningen, med høitidelig Procession dertil og derfra, Tale, Sang og Doctor-promotion. Den tredie Dag Gudstjeneste i Slotskirken, over-

været af den kongelige Familie, og Kl. 3<sup>1/2</sup> Galataffel hos Kongen for omtrent 260 Personer, som havde deeltaget i Høitidelighederne. »Min Kone var ogsaa som de andre gifte Damer ansagt til Kongens Taffel og fik, ligesom alle Taffelgjæsterne, de to i Dagens Anledning prægede Medailler.« Min Fader var den 28de Octbr. bleven Commandeur af Dannebrog; Alt til Forherligelse af Reformationens 300 Aars Jubelfest i Danmark.

Den 1ste Mai, 1838, var jeg rykket op i Academiets 5te, 3: ældste eller øverste Classe. Her sade vi ikke saa meget paa Skolebænken som i de lavere Classer. Foruden Rideøvelserne og den tidligere omtalte Kanonexercits paa Academipladsen, havde vi forskjellige Øvelser ude paa Amager. I en 3—4 Uger marcherede vi hver Morgen ud med Academiets egne 4 Stk. 3 Ø's Kanoner; Læreren i Artilleri red med dragen Sabel i Spidsen for os. Vi øvedes i Skandsegravning, Minering og andre feltfortificatoriske Arbejder, Skarpskydning med de forskjellige Slags i Hæren brugelige Haandvaaben, med Feltskyts og Batteriskyts og i Kasten med Haubitzer og Morterer. Det Hele sluttede med en Natmanøvre paa det faste Batteri, ved hvilken det i Reglen gik rigtig muntert til.

I Slutningen af Juni Maaned var der en større Troppesamling her ved Kjøbenhavn og holdtes der Revue paa Nørrefælløden, i Anledning af en russisk Storfyrst Alexanders Besøg. Vi Cadetter havde fri den Dag for at see paa Revuen, og ved denne Leilighed hændtes mig følgende tragicomiske Begivenhed. Vi havde jo kun i et Par Maaneder lært at ride, saa jeg knapt kunde hænge paa en Hest. Ikke desto mindre laante jeg dog den nævnte Dag en af Prinds Ferdinands Knægtheste, en stor, sort Wallak, der var bekjendt som »Durchløber«, og besteg den i fuld Puds, naturligviis med Chacot paa Hovedet. Paa Udveien havde jeg ondt nok ved at holde den; ligesom jeg var kommen ind paa Fælløden, hører jeg bagved mig en stærk Raslen og Klirren af Sabler og andet Deslige, og da jeg vender mig om, opdager jeg, at det er Kong Frederik den 6te, som nærmer sig, med hele sin Suite af Adjutanter, Ordonnanser og Rideknægte. Min Hest spidser Øre, tager

Biddet mellem Tænderne og vil give sig til at løbe med mig; det lykkes mig imidlertid at holde den, men ved denne Leilighed taber jeg den ene Stigbøile og faaer Chacot'en heelt ned i Nakken. I samme Nu farer Kongen og hele Følget raslende forbi mig; jeg hilser — vist ikke med megen Anstand — og maa i den Anledning have den ene Haand op til Chacot'en. Herved faaer det haardmuede Bæst Magten taget fra mig, og i strakt Carriere ryger jeg, stadigt hilsende og med Chacot'en hængende bagover, tæt forbi Kongen, som skoggerleer og siger: »See til Cadetten!« Jeg kunde nogende styre Hesten, men ikke standse den. Efter at jeg havde ladet den løbe Fælleden rundt, satte jeg den tværs ind paa en stille holdende Escadron af sjællandske Landsenerer, og her hjalp en Vagtmester mig til at stoppe. Den øvrige Tid, medens Revuen stod paa, forholdt den sig maneerligt; men efter at jeg havde fulgt min ved Prinds Ferdinands Dragoner staaende Broder\*) ud paa Amager, løb Hesten om Eftermiddagen igjen durch med mig paa Volden, gennem Grønningen og ned ad Bredgaden; lige foran Palais'ets Port fik jeg den først igjen standset.

Ved Sommertiden, i Aaret 1838, var jeg som Cadet i ældste (5te) Classe i en Maanedstid paa Opmaalingsøvelser. I denne Anledning kjørte vi — to Repetenter og nogle og fyrretyve Cadetter — under Befaling af Lærerne i Korttegning og Opmaaling, Premierlieutenanterne Lumholtz af Artilleriet og Fr. Holm af Infanteriet paa requirerede Bondevogne til Frederiksborg Slot ved Hillerød (Sildigere have de paa Opmaalingsøvelser værende Cadetter ligget paa Arresødal, ved Arresøen). Her bleve vi indquarterede i nogle rummelige Værelser, i øverste Etage, i Slottets nordlige, lige mod Søen vendende Fløi, saa at vi — ligesom sildigere Kong Frederik den 7de — kunde sidde i vore Vinduer og fiske — rigtignok yderst sjældent med Udbytte. Denne Commandotour var en meget god Erstatning for en Sommerferie, da vi i enhver Henseende havde gode Dage derude og node Livet. For første Gang i mit Liv

---

\*) Ferdinand Carl Adolph B., f. 17/3 1811, d. 18/5 1866, Kammerherre, Oberst.

havde jeg 5 Rigsdaler (10 Kroner) Lommepenge at raade over. Tobaksrygning, som paa Landcadetacademiet dreves i Smug, var vel ogsaa her officielt forbudt; men der saaes gjennem Fingre dermed. Vi anskaffede os i den Anledning Alle nye Piber, med Porcelainshoveder, paa hvilke, efter Tegning af en Cadet Christiani, var malet tre Cadetter ved deres Maalebord, naturligviis med Piben i Munden. Øvelserne bestode deels i, at hvert Hold paa 3 Cadetter, ledet af vedkommende Lærer, opmaalte i Maalestokken 1 : 2000 et af Læreren anviist Fladerum paa en Fjerdingveis Quadratside og deels i Croquering, hvortil dog kun helligedes nogle faa Eftermiddage. Kl. 5 hver Morgen vare vi oppe og droge saa, efter at have drukket The, med vor Frokost og Øl i en Kurv ud i Marken for at maale. Klokken 3 à 4 spiste vi tilmiddag og havde saa i Reglen Eftermiddagen fri og gjorde paa den, ligesom om Søndagen, undertiden Udflugter til Fredensborg, Nøddebo og andre Steder i Omegnen. Henimod Slutningen af vort Ophold paa Fredriksborg Slot gave vi — som det pleiede at skee hvert Aar — et Bal, til hvilket vi indbøde Damer, ikke blot fra Byen, men ogsaa fra en viid Kreds om samme. Efter en Tradition havde Hillerød en Gang været »de 30 Tyranners«, 30 Skjønheders Sæde. Om det end i mine Dage ikke fuldt svarede til sit Navn, talte det dog endnu ikke faa særdeles kjønne og vakkre unge Damer. At Cadetballet paa Slottet var en Begivenhed for Hillerøds og Omegns qvindelige Ungdom følger af sig selv.

Nogen Tid efter at jeg var vendt tilbage fra Fredriksborg, nemlig den 17de September, 1838, ankom Thorvaldsen fra Italien, efter i lang Tid ikke at have været hjemme. Min Faders Dagbog melder derom: »Imellem Kl. 4 og 5 Eftmdg. ankrede Fregatten »Rota«, ført af Commandeur Dahlerup, paa Kjøbenhavns Rhed og medbragte Thorvaldsen, som sammesteds blev hoitideligt modtagen af en Mængde decorerede Fartøier med Musik, Sang o. s. v. Fra Toldboden blev han af den forsamlede Mængde trukken i sin Vogn, som Hestene vare spændte fra, til sin Bolig paa Charlottenborg, hvor han viste sig paa Altanen for at takke for den ham viste Opmærksomhed og blev hilset med et 3 Gange gjentaget entusiastisk



Hurra, hvorpaa Mængden adskiltes.« Da han blev roet iland, hævede der sig en pragtfuld, heelt sluttet Regnbue over Toget, hvorved det høitidelige Indtryk forøgedes; denne Regnbue sees, i en lidet heldig Gjengivelse, paa Eckersbergs bekjendte Maleri.

Commandeurcapitain Dahlerup, som havde ført Thorvaldsen og en stor Deel af hans Værker hjem, og som i denne Anledning, indbefattet en Vorte paa hans Næse, er foreviget i det første Felt af Fresken om Thorvaldsens Musæum, var gift med en Cousine af mig, Louise Margrethe, født van Dockum. Maaskee har dette bidraget til, at min Familie snart stiftede personligt Bekjendskab med Thorvaldsen, hvilket iøvrigt sletikke var vanskeligt. Han spiste en enkelt Gang i stort Selskab hos mine Forældre og besøgte os undertiden i al Gemytlighed om Aftenen, ved hvilken Leilighed han da ret af Hjertenslyst hengav sig til sin Yndlingsadspredelse at spille Tallotteri. Jeg var ogsaa en Gang med min Fader henne hos ham i hans Atelier. Thorvaldsen havde et samtidigt imponerende og elskeligt Væsen, som ikke kunde undlade at gjøre Indtryk paa Enhver, der kom ham nær. — Ombord i »Rota« var der sammen med Thorvaldsen kommet hertil to unge Kunstnere, Historie- eller maaskee rettere Genremaleren Blunck, en født Holsteiner, og Billedhuggeren Matthiæ, en Berliner, Thorvaldsens Elev og Medhjælper. De, navnlig den Sidste, vare i et Par Aar jevnlige Gjæster hos os. Matthiæ, et meget gemytligt og ret vittigt Menneske, gjorde os bekjendt med de da nye og i sit Slags enestaaende »Berliner Witze«. Jeg kunde den Gang »Nante im Verhör« og flere af Glasbrenners Pjecer næsten heelt udenaf. Som mange Berlinere talte Matthiæ temmelig ugrammatikalsk Tydsk; paa vore Bemærkninger om hans feile Brug af Artiklerne svarede han: »Na, wissen Sie, *die* Artikel sind eigentlich nur Luxusartikel.«

Den 7de October, 1838, blev jeg, 16<sup>3</sup>/<sub>4</sub> Aar gammel, confirmeret i Garnisonskirke af Garnisonspræsten, Professor Brorson. Vi Cadetter stode altid paa høire Fløi, og jeg, som den ældste, øverst.

Jeg finder i min Faders Dagbog under 31te December Nedenstaaende, som forekommer mig saa karakteristisk, at jeg

ikke vil undlade at tage det med her: »Dametjener« (o: den af Hofholdningen lønnede Tjener hos Prindsesse Carolines Hofdamer) »Andersen var fra Kl. 9 Morgen til 9 Aften arresteret i Blaataarn, efter Landgrev Wilhelms\*) Forlangende, for Ulydighed og Opsætsighed imod Skildvagten udenfor Hans Durchluthigheds Port.« »Blaataarn« var et ved Langebro, mellem Kongens Bryghuus og Gryn møllen liggende Arrestlocale; Navnet havde tidligere betegnet et af Christiansborg Slots Taarne og var fulgt med Arrestlocalet, i hvilket der, som det fremgaaer af Ovenstaaende, hensattes for Disciplinærforseelser bl. A. »de kongelige, høie Herskabers Tyende«. Til dette »Tyende« hørte da og heelt ind under Christian den 8des Regering, altsaa lige til 1848, ogsaa det kongelige Theaters Personale, hvis Medlemmer for et godt Ord bleve puttede i Blaataarn.

I det Foregaaende har jeg løseligt berørt Pagetjenesten; inden jeg forlader Landcadetacademiet, vil jeg her berette lidt udførligt om, hvorledes denne Rest af en Overlevering fra Riddertiden tog sig ud henimod Slutningen af Frederik den 6tes Regeringstid; jeg er forresten temmelig vis paa, at den, om end muligt i en noget forringet Udstrækning og modificeret Form, holdt sig ogsaa under Christian den 8de.

I mine Cadetaar bestod Pagersnes Tjeneste i at opvarte Kongehusets Medlemmer og fremmede fyrstelige Personer ved Hoffets officielle Maaltider — ikke ved Kongens *daglige* Bord — altsaa ved større og mindre Middagstafler samt ved Souper'er og endeligt ved Spillebordene, naar der var »Appartement«, 5: Soirée, hos Kongen eller »Hofbal«, o: Bal hos Kongen. Kun ved særligt høitidelige Leiligheder opvartede Pagerne ogsaa i de andre kongelige »Herskabers« Palaiser. Da den russiske Storfyrst Alexander — den senere Keiser — i 1838 som vor Konges Gjæst boede paa Christiansborg Slot, var der til stadig Tjeneste hos ham beordret to Pager, som hver fik et smukt og kostbart Ur af ham ved hans Afreise.

---

\*) Landgrev Wilhelm af Hessen, vor Dronnings, Christian den 9des Gemalindes Fader, gift med Prindsesse Charlotte, Kong Christian den 8des og Prinds Ferdinands Søster, var Gouverneur i Kjøbenhavns Fæstning.

Ordentligviis skulde Pagetjenesten udføres af Repetenterne, 3: Cadetunderofficerer, der, som ovenfor omtalt, vare Officerer, som efter endt Examen bleve eet Aar paa Academiet; men naar de ikke strakte til, hvilket den Gang var Reglen, da Kongefamilien og dens forskjellige Grene talte mange Medlemmer, blev det nødvendige Antal Cadetter af de øverste Classer commanderede til Supplering. Saaledes kom ogsaa jeg, der ikke blev Repetent, til at gjøre Pagetjeneste.

Kongen havde ikke denne Luxus for Intet. Som tidligere berørt, betalte nemlig den kongelige Kasse for 14 Cadetter i »Hofkassenummere« aarligt Kr. 400 for hver, til Kost, Klæder o. s. v.

Kongen og Dronningen havde hver to, Prindserne, Prindsesserne og andre fyrstelige Gjæster hver een Page bag sin Stol. Pagersnes Forretninger bestode i at modtage den paa en Tallerken anrettede Mad af Taffeldækkerens eller en Lakais Haand, sætte den hen foran vedkommende kongelige Person, bære Levninger eller de tomme Tallerkener bort, bringe reen Service, byde Dessert, fiin Viin o. s. v. Naar der paa Tallerkenerne fandtes Levninger, spiste Pagen dem i Reglen henne bag det Skjærbrædt, hvor han ombyttede Sølv tallerkenerne med rene. Større Stykker, der egnede sig dertil, og den Dessert, som vedkommende »Herskab« med eller uden velberaad Hu lod ligge paa Tallerkenen, gik i Baglommerne, som af Pagerne vare udvidede. Et tvivlsomt, undertiden faktisk omtvistet Spørgsmaal var, om Vinen i Glassene tilfaldt Pagerne eller Lakaierne, naar »Herskaberne« vare komne ud af Spisesalen. Et Par af Pagerne bøde da Caffé om til de Kongelige inde i den tilstødende Sal. Pagerne vurderede de kongelige Personer meget forskjelligt, eftersom disse pleiede med Villie eller tilfældigt at tage Mere paa Tallerkenen, end de spiste; dette gjaldt navnlig om Desserten. De bedste »Herskaber« at opvarte gik formeligt paa Tour imellem de faste Pager, Repetenterne, og faldt kun undtagelsesviis i en Cadets Lod. De mindst attraaede Pladser vare naturligviis Kongens og Dronningens Nummer To'er, hvor man i Reglen var reent ud Statist; det Lidt, der faldt af, gik naturligviis i No. Et'ernes Maver eller Lommer. No. Eet hos Frederik den 6te var ingen-

lunde nogen heelt daarlig Plads; i en temmelig lang Aar-række spiste han nemlig sjeldent eller saa godt som aldrig noget af de mellemste Retter, da han under Maaltidet tog sig en reglementeret Luur paa  $\frac{1}{4}$  à  $\frac{1}{2}$  Time, siddende stift op, uden at læne sig til Stoleryggen. Pagen holdt da Tallerkenen et lille Øieblik hen for ham og tog den dernæst urørt bort igjen. Pagerne lode sig forresten desværre langt fra nøie med, hvad der saaledes meer eller mindre retmæssigt tilkom dem; Alt, hvad der kunde gjemmes i Baglommen, var til enhver Tid god Prise, og mangen en halv Hummer, Appelsin, Fersken, ja enkelte Gange en Flaske Champagne eller anden fiin Viin har fundet Vei ned i Pagernes Paaklædningsværelse. Frederik den 6te vidste godt, at Sligt foregik, og en Gang imellem, naar der blev serveret sjeldne Frugter o. A. dslg., hvoraf der kun var lidt, som da først gik fra Haand til Haand mellem Pagerne og blev budt rundt til de kongelige Personer, kunde det falde ham ind, idet hans No. Eet bød ham Desserten, at sige halvt høit: »Sorg for, at det slaar til, saa at alle de Kongelige faaer Noget deraf.«

Ved Opvartningen bare Pagerne et Livree, bestaaende af skarlagensrøde, sølvgaltonnerede — til Gala guldgaltonnerede — Kjoler, med guul Krave og Opslag, guul, sølv-, respective guldtresset Vest, gule Knæbeenklæder med Sølvspænder, Silkestrømper og Sko med store Sølvspænder. Om Hændernes Tommelfingre vikledes Enderne af en Serviet. Klæderne tilhørte Kongens Hofholdning og opbevaredes i det nede i Amalienborgs Kjælder liggende Paaklædningsværelse af »Page-tjeneren«, i min Tid et gammelt Stykke Inventarium, som stadig var udsat for vore Drillerier. Da Klæderne ikke vare syede til nogen af os, gjorde man undertiden en høist comisk og ynkelig Figur i dem, navnlig naar vi en sjelden Gang maatte trække i Galadragterne, hvoraf der kun fandtes et indskrænket Antal, saa at de Færreste fik et Sæt, der passede Vedkommende; dertil vare de gamle og temmeligt daarlige. Foruden Livreet havde de faste Pager, Repetenterne, endnu een Pagedragt, som, tilligemed eet Par Silkestrømper, skjænkedes dem ved deres Afgang fra Academiet. Denne Dragt, der kun maatte bæres, naar Repetenterne gik fra Academiet til Opvartning og omvendt, var yderst smagløs og bestod af en

temmelig lang, mørkeblaa tæt sluttende Frakke med stiv, opstaaende Krave og en Rad overspundne Knapper, mørkeblaae Beenklæder og en civil Felt-Cylinderhat med et 3—4 Tommer bredt Guldbrocades Baand nede om Hattepullen.

Søcadetterne gjorde, i det mindste i mine Dage, ingen Pagetjeneste.

Opvartningen forefaldt gjennemsnitsviis to Gange ugentligt. Om Sommeren maatte Pagerne gaae den lange Vei ud til Fredriksberg Slot, og Repetenterne vare især da inderligt lede og kjede af Pagetjenesten. For Cadetterne var den derimod altid en Afvexling; da vi desuden ved den slap for nogle Timers Eftermiddagsunderviisning, da der stundom var Leilighed for os til at faae lidt godt for Tandem, og da vi endeligt paa Hjemveien en Gang imellem kunde gjøre en Afstikker, havde vi Cadetter ikke noget imod at blive commanderede til denne Tjeneste. For det Stødende, som en sildigere Tid muligen kan finde i, at vi saaledes skulde agere Lakaier og bogstaveligt vare Tallerkenslikkere, havde vi da intet Øie.

---

## Ungdomsaar.

1839—1852.

---

I April Maaned, 1839, tog jeg en nogenlunde god Officers-examen og blev, om jeg husker ret, No. 11 af mellem 40 og 50 Concurrerende. Den 1ste Mai gik jeg af fra Academiet som Secondlieutenant med Anciennitet, 3: Udnævnelsesdatum, fra 1ste December, 1838, hvilket hang sammen med den Maade, hvorpaa vi rangeredes indbyrdes efter Afgangsexamen. No. 1 fik nemlig Anciennitet fra det foregaaende Aars 1ste October, de nederst Bestaaede fra selve Afgangsdagen, den 1ste Mai, og mellem disse to Datoer indordnedes de Øvrige. Indtil Hærens Omorganisation i Aaret 1842 avancerede Officererne afdelingsviis, altsaa hvert Regiment eller Corps for sig. Jeg blev ikke Repetent og indtraadte strax, 17 $\frac{1}{4}$  Aar gammel, som Secondlieutenant i Livgarden tilfods, Noget, der den Gang ansaaes for en stor Begunstigelse, dels fordi man derved paa en Maade kom til at høre til Hoffet, dels paa Grund af, at der i Reglen var hurtigt Avancement i denne Afdeling. Jeg fik herved, om jeg husker ret, en Gage af 60 Kroner maanedligt, indbefattet Oppasser- og Qvarteerpenge, hvilke sidste udbetaltes halvaarsviis, ved Flyttedagstid; da jeg allerede efter lidt over et halvt Aars Tjeneste rykkede op fra yngst paa ældst Secondlieutenants Gage, fik jeg 5 Kroner mere maanedligt. I Linieafdelingerne var Gagen lidt lavere.

Min Fader hævede de 400 Kroner Eqviperingspenge, der i min Egenskab af »virkelig Cadet« tilkom mig ved min Afgang

fra Akademiet og afholdt Omkostningerne ved mit Udstyr, som ialt vist kostede 1300—1400 Kroner, imod at jeg efterhaanden skulde tilbagebetale ham hans Udlæg, hvilket jeg til min Skam maa bekjende, at jeg ikke fuldstændigt gjorde, skjøndt jeg havde Alt frit hjemme i mine Forældres Huus, lige til jeg i 1848 drog i Felten. For at Læseren kan forstaae, at en Lieutenants Eqvipering kunde koste saa meget, og for tillige at give et Begreb om Forskjellen mellem den Tids luxurieuse og vor Tids til den modsatte Yderlighed gaaende Uniformer, vil jeg her meddele, hvorledes vi Fodgardeofficerer den Gang vare klædte, idet jeg forudskikker den Bemærkning, at medens næsten alle andre Livsfor nødenheder i de sidst forløbne 40 Aar ere blevne betydeligt dyrere, gjælder dette enten sletikke eller i hvert Tilfælde kun i en ringe Grad om Beklædningsgjenstande, dog med Undtagelse af Skotøi, som rigtignok til Gjengjæld nu er baade meget smukkere og langt varigere, end det, der i min Ungdom i Reglen leveredes af de kjøbenhavnske Skomagere. Endvidere maa anføres, at jeg skulde fornyes saa at sige heelt fra Nyt, baade ind- og udvendigt, ikke blot med Uniformsstykker, men ogsaa med civile Klæder. Fodgardens Uniform bestod af: to forskellige Livkjoler af hoirodt Klæde med lyseblaae Krave og Opslag, den daglige broderet med Sølvsløifer paa Krave og Opslag, Galauniformen, den saakaldte »Sløifeuniform«, tillige meget rigt forsynet med sølvbroderede Sløifer over hele Brystet; Uniformsfrakke og Overfrakke; lyseblaae Beenklæder, deels med Sølvstriber, deels med Klædestriber nedad, og lange, hvide Lærreds eller Piquets Beenklæder med Sko og Gamacher, til Gala under Gevær; to Slags Knæbeenklæder, nemlig eet Slags til Sko og Silkestrømper — Dandseuniform — og et andet Slags til Salongala, hvor der ikke dandsedes; disse sidste, af Cachemir syede Beenklæder, bares indeni stive, langskaftede Støvler, paa hvilke vi, naar vi vare Kammerjunkere, havde Sølvspændesporer, ellers ingen Sporer — man forstod den Gang at distinguere! — Paa Hovedet bares under Gevær, til Gala Bjørneskindshue, ellers Chacot og Hue, til Parol og Salon-tjeneste trekantet Hat, rigt besat med brede Sølvgaloner og forsynet med blaa og hvid Fjerbusk. Bjørneskindshuen og

Chacot'en med Tilbehør af svære Guldcordon'er og Fjer samt lang Pompon og endvidere Sabel — sildigere Kaarde — med Solvfæste og Dupsko, leveredes os af Kongen og vare ikke vor Eiendom.

Kort efter at vi vare gaaede af fra Academiet, bleve vi forestillede for Kong Frederik den 6te; herom har jeg ingen bestemt Erindring, og jeg troer overhovedet, at han ikke har henvendt noget Ord personligt til mig i det halve Aar, jeg under hans Regering stod som Officeer i Garden.

Vi unge Lieutenanter bleve ogsaa forestillede for den i Frederik den 6tes Tid ikke blot i militaire Sager, men ogsaa i mange andre Retninger næsten almægtige Favorit, General Bülow, Chefen for Kongens Adjutantstab. Fra denne Præsentation mindes jeg, at Bülow modtog os i et Værelse, fra hvilket vi gjennem en aaben Dør kunde se ind i hans Sovekammer, hvor Sengen var uredt og et unævneligt Stykke Meubel stod paa Gulvet; selv bar han en aabent staaende Uniformskjole, under hvilken saaes en intet mindre end reen Natskjorte og ditto Uldtrøie, havde intet Halstørklæde paa, Tøfler paa Fødderne og en stor Meerskumspibe i Munden. Efter Frederik den 6tes Død blev han afløst af General Ewald, og den 12te Marts 1844 gik General Bülow upaaagtet i sin Grav. Sic transit gloria mundi!

Umiddelbart efter vor Afgang fra Landcadetacademiet bleve vi commanderede til at gennemgaae et Cursus paa et Par Uger ved det gymnastiske Institut, under dets Forstanders, Lieutenant la Cours Ledelse. Vi bleve her, mellem Klokken 7 Morgen og 2 Eftermiddag, med et lille Frokosthviil, øvede i Bajonætfægtning, Landsespil, 3: Brugen af Landsen, og i Kamp mellem sabel- og landsebevæbnet Rytter og bajonæbevæbnet Infanterist. De sidst nævnte Øvelser holdtes i Dronningens Ridehuus, i Frederiksgade, de først nævnte i det gymnastiske Instituts Locale, ved Østervold, lige nord for Solvgadens Kaserne.

I Slutningen af Mai besøgte jeg min i Aarhus boende, ved Prinds Ferdinands Regiment lette Dragoner staaende Broder Ferdinand og gjorde ved denne Leilighed Reisen frem og tilbage ombord i Kongens (ikke Marinens) Dampskib »Kiel«, som var



stillet til Prinds Ferdinands og Suites Raadighed. Prindsen pleiede nemlig hver Sommer, ledsaget af sin militaire Stab og en Deel af sin Hofholdning, undertiden ogsaa af sin Gemalinde, at tage Ophold i Aarhus, for at exercere sit Regiment. Enkelte Aar tog Kong Frederik den 6te ogsaa derover og holdt combinerede Troppeøvelser med en større Styrke af alle Vaaben, hvorved stundom 4—5 Cavalleriregimenter vare samlede og medvirkede.

Kort efter at jeg var vendt hjem igjen til Kjøbenhavn, kom jeg i den derværende fælleds Exerceerskole, halvt som Rekrut, halvt som Lærer for de menige Rekruter. Alle de i selve Kjøbenhavn liggende Infanteri-Afdelinger — men ikke de i Castellet eller Citadellet Frederikshavn garnisonerende to Jægercorps — indøvede nemlig deres Rekruter i een samlet Skole, som i de Aar stod under en Oberst Schiern. I denne Skole mødte ogsaa Fodgardens Rekruter, og dette var, udenfor den hvert Aar forefaldende saakaldte Exerceertid, næsten det eneste Berøringspunkt, Garden havde med de øvrige i Kjøbenhavn garnisonerende Troppeafdelinger. Til at være Lærere i Exerceerskolen commanderedes Officerer og Underofficerer fra de forskjellige Regimenter, og ifølge en Praxis, som havde ikke lidt for sig, men som ogsaa havde en Deel Ulemper, var det i Reglen de samme Officerer. Af Underofficererne vare nogle fast ansatte ved Skolen. De til den nøie knyttede Officerer og Underofficerer vare en eiendommelig Classe Mennesker — dygtige til deres Gjerning, men for det Meste raae og fordrukne, især de faste Underofficerer, dog ogsaa de fleste af Officererne. Rekruterne fik en streng og tidt haard Behandling; da de den Gang udelukkende bestode af hiin Tids hyppigt uvidende og sløve Bondeknolde, kunde dette ikke godt være Andet. Tjenesten i Skolen var hvas. Fra Kl. 5 Morgen til 12 Exercits paa Exerceerpladsen, i Exerceerhuset eller paa Nørrefælled, og om Eftermiddagen igjen 3—4 Timers Øvelse, deels Exercits, deels Gymnastik, Svømning eller theoretisk Underviisning i Felttjeneste, Garnisonstjeneste, Bepakningsreglement o. s. v. Der herskede en meget kameratlig Tone mellem Skolens Officerer; vor Frokost, om Morgenen Kl. 7—8, pleiede især at være gemytlig. Den indtoges hos Marketenderen, som oftest under

aaben Himmel, og bestod af solid, kold Kost — haardkogte Æg, stegte Aal, et stegt Lammehoved, med flækkede Suurbrods- smørrebrøder til, vædet af et Par Snapse og en Flaske skummende Hvidtøl, og krydret med Anekdoter og Witzer. Henad mod Efteraaret holdtes der Øvelser med hele Skolen formeret som een Bataillon eller eet Regiment, og tilsidst blev Skolen, inden Rekruterne afgik til deres respective Regimenter, præsenteret for Sjællands commanderende General eller Kjøbenhavns Gouverneur — jeg husker ikke ret hvem af dem — maaskee for dem Begge. Efter Hjemmarchen samledes Skolens Officerer hos Oberst Schiern, der boede paa Qvæsthueusgadens Kaserne (nu det forenede Dampskibsselskabs Bygning), til et dundrende Gilde, ved hvilket de unge Officerer bleve drukne paa Peltsen, og den gamle Mand, som til daglig Brug var meget ædruelig, fandt det ved denne Leilighed ganske i sin Orden, at de fleste unge Lieutenanter maatte sove Rusen ud hos deres paa Kasernen boende Kamerater, inden de i Mørkningen stolprede hjem, ikke sjældent ledsagede af de til Touren mere vante, ældre Skole-officerer.

Medens jeg var i Exerceerskolen, gjorde jeg ingen Tjeneste ved Corpset og kom saa at sige ikke i Berøring med andre af dets Officerer end den Lieutenant, som var Forstander for Gardens Afdeling af Rekrutskolen, C. Holten, senere Oberst og Adjudant hos Kong Christian de 9de. Een Gang var jeg dog sammen med dem Alle, nemlig da Capitain Barner efter gammel Skik gav en elegant Frokost for hele Officeerscorpset, i Anledning af, at han gjorde sin første Vagt som Capitain. Ved denne Frokost, der holdtes i Capitainsvagtstuen paa Amalienborg Palais, gik det ogsaa temmelig vildt til. Med den største Deel af Officererne i Livgarden tilfods kom jeg i de 5 Aar, jeg stod ved dette Corps, ikke paa nogen rigtigt kameratlig Fod; Grunden hertil vil fremgaae af det Følgende.

Forskjellige Omstændigheder foranledigede, at jeg ved min Afgang fra Landcadetacademiet temmelig hurtigt fik en tildeels ny, forholdsviis stor Omgangskreds, bl. A. bestaaende af civile unge Mennesker, juridiske og medicinske Studenter og tildeels af Søofficerer og Cadetter. Med flere af Studenterne stiftede jeg Bekjendtskab gennem min 5 Aar ældre Broder

Julius\*), som studerede Jura. Nogle vare danske Vestindianere, af hvilke i de Dage mange laae her og læste — eller i det Mindste skulde læse — til Lægeexamenen, som dog de allerfærreste af dem naaede at faae, sandsynligen netop af den Grund, der gjorde dem til meget gemytlige Omgangsbekjendte, nemlig, at de førte et lystigt Liv og lode Fem være lige. Gjennem en Nabo af mig, en gammel Skolekamerat fra Efterslægten, kom jeg ydermere i Berøring med Medicinerne. Da jeg efter Datidens Maalestok havde forholdsviis rigeligt med Penge at raade over til Fornøielser, færdedes jeg ogsaa en Deel paa offentlige Steder. Tilfældet havde gjort, at jeg, strax da jeg blev Officeer, fik en god Modtagelse i en i det Hele temmelig exclusiv Kreds, der søgte hos Ferrini, en Restaurateur, som tillige holdt Billard, paa Kongens Nytorv, imellem Østergade og Lille Kongensgade. Livet dør havde for Stamgjæsterne, til hvilken jeg snart regnedes, en heel Deel tilfældeds med Clublivet. Man samledes til bestemte Tider af Dagen, vidste næsten med Sikkerhed, hvem man traf dør, »uglesaae« ubehagelige Nye eller Fremmede, saa at de Fleste af dem snart fortrak og ikke kom igjen, og lod i det Hele, som om man ikke blot var hjemme, men ogsaa Herrer i Huset. Jeg skal naturligviis indrømme, at vi unge Mennesker kunde have anvendt vor Tid nyttigere og bedre; men saa Meget er vist, at de tilfældige Omstændigheder, som gjorde mig til Stamgjæst paa Ferrinis Billard, tillige bragte mig i Berøring med en Kreds unge Mænd, for største Delen ældre end jeg, af hvilke den langt overveiende Deel vare flinke og begavede og nu, saa vidt de leve, indtage hæderlige Stillinger i Samfundet. Sorte Faar var der selvfølgeligt ogsaa nogle af. Mange af mine Bekjendte fra den Tid ere blevne mine Venner for Livet. Som Mænd, hvis Navne med Rette ere blevne kjendte i en videre Kreds, og med hvem jeg omgikkes i den her omhandlede Periode, vil jeg her nævne Professor i Zoologi og Inspecteur ved det zoologiske Museum Johannes Reinhardt, der gjorde en Deel af Corvetten Galatheas Verdensomseiling med og har tilbragt flere Aar af sin Ungdom, paa det zoologiske Studiums Vegne, i Brasilien,

\*) Julius Theodor Vilhelm B., f. 17/8 1817, d. 27/4 1885, Kammerherre, Departementschef.

Professor og Overlæge ved Frederiks Hospital Matthias Saxtorph og den for en Deel Aar siden afdøde medicinske Professor Carl Withusen.

Blandt dem af mine Ungdomsbekjendte, med hvem det tog en sørgelig Ende, var en omtrent med mig jevnaldrende juridisk Student L., et meget lyst Hoved, musikalsk, begavet med et stort Sprogtalet og med et uopslideligt Humeur; han hørte i flere Aar til min stadigste og intimeste Omgang, og de mindre gode Sider ved hans Character ere muligen, ja rimeligviis i den unge Alder ikke traadte stærkt frem hos ham eller ere i hvert Tilfælde blevne oversete af hans gode Venner. Efter at have drevet i 5—6 Aar, læste han ret flittigt i 1 à 2 Aar, i hvilke han boede hos en af Datidens bedste juridiske Manuducturer, som siden har spillet en overordentlig stor Rolle i Danmarks politiske Liv, nemlig Geheimeraad Hall, og til alle sine Bekjendtes store Forbauselse tog han dernæst latinsk juridisk Examen med bedste Character. Da han var af god og indflydelsesrig Familie, kom han snart i Vei og fik bl. A. deels først en diplomatisk Stilling, og da han dør gjorde dumme Streger, et Embede i Vestindien. Han var imidlertid efterhaanden bleven meer og meer forfalden, fik sin Afsked, kom her hjem igjen og endte med at drikke sig ihjel i en lille Provinsby, hvor han var sat i Kost og Logis. Han var lige saa fræk som vittig; følgende Historier kunne tjene som Exempler paa begge Dele. En Dag blev han kaldt op til den daværende Politimester i Kjøbenhavn, Etatsraad Bræstrup, som foreholdt ham, at han førte et saa støiende og upassende Liv i sin Bolig, at der var blevet klaget til ham, Politimesteren, derover. »Saaledes,« vedblev Bræstrup, »havde De igjen igaa Nat Selskab hos Dem, hvor der blev hujet, skraalet, drukket den ene Skaal efter den anden —« Her afbrød Synderen Politimesteren og sagde: »Om Forladelse, Hr. Etatsraad! Det forholder sig ikke saaledes. Der blev kun *udbragt* een Skaal, nemlig Deres, Hr. Etatsraad; jeg tog mig den Frihed at udbringe den, men den blev *ikke drukket!*« — Ved Examinationen til Embedsexamenen i Statistik rettede Professor Engelseftoft følgende Spørgsmaal til ham: »Kan De nævne mig et Statsinstitut, oprettet til Oplysningens Fremme og Kundskabers

Udbredelse, hvor De og jeg oftere ere truffet sammen?» «Det kongelige Theater,» svarede Examinanden, uden at betænke sig. »Hi, hi! Ha, ha, ha! Ja, det passer unægteligt. Nei, det var dog ikke det, jeg meente; jeg tænkte nærmest paa Universitetet.« »Ja saa?» svarede Examinanden og tilkastede Tilhørerne et Blik, hvori laa: »Der har Professoren saamænd ikke truffet mig ofte.« Ved en eller anden Leilighed paastod han, at han aldrig kunde nøies med at drikke een Snaps, men stedse maatte have to; »thi,« sagde han, »naar jeg har faaet den ene Snaps i Livet, bliver jeg som et andet Menneske, og hvorfor skulde det andet Menneske ikke ogsaa have en Snaps?» — Jeg har sildigere i Livet hørt, at min Moder skal have yttret til fortrolige Venner: »Den værste af min Waldemars Omgangsvener er dog vist Student L; det skal være en daarlign Person; blot han ikke fører min Søn paa Afveie! Samtidigt dermed skal Fru L., hvis Mand havde et Embede i en af Provinserne, jevnligt til sine Bekjendte have beklaget sig over, at hendes Sønovre i Kjøbenhavn var kommen i Kast med saadan et forfærdelig vildt ungt Menneske, en Livvagts-officer og altid endte med: »Bare han nu ikke fordærver mig min skikkelige Søn!«

Medens jeg er paa dette Omraade, vil jeg fortsætte den Anticipation, hvorpaa jeg tildeels er kommen ind, og berette, at en god Ven af mine Forældre søgte at komme dem til Hjælp i den ovenberorte Retning; og da der vel næppe kunde være Haab om at holde mig heelt borte fra offentlige Steder, fik han mig indballoteret i Clubben »Den nye Forening«. I 4 Aar var jeg Medlem af denne Club, som siden smeltedes sammen med og antog Navn efter »Kongens Club«, der, efter at have slutt »Den bestandigt borgerlige Forening«, eller saadan Noget, endnu fører et vegeterende Liv under Navn af »Kjøbenhavns Club«. Hensigten med at faae mig ind i »Den nye Forening« var god, men Fordelen meer end tvivlsom. Jeg traf nemlig i Clubben sammen med Mennesker, af hvilke ikke Faa, og navnlig Flere blandt dem, med hvem jeg hver Dag spillede Billard og mange Aftener — eller rettere Nætter, naar jeg havde Penge paa Lommen — Landsknægt og Bassette, i alle Henseender stode langt under Gjennemsnittet af Stamgjæsterne

paa Ferrinis Billard. Naturligvis fandtes der i Clubben mange særdeles hæderlige Mænd; men dem var det ikke, jeg den Gang væsentligst kom i Berøring med. Da jeg i Sommeren 1844 havde taget Adgangsexamen til den militaire Høiskole, meldte jeg inig ud af Clubben og har siden ikke været Medlem af nogen saadan her i Kjøbenhavn; dog vedblev jeg i flere Aar som »dandsende Medlem« at deeltage i de som oftest meget morsomme og elegante Clubballer.

Jeg har ovenfor berørt, at vor Familie havde en Deel Omgang med de da ikke faa Vestindianere, dels enlige, unge Mennesker, dels Familier, som vare »hjemme« — hvilket de loyale Vestindianere altid kalde Danmark — paa kortere eller længere Besøg. Blandt disse var en Original, en midaldrende, rig Enkemand, som med sin eneste Datter tilbragte Vinteren 1839—40 i Kjøbenhavn. Vedkommende Planters Forfængelighed gav Anledning til følgende, høist comiske Scene. Ved Nytaarstid ventede han Besøg af Generalgouverneur Scholten, som da var hjemme med Orlov; Planteren havde givet sin Tjener, en Neger, Befaling til, naar Generalen, hvem han kunde kjende paa, at han var en smuk Mand, i blaa Kjole, med Stjerne paa Brystet, kom i Visit, da at kalde paa sin Herre, selv om denne sov eller var beskjæftiget. En Dag styrter ganske rigtigt Negeren ind og vækker Herren af en sød Middagsøvn, med de Ord: »Massa! Massa! General is there, in the saloon!« Planteren farer i Frakken, iler ind i Salen og træffer dér — Gadens Natvægter, som var mødt i fuld Puds, med Kabudsen i den ene Haand, »Morgenstjernen« (hans Pigstok) i den anden og med Kongens Navnetræk i blankt poleret Messing paa en rød Klædeslap fæstet paa det venstre Bryst af sin blaa Frakke. Vægteren i sin reglementerede Uniform svarede, efter Negerens Mening, fuldstændigt til den Beskrivelse, han havde faaet af Generalgouverneurens Udseende.

Henad Vinteren, 1838, kom hertil to Kunstnere af første Rang, nemlig en Harpevirtuos, ved Navn Bochsas, og en udmærket Sangerinde, Madame Bischoff, der havde forladt sin Mand og nu reiste om med Bochsas, hvilket mærkeligt nok ikke forhindrede dem i at blive godt modtagne ved Hove eller fra at faae et meget talrigt Besøg af den elegante Verden ved

de Soirées musicales, hvilke de gave i Stueetagen af det Palads, som da gik under Navn af det Mac-Evoyske — den Bygning, der nu eies af Hornung og Møller, og hvor Musikconservatoriet havde sit Locale. Mac Evoy — som i daglig Tale altid hed »Makkevei« — var en hovedrig, engelsk-vestindisk Planter, der foruden flere Plantager paa de dansk-vestindiske Øer og det nævnte Palais ogsaa da eiede vor Konges nuværende Sommerresidens, Bernstorff, ved Gjentofte. Hvorfor Mac Evoy havde bosat sig i Kjøbenhavn, veed jeg ikke; den gamle Mand var en stor Særling; men hans Skildpaddegilder vare berømte, og ved dem samledes La haute volée, indbefattet Prindserne. Han lod anlægge et lille Gasværk, ovre paa den anden Side af Bredgaden; derfra oplystes hans Palais, og derfra skulde nok Palais'erne paa Amalienborg Plads have været oplyste, men det Sidste blev ikke til Noget. Jeg hørte flere Gange de ovenomtalte Kunstnere, af hvilke Madame Bischoff sang udmærket godt Operamusik, men dog især vandt begejstret Bifald for sit Foredrag af engelske og skotske Folkesange.

Den 26de September, 1839, gjorde jeg min første Vagt paa Amalienborg. Jeg erindrer, at ingen af mine nærmeste Kamerater, Garderofficererne, vare til Gjæst hos mig den Dag; allerede da havde det Forhold udviklet sig, som vedblev i alt Væsentligt uforandret i de 5 Aar, jeg stod i det nævnte Corps. Min Omgang søgte jeg udenfor det; om det kan siges, at jeg fra første Færd af er bleven tvungen dertil, eller om jeg ved at søge Omgang med Udenforstaaende har stødt mine Kamerater, kan jeg nu selv ikke afgjøre. Rimeligviis har der fundet en Vexelvirkning Sted. Saa meget er vist, at der ikke ved min Indtræden i Garden blev viist mig Imødekommenhed fra Officererne, og at Tonen blandt dem ikke var meget aandrig eller tiltrækkende; een god Side havde dog denne Tone, nemlig at der i det Hele herskede Sammenhold og et godt Kameratskab, men netop derfra var det jo, at jeg udelukkedes. Efter at jeg havde forladt Garden, vedblev jeg imidlertid at føle mig knyttet til dette, hvad Underofficerer og Mandskab angik den Gang udmærkede Corps, og jeg er den Dag idag paa en vis Maade stolt af at have hørt til denne Eliteafdeling af vor Hær; mærkeligt nok mødte jeg ogsaa efter min Udtræden af Corpset

meget meer Velvillie af den overveiende Deel af dets Officerer, hvilket maaskee, ja, sandsynligen beroer derpaa, at den mindre tiltalende Tone væsentligst udgik fra faa Individder og især fra En, nemlig Capitain G., af hvem jeg fra første Færd af var ilde lidt og blev chicaneret, da jeg ikke vilde nedlade mig til at sledske for ham. Denne fordrukne, sqvadronnerende og, som det viste sig i 1848, feige Person havde ved sit gode Hoved og sin Snuhed forstaaet at skaffe sig en stor Indflydelse hos næsten alle Officererne, der lode sig beherske af hans giftige Tunge og af hans Evne til at sætte Ondt blandt Folk. Da jeg traadte ind i Garden, var Oberst, Kammerherre Zepelin dens Commandeur (Kongen var dens Chef); han skal i sine yngre Dage være bleven anseet for at være en dygtig Officeer, men var nu kun en gammel Bulderbasse. Oberstlieutenanten, Kammerherre Niels Juel, var en svag, ubetydelig Person, den Gang, ligesom da han efter Zepelins Død blev Commandeur, uden Indflydelse paa Tonen blandt Officererne. Derimod samlede disse sig egentlig meest om Majoren, Grev Baudissin. Han var velhavende, flot, saa at han satte en Formue overstyr, ugift og saae hyppigt Officererne hos sig; jeg har imidlertid ikke en eneste Gang været bedt til ham. I sit Hjerte var han schleswigholsteinsk sindet, hvorfor han ogsaa i 1848, som Commandeur for en i Rendsburg liggende Bataillon, uden at betænke sig gik over til Oprørerne. Han var godt begavet, havde baade Kundskaber og Kunstsands, men var i høi Grad confuus, distrait, lunefuld og nærsynet. Uden at vide det, var han i Lommen paa »Don G.«, som denne kaldtes; G. var bl. A. ogsaa en Holsteiner, hvilket naturligtviis var ham en stor anbefaling i Baudissins Øine. Inden jeg forlader G., vil jeg berette, at han i 1848 fik sin Afsked for Feighed og siden til sin Død førte et usselt Liv her i Kjøbenhavn, hvor han ikke turde vise sig paa noget offentligt Sted og i Reglen kun vovede sig ud i Mørke. Om de øvrige Officerer er der ikke Stort at fortælle. Min Compagnichef, Capitain Henrik Holstein, var en hæderlig Mand, en dygtig Officeer og strengt retfærdig overfor sine Underordnede, og med ham stod jeg paa en god Fod. Naar han og jeg havde Vagt sammen — der var altid, ligesom endnu, baade



en Capitain og en Lieutenant paa Vagt hos Kongen, men Capitainen gik hjem fra Kl. 6 til 9 den næste Morgen — fik vi os i Reglen en lav Frantsfuus i Formiddagstimerne. Etiquetten fordrede nemlig, at den vagthavende Lieutenant, saasnart Capitainen indfandt sig paa den anden Vagtdag, gik over til ham og forblev i hans Vagstue indtil Afløsningen, Kl. 12. Kl. 11½ blev der sat lidt Frokost paa Bordet, og de andre Officerer kiggede da indenfor paa Veien til Parolen og toge sig stundom en Snaps og en Bid Brød. Capitainen og Lieutenanten tilbragte altsaa i Reglen 2 à 2½ Timer i en tête à tête; og da et Par af Capitainerne vare nogle af de kjedeligste Mennesker, jeg har kjendt, regnede jeg disse Timer blandt de drøieste, der forefaldt i min Praxis.

I Efteraaret, 1839, var jeg med til min eneste »Exerceertid« under Frederik den 6te. »Høstmanøvrerne«, som de da kaldtes, vedbleve vel under Christian den 8de og vare vist i det Hele ordnede paa samme Maade som under Frederik den 6te; men Hærens Omorganisation i 1842 medførte dog i hvert Tilfælde en betydelig Forandring i een Henseende. De gamle Regimenter, med deres forskjelligt farvede Kraver, Opslag og Rabatter, deres lasede Faner, deres nedarvede Navne, Traditioner og Eiendommeligheder forsvandt og maatte vige Pladsen for eens uniformerede, nummererede Batailloner, som alle havde samme, kun ved Nummeret fra de øvrige forskjellige Farve. Naturligviis lader der sig sige Noget til Forsvar for denne Foranstaltning; men efter min Mening Meget imod den. Findes der nogen Statsinstitution, hvor Traditionen har Betydning, og hvor *fornuftig* Holden paa det Gamle ikke blot er fuldt berettiget, men Pligt, saa er det Krigsstyrken og især Landhæren. — Min ene Exerceertid under Frederik den 6te staaer langt mere levende for mig, end de 4, jeg som Lieutenant i Garden var med til under hans Efterfølger; Grunden er maaskee den, at den var min første. Høstmanøvrerne udmærkede sig, som saa Meget i hine strengt conservative Tider, bl. A. ved deres stereotype Form. Ikke blot havde de næsten ufravigeligt paa de samme Dage, Aar ud og Aar ind tilbagevendende Manøvrer deres bestemte Navne, afledede af det Terrain, hvori de foretoges; men de forskjellige combinerede, større

Afdelinger commanderedes næsten altid af de samme Officerer og førtes i den Grad paa samme Maade, at man f. Ex. paa en given Maneuvredag kunde tage sit Ur op af Lommen og efter Klokkeslettet slutte sig til, hvor det eller det Corps da stod og bemærke: »Nu er vist Hagemann tagen tilfange i Ordrup Mose,« eller: »Nu maa Schouw snart være omringet ved røde Port« o. s. v. Paa den saakaldte Dyrehavs-Maneuvre-Dag, der bestandigt endte med Slaget ved Eremitageplainen, holdt Garden tilfods altid Frokostrast paa en Mark ved Strandveien, mellem Tafelbay og Constantia, og her gik det meget gemytligt til; vi vidste paa en Prik, hvor længe vi havde Fred, og kunde derfor give os god Tid. I Høstmaneuverne deeltog altid »Livjægerne«, et halvt frivilligt Borgercorps, under Befaling af den gamle Geheimeraad Holstein, som havde været med at skabe dette smukke Corps og havde ført det med Hæder under Kjøbenhavns Indesluttelse af Englænderne, 1807, bl. A. ved et Par kjække Udfald i Classens Have (ved den nuværende »Strandpromenade«). Mellem Livjægerne og det ene af Livregimenterne (»Schwefelbanderne« kaldet, paa Grund af deres svovlgule Rabatter), der væsentligst recruteredes fra Kulsvieregnene og siden, i 1848—50, skaffede sig et smukt Navn som »den 1ste lette Bataillon«, var der en gammel Strid, og naar disse to Afdelinger stode imod hinanden, blev der ikke sjældent puttet Jordklumper, Kartofler og Smaasteen i Geværerne ovenpaa de »løse« Patroner. Ved en Fællemanoeuvr blev i min Tid saaledes en Officeer af 1ste Livregiment saaret i Halsen.

Hjemmarcherne og Indrykningerne i Byen, efter endte Revoer eller Manoeuvrer, med flyvende Faner og fuld Musik hørte til Glandspuncterne i hine Dages Soldaterliv i Freden.

Den 3die December, 1839, sov jeg temmelig længe, da jeg havde været paa Bal den foregaaende Nat, og blev vækket med Efterretningen om, at *Kongen var dod!* Skjøndt Frederik den Sjette længe havde været svagelig og i den sidste Tid syg, kom det dog overraskende. Jeg tør ikke paastaae, at jeg den Gang gjorde mig noget klart Begreb om eller overhovedet tænkte paa den uhyre Forandring i mange forskjellige Retninger, som med Frederik den 6tes Død tog sin Begyndelse

for vort kjære Fædreland. Paa det Tidspunct var jeg neppe endnu naaet til at have selvstændige politiske Anskuelse, Noget, der laa de fleste af Datidens unge Mennesker og især Officerer fjernt; men jeg havde dog en halvt ubevidst Følelse af Begivenhedens store Betydning. Det var jo første Gang, jeg oplevede en dansk Konges Død; jeg husker, at jeg sletikke rigtigt kunde fatte det. Saaledes gik det sikkert Mange, da Frederik den 6te jo havde regjeret overmaade længe.

Jeg vil paa dette Sted omtale nogle af de til Frederik den 6te og hans Tid knyttede eiendommelige Træk, som jeg mindes, og om hvilke jeg mener, at de kunne have Interesse.

Paa Grund af min Faders Stilling var jeg fra Barnsbeen af kommen i middelbar Berørelse med Hoffet, det vil sige: med Kongens Omgivelse. Som Cadet i ældste Classe gjorde jeg undertiden Pagetjeneste og saae da mere af Frederik den 6te end i de 7 Maaneder, jeg under hans Regjering stod i Garden. I den Tid spiste jeg nok en enkelt Gang paa mine Vagtdage i »Rosen«, som det Taffel kaldtes, hvorved de lavere i Rangen placeredes, naar de vare tilstede i Embedsmedfør; men Kongen var da alt svag og bar paa sin Dødssygdom, saa Tafflet blev hyppigt afsagt, og vi fik da vor Middagsmad bragt ned i Vagtstuen.

Naar jeg tænker paa Frederik den 6te, forbinder sig altid hermed uvilkaarligt Tanken om Frederiksberg Slot og Have med dennes Canaler. I Reglen flyttede Kongen og Dronningen samt Prinds Ferdinand og Prindsesse Caroline hvert Aar ud paa Frederiksberg Slot, i Optog, med Cavalleriescorte, som oftest temmelig langt henad Sommeren; til Gjengjæld bleve de længe derude, sædvanligt til sidst i October, hvilken Skik den gamle Enkedronning, Marie Sophie Frederikke, bevarede efter Kongens Død. Hver Søndag og Onsdag holdtes der Taffel derude; Livgardens — eller som den i Folkemunde altid hed »Livvagtens« — eller Kongens Regiments stærkt besatte og udmærket indøvede Musikchor blæste da, først ved Taffelet, saa ved Rotouren (»Seiladsen« kaldtes den) om i Canalerne, hvorom mere nedenfor, og endelig stundom om Aftenen til Concert, naar Veiret tillod det, for aabne Vinduer, i en ud mod Terrassen vendende Sal. Frederiksberg Have repræsen-

terede den Gang noget nær Kjøbenhavns Tivoli og alle de talrige siden opstaaede, beslægtede Forlystelsessteder. Her samledes navnlig den bedre Deel af Borgerfamilierne Onsdag- og især Søndageftermiddag forat høre Musiken, ofte medbringende Smørrebrød eller koldt Kjøkken og nogle vaade Varer, som nødes nede i Haven, paa Græspletterne, eller i den saakaldte »Spiseallee«, hvor der stod en heel Deel Borde og Bænke. Var Veiret gunstigt, lod Hoffet, fulgt af hele Taffelseskabet, Herrerne i fuld Uniform, Damerne i Toilette, sig roe een eller to Gange rundt i Canalerne. Kongens Baad var hvid, smukt malet og forgyldt og blev roet af de kongelige Sluproere, kjønne Karle, hvoriblandt adskillige veirslagne, skjæggede Ulke, i hvide Skjorter og Buxer, med carmoisinrødt, sølvfryndset Silkeskjærf om Livet og blanke Voxdugshatte paa Hovedet, medens Generaladjudanten for Søetaten eller Jagtcapitainen sad tilroers. Taffelgjæsterne fulgte i flere, ogsaa kjønt udstyrede, af Holmens Sluproere roede Baade, og tilsidst kom Musiken i en Pram med et Dragehoved i Forstævnen og en som Dragehale formet Agterstævn, bugseret af et Rofartoi. Undertiden blev der drukket The nede i det chinesiske Huus. Paa alle aabne Steder strømmede Folk til for at see »de Kongelige«; Kongen og Dronningen hilsende uafbrudt til Høire og Venstre. Denne Folkeforlystelse er jo forevigt — eller i hvert Tilfælde omtalt — i Overskous »Capriciosa«. Min Fader havde i Embedsmedfør et Værelse oppe i Slottets øverste Etage; fra dets Vindue hørte ofte vi Børn og vor Moder, naar hun ikke var med ved Taflet, paa Musiken, og min Fader eller en af hans gode Venner, der var Adjutant hos Kongen, pleiede da at sende os en Tallerken med Dessert op — Noget, som Kongen godt vidste og fuldstændigt billigede. Militairmusikerne, hvoraf hvert Regiment havde sin, og af hvilke Gardens, Kongens Regiments og Castelsjægerens vare de bedste, bidroge den Gang meget til Publicums Forlystelse. Livvagtens Vagtparade, Kl. 12 Middag, paa Amalienborg samlede navnlig om Søndagen, naar den trak op med hele Musikchorets Styrke, og naar dette fortrinlige, under den musikalske Capitain Barners Overtilsyn staaende Capel, af hvis Medlemmer flere vare sande Virtuoser, spillede  $\frac{1}{2}$  à 1 Time udenfor Vagten, havde det ofte en

Mængde Tilhørere, hvoriblandt mange af de bedre Classer. Noget Lignende var Tilfældet ved Garnisonens Hovedvagt, som da laa paa Kongens Nytorv, dér, hvor nu Hovedvagtsgaden udmunder. En mindre, mere udvalgt Kreds traf man ved Castelsjægerens Musik, deels Søndag Formiddag, men især naar disse fortrinlige Hornister om Sommeren, paa Torsdagaftener, eller rettere Eftermiddag, blæste oppe paa Castelsvoldens ud mod Langelinie vendende Pynt; her var Selskabet elegant, hvad der tildeels hidrørte fra, at man i hine Dage, som endnu, maatte løse et 4 Kroner kostende Aarstegn, som gav Adgang ikke blot til Volden og Smedelinien, men ogsaa til Spadseren, Kjoren og Riden paa den da for Publikum afspærrede Langelinie, Byens fashionable Spadseregang.

Om Sommeren spillede »Dyrehavsbakken« i »Dyrehavstiden« endnu en ganske anderledes betydelig Rolle end nu og fortjente det ogsaa, da der ofte var meget gode Berider-, Liniedanser- og lignende Troupes at see derude, ikke at tale om Taskenspillere, Voxcabinetter, Menagerier o. a. Dslg. Til Curiositeterne hørte »Frederikssteensmanden«, som paa en vist fra første Færd af uvilkaarligt comisk, ved sin Naivitet uimodstaaeligt lattervækkende Maade foreviste en med bevægelige Figurer og et Spilleværk forsynet Model af Frederikssteens »Festung« i Norge, og »Kanonjøden«, som sang lystige Viser, aad Blaar og udspyede Ild og Bændler eller Seilgarn, ikke at glemme »Mester Jakel« med sin uforlignelige Marionetcomedie. I hele Kjøbenhavn fandtes ikke ret mange Familier, Høie som Lave, der ikke gjorde mindst sin ene reglementerede Dyrehavstour om Aaret; den varede hele Dagen og optoges deels af Besøg hos eet eller flere Slags »Kunstnere«, deels af gjentagne Maaltider, til hvilke hyppigt Bestanddelene medtoges. Hvem der ikke havde egen Vogn eller var velhavende nok til at leie et heelt Kjøretøi, »gned« derud ad den sandede Strandvei paa en saakaldt »Caffemølle«, af hvilke nogle vare »holsteenske Vogne«, 3 eller 4sædige Kurvevogne, andre Bondevogne fra Omegnen. Kjøbenhavns Amts Bønder, eller i det Mindste en Deel af dem, havde nemlig da Ret til i Dyrehavstiden at befordre Folk mellem Byen og Dyrehaven. De fra Dyrehaven Hjemvendende, især de Yngre blandt dem, faldt i Reglen underveis

ind i et af Teltene i Charlottenlund, hvor man spiste sin Boeuf, Ande- eller Kyllingesteg og bagefter røg sin Cigar med et Glas Punsch eller Toddy til, ledsaget af Harper fra Venindernes og Sangerindernes ofte morsomme, tidt virkelig kjønne, men ikke just altid opbyggelige Viser. Viserne i Nutidens »Café's chantants« paa Vesterbro og ud ad Frederiksberg til ere dog vist adskilligt værre, og virkelig usædeligere, end de næsten altid tydske Sange, som vi morede os over. Saa kunde det endda hænde, at man under Hjemkørselen bedede ved »Sluk- efter« og fik sig »et Kruus Øl med en Pind (og Sukker) i« eller en anden lille Hjertestyrkning paa Falderebet. Nogle smaa Dampskibe, af hvilke vist de første hed »William« og »Emma« — hvorefter en morsom Vaudeville af H. P. Holst blev opkaldt — begyndte, om jeg ikke feiler, under Christian den 8des første Regjeringsaar, omtrent samtidig med Klampenborgs »Vandcuur- anstalts« Oprettelse, at fare mellem Kjøbenhavn og Bellevue- Klampenborg. Hele den kongelige Familie, gamle Frederik den 6te og hans Dronning med indbefattede, gjorde ogsaa sin aarlige Dyrehavstour; i Frederik den 6tes sidste Leveaar skete Udflugten gerne ombord i det kongelige Dampskib »Kiel«, med Landstigning ved Bellevue; og dersom »Festen begun- stigedes af det skjønneste Veir«, Bladenes staaende Vending, var der en saadan Menneskemasse samlet paa Dyrehavsbakken, at man knap kunde trænge sig frem. De Kongelige og hele Suiten bærede sædvanligt et eller to »Kunstnertelte« med deres høie Nærværelse. ۞

Paa »Ratzenborg«, et Forlystelssted — siden i sin forfinede Skikkelse omdøbt til »Sommerlyst« — og i Frederiksberg Allees Runddeel, nær ved den for en Deel Aar siden nedlagte »Jern- port«, hvor en Conditor Monigatti havde Butik, blev under- tiden om Efteraaret givet nogle høist maadelige Fyrværkerier, som dog trak mange Mennesker derind. I Runddelen »gik Tallerkenen rundt« efter Forestillingen. Paa Værnedamsveien havde gamle Kehlet sit i Capriciosa forekommende Forlystelses- sted, Rosenlund; ogsaa her gaves Fyrværkerier og stundom Illuminationer. Stedet var vist en Tidlang meget besøgt, men jeg mindes ikke, at jeg nogensinde har været der.

I mine Barndomsaar brændte en Circus paa Norrebro af og blev ikke opført igjen. Derimod stod da, og en rum Tid derefter, »Morskabstheatret paa Vesterbro«, omtrent lige overfor Skydebanen, og dér gav Familien Price, Casortis Efterfølgere, sine mageløse Pantomimer, som endnu i ret god Tradition ere bevarede paa Tivolis Theater. Dér optraadte i mine Cadetaar to Sødskende, Carl og Josephine Winther, unge, meget smukke Mennesker; de vare yndede og fortrinlige Linedansere.

Det kongelige Theater har jo nu faaet en Bygning, som i de allerfleste Henseender staaer uendeligt høit over det Locale, hvori der spillede i mine Opvæxtaar og i min Ungdom, om end det gamle Theater havde Fortrinnet i acustisk Henseende, for det reciterende Skuespils Vedkommende; men skjøndt det kongelige Theater endnu har en stor Betydning for Kjøbenhavn og middelbart for hele Landet, skjøndt det endnu tæller mange gode Kræfter, skjøndt Traditionen vist i det Hele er bevaret, og skjøndt det i visse Retninger, f. Ex. hvad Orchesterets og Chores Præstationer angaaer, muligen eller sandsynligen overtræffer, hvad det da ydede, saa er det dog ikke længere en saa udmærket fremragende Kunstanstalt, og spiller det heller ikke en saa vigtig Rolle i social og æsthetisk Henseende, som for 40 Aar siden. Oehlschläger, Heiberg, Hertz, Hauch og Flere forsynede det rigeligt med gode, nye, originale Stykker, Kuhlau og Weyse med deilige Operaer, Scribes Intrigue- og Conversationsstykker bleve lige saa fortrinligt givne som Holbergs evigt unge Comoedier, Aubers, Meyerbeers og Halévys nye samt Mozarts, Méhuls, Boyeldieus o. Fl. ældre smukke Operaer fik en meget god Opførelse, og hvad Personalet angik, talte det kongelige Theater da samtidigt Kunstnere som Fru Heiberg, der i enhver Henseende var i sin Blomstringstid, gamle Lindgreen, Frydendahl, Ægteparret Nielsen, Dr. Ryge og hans Datter, gamle Rosenkilde, Phister, Foersom, Tenorsangeren Kirchheiner, Baryton'en Cetti, Sopranen Jomfru Zrza, Dandsersinden Lucile Grahn, Characteerskuespilleren Stage, Elskeren Wilhelm Holst og endnu Flere, som jeg ikke i Øieblikket husker. Det var altsaa ikke blot den Omstændighed, at det kongelige Theater da næsten ingen Medbeilere havde i andre Theatre og Forlystelsessteder, der gjorde det til Kjøbenhavns

og Landets Stolthed, til det stadige Samtaleemne og til Gjenstand for mangan varm Strid i Pressen, som den Gang kun i en forholdsvis ringe Grad beskjæftigede sig med Politiken og ikke helligede den megen Plads. Interessen for Theatret, eller rettere nu Theatrene, er forresten igjen stegen; Skuepladsen og dens Præstationer spille igjen en betydelig Rolle, baade i Dagspressen og i det selskabelige Liv, som Conversationsemne, og den Varme og Udførlighed hvormed f. Ex. Henrik Ibsens i Saison'en 1879—80 opførte Stykke »Et Dukkehjem« er blevet drøftet, minder mig om Theaterpolemiken i mine Opvæxtaar og unge Dage.

Der kan ikke være nogen Tvivl om, at H. P. Holsts smukke Sorgedigt ved Frederik den 6tes Død: »O Fædreland, hvad har Du tabt, Din gamle Konge sover! Et rastløst Liv, til Arbeid skabt henskylded Tidens Vover« — o. s. v. udtalte den almindelige, dybt følte Mening, og at han altsaa var personligt afholdt, ja, elsket af sit Folk; dette skyldte han, efter min Mening, for en stor Deel sit jævne, bramfrie Væsen, den Lige-fremhed, hvormed han behandlede Alle, og sin store Tarvelighed. Han var intet Geni og havde ikke mange, positive Kundskaber; men det manglede ham ikke paa god, sund Forstand, og han besad en vis »Mutterwitz«. I sine daglige, personlige Forhold var han nok streng og kort for Hovedet, men tillige yderst human og retfærdig. Som Exempel herpaa kan jeg anføre, at han en Gang, efter Krigens Tilendebringelse, i 1815, da min Fader beklagede sig til ham over at være bleven forurettet med Hensyn til de ham som Officeer i Generalstaben tilkommende Prisepenge, svarede: »De kan jo anlægge Sag imod mig; det skal jeg sletikke tage Dem ilde op; jeg har tabt mange Sager for Høiesteret«. Skjøndt min Fader ikke nærrede mindste Tvivl om, at Kongen meente, hvad han sagde, anlagde han dog ingen Sag, da han derved ubetinget vilde være kommen paa Kant med den da almægtige General Frants Bülow, hvem den Gang Ingen uden Nødvendighed vovede at støde for Hovedet.

Den nævnte Favorit havde et Contor for Expedition af Hærens Commandosager m. m.; i det bleve hans gode Venners Sønner og Slægtninge ansatte i stort Tal, som oftest uden



Hensyn til Evner eller Kundskaber, og det var et Gjennemgangsled til forskjellige gode og indbringende Stillinger baade i Militairetaten og i de med den paa en eller anden Maade i Forbindelse staaende Forvaltningsgrene. Da Bülow en Dag havde faaet et meer end almindeligt ringe begavet Menneske anbragt paa sit Contor, bemærkede Frederik den 6te: »Bülow skal, som det lader, altid samle paa Noget. Han har længe samlet paa Meerskums Pibehoveder; nu samler han paa Tossehoveder.«

Frederik den 6te havde en eiendommelig Maade at støde Ordene ud paa, som forskrækkede Mange, der ikke vare vante til den. Hver Mandag gav han offentlig Audience, og Enhver kom da ind efter sin Tour. En skikkelig Bonde, som havde maattet vente længe i Forgemakket, slipper omsider ind i Audiencestuen, hvor Kongen buser frem imod ham og buldrer løs: »Hvad vil han?«, hvorover Bonden bliver saa befippet, at han vigende tilbage mod Døren svarer: »Jeg vil yd!«

En anden Dag var en stakkels theologisk Candidat, med tredie Charakter, ved en Feiltagelse af den jourhavende Adjutant bleven viist ind, da Kongen havde trukket sig tilbage til sit private Værelse for at spise sin tarvelige, af et Par Stykker skaaret Smørrebrød bestaaende Frokost. Candidaten passerer flere Værelser og træder tilsidst ind i Kongens. Frederik den 6te farer op og udbryder: »Hvor vil De hen?« »Til Grønland, Deres Majestæt!« svarer Candidaten, ydmygt bukkende. »Haa, haa, haa! Veien til Grønland gaer ellers ikke her igjennem?« sagde Kongen. Rygtet melder, at Candidaten fik Kaldet.

Som Exempel paa den frie, gemytlige Tone, der til dagligt Brug herskede i Kongens nærmeste Omgivelser, kan Følgende tjene. I Generalstaben stod den Gang, blandt flere andre Originaler, en Oberstlieutenant eller Oberst, Kammerherre Gøssel, en lille, næsten kuglerund, ældre Mand, med et ildrødt Ansigt og en Papegøienæse. En Dag, da der ovenpaa et mindre Taffel blev drukket Caffé inde i en stor Sal, hvor der ikke fandtes andre Meubler end de langs Væggene anbragte, stod Gøssel midt paa det glat bonede Gulv, med den trekantede Hat i den ene Haand og Kaffekoppen, som han nippede til, i den anden. Min Fader, der vidste, hvilken Slikmund Gøssel

var, stak ham en Theskeefuld stødt, hvidt Sukker ind i Munden, slap Skeen, da Gøssels Læber havde lukket sig om den, og fjernede sig lidt. I sin hjælpeløse Stilling vraltede Gøssel henimod den nærmeste Consol, for at sætte Koppen fra sig og faae en Haand ledig til at befrie sig for Theskeen; de uarticulerede Lyde, som han i sin Vaande udstødte, vakte Frederik den 6tes Opmærksomhed. »Der har bestemt Bauditz været paa Spil igjen,« sagde han leende, da han saae den unægtelig høist comiske Situation.

Bissens Statue ved Indgangen til Frederiksberg Have gengiver Frederik den 6te ganske, som han stod og gik. Den er efter min Mening den fortrinligste af alle Bissens Statuer og kunde ikke staae paa noget mere passende Sted end dør, hvor Kongen færdedes saa gjerne og saa tidt.

— Det Første, jeg foretog mig, da jeg hiin 3die December Morgen var kommen ud af Sengen, var at skynde mig op paa Østergade og kjøbe sorte Handsker, Flor o. a. Dslg., af Frygt for, at det sildigere vilde blive vanskeligt at faae Sligt; der blev nemlig anlagt Landesorg. Officererne ved Hestgarden og Fodgarden gik i flere Maaneder med sorte Benklæder og sorte Handsker til Uniform, Flor om Armen og med den trekantede Hat og Porte'épéen indsvøbte i sort Crêpeflor. Al Musik forbødes, og herved foranlediges følgende comiske Tildragelse: Paa Vagten fandtes en dør hjemme havende Hund af halvt Kjøter- halvt Mopperace; den var opkaldt »Dresen« efter en Stuegefreiter (o: Officersoppasser paa Vagten), hvem den stærkt lignede. Naar Fanen blev bragt fra Kongens Forgemak over i Dronningens Ridehuus (i Frederiksgade), hvor der holdtes Parol, og hvor Vagtparaden stillede, fulgte »Dresen« altid med, hvornæst den »trak op« med Vagtparaden og tilbragte Resten af Dagen i eller ved Vagtstuen. Naar »Paraden var formeret«, blev der hver Dag commanderet: »Giv Agt! Præsenteer Geværet!« hvorpaa Musiken istemmede Fanemarchen, og Fanen under dennes Toner blev bragt hen paa sin Plads, ved Paradens høire Fløi. I samme Nu som Musiken begyndte, stak »Dresen« altid Snuden iveiret og hylede, saa længe Fanemarchen blev blæst. Da Commandoen: »Giv Agt! Præsenteer Geværet!« den nævnte Dag blev given, gjorde »Dresen« sin sædvanlige

Manoeuvre; men da Musiken ikke ledsagede dens Hylen, lød denne saa forførdeligt i dens egne Øren, at den pludseligt taug, tog Halen imellem Benene og galopperede over paa Vagten, hvor den skjulte sig under et af Bordene. Den skammede sig saaledes, at den i flere Dage ikke turde vove sig over med til Paraden i Ridehuset.

Medens jeg gik i Butiker, hørte jeg mange Tamburer slaae en Marche paa Gaden og erfarede, at det var »General-marchen«, som kaldte alle i Byen liggende Militairafdelinger sammen paa deres Allarmpladse. Jeg skyndte mig da hjem, trak i Tjenesteuniformen og ilede hen paa Exerceerpladsen, hvor vi stode nogen Tid i stygt, raakoldt Veir med lidt Sne, inden vi bleve tagne i Ed til Kong Christian den 8de, som Kl. 12 Middag fra Altanen paa sit Palais paa Amalienborg blev udraabt til Konge, vistnok af Geheimeraad, Statsminister Møsting, hvilken Handling jeg overværede.

Kongens Lig, der naturligviis blev balsameret, skulde nu udstilles, først utildækket, paa »Lit de parade« og dernæst i Kisten, paa »Castrum doloris«. Medens alt dette stod paa, havde vi stadigt en Mængde Besøg i vor Vagtstue paa Amalienborg, saa det var igrunden ret interessant at være paa Vagt i denne Tid. Jeg anfører her følgende Uddrag af min Faders Dagbog: 17de December. »Om Aftenen Kl. 7—8 bivaanede jeg med Herskabet salig Kong Frederik den 6tes Flytning fra det Palais, hvori han døde, til Paradesengen i Riddersalen af det andet Palais paa Amalienborg, opad Trappen, over Colonnaden, igjennem alle de sort betrukne Gemakker, baaren af Kammerjunkere, med Assistance af Lakaier.« 19de December. »Om Formiddagen Kl. 10—12 og om Eftermiddagen Kl. 4—6 var jeg ansagt til at paradere ved Høisalig Kong Frederik den 6tes Paradeseng, medens samme var tilgængelig for Publikum. Det Hele var meget elegant arrangeret. Ved Hovedet, bag de Kongelige Regalier, stode 1 Ridder af Elephanten, nemlig Statsminister Stemann, 2 Storkors af Dannebrogen, General-lieutenant Kirchhoff og Rentekammerdirecteur Lowzow, 2 Kammerherrer, Generalmajor Rømeling og jeg, og 2 Kammerjunkere, Steen Bille og Fritz Blücher. Som Marschaller fungerede Overkammerjunker, Grev Yoldi, og Ceremonimester, Grev Ahlefeldt.

Desuden paraderede 12 Lieutenanter af Sø- og Landetaten som Drabanter.«

Dette vedblev til Aarets Udgang, under stadig Tilstrømning af en uhyre Mængde Mennesker; Folk stode i Række fra Colonnaden helt hen i Frederiksgaden, og Vognrækken naaede ofte helt om ad Frederiksgaden og i Bredgaden ned til St. Annæ Plads. Paa Amalienborg Plads og i Frederiksgaden dannede Borgervæbningen, hvortil Livjægerne ogsaa hørte, »Haie« eller Espalier; naar det blev mørkt, tændtes der Begfakler de to nævnte Steder og i Amaliegaden, hvor Bortgangen og Bortkjørslen fandt Sted. Om Natten holdtes der naturligviis Vagt ved Liget; jeg var flere Gange deroppe, baade medens den offentlige Udstilling fandt Sted og om Natten, naar der kun brændte enkelte Lys i Candelabrene og Alt var stille; Lit de parade'n gjorde da et meget høitideligt Indtryk. Jeg husker forøvrigt en Scandale, som vakte stor Opsigt. De Lieutenanter, der havde Nattevagt, fik naturligviis Forfriskninger, som serveredes i et Værelse ved Siden af Salen; men ikke Alle lode sig nøie hermed. En høiere Hofembedsmand traf en Nat, da han inspicerede, Drabantofficererne bænkedede inde i selve Salen ved et Glas Toddy og med Cigar i Munden. Den hele Sag blev imidlertid neddyset, fordi det viste sig, at En af dem havde faaet Drikkevarerne og Cigarerne sendt op fra Frederik den 6tes Factotum, Hs. Excellence General Frans Bülow!

En af de første Dage i Januar, 1840, blev Kongens Lig, der paa Lit de parade havde ligget i Generalsuniform og Hermelinskaabe, lagt i Kisten og sat paa Castrum doloris, en høi Catafalk, med samme Høitideligheder som de ovenfor beskrevne; til Castrum doloris var dernæst Adgangen aaben en fjorten Dagestid.

Enten den 14de eller den 15de Januar marcherede jeg med Livgarden tilfods til Roeskilde, for at paradere ved Begravelsen der; vi traskede de  $4\frac{1}{4}$  Miil i raat Veir og Søleføre, hvilket var drøit nok for en spinkel, lige 18 Aar fyldt Knøs som mig. Vi bleve indquarterede hos Byens Borgere; jeg kom til at ligge ude paa »Bjerget«, nordvest for den egentlige By. Natten mellem d. 15de og 16de Januar drog Ligtøget fra Kjøbenhavn til Roeskilde. Jeg benytter igjen tildeels Ordene fra min Faders

Dagbog: 15de Januar. »Kl. 8<sup>1</sup>/<sub>2</sub> Aften begav jeg mig tilfods gennem Haven til Amalienborg, for at modtage Prinds Ferdinand ved hans Ankomst til Sørgehøitiden. Kl. 9 begyndte denne, og Kl. 10 var hele Toget i Bevægelse. Kl. 11 kom vi til Frederiksberg, hvorfra vi Kl. 12 fortsatte Reisen til Roeskilde, hvor vi ankom d. 16de, Kl. 2<sup>1</sup>/<sub>2</sub> Morgen, og jeg fik et meget godt Qvarteer hos Enkefru Wimpfen. D. 16de, Kl. henimod 9, samledes Alle til Kong Frederik den 6tes Bisættelse i Roeskilde Domkirke, deels i Kirken selv, deels i Palais'et. Kl. 10<sup>3</sup>/<sub>4</sub> kom Liget, som fra Roeskildenhvile bares af Bønder, til Domkirkens Indgang, hvorfra det af Oberster og Commandeurer blev baaret op til Choret under Baldakinen, og dernæst Sørgehøitiden fuldført efter Ceremoniellet, hvilket Alt var meget høitideligt. Kl. 2 samledes alle de, der havde deeltaget i Sørgehøitiden, ved 3 Tafler, eet i Palaiset og to i Gjæstgivergaarden »Prindsen«. Kongen og Prindserne spiste for sig selv. Kl. 4<sup>1</sup>/<sub>2</sub> Eftermdg. forlode vi Roeskilde, og Kl. 7 Aften vare vi atter hjemme i Kjøbenhavn. Med Undtagelse af en upassende Hastighed, hvormed Sørgetoget gennem Kjøbenhavn til Frederiksberg gik for sig, .og nogle Uordener, som om Natten fandt Sted ved Roeskildenhvile« (her forlod hele Følget Liget og lode det staae for Lud og koldt Vand i Vognen, ude paa Veien, medens de Ledsagende satte sig til at spise og drikke, for ikke at sige til at svire, inde i Kroen) »er Alt løbet heldigt af. Commandeur Suensson af Søetaten fik underveis igaar med Ligvognen et apoplectisk Tilfælde« (fordi den gamle Mand maatte løbe med Tungen ud af Halsen) »og blev kjørt død hjem. Han var 66 Aar.«

Det var en streng Tour for os Gardister at staae, klædte i Galauniform, og paradere 5—6 Timer i de til Kirken førende Gader. Høitideligheden var i det Hele meget anstrengende, og en Eftervirkning heraf viste sig derved, at der ved Taflerne, hvor man fik kold og middelmaadig Mad, men god og rigelig Viin, blev drukket en heel Deel meer end tilbørligt, saa at Tønen ved Maaltidets Slutning slet ikke mindede om, at man var til Begravelse. Den Synd var forresten ikke ualmindelig i hine Dage.

Den 8de April blev jeg af Kong Christian den 8de udnævnt til Kammerjunker, en Naadesbeviisning, som vist mere var myntet paa at gjøre min Fader en Behagelighed end paa mig selv. Forøvrigt laa det Mærkelige kun i min store Ungdom; thi alle Lieutenanter i begge Garderne bleve, naar Tidens Fylde kom, Kammerjunkere, hvilket havde medført den Uskik, at Lieutenanterne af de Menige og Underofficererne altid, endog i Tjeneste under Gevær, tituleredes »Hr. Kammerjunker«, og at Commandeuren bestandigt omtaltes som »Kammerherren«. Capitainerne kaldtes derimod, for at skjelne dem fra Lieutenanterne, »Hr. Capitain«, skjøndt de jo som Kammerjunkere havde Oberstlieutenantsrang.

Den 9de April, 1840, gav Hans Christian Lumbye, da Trompeter i Livgarden tilhest, en Concert à la Strausz — maaskee sin første. Ideen hertil skyldte han et steyermarksk Selskab, der i Sommeren, 1839, med meget Bifald var optraadt i Kongens Have. Det varede ikke længe, før Lumbye og hans Orchester naaede den Plads, som de siden bestandigt med Rette indtog i det kjøbenhavnske Publicums Yndest. Lumbye var en talentfuld Componist og en fortrinlig Anfører for et strauszisk Capel.

Den 22de Mai, 1840, feiredes Kong Christian den 8des og Dronning Caroline Amalies (senere Enkedronningen) Sølvbryllup. Paa denne Dag løb et Linieskib af Stabelen og blev døbt »Christian d. 8de«; dets Skjæbne ved Eckernförde, den 5te April 1849, er bekjendt.

Om Aftenen var der »Bal parée« paa Christiansborg Slot, med Dands baade i Riddersalen og Appartementssalen. Feiler jeg ikke, var det den første af dette Slags Fester, som blev given paa Christiansborg, efter at det nedbrændte Slot var gjenopført, altsaa siden Christian d. 7des og Juliane Maries Tid. Til det her omtalte Bal parée var der indbudt ikke blot den Kreds, som ellers havde Adgang til Hoffet — de »Hoffähige« — men saa at sige Alt, hvad der paa nogen Maade kunde regnes til »det gode Selskab« i Kjøbenhavn, og det i en saadan Udstrækning, at der kom Mange med, som i ingen Betydning af Ordet kunde siges at høre til »godt Selskab«.

Da Kongen og Dronningen d. 23de Mai kjørte hjem fra Festforestillingen i det kongelige Theater, ved hvilken Leilighed Oehlenschlägers »Fiskeren og hans Børn« blev givet, forefaldt der i de illuminerede Gader nogle Optoier, som havde et politisk Anstrøg. Folk vare jo nemlig blevne skuffede i de Forventninger, der, støttede paa Kongens Antecedentsier i 1814, i Norge, nærredes om, at han ved sin Tronbestigelse skulde give Landet en fri Forfatning. Som Modsætning hertil kan anføres, at da Kongen d. 5te October, samme Aar, kom hjem fra en Reise i Provinserne, bleve Hestene spændte fra hans Vogn ved Vesterport, og »Folket« trak ham hjem til Amalienborg.

Efter Kong Christian d. 8des Tronbestigelse var hans Søn, den sildigere Frederik den 7de, jo bleven Kronprinds. I Frederik den 6tes sidste Regjeringsaar havde han været i Unaade, bl. A. paa Grund af Ophævelsen af hans Giftermaal med Kongens yngste Datter, Prindsesse Wilhelmine, nu Enke efter sin anden Mand, vor Konges, Christian den 9des Broder, Hertug Carl af Glücksburg. Prinds Frederik havde i nogle Aar boet i et Slags Forviisning i Fredericia. I 1839 eller noget sildigere, afløste han Faderen som Gouverneur i Fyen og boede om Sommeren paa Slottet i Odense og om Vinteren i Kjøbenhavn, paa Christiansborg Slot, hvor der var anviist ham en Bolig, som bestod af en Række Selskabsværelser paa 1ste Sal og en daglig Leilighed i den nederste Mezzaninetage, ud mod Gaardene og Ridebanen. En Afdeling af Livgarden tilfods, under en Lieutenant, gjorde Vagt dér. Da der endvidere om Sommeren enten gjordes den sædvanlige Vagt paa Amalienborg, eller laa et Compagni ude i Lyngby, naar Kongen var flyttet til Sorgenfri, og boede een Lieutenant som Inspectionshavende over den til Ære for Enkedronning Marie Sophie Frederikke paa Frederiksberg Slot liggende Vagt, samt desuden een Lieutenant var commanderet i Exerceerskolen, kunde paa denne Aarstid Vagttourene for os Lieutenanter falde hver 3die—4de Dag. Denne Tjeneste var jo temmelig kjedelig; men det Ubehagelige formindskedes noget derved, at vi for hver Vagt i Erstatning for »bouche en cour« (∴ Naturalforpleining ved Hoffet) fik 4 Kr. (2 Rgdlr.). Desuden havde man om Eftermiddagen og Aftenen næsten altid Besøg og Spilleparti hos sig — naar man ikke

selv var tilsagt til Selskab hos Kongen eller Kronprindsen — og da jeg bestandigt har holdt meget af at læse, hvortil der var god Tid og Ro, især paa Christiansborg, havde jeg igrunden ikke videre imod at trække paa Vagt. Om Inspectionsvagtens paa Frederiksberg Slot vil der blive talt nedenunder.

Kronprinds Frederik var en besynderlig Mand, i alle Henseender en Blanding af Ondt og Godt, yderst vanskelig at omgaaes og især svær at gjøre tilpas for Den, der tilfældigt kom i hans Nærhed og kun stod i løs Berøring med ham. Det manglede ham igrunden ikke paa Evner, og han kunde have gode Indfald, men hans mangelfulde Opdragelse neutraliserede ofte Virkningen af hans sunde Fornuft. I mange Retninger havde han simple Instincter; han maatte have nogen lav Omgang. Hans sidste Ægteskab var et stærkt og correct Udtryk for denne Trang hos ham. Ved Siden heraf foragtede han igrunden de Mennesker, hvem han kunde byde, hvad det skulde være, og nærede en vis Agtelse for dem, der vovede at hævde deres Værdighed ligeoverfor ham. Imidlertid kunde han ved enkelte Leiligheder »give Kongen« trods Nogen.

Alligevel kan jeg ikke Andet end ubetinget ansee det for en stor Lykke for vort Land, at Frederik den 7de og ikke Christian den 8de var Konge i Aarene 1848—63. Vel er det efter min Mening langt fra saa meget Frederik den 7des positive som hans negative Egenskaber, man kan takke for mange af de Goder, der skyldes ham, bl. A. Friheden og Schleswig-holsteinismens Tilintetgjørelse. Men Christian d. 8de havde Feil, som i hine skjæbnesvangre Tider kunde have ført Landet i en endnu værre Ulykke end den, der rammede det, nemlig i Vasalforhold af Preussen.

Strax da Kronprinds Frederik optraadte ved sin Faders Hof, tiltog han sig i nogle Henseender en vis Myndighed; han var mere kongeligtsindet end Kongen selv og forlangte, at der skulde vises Kongen og ham, Kronprindsen, en heel Deel ydre Opmærksomheder, som man ikke tidligere havde været vant til; samtidigt dermed indførte han nye Skikke ved Hofballerne og lignende Leiligheder. Ingen Herre maatte, f. Ex. sidde ned under Dandsen, naar Kongen eller Dronningen vare inde i Dandsesalen, eller naar Kronprindsen stod op, selv om hverken



Kongen eller Dronningen vare tilstede. Naar man var i Uniform, skulde man, hver Gang en Dands var til Ende, skynde sig at tage sin Kaarde paa og den trekantede Hat i Haanden, indtil næste Dands begyndte, om der saa kun var et Par Minutter imellem de to Dandse. Han paasaae strengt Overholdelsen af disse og lignende Formaliteter og gennemførte sin Villie i saa Henseende. Paa et Bal hos Kongen, paa Amalienborg, henimod Slutningen af Aaret 1840, havde jeg det Uheld paa en eller anden Maade at mishage Kronprindsen, og fra det Øieblik af kunde han ikke lide mig. Det var naturligviis under disse Omstændigheder intet mindre end behageligt for mig, saaledes som min Stilling førte det med sig, hyppigt, naar jeg havde Vagt paa Christiansborg, at spise i en ganske snever Kreds ved hans Taffel, at spille »à la guerre« paa Billardet med ham om Eftermiddagen, ja, een Gang endog L'hombre om Aftenen.

I Slutningen af Juni, 1840, bleve Kong Christian d. 8de og hans Dronning, Caroline Amalie med stor Pomp kronede i Frederiksborg Slotskirke. Hans to nærmeste Efterfølgere ere ikke blevne kronede, og denne Ceremoni kan vel nu ansees for afskaffet i Danmark. Derimod ere jo Kong Oscar den 2den og hans Dronning i Sommeren, 1873, blevne kronede med stor Høitidelighed baade i Stockholm og i Throndhjem.

Livgarden tilfods afmarcherede d. 25de eller 26de Juni til Frederiksborg (Hillerød) for at bidrage til Kroningsactens Forherligelse. I samme Øiemed vare ogsaa Livgarden tilhest (een Pragtescadron), Husarerne, Kongens Regiment (indtil Frederik d. 6tes Død »Prinds Christians Regiment«; det havde mellemgrønne Rabatter, Krave og Opslag), Livjægerne, noget Fæstningsartilleri og et Feltbatteri commanderede derud. Vi laae Alle i Leir, da Byens Qvarterer vare heelt optagne af de mange til at overvære Kroningen indbudte fornemme og høifornemme Gjæster af begge Kjøen. Fodgarden havde sin Leir hiinsides Byen, om jeg ikke husker feilt, i »Lille Dyrehave«, tæt ved Stutteriet. Det var en meget varm Dag, og jeg var dødtræt efter at have marcheret de  $4\frac{3}{4}$  Miil; men da vi ud paa Eftermiddagen naaede derud og med flyvende Faner og klingende Spil droge gennem Hillerøds Gader, i hvis Vinduer

en heel Deel af mine Balbekjendtinder fra 1838 — de »30 Tyranner« og deres Søstre — stode og viftede med deres Lommetørklæder, glemte jeg for et Øieblik Trætheden og marcherede nok saa strunkt i Spidsen for mit Peloton. Siden mærkede jeg dog, at Trætheden ikke var indbildt; thi medens jeg stod og ventede paa, at det min Premierlieutenant og mig anviste Telt skulde blive færdigt, slog en Kamerat mig paa Skuldren, hvorved jeg næsten sank i Knæ. Kort derefter laae jeg paa min Feltseng og sov sødeligt til den næste Morgen. I Dagningen var der faldet stærk Dugg, og derved havde Seilduget trukket sig saa stærkt sammen, at vi, da vi stode op om Morgenen, ikke kunde faae Fligene i Teltets Indgang hægtede fra hinanden, saa at jeg maatte paa alle Fire krybe ud under Teltvæggen og hente Hjælp.

Den 28de Juni, i Middagsstunden, foregik Kroningen. Livgarden tilfods paraderede i den indre Slotsgaard, opstillet »en haie« paa begge Sider af den overdækkede, med høirødt Klæde belagte Gang, ad hvilken Kongen gik i Optog fra sine Gemakker til Kirken og bagefter tilbage. Som bekjendt begunstigede Veiret ved enhver Leilighed Christian den 8de, og Veiret svigtede ham hellerikke paa den her omhandlede Dag; det herlige, klare Solskin bidrog ikke lidet til, at det Hele tog sig smukt ud. Kongeparret var klædt i Kroningsdragt, med Hermelinskaabe, og paa Tilbageveien havde de Krone paa Hovedet og Kongen Scepteret i Haanden, hvilke Insignier paa Henveien til Kirken, tilligemed Rigsæblet og Sværdet, vare blevne baarne foran Kongen af Landets fornemste Mænd. Over Kongen og Dronningen holdtes der af høie Rangspersoner carmoisinrøde Fløilsbaldakiner med Guldfrýndser. Alle Elefantriddere og hvide Riddere (3: Storkors af Dannebrogen) vare klædte i middelalderlig Dragt, med kofte-lignende Vaabenkjoler, Knæbeenklæder, Silkestrømper, Sko og Fløilskaaber, Elefantriddernes blaae, de hvide Ridderes orange-gule. Kronprindsen lignede i denne Dragt Christian d. 4de i en paafaldende Grad. Ved alle Indgange paraderede Capitainer af Sø- og Landetaten i middelalderlig Drabantdragt, med Sponton'er — Officeershellebarder — i Haanden. Naar man nu hertil lægger en uhyre Vrimmel af pyntede Mennesker

i Gaarden og i alle Slottets Vinduer, begge Garder i deres glimrende Galauniformer, Militairmusik, Orgelspil, Klokkringning, Kanontorden, Solskin og — mine 18 Aar — vil man kunne forstaae, at denne hele Scene staaer levende for mig endnu, selv nu, da jeg har de 58 Aar paa Bagen.

Ovenpaa Kroningen var der stort Taffel i en Mængde forskellige, jeg troer 14 Localer; alle de i Optoget og Paraderingen deeltagende Personer, indtil Lieutenanter med indbefattede, spiste ved Tafflet den Dag. De Kongelige sade 3 Timer tilbords; Opvartningen besørgedes ved Kongens eget Bord af Excellenser og Kammerherrer, og Maden bares op fra Kjøkkenet af Capitainer. Klokken 11—12 afbrændtes, dels paa Søen og paa en lille Ø i denne, dels ovre i Slotshaven, ved Søens modsatte Bred, et pragtfuldt, af det kongelige Artilleri forfærdiget Fyrværkeri, i en uhyre Menneskemasses Overværelse. Et Menneske blev alvorligt, dog, saa vidt jeg husker, ikke dødeligt, saaret af en Raketstok, som faldt ned i Hovedet paa ham. Den 29de Juni var der stor Revue over alle de derude værende Tropper, derpaa Taffel og om Aftenen Concert paa Slottet for de Fornemste. Den 30te Juni marcherede vi hjem. Den 31te var der Festforestilling — J. L. Heibergs »Syvsoverdag« — paa det kongelige Theater. Kongens og Dronningens Vogn blev fra Theatret trukken til Amalienborg gennem de illuminerede Gader af »Holmens faste Stok«. Den 1ste Juli afsluttedes Festlighederne med et Bal paa Sorgenfri, Christian d. 8des ved Lyngby liggende Sommerresidens.

I de fire Aar 1840—43 var jeg nogle Gange hvert Aars Sommer og Efteraar inspectionshavende Officer ved Vagten paa Frederiksberg Slot, hos Frederik den 6tes Enke, Dronning Marie Sophie Frederikke; disse Tjenestetoure holdt jeg igrunden nok af. Enkedronningen boede, ligesom tidligere hendes afdøde Gemal, i Reglen hvert Aar fra omtrent midt i Juni til henimod Slutningen af October Maaned paa Frederiksberg. Der var da Vagt derude af Garden tilfods, en 12—16 Menige og en Underofficer, som afløstes hver Dag og stode under Inspection af en Lieutenant, der en Uge ad Gangen boede oppe i Slottets Mezzaninetage, hvor der var anviist ham 3 ud mod Terrassen vendende Værelser, fra hvis Vinduer man havde en prægtig,

vid Udsigt. Man tog sin Oppasser med, og han fik Qvarteer nede i Folkelocalerne. Tjenesten var ikke skrap; den bestod i at modtage Melding een Gang om Dagen af de hinanden afløsende Underofficerer og at inspicere Vagten og Portene, naar det lystede En, til ubestemte Tider. Forresten kunde man komme og gaae, som man vilde, naar man blot var hjemme om Natten. I Efteraarsmaanederne, fra 1ste September, havde man hver Aften Friplads i Hofparquettet, hvor man gik ind, naar der spilledes Noget, som var værd at see. Man fik sin fulde Kost in natura, med Undtagelse af The og Caffé, med  $\frac{1}{2}$  Flaske rød eller hvid Viin til Middag og  $\frac{1}{2}$  Flaske dobbelt Øl fra Kongens Bryghuus til Frokost og Aftensmad. Middagen var rigelig — næsten nok til to Personer — ikke luxuriøs, men, Traditionen fra Frederik den 6te tro, af udmærket Beskaffenhed i sit Slags. I Reglen spiste man een Dag for hver Inspectionstour ved Enkedronningens Taffel, hvor Maden var den samme, som man ellers fik op paa sit Værelse. Ved Af- og Tilgang søgte man Audience; jeg husker, at da jeg een Gang ved en saadan Leilighed maatte vente et Qvarteersted ude i Forgemakket, gjorde den elskværdige gamle Enkedronning mig en Undskyldning derfor og sagde, at hun havde havt Besøg af en Veninde, som havde opholdt hende. — For Comoediens Skyld holdt jeg meest af at have Inspectionsvagt paa Frederiksberg om Efteraaret; men det kunde undertiden være drøit nok at komme hjem i de mørke, regnfulde Nætter. Naar man havde tabt den sidste Tranlampe paa Vesterbro af Sigte, ved salig »Jernporten« (Værnedamsveien) vandrede man i Mulm og Mørke og i Snavs op over Anklerne ud ad Roeskildeveien, da Indgangsporten til Frederiksberg Have var lukket ved den Tid. Den første Omnibus begyndte at kjøre mellem Kongens Nytorv og Frederiksberg Runddeel som i 1841 eller 1842; men den gik naturligviis ikke saa silde om Aftenen. Den hed »Omnibus Nr. 1« eller »Prøven i Kjøbenhavn«, fik efter sit Udseende Øgenavnet »Det sorte Sviin«, var forspændt med 4 Heste, rummede 14—16 Personer (kun indvendigt), og Touren kostede een Mark (33 Øre) pro Persona. Dette var dog et uhyre Fremskridt i hine Dage, da der kun var faa

Droschker, og da en Hyrevognstour til Frederiksberg kostede mindst 3 Kroner.

I de sidste Aar, jeg gjorde Inspectionsyagt paa Frederiksberg, boede Digteren, Etatsraad Adam Oehlenschläger derude i Haven, paa »Fasangaarden«. Jeg omgikkes meget med hans to Sønner, især med den ældste, Johannes (død i Aaret 1874, som Toldinspecteur i Kjøbenhavn) og kom ikke sjældent i deres Huus. Fru Oehlenschläger levede da ikke mere. Gamle Oehlenschläger kunde være meget elskværdig, men var det ikke altid. Han spillede gjerne, men meget slet, L'hombre; han holdt ogsaa af at oplæse sine nys skrevne Digte for Sønnerne og for hvem han tilfældigt traf hos dem.

D. 8de December, 1840, var der Galataffel hos Kongen, i Anledning af, hvad min Fader i sin Dagbog kalder »Mariage-Declaration« imellem Kronprindsen og Prindsesse Caroline Charlotte Mariane af Mecklenburg-Strelitz. I samme Anledning var der d. 11te s. Md. om Aftenen Gala-Cour og -Bal i »Appartementssalen« paa Christiansborg Slot. Af saadanne Fester blev der i Christian den 8des Tid givet adskillige; under Frederik den 6te kjendtes de ikke. De stode midt imellem »Balparéer« — af hvilke der i Christian d. 8des Regeringstid kun blev givet to, hvoraf det ene alt er omtalt, hvortil indbødes Creti og Pleti, vist henimod 3000 Personer, og ved hvilke hele Christiansborgs Beletage var aaben og oplyst og der dandsedes baade i »Riddersalen« og i »Appartementssalen« — og de egentlige »Hofballer«, til hvilke kun Medlemmerne af Hofkredsen og deres Damer indbødes. Til Galaballerne bleve alle civile og militaire Herrer af de 3 første Rangclasser, Kammer- og Hofjunkere og notable Personer af Kjøbenhavns Befolkning, alle med deres Damer, indbudte, og disse Baller vare meget morsomme — »anime-rede«, hed det da i »det fine Sprog« — Locale, Gulv, Musik, Beværtning og Toiletter udmærket gode, og Selskabet var netop tilstrækkeligt blandet til at gjøre det piquant.

Paa Galaballet den nævnte 11te December stod jeg i en Dands efter Bordet i livlig Samtale med min Dame og lænede mig, glemmende Kronprindsens Nærværelse, nonchalant op til en Consol, hvoraf han tog Anledning til at overvælde mig med Bebrejdelser.

Min Faders og min egen Stilling førte jo ganske naturligt med sig, at jeg deeltog i megen Selskabelighed i den elegante Verden, ved Hofferne og hos Diplomaterne; desuden havde jeg et temmelig udstrakt Bekjendtskab i mere borgerlige Kredse, og ved Christian d. 8des Regering toge endvidere strax de offentlige Forlystelser et stærkt Opsving, saa at jeg havde Leilighed nok til Adspredelse. — Af Hoffer fandtes der, foruden de i det Foregaaende berørte, nemlig Kongens, Kronprindsens og Prinds Ferdinands og Carolines (Kongens Broders og Frederik d. 6tes ældste Datters) endvidere Landgreve Wilhelm af Hessens (han var gift med Kongens Søster, Prindsesse Charlotte), og Prindsesse Julianes (ligeledes en Søster til Kong Christian d. 8de og Enke efter en Prinds af Hessen Philipsthal). Af de udenlandske Gesandter og Consuler førte følgende meer eller mindre elegant Huus: den russiske, Baron Nicolaj, den engelske, Sir Henry William Watkins Wynn (Begge i en lang Aarrække accrediterede ved det danske Hof), den franske, Baron Talleyrand, ligeledes hans Afløser omtrent ved denne Tid, Baron de St. Priest, og den preussiske, Baron eller Grev Raczynski, sildigere en Baron Schoulz d'Ascherade, den svenske, Baron Lagerheim, den belgiske, Baron Urière, den hollandske, Huyghens og den russiske Generalconsul Gerschou. Af den danske Adel husker jeg i denne Henseende kun Grev Wilhelm Moltke til Bregentved, der til Gjengjæld gav nogle af de smukkeste og morsomste Baller, jeg har været med til.

Af de mange ikke til Hoffet, Diplomaterne eller den dermed beslægtede Kreds hørende Familier, i hvilke jeg da var en forholdsviis hyppig Gjæst, vil jeg her kun nævne een, som sikkert ogsaa har bevaret et smukt Minde hos mange Andre med mig, nemlig daværende Capitain Sneedorffs i Helsingør. Han var ansat i et Embede under Øresunds Toldkammer, er nu Pensionist og Commandeur og lever endnu i Helsingør som en henvend 87aarig, ualmindeligt livlig, rørig og elskværdig Mand. I hans gjæstfrie Huus (der nu eies og beboes af Enkebaronesse Blixen Finecke, født Prindsesse af Hessen og Søster til vor senere Dronning, Louise) og i dens ud mod Øresundet liggende Have har jeg i den vakkre sneedorffske Familie tilbragt mange herlige, gemytlige Aftener.

Hos daværende Reservechirurg (eller Reservelæge) paa Frederiks Hospital, Georg Buntzen (død i en forholdsviis ung Alder af Brystsye) traf jeg bl. A. sammen og gjorde Bekjendtskab med St. Aubain, Pseudonymen Carl Bernhard. Han var, som man kan begribe, en høist interessant Mand, og jeg tænker derfor med Tilfredshed tilbage paa de lange Samtaler, hvormed han bærede mig unge Menneske, og hvilke ofte, medens vi spadserede op og ned i Esplanaden (Grønningen) trak ud til henad Morgenstunden. Han har altid været og er endnu en af mine Yndlingsforfattere; jeg sætter ham endog adskilligt høiere end Forfatterinden af »Hverdagshistorierne«, Fru Gyllembourg, og finder navnlig hans Stiil finere og smukkere end hendes, der tidt forekommer mig tør, næsten forretningmæssig. Carl Bernhards »Lykkens Yndling« og »Gamle Minder« forekomme mig at høre til det meest Udmærkede i sin Genre. Om, som det en Tidlang almindeligt paastodes, hans Fætter, den daværende unge Læge, siden Professor Andreas Buntzen (død i 1880) har haft nogen selvstændig, umiddelbar Deel i hans Forfattervirksomhed, skal jeg ikke kunne afgjøre; usandsynligt er det dog ikke, at St. Aubain i hvert Tilfælde kan have faaet en Deel Stof til sine Noveller fra og i det Hele har været litterairt paavirket af Andreas Buntzen, som var ypperligt begavet og kunde være meget vittig.

Hos Georg Buntzen gjorde jeg ogsaa første Bekjendtskab med en Mand, som har spillet en betydelig Rolle i Danmarks politiske Liv, nemlig daværende afskediget Capitain af Artilleriet, Anthon Tscherning. Jeg kom siden i nærmere Berøring med ham og vil opsætte min Omtale af ham til et sildigere Punkt i disse Optegnelser.

Hos min tidligere nævnte Ven, den daværende zoologiske Studerende Johannes Reinhardt, der boede hos sine Forældre i det zoologiske Musæums Bygning i Stormgaden — Faderen var Bestyrer af det nævnte Musæum — traf jeg tidt, den siden med Rette saa bekjendte og yndede Skuespiller Michael Wiehe, vist ubetinget Danmarks Scenes ypperste Elsker og i det Hele en af dens fortrinligste Skuespillere. I den første Tid af vort Bekjendtskab havde jeg ikke fjerneste Anelse om, hvad der i denne Henseende boede i ham, og kunde hellerikke let faae

noget Begreb derom, efter hans Optræden i den Kreds, hvor jeg saae ham. Et tausere og meer indesluttet Menneske har jeg ikke kjendt. Han traadte som oftest ind i den unge Reinhardts Værelse, medens han, jeg og to gode Venner til sade fordybede i vor Tarok, sagde »Godaften«, satte sig hen hos os og saae i timevis paa Spillet, som han ikke forstod det Mindste af, uden at mæle et Ord, gik ned med i Familien, spiste taust til Aften, svarede høistens kort og sagte paa de Yttringer, som bleve henvendte til ham, takkede for Mad, fulgte op igjen med os Tarokspillere, tog atter Plads, og hans »Godnat!« naar han gik, sædvanligt før vi vare færdige med vort Parti, var ofte det eneste Ord, vi efter Aftensmaaltidet hørte af hans Mund.

Steder, hvor unge Mennesker, og selvfølgelig især unge Officerer, den Gang kom meget sammen, væsentligst for at faae sig et Slag Kort, i Reglen en L'hombre, vare Officeersvagterne, hvoraf der da fandtes langt fleer end nutildags. Foruden de ovenfor berørte Gardervagter, besatte Landetaten Hovedvagten paa Kongens Nytorv med en Capitainsvagt og afgav Lieutenantsvagten til følgende Steder: Byens fire Porte — Øster-, Nørre-, Vester- og Amagerport — Slotsholmen (for Bankens Skyld, som da laa dør, imellem Børsen og Regerinsbygningerne), Toldboden og Stokhuset (et Fængsel, ved Østervold). Garnisonen afgav endvidere Mandskab og Søetaten Officerer til følgende Vagter: til Hovedvagten paa Nyholm en Capitain, og til Vagterne paa Gammelholm og ved »Bommen« (Indseilingen til Havnen) en Lieutenant. Desuden var der vist en Officeersvagt i Castellet; men dette husker jeg ikke bestemt, samt, saa vidt jeg mindes paa Tøihuset. Beværtningen var i det Hele tarvelig paa Vagterne, især hos Landofficererne, men Stemningen i Reglen gemytlig og kammeratlig.

I Aaret 1841 blev Kjøbenhavn gjæstet af to Virtuoser, hvoraf dog den ene stod meget høit over den anden. I Foraaret kom nemlig den belgiske Violinspiller Prume, vist af Fødsel en Jøde, hertil og gjorde stormende Lykke; navnlig gjaldt dette om hans Bravourstykke: »La Mélancolie«, hans egen Composition, der er vedbleven at være en her yndet Melodi. Prume blev Sommeren over i Kjøbenhavn og spillede



i Juli Maaned sammen med Clavevirtuosernes Konge og Keiser, Franz Liszt, bl. A. ved flere Concerter hos Kongen, som i denne Sommer undtagelsesviis residerede paa Christiansborg Slot, paa Grund af et daarligt Been, der forhindrede ham i at tage til Sorgenfri. Deels paa Christiansborg og deels ved andre Concerter hørte jeg Liszt flere Gange; næst efter Jenny Lind skylder jeg ham den høieste musikalske Nydelse, jeg har haft; ingen af de andre berømte Pianister, som jeg har hørt, kan efter min Mening taale at sammenlignes med ham. De kunne muligen have Fortrin og Fuldkommenheder, som fattes ham — de kunne f. Ex. spille elegantere, blødere — men deels har vist ingen af dem naaet hans næsten ubegribelige Fingerfærdighed og Herredømme over Instrumentet, deels var der noget Eiendommeligt, høist Genialt, tidt Dæmonisk ved hans Spil. Jeg husker, at han ved en Concert i det kongelige Theater, ved hvilken Leilighed jeg in parenthesis gav 10 Kroner for en Plads bag i en Loge i 2den Etage, som Slutningsnummer skulde phantasere over 3 af Publikum valgte Themaer. Der var i den Anledning i Forsalen hensat en Urne, hvori man lagde det med Noder skrevne Stykke, som man vilde foreslaae. Hvert Stykke, Liszt tog ud af Urnen, spillede han igjennem, stadigt forandrende Spillemaaden, saa man strax kunde mærke, om han syntes om det eller ikke, om det var en gammel Bekjendt o. s. v. Et lille, originalt Thema foredrog han saaledes, om jeg saa maa sige, i den Grad ironisk, at Huset rystedes af Latter. Derimod spillede han den ham øiensynligt ubekjendte Romance af Elverhøi: »Kjærligheds-guden, den Stakkel han er blind«, med en saadan Ynde og et saa smeltende Foredrag, at deri laa saa tydeligt, som om han havde sagt det: »Det var da ret en nydelig Melodi,« og den blev da ogsaa valgt med stormende Applaus. De to andre Themaer, som valgtes, vare Marseillaisen og »Kjølige Druer, Kjærligheds Luer« af Mozarts Don Juan. Efter at Liszt havde spillet de tre Nummere igjennem og varieret dem enkeltvis, endte han med, hvad der lyder utroligt, men dog er sandt, at spille de tre Themaer paa een Gang; han slyngede og snoede dem i hinanden som tre Traade i een Snor. Aldrig før eller siden har jeg hørt noget Lignende.

Sidst i Marts Maaned havde Kronprindsen paa et Bal hos en Etatsraad Knudsen, som førte et stort Huus, og hvor alle Prindserne kom, ladet et Vindue i Balsalen lukke op. Jeg stod med min Dame tæt derved. Det trak afskyeligt, dog heri maatte man finde sig; men da et af Gardinerne truede med at flyve hen i Lysene paa Consollen, vilde jeg forhindre dette og kom derved til halvt at vælte en af Armstagerne, som det dog lykkedes mig at gribe i Faldet. Med Øinene stift heftede paa mig, foer Kronprindsen tversover Gulvet, stillede sig op lige overfor mig og sagde: »Altid gjør den Lieutenant Dumheder!« hvorpaa han fjernede sig, tilkastende mig det ene Blik efter det andet.\*)

Den 10de Juni, 1841, blev Kronprinds Frederik i Strelitz formælet med Prindsesse Caroline Charlotte Mariane af Mecklenburg-Strelitz. Den 22de fandt »Indtoget« Sted. Et Dampskib og Linieskibet »Christian d. 8de« havde afhentet de Nyformælede paa Warnemündes Rhed. Under Salut fra Sixtus Batteriet, Trekoner og Castelsvolden nærmede Dampskibet sig, gik gennem Bommen og lagde til inde ved Holmens Bro, hvor Prinds Ferdinand og Landgreven (Kongens daarlige Been afholdt ham fra selv at gjøre det) modtog Kronprindsen og Kronprindsessen, som ad en med rødt Klæde belagt Vei begave sig op paa Slottet, hvor der holdtes Cour og Taffel. Om Aftenen var Byen glimrende illumineret, og den næste Aften bragte Studenterne de Nygifte et Fakkeltog med dertil hørende Sang. Det var anden Gang, de paa denne Maade feirede Prinds Frederiks Bryllup; den Gang han som Kong Frederik den 7de tredie Gang indgik i Ægteskab, udeblev dog denne Hyldest.

I Sommeren 1841 blev der et Par Gange i Kongens Have givet »Vauxhall«, 3: Concert og Illumination, arrangeret af Bladet »Figaro«'s Redacteur, Student Georg Carstensen, som sildigere blev Entrepreneur for Tivoli, Casino og det nu forsvundne Alhambra. I Vinterens Løb foranstaltede han ogsaa

---

\*) Jvf. Admiral C. van Dockum's Livserindringer, S. 387 o. flg. »En Audiens hos Fr. VII., der paa en morsom Maade supplerer Ovenstaaende.

flere meget stærkt besøgte Fester (Festinoer) i Christiansborg Slots Ridehuus.

I Efteraaret eller henad Vinteren, 1841, begyndte de italienske Operaer paa Hoftheatret; husker jeg ikke feil, vedbleve de nogle Aar efter Christian d. 8des Død. De have skaffet hele vor Familie og ikke mindst mig mange nydelsesrige Timer. Naturligviis kunde de her optrædende Selskaber ikke, hvad Celebriteter angaaer, maale sig med de store Operaer i Paris og London; de, og navnlig den første, vare dog virkelig ikke blot forholdsviis, men absolut meget gode. Jeg kom jevnligt i det lille, hyggelige Hoftheater og hørte ogsaa temmelig ofte Italienerne ved Concerter hos Kongen, som yndede dem meget og personligt havde interesseret sig stærkt for at faae dem hertil. De begyndte deres Optræden med Donizettis »Gemma di Vergi« og gave siden bl. A. samme Componist's »Lucrezia Borgia«, »Lucia di Lammermoor«, »Elisire d'amore«, »Marino Falieri«, Bellinis »Norma«, »I Puritani«, Rossinis »Barbiere de Seviglia«, Cimarosas »Matrimonio segreto« o. s. v. Rossi, som forguedes af de kjøbenhavnske Damer, der bl. A., efter hvad der paastodes, spiste hans Navn paa Smørrebrød, var en mageløs Tenor, NB. naar han ikke var indisponeret og sang falsk; havde han ikke haft denne Skavank, vilde vi vist aldrig have faaet hans henrivende deilige, kraftige med ægte »timbre« begavede Stemme at høre her i Kjøbenhavn, da han isaafald havde været selvskreven til at optræde paa Verdens første Scener. Han lever nu som Postmester i en lille italiensk By, i Nærheden af Roma, og er altid glad, naar der kommer Danske, end sige gamle Bekjendte fra Kjøbenhavn. Sopranen, Madame Forconi, var meget lille, men nydelig; hun spillede fortrinligt og sang smukt og udtryksfuldt. Bassen, Torre, havde en mærkværdigt dyb, stærk og klangfuld Stemme, men den var lidt raa, og hans Spil middelmaadigt. Derimod var Barytonen, Paltrinacci, en udmærket Skuespiller og benyttede sin ikke videre store Stemme med Smag. Terzeten i »Lucrezia Borgia«'s 2den Act, sunget af Forconi, Rossi og Torre, staaer endnu for mig som en af de smukkeste og meest dramatiske Musikpræstationer, jeg mindes. — Siden vexlede Personalet, men blev dog aldrig i sin Heelhed saa godt som det første. Af de

mere fremragende Kræfter husker jeg Sopranerne Botic og Pence, den Sidste en puur ung, lige fra Conservatoriet kommende Pige — de have Begge siden gjort Lykke paa de store Scener — og Tenoren Baldanza, en lille, grim Karl, men en af de kraftigste Brysttenorer, jeg har hørt. Han var sig sin Uansee-lighed bevidst, og sagde: »Ja, jeg veed meget godt, at man leer ad mig, naar jeg træder frem paa Scenen i romersk Toga eller i Ridderdragt; men lad mig blot komme til at synge, saa holder Latteren nok op.« Det havde han Ret i. Hans Stemme lød bl. A. som en Dommedagsbasun i Rossinis »Stabat mater«, der blev sunget i Frue Kirke, ved en Paaskeconcert.

I Anledning af Kronprindsens Bryllup var der den 28de Juni Balparé paa Christiansborg Slot. Bournonville havde componeret en Festquadrille for 16 Par; den udførtes af Hoffets unge Damer og Herrer. Selskabet var, som tidligere berørt, meget blandet og skal, hvis Rygtet talte sandt, ikke have bestaaet udelukkende af indbudne Gjæster. Galleriet i Riddersalen var nemlig fuldt af Tilskuere; ikke faa af dem vare mødte i Baldragt og snege sig ind i Salene for at deeltage i Dandsen og, vist især, i Souper'en, ved hvilken det gik meget lystigt til, og der herskede en betydelig Drukkenskab. Det fortaltes saaledes, at en af Kjøbenhavns Præster skal være bleven seet ved Hjemgangen ifærd med at prøve paa at tænde sin Cigar ved et Lys, som sad i en af de 4—5 Aen høie Candelabrer paa Trappen. Han var nok ovenikjøbet Formand i et Totalafholdenhedsselskab. Jeg blev, indtil en Fanfare fra Musiken i Ridderdandsen tilkjendegav Dandsens og Festens Slutning; det var da høilys Dag. Vel et Par hundrede Herrer, som havde holdt ud til det Sidste, strømmede nu med Kappen løst hængende om sig og Cigaren i Munden ud ad Slotsporten og spredte sig paa Pladsen, som da var brolagt heelt over, hen imod Høibro og Holmens Bro. Aldrig skal jeg glemme dette høist besynderlige Syn; de forskjelligt klædte Personer, Nogle i sølv- og guldbroderede Galauniformer, med Knæbeenklæder og Silkestrømper, Andre i Borger-, Livjæger- eller Studentercorpsuniform, atter Andre i civil Hofdragt, med Chapeaubas paa Hovedet, Alle trætte, rødøiede og forsvirede, og Alt dette beskinnet af den klare Junisol. Det saae ud som en Daarekistes Medlemmer,

der havde holdt Maskerade og vare brudte ud af deres Fangenskab.

Jeg vil her omtale det Indtryk, jeg mindes at have af Kronprindsens unge Gemalinde, fra hvem han blev skilt i Aaret 1846, altsaa efter c. 5 Aars Ægteskab. I de første Aar efterat hun var bleven gift, saae jeg hende ofte, om jeg saa maa sige, i det daglige Liv, naar jeg som vagthavende Lieutenant paa Christiansborg spiste ved et lille Taffel. Hun var ikke egentlig smuk, men tækkelig, havde en kjøn Figur og, efter hvad jeg kunde skjønne, en elskværdig Charakter, hvilken Dom jeg har faaet bekræftet af Personer, som have kjendt hende noie. Hun var høflig og ligefrem mod dem, der kom i Berørelse med hende. Hun begyndte strax at lære Dansk, Christian Winther gav hende Underviisning deri; jeg gjorde hans Bekjendtskab ved Kronprindsens Taffel. Jeg husker, at Kronprindsen, en af de første Gange jeg spiste ved hans Taffel, efter hans andet Giftermaal, ved Caffen red en af sine kjæreste Kjæpheste, og at Prindsessen syntes at være lidt flau derved. Talen kom paa Uniformer; han omtalte den Mængde saadanne, han havde baaret i sine Dage, og lod fra sin Garderobe hente Exemplarer af dem Allesammen, ligefra den lille, canarifuglgule Collett (o: Kollert), han som 13—14aarig havde baaret i Egenskab af Secondlieutenant ved Garden tilhest, og til den Generalsuniform, der nu, i hans 32te—33te Aar omsluttede hans alt da meget fyldige Legeme. Forskjellen mellem disse to Klædningsstykker var ligefrem comisk. Hovedbedækningernes Mangfoldighed var især forbausende; der var Chacot'er, Hjelme, Casquer, trekantede Hatte og Huer i et utroligt Antal. Da han var bleven Konge, vilde han jo i denne Henseende ikke nøies med de for Hæren og Flaaden reglementerede Former, men lod bl. A. til sig forfærdige deels en særskilt laadden Husarhue, med hvilken han er afbildet paa et temmelig udbredt Portrait, og deels den forøvrigt smukke Hjelm, som man kan see paa Bissens Rytterstatue af ham. — Prindsesse Mariane af Mecklenburg-Strelitz døde i sit Fødeland, enten i 1877 eller i 1878, og skal, efter hvad jeg har hørt fra paalidelige Kilder, trods Alt, hvad hun her havde maattet finde sig i, og trods Alt, hvad der, siden hun forlod

Danmark, var foregaaet imellem dette Land og Tydskland, stedse have bevaret et meget velvilligt Sindelag for Alt, hvad der var Dansk.

Den 20de Januar, 1842, blev den juridiske Candidat Orla Lehmann for en det foregaaende Aar til Bønder paa Falster holdt Tale af Høiesteret dømt til 3 Maaneders Fængsel og 100 Rdlr. (200 Kroner) Salair til Generalfiscalen. I denne Anledning fandt der Gadeoptøier Sted om Aftenen; der blev raabt Hurra for ham, deels uden for hans Bolig og deels udenfor Kongens Palais paa Amalienborg. Samme Aften var der Bal hos Landgreve Wilhelm af Hessen, som boede i vor Kronprindses nuværende, paa Amalienborg liggende Palais; fra Kl. 9 vare alle Adgange til Amalienborg spærrede for Enhver, undtagen de til Ballet Indbudne, og Husarerne og Politi arresterede adskillige Personer. Jeg kan huske, at Orla Lehmanns Domfældelse den Gang forekom mig fuldkomment begrundet, og at jeg glædede mig over den; følgerigt maa jeg da endnu have været antiliberalt sindet.

D. 8de Mai, 1842, bragte Posten fra Hamburg den opsigtsvækkende og bedrøvelige Efterretning, at den nævnte Byes tættest befolkede og rigeste Deel var kommen i Brand d. 5te Mai, og at der samme Dag var brændt over 1000 Huse. Ildløsen rasede flere Dage, Skaden var uhyre og Nøden stor; men Hamburgs nu saa smukke, nye Quarterer rundt om Alsterbassin'et reiste sig forbausende hurtigt af Asken. Strax ved Ildens Udbrud blev der sendt Hjælp af Sproiter og Slukningsmandskab, navnlig Soldater fra de nærliggende, holsteinske Garnisonsbyer. Her i Landet blev der indsamlet en efter Datidens Forhold meget betydelig Sum Penge, og den rigelige Understøttelse blev skyndsomt sendt Hamburgs Magistrat, som i varme Udtryk tolkede Danmarks Konge og Folk sin Taknemlighed. Og hvad var den Løn, vi Danske fik derfor, da sex Aar sildigere Oprøret udbrød? At Hamburgerne med den største Iver sluttede sig til Insurrectionen, og at det danske Folk næsten intet Sted blev krænket, spottet og haanet som i Hamburg, af Folket, Regeringen og Pressen!

Den 26de Mai, 1842, blev den daværende Prinds Christian af Glücksburg, vor nuværende Konge, Christian d. 9de, viet

til Prindsesse Louise af Hessen, Datter af Landgreve Wilhelm af Hessen og Prindsesse Charlotte, Kong Christian den 8des Søster. Hans lige saa retskafne som elskværdige Charakter har aldrig fornægtet sig imod mig, og han har hyppigt lagt sin Velvillie mod mig for Dagen. De ovennævnte Egenskaber have ogsaa gjort, at han nu efter 17 Aars Regjering er lige saa elsket som agtet af hele det danske Folk.

I Juli Maaned, samme Aar, var jeg første Gang i mit Liv udenlands, nemlig i Selskab med min Fader og en af mine Søstre i Helsingborg, hvor vi havde Bekjendte, og derfra en Tour ud til Badestedet eller »Suurbrønden« Ramløsa, som i de Dage blev temmelig meget besøgt af Kjøbenhavnerne, vist navnligt paa Grund af, at der i Badetiden spillede offentligt Roulette dør. Jeg undlod da hellerikke ved mit Besøg at faae min Pung lændset ved Banken i Ramløsa.

Et d. 18de September, 1842, paa Christansborg afholdt Galataffel foranledigede et eiendommeligt Ulykkestilfælde, da nemlig den gamle, hæderlige Overhofmarskalk, Grev Haxthausen, idet han gik baglænds, foran Kongen, ned ad den høie Trappe, som med mange Trin i een Flugt fører ned fra Slottets vestre Fløi til Colonnaden, faldt, styrtede ned ad alle Trinene og slog sig saa slemt, at han døde den næste Morgen.

Den 1ste November, 1842, blev Hoftheatret paa ny indviet ved en Festforestilling, efter at dette hyggelige lille Theater havde været underkastet en Hovedstandsættelse og var blevet meget smukt decoreret. Billetterne til denne Forestilling bleve uddeelte fra Hoffet, og Publicummet var saa fint, at vi Lieutenanter af begge Livgarder maatte nøies med Parterrepladser. Fru Heiberg fremsagde en Prolog, dernæst gaves Erasmus Montanus og til Slutning en Dands, i hvilken Hovedpartiet udførtes af Jomfru Augusta Nielsen.

Jeg har tidligere berørt, at min Fader var Marskalk, og Hofchef, hos Prinds Ferdinand. Han var ansat af Kongen, og det paalaa ham; ifølge hans Instrux, at bestride Hofholdningen med de Midler, der af Statskassen bleve anviste Prindsen og Prindsessen — eller rettere Prindsessen og Prindsen — i Appanage, samt med Renterne af Prindsessens c. 300,000 Kroner store Medgift, som var anlagt i Obligationer, der dog vist ved

dette Tidspunct allerede vare solgte eller pantsatte. Af Appanagen indflød en bestemt Deel i »Chatolkassen«, hvoraf Hofchefen, saa længe der var Noget i den, udbetalte Prindsen og Prindsessen de Beløb, som de frit kunde raade over. Prinds Ferdinand havde bragt sig i en næsten bundløs Gjæld, hvilken jo, som bekjendt, hans hæderlige Enke, Arveprindsesse Caroline efter hans Død har afbetalt. Man kan tænke sig, hvilke Conflictter dette Forhold medførte for min Fader, hvem Prindsen og Prindsessen ikke lode vide meer, end de lige vare nødte til, om den Førstes Gjæld og deraf flydende Forbindelser med Aagerkarle og disses Mellemmænd og Hjelpehjælpere.

I Løbet af Aaret 1842 traadte, som ovenfor berørt, en ny Hærordning i Kraft. Efter min Mening var den vel ikke uden Mangler, men havde dog overveiende mange gode Sider. Een væsentlig Feil blev imidlertid begaaet: Planen kom aldrig heel til Udførelse. Meget af den, bl. A. en heel Deel af de anordnede Øvelser og Uddannelse af Reservebefalingsmænd, blev kun til paa Papiret. Bibeholdelsen af Landcadetacademiet var een god Ting; derved vedblev Tilgangen af det Slags Officerer, som i Aarene 1848—50 med Ære førte vore Tropper mod den i de to første Aar os overmægtige Fjende. For Livgardens Vedkommende havde den nye Plan den Følge, at de Meniges Tjenestetid formindskedes, om jeg husker ret fra 4 Aar til  $2\frac{1}{2}$  Aar fast; i Linien blev de Meniges Tjenestetid vist sat til 16 Maaneder; det vil i begge Tilfælde sige under Eet, efter den første Indkaldelse som Rekrut og unanseet, at Mandskabet blev staaende, om jeg husker ret, 8 Aar, inden det gik over til Reserven og i disse Aar indkaldtes adskillige Gange til Efteraarsexercoertiden.

I Foraaret, 1843, havde Kjøbenhavnerne Overflod af musikalske Nydelser. Den 5te April opførtes i Christiansborg Slots Ridehuus af et meget stort Orchester og Chor Haydns deilige Oratorium »Skabelsen« i Overværelse af saa mange Tilhørere, som Locallet kunde rumme. En 14 Dage tidligere havde »Agenten«, som Georg Carstensen i daglig Tale kaldtes afvexlende med »Figaro«, givet sin sidste »Festino« dør. Noget sildigere optraadte den verdensberømte Violonist Ernst flere Gange i Kjøbenhavn, bl. A. mindst een Gang i Ridehuset,



hvor jeg hørte og beundrede ham. Næst efter Frøken Neruda — siden Fru Normann-Neruda — er han af de Violonister, jeg har hørt, den, jeg sætter høiest. Sammen med ham optraadte Pianisten Döhler, hvem jeg ogsaa hørte paa en Concert hos Kongen, hvor tillige den østerrigske Kammersanger Breiting, en smuk og kraftig Baryton, foredrog nogle Sange.

Sidst i April maatte jeg tilbringe 24 Timer i Arrest paa Amalienborg Vagten, fordi jeg den foregaaende Dags Eftermiddag, medens Capitainen var fraværende, havde forsømt at komme ud, da der blev raabt »Vagt i Gevær« for Kongen. Følgelig kunde jeg ikke slippe med en Vidsker, men maatte sidde i Arrest og derefter melde mig hos Hans Majestæt og »takke for naadig Straf«.

I den sidste Deel af Mai Maaned, 1843, marcherede jeg, som fungerende Premierlieutenant, med det under Capitain Henrik Holstein staaende 2det Compagni til Lyngby, hvor vi skulde ligge een Maaned og i den Tid afgive en under Lieutenantens Inspection staaende Underofficersvagt til Sorgenfri. Hele Styrken, Officererne med, havde Qvarteer i en foran i Lyngby liggende Eiendom, hvis Have gik ned til Søen. Jeg havde to Værelser, hvoraf det ene var en Havestue. Vi fik 4 Kroner dagligt Tillæg, hvilket efter Datidens Priser var meer end tilstrækkeligt. Capitainen og jeg spiste til Middag sammen i hans Værelser, naar jeg ikke havde nogle gode Venner til Gjæst hos mig, hvilket ikke saa sjeldent var Tilfældet. Ogsaa Damerne af min Familie besøgte mig, medens jeg saaledes laa paa Landet. Man seer, at deslige Commandotoure havde sine behagelige Sider. I Morgentimerne blev der exerceret eller holdt Vaabenøvelser med det tjenstfrie Mandskab, enten i Kaserens Have og Gaard eller i Ermelundsskoven, paa Fortunplainen; om Eftermiddagen havde jeg Legemsøvelser eller theoretisk Undervisning i Felt- og Garnisonstjeneste med Folkene i 1 à 2 Timer. Naar hertil føies, at Capitainen og jeg een eller et Par Gange om Ugen bleve tilsagte til større eller mindre Tafler og Aftenselskaber, er dermed min Tjeneste angiven. Resten af Tiden var min egen, og en ikke ringe Deel af den tilbragte jeg med i en af Kongens Baademester leiet Baad at foretage Seiltoure paa Lyngby Sø og undertiden op

gjennem Aaen og ind i Bagsværd (eller Frederiksdal) Sø. Kongen fiskede stundom i de nævnte Søer og i Fuursøen, hvor han en Dag var saa heldig at faae Bid af en Gjedde paa 23  $\mathcal{R}$ , som en af hans Adjutanter maatte hjælpe ham med at trække op, og som jeg havde den Ære at spise med af ved hans Taffel.

I Sommeren, 1843, blev der paa Hoftheatret spillet fransk Comoedie af et ret godt Selskab.

I Juli Maaned blev Prinds Frederik af Hessen, da for Tiden den præsumptive Tronarving, forlovet med den russiske Keisers Datter, Storfyrstinde Alexandra. Sidst i Februar, 1844, stod deres Bryllup i St. Petersborg. Hun døde efter et forholdsviis kort Ægteskab. Prinds Frederik af Hessen giftede sig derefter for anden Gang med Prindsesse Anna af Preussen.

I Midten af August Maaned, 1843, blev Tivoli aabnet for Publikum. Jeg havde paa Aabningsdagen Inspectionsvagt paa Frederiksberg Slot, hvilket ikke forhindrede mig i at være tilstede derved og ud paa Aftenen at deeltage i en lille Basse-ralle i Entreprenurens, »Agentens«, o: Georg Carstensens Af-trædelsesværelse i Bazarbygningen. Jeg har altid været og er den Dag idag — skjøndt jeg af Helbredshensyn i lang Tid har ophørt at komme dør — en stor Ven af Tivoli, som, ubetinget og ubestridt, er et i sit Slags enestaaende Forlystelsessted. Jeg er fuldkomment overbeviist om, at den dannende Indflydelse, Tivoli har havt paa den kjøbenhavnske Almue, ved at vænne den til i godt Selskab at more sig paa en uskyldig og anstændig Maade, bl. A. ved at høre god Musik, har sin store Andeel i, at Raahed, ikke blot relativt, i Sammenligning med i andre store Stæder, men ogsaa i og for sig, er lidet kjendt her i Kjøbenhavn, udenfor den laveste Pøbel. Jeg skammer mig derfor paa mine gamle Dage slet ikke ved at tilstaae, at jeg i 5 Aar var Abonnent og »Stamgjæst« paa Tivoli, hvor jeg tilbragte næsten hver eneste Godtveirs Hverdagaften, naar jeg ikke var i Familieselskab, med at høre paa Lumbyes Orchester, ryge en Cigar, spadsere omkring med gode Venner og Bekjendte, drikke en Snaps og et Kruus bayersk Øl og spise et Par Stykker Smørrebrød til Aftensmad. Det var min Club i

de Aar. Naturligviis vare Fornøielserne ikke altid saa jevne; ved særlige Leiligheder — og undertiden uden saadanne — fik man sig jo en Gang imellem en lystig Aften med sine Kamerater.

Sidst eller midt i September, 1843, var Jenny Lind, denne uovertræffelige eller i hvert Tilfælde hidtil ikke blot uovertrufne, men forgjæves sin Lige søgende dramatiske Sangerinde her. Jeg hørte hende deels ved en Concert paa Sorgenfri, deels som »Alice« i »Robert af Normandiet«, en af hendes bedste Roller. Men meest henrev hun dog mig, som alle Andre, ved sit sjæfulde, mageløse Foredrag af de svenske Folkesange, med hvilke man da første Gang rigtigt gjorde Bekjendtskab her. Noget Saadant faaer jeg aldrig meer at høre; ingen anden Sangerinde, som jeg har hørt, kommer i visse Henseender, navnlig en hvad det Beaandede angaaer, Jenny Lind nær. Jeg husker ikke, om hun alt da ogsaa sang i Ridehuset; i hvert Tilfælde har hun sildigere givet Concerter dér; man havde jo den Gang, inden Casino var bygget, intet andet tilstrækkeligt stort Concertlocale til sin Raadighed her i Kjøbenhavn.

D. 28de September holdt Kongen Revue paa Nørrefælden over de til Exerceertiden samlede Tropper, hvoriblandt ogsaa Livgarden tilfods. Kl. 9 om Morgenen stode vi opmarcherede derude i revuemæssig Paaklædning, 2: bl. A. med hvide Lærreds Buxer og Gamacher; det var 2<sup>o</sup>—3<sup>o</sup> Varme og blæste og regnede jevnt. Mindst i 3 Timer ventede vi paa Kongen; ingen Moders Sjæl af os havde en tør Trevl paa Kroppen. Saa lod det til at ville klare, og nu kom Kongen kjørende, steg tilhest, og i den atter nedstrømmende Regn gik Revuen og Manoeuvren for sig. Store, stærke menige Garderkarle styrede næsegruus om ved den første Attaque, vi skulde gjøre i Løb, og maatte bæres hjem.

I Begyndelsen af Aaret 1844 modnedes et alt i længere Tid af mig saa smaat næret Forsæt, nemlig at prøve paa at tage Adgangsexamenen til den militaire Høiskole. Mit Forhold til mine Kamerater var vel i det Hele blevet bedre, hvorimod jeg stadigt var paa det sorte Brædt ved Hoffet, som jeg jo var knyttet til, saa længe jeg blev i Garden. Desuden var jeg utilfreds med mig selv, den daglige Tjeneste kjedede mig, jeg

følte en Trang til at lære Noget og uddanne min Aand, kort sagt, mange Omstændigheder forenede sig om at bevirke, at jeg for Alvor besluttede mig til at gjøre det ovenomtalte Forsøg. Som Officeer behøvede jeg ikke at tage Examen i Historie og Geographi om igjen; i Sprog var jeg ferm nok til at kunne klare mig uden Lærer, og det var altsaa kun i Mathematik og Physik, at jeg trængte til Hjælp for at opfriske mine Kundskaber. I Mathematik tog jeg Timer hos min udmærket dygtige fordums Lærer paa Landcadetacademiet, P. C. Berg, der strax gav mig godt Haab om, at jeg i hans Fag uden Vanskelighed vilde kunne naae Maalet. I Physik gik jeg paa et Cursus, som holdtes af Læreren ved Høiskolen i dette Fag, Artillericapitain Hoffman. Alt tegnede saaledes godt, da der med Eet lod til at skulle komme »en Mand med en Slæde« iverien

Torsdag, d. 7de Marts, 1844, aabnede Kongen som sædvanligt med stor Pomp Høiesterets Session. Jeg var paa Vagt paa Christiansborg, dernæst til stort Taffel og gik om Aftenen i Galauniform, sammen med flere af mine Kamerater i Garden, hen i Hofparquettet, hvortil vi havde fri Adgang. Vi havde naturligviis Alle drukket en heel Deel Viin; jeg var imidlertid aldeles ikke beskjenket, hvilket ikke ubetinget kunde siges om Nogle af de Andre. I Directionslogen, som laa lige ved Siden af Hofparquettet, sad en ung, meget smuk Dame, med hvem jeg havde dandset nogle Gange og altsaa kun var flygtigt bekendt. I en af Mellematterne reiste jeg mig op og talte med hende. Bagved mig stod en af mine Kamerater, som i Kaadhed puffede til mig, hvorover jeg blev lidt gnaven og gav ham Tegn til, at han skulde lade det være. Disse, af vedkommende Dame ubemærkede Tegn saaes derimod af en Premierlieutenant B., en af de i 1842 i Garden »indskudte« Officerer, med hvem jeg var paa en alt andet end fortrolig Fod, og hvem jeg, saa lidt som Nogen af de andre Lieutenanter, kunde lide; han bemærkede saa høit, at Damen ikke kunde Andet end høre det: »Aa, lad være at forstyrre Bauditz!« Jeg vendte mig om til ham og sagde, med Villie lige saa høit, som han havde talt: »Maa jeg bede Dem, Kammerjunker B., om ikke at blande Dem i mine Anliggender.« Han reiste sig nu op og sagde

halvt høit til mig: »De erindrer vist ikke, hvor vi ere, og hvem De taler til,« hvortil jeg i samme Tone svarede: »Jeg husker netop, hvor vi ere, og veed, at De er en ussel Karl, som jeg foragter!« For at kunne forstaae, at jeg kunde sige dette, maa man sætte sig ind i hele Situationen: den unge Dame var mig, som sagt, næsten ubekjendt, saa jeg hverken dér paa Stedet eller siden kunde give hende en undskyldende Forklaring af min Corpskammerats Adfærd, hvortil kom, at jeg iforveien var fuldstændigt brouilleret med Premierlieutenant B., og at vi til dagligt Brug næsten aldrig vexlede et Ord. Nu kan jeg godt indsee og indrømme, at jeg burde have valgt mindre skrappe Udtryk; men jeg er af Naturen hidsig og opfarende, var 22 Aar — og havde været til Galataffel. Desuden mente jeg virkelig, hvad jeg sagde, og vilde selv nu, under lignende Forhold, give Vedkommende en alvorlig Tilretteviisning. Hvad der videre tildrog sig den Aften, har jeg glemst. Jeg ventede naturligviis en Udfordring; istedetfor kom to af vore fælleds Kamerater op til mig den næste Morgen og bade mig fra B. om at tage mine Ord tilbage; han turde ikke udfordre mig, sagde de, fordi han alt havde haft een Duel med en af sine Corpskammerater, hvorved han var kommen i Unaade hos sin høie Protector, Kongen, som var en afgjort Fjende af al Blodsudgydelse, og vilde jeg ikke gjøre Afbigt, maatte han indgive tjenstlig Klage over mig. Hertil svarede jeg, at naar B. først bad mig om Forladelse for sin uopdragne Opførsel mod mig, vilde jeg til Gjengjæld, efter nærmere Aftale, gjøre ham en Undskyldning, hvorimod jeg ikke uden videre kunde eller vilde tage mine Ord tilbage, som jeg tvertimod fastholdt, indtil han gav mig gyldig Grund til at forandre min Mening om ham.

Den paafølgende Aften var jeg paa et stort Bal hos Grev Wilhelm Moltke Bregentved, hvor jeg selvfølgelig blev grundigt ugleseet af mine Uvenner: men der var dog Mange, som tilkjendegave mig, at de holdt med mig.

Inden jeg skrider videre i Beretningen om min Sags Gang, vil jeg her berøre, at der, medens den stod paa, indtraf en for hele Landet yderst sørgelig Begivenhed. Den 25de Marts, 1844, endte Albert (eller Bertel) Thorvaldsen sit berømte Liv

i Theatret, ligesom Stykket skulde begynde, 73 Aar 4 Maaneder gammel. Han skal være sovet hen med et Sniil paa Ansigtet. D. 30te Marts blev han med stor Høitidelighed bisat i Frue Kirke. Sildigere er, som bekjendt, hans Lig flyttet hen til Gaarden eller Haven indeni hans Musæum.

B. havde kort efter den ovenfor omtalte Begivenhed indgivet Klage over mig; der var blevet nedsat Krigsforhør, og d. 8de April faldt Krigsretdommen, som lød paa, at jeg skulde hensættes 2 Maaneder i militair Arrest af 2den Grad, og mine Ytringer om Premierlieutenant B. bleve kjendte »døde og magtesløse, ham ikke til Skade paa gode Navn og Ære at være«. Jeg kan i denne milde Dom ikke see Andet end en juridisk berettiget Straf, men en moralsk Frifindelse; havde man villet mig tillivs, maatte jeg have kunnet være idømt en langt strengere Straf, ja, maaskee endog være bleven afskediget.

D. 10de Marts, om Morgenen, blev jeg af Adjudanten ført ud i Citadellet Frederikshavn, almindeligt kaldet Castellet, og afleveret som Arrestant til Commandanten, Oberst Hoegh, til hvem jeg maatte afgive min Kaarde. Da jeg skulde sidde paa 2den Grad, blev der til Bolig anvist mig et Officeersværelse, hvilket jeg kun maatte forlade 2 Timer hver Dag, enten under Eet eller to Gange een Time, og naar jeg i disse Timer gik ud at spadserere, ledsagedes jeg af en menig Jæger og maatte hverken gaae udenfor Castellet eller besøge Nogen underveis. Min Følgesvend sendtes mig paa Requisition fra Vagten. Min Middagsmad bragte min Oppasser mig hver Dag i en Madkurv, hjemme fra mine Forældres Huus. Min øverste Foresatte, medens jeg sad i Castellet, var Kjøbenhavns Gouverneur, Landgrev Wilhelm af Hessen; han var i det Hele velvilligt stemt imod mig og har sikkert ikke betragtet min Forseelse som meget grov; derom vidnede de Lempelser, han paa min Begjæring indrømmede mig, og paa hvilke jeg skjønnede saa meget mere, som han ellers var meget streng i Tjenestesager, især hvad angik deres formelle Side. Jeg fik saaledes Lov til at bære civil Dragt, ikke blot hjemme, men ogsaa naar jeg spadserede paa Volden, hvorved jeg jo tiltrak mig mindre Opmærksomhed, end naar jeg altid skulde have gaaet i Uniform. Endvidere lod Gouverneuren mig gjennem Pladsmajoren i Ca-

stellet underhaanden vide, at jeg gjerne maatte ryge min Cigar, medens jeg gik paa Volden (hvor ellers al Tobaksrygning var forbudt), »men,« havde Gouverneuren spøgende tilføiet, »siig ham, at han skal tage den af Munden, naar han møder mig.«

Tiden gik i det Hele jevnt, jeg kan endog sige behageligt for mig; inden Vægge var jeg jo heelt min egen Herre. Om Formiddagen læste jeg i Reglen nogenlunde flittigt til min forestaaende Examen og havde ofte Besøg af min Fader, mine Sødskende og gode Venner, hvilke sidste jevnlige bleve om Aftenen og fik sig en L'hombre, der en Gang imellem trak lidt ud paa Natten. Dette Sidste lod sig gjøre, uden at jeg overtraadte de mig paahvilende Forpligtelser, ikke at være ude af mit Værelse og ikke at have Fremmede hos mig dér efter Kl. 10, nemlig paa følgende Maade. Min Gjenboe (paa Trappegangen), en Lieutenant i Jægerne, aabnede Døren til sin Stue; Spillebordet blev sat ud paa Trappens Repose, han inviterede de to andre i Spillet deeltagende Personer over til sig, jeg tog Plads inde i min egen Stue, en af de Andre i Gjenboens og de to Sidste ude paa Trappen, den Ene paa Trinene op til Qvistetagen, den Anden i Vindueskarmen. Naar en af de dér indquarterede Underofficerer kom hjem efter Kl. 10, viste han os altid den Forekommenhed, for ikke at afbryde os i Spillet, at krybe under Spillebordet, saa at kun den paa Trappetrinene Siddende behøvede at reise sig.

I Reglen spadserede jeg een Tour Kl. 9—10 om Formiddagen og en anden enten før eller efter mit Middagsmaaltid, som jeg holdt Kl. 4. Paa Morgentouren mødte jeg næsten hver Dag to bestemte, høist forskjellige Personer. Den ene var en Negerkonge fra de danske Besiddelser paa Guinea Kysten. Hans Forseelse var vist i moralsk Henseende i hans Øine lige saa ringe, som min i mine: han havde blot i et Anfald af ondt Lune spist et Par af sine Uvenners smaa Børn, hvorfor han blev dømt til Døden, men benaadet med livsvarigt Fangenskab, af en noget strengere Art end min Arrest. Han havde, ligesom jeg, altid en Jæger i Hælene paa sig; vi bleve snart bekendte og nikkede til hinanden, naar vi mødtes. Den anden Person, som jeg pleiede at træffe paa Castelsvolden om Morgen, var Conferenceraad Dankwart, Departementschef i Uden-

rigsministeriet, en overordentligt beleven Mand, der kjendte mig fra Hoffet. Han mindede mig altid om en artig Moppe, som »sitzer«. Naar vi mødtes, pleiede han at standse, vi vexlede en Hilsen, han rakte mig Spidserne af tre Fingre og sagde dernæst, den ene Morgen efter den anden, ufravigeligt: »Hvorledes befinder Deres Hr. Fader sig?« »Tak, godt, Hr. Conferenceraad,« svarede jeg, hvorpaa han fortsatte: »Og De, Hr. Kammerjunker? Ja, det behøver man da forresten ikke at spørge om, naar man seer Deres røde Kinder og skinnende Øine! Godmorgen, Hr. Kammerjunker!« og efter at have bukket let gik han videre. Han talte med en stærk, holsteinsk Accent og tillige med et vist blødt Tonefald, som den Gang var gjængs i den fornemme Verden. En Morgen blev han, idet han fuldførte sin sidste Sætning, opmærksom paa min Ledsager, Jægeren, en skikkelig Jydekarl, der i en temmelig næsviis Nærhed stod og gloede paa os. »Hvem er den uniformerede Person, som betragter os saa vist?« spurgte Conferenceraaden. Da jeg derpaa svarede: »Det er den Jæger, som skal passe paa, at jeg ikke løber min Vei,« var han, som man siger i daglig Tale, nær ved at gaae bag over. Han snappede efter Veiret, men fattede sig dog hurtigt, hilste lidt dybere end sædvanligt ved Afskeden og gik videre. De følgende Morgener gjengjældte han vel høfligt min Hilsen, men blev ikke staaende for at tale med mig; formodentligt var han nu bleven »instrueret« om, hvad mine Ord havde betydet.

Endnu een morsom Episode knytter sig til mine Spadsere-toure; den forefaldt den sidste Morgen, jeg sad i Arrest. Noget, som voldte mig ikke saa lidt Bekymring var, at hvis der ikke blev eftergivet mig mindst 8 Dage af den mig idømte Straf, eller hvis jeg ikke fik en extraordinair Tilladelse til at deeltage i Examen paa Høiskolen, vilde jeg ikke kunne komme med til den, da den begyndte de første Dage i Juni, og jeg jo ikke vilde slippe ud førend d. 10de Juni. Der faldt mig<sup>1</sup> følgerigt en Steen fra Hjertet, da jeg om Aftenen, d. 24de Mai, fik Underretning om, at jeg den næste Dag, op ad Formiddagen, vilde blive løsladt af Arresten, saasom Kongen havde eftergivet mig Resten af min Straffetid, for at jeg ikke skulde være afskaaren fra at gaae op til Høiskolens Adgangsexamen. Jeg



var tidligt oppe næste Morgen, sendte strax Bud efter en Jæger, for at spadsere mine to Timer under Eet og saaledes ikke gaee glip af denne Forfriskelse, og gav mig til at rage mit Skjæg af, undtagen Overskjægget. Under almindelige Forhold maatte nemlig Officerer da kun bære Overskjæg; men i Arresten havde jeg ladet Skjægget groe over hele Ansigtet. Da jeg var færdig med at barbere mig og klæde mig paa, kiggede jeg ud ad Vinduet efter min Følgesvend; men der var ingen Andre at see paa Gaden end nogle i Nærheden boende Underofficerers Born, hvem jeg ofte havde hørt i deres indbyrdes Samtaler kalde mig »den fornemme Slave«. Jeg fik den ældste af dem til at løbe hen paa Vagten, med en Seddel fra mig, efter den udeblevne Ledsager. Medens jeg utaalmodigt gik op og ned ad Gulvet og ventede paa ham, hørte jeg hurtige Skridt op ad Trappen, der blev banket paa min Dør, en pynteligt klædt lille Herre, med Brillen paa Næsen og Stok i Haanden traadte ind, og gjennem den aabne Dør saae jeg en Jæger staae ude paa Trappereposen. Den Første, i hvem jeg gjenkjendte en Ingenieursergeant M., sagde med en af Arrighed dirrende Røst: »Vil Hr. Lieutenanten ikke være saa god at forklare den Jæger dér, at det er Dem og ikke mig, som er Arrestanten!« Jeg gjorde dette, men Jægeren vilde ikke ret troe mig, saa jeg maatte kalde min Gjenbo, Jægerlieutenanten paa den anden Side af Trappen, til Vidne. Sagen var følgende: Den første af mig reqvirerede Følgesvend var strax mødt; Sergeant M. kom kort derefter ned ad Trappen, og Jægeren, der vidste, at Arrestanten gik civilklædt, fulgte efter M., uden at denne lagde videre Mærke dertil. Men idet Sergeant M. vilde gaee ud i Grønningen, standsede Jægeren ham og forbød ham at gaee udenfor Porten. »Hvad skal det betyde? Kjender Du mig ikke?« spurgte Sergeanten. »Jo, vel kjender jeg Dem; De er Arrestanten.« Der hjalp ingen »Kjære Mo'er«. Sergeant M. maatte, hvad enten han peb eller sang, vende om og paavise den virkelige Arrestant. Da han, hvem jeg siden lærte nøiere at kjende, var meget forfængelig, har han vist i sit Hjertes Inderste glædet sig ved at blive antagen for en Kammerjunker og Lieutenant i Livgarden tilfods, selv om han derved en kort Tid maatte gjelde for Arrestant.

Den 1ste Juni, 1844, begyndte Adgangsexamenen til Høiskolen med skriftlige Spørgsmaal i Mathematik. Det var af en Officeer oppe i Athenæum blevet fortalt den daværende Lærer og Examinator i Mathematik ved Høiskolen, Generalstabs-capitain Andræ, at en Fodgardeofficeer vilde tage Adgangs-examen til denne. »Prøve derpaa, mener Du vel,« havde Andræ svaret; »videre kommer han neppe.« Andræ meente, at Kundskaber ikke pleiede at være Gardeofficerernes stærkeste Side. Det traf sig nu saaledes, at jeg efter et lille Qvarteers Forløb havde rigtigt løst den første Opgave og faaet Svaret nedskrevet. Da jeg kom hen med det til Capitain Andræ, vilde han først ikke tage det fremrakte Papir, men sagde halvt spodsk i den Tanke, at jeg havde »givet blankt op«: »Vil De ikke betænke Dem lidt længere?« Jeg, hvem hans Udtalelse i Athenæum var kommen for Øre, svarede i samme Tone: »Jeg veed virkelig ikke, hvorfor jeg skulde betænke mig længere.« Andræ kastede eet Blik paa Papiret, saae at Opgaven var, hvad man kalder »elegant« løst, bukkede høfligt for mig og ansaae mig fra denne Stund af ikke for nogen Sinke.

Efter Omstændighederne gik Examen i det Hele godt for mig; jeg var indenfor den første Trediedel af de henved en Snees Aspiranter, som bestode. Naar den korte Forberedelsestid tages i Betragtning — thi først ind i Aaret 1844 var jeg begyndt at læse — kunde jeg jo være ret vel tilfreds med dette Resultat. D. 11te Juli fik jeg officiel Meddelelse om, at jeg fra 1ste August var ansat som Elev ved Høiskolen og stillet »à la suite« i Infanteriet, altsaa gaaet af fra Livgarden tilfods. Jeg nægter ikke, at det gjorde mig lidt ondt, at skulle skilles fra dette, hvad Underofficerer og Mandskab angik, udmærkede Corps; og det var jo hellerikke for en 22aarig ung Mand behageligt at skulle aflægge den smukke, klædelige Uniform, han i over fem Aar havde baaret. Forresten kunde jeg jo »unter bewandten Umständen« ikke undre mig over, at min Ansøgning om at maatte blive staaende udenfor Nummer i i Garden blev »allernaadigst« afslaaet. Disse Skyggesider opveiedes dog tifold for mig ved Glæden over at være sluppen ud af de lidet tiltalende, i mange Henseender skjæve Forhold, hvori jeg befandt mig, og, som jeg vist ovenfor har berørt,

kom jeg mærkeligt nok efter min Udtrædelse af Garden paa en meget god og kammeratlig Fod med alle mine forhenværende Corpskammerater, alene med Undtagelse af Capitain G. og Premierlieutenant B., med hvem jeg ikke ønskede at have Noget at gjøre. Da jeg meldte mig til Afgang hos Corpsets Commandeur, Kammerherre, Oberst Niels Juel, sagde Denne: »Jeg lykønsker Dem, for De har jo faaet Deres Ønske opfyldt, at komme paa Høiskolen; men det gjør mig ondt, at vi skulle af med Dem, for jeg har altid holdt meget af Dem, min gode Lieutenant Bauditz.« Hertil svarede jeg: »Det er mig naturligviis kjært, nu at høre dette af Hr. Kammerherrens Mund; men hidtil har jeg forøvrigt ikke kunnet mærke Noget dertil.« Underligt nok blev han ikke vred herover; vi skiltes ad som gode Venner.

Efter at have tilbragt en Maanedstid hos Kammerherre Vinds, paa deres deiligt beliggende Herregaard Bækkeskov, nord for Præstø Fjord, begyndte jeg med August Maaned at gaae paa den militaire Høiskole; mit Studium dør varede i 4 Aar, som jeg anseer for de lykkeligste i mit Liv, inden jeg blev gift. Dette beroede væsentligst derpaa, at jeg tilbragte dem i en Kreds af unge Mennesker, der for største Delen vare godt begavede, livsglade og retskafne, og mellem hvem der fra først til sidst herskede en i Ordets bedste Betydning ægte kammeratlig Tone. Jeg tør, bl. A. støttende mig paa et skriftligt Vidnesbyrd derom, hvilket jeg en Deel Aar derefter uopfordret fik af Oberst Lønborg, Høiskolens daværende Commandeur, uden Ubeskedenhed sige, at jeg havde en væsentlig Andeel heri. Da jeg var 3—4 Aar ældre end de Fleste af mine Afdelingskamerater og 5 Aars gammel Officeer, medens de, paa et Par Undtagelser nær, aldeles uden militair Fordannelse vare trukne i Uniformen, gav dette mig en vis Overvægt over dem og gjorde mig ganske naturligt til Lederen af Tonen og Aanden i vort daglige Samliv. En lignende Indflydelse havde Lieutenant, senere General Stephan Ankjær i den daværende ældste Afdeling. Naar han og jeg vare enige, hvilket i Reglen var Tilfældet, kunde vi næsten altid sætte vor Mening igjennem i de mange Spørgsmaal, der ere af saa stor

Betydning for det gode og gemytlige Forhold mellem en Samling af unge Mennesker.

Ligesom jeg ovenfor har gjort med Hensyn til Landcadet-academiet, vil jeg her give en kort Fremstilling af Høiskolens Ordning og tillige berøre nogle af de i Forbindelse med den staaende Personer.

Høiskolen blev oprettet i Aaret 1830, under Kong Frederik den 6te, og samtidigt hermed nedlagdes Artillericadetskolen og ophævedes de specielle Cursus for Officerer af Vei- og Raketcorpset. Den militaire Høiskoles Formaal var væsentligst at uddanne Officerer til Generalstaben, Ingenieurcorpset, under hvilket Veicorpset blev lagt ind, og Artilleriet, som optog Raketcorpset i sig, og i det Hele at give Hærens og Flaadens Officerer Leilighed til at skaffe sig videnskabelig Dannelse. Oprindeligt skulde man have været Officeer i to Aar, inden man optoges paa Høiskolen; denne Bestemmelse var dog ved min Indtrædelse ophævet for Ingenieur- og Artillerielevernes Vedkommende. Studiet var deelt i to toaarige Cursus. I yngste Afdeling var Underviisningen fælleds for alle Eleverne og gik ud paa at bibringe dem almeent dannende Kundskaber i Mathematik, Naturvidenskaberne, i de dermed beslægtede Fag og i Sprog. Lærefagene vare: høiere Mathematik, herunder rationel Mechanik, beskrivende Geometri med tilhørende Tegneøvelser, Geodæsi (høiere Landmaaling), praktisk Landmaaling, topographisk Tegning, Physik, Chemi, med praktiske Ovelser i Laboratoriet i qvalitativ og qvantitativ Analyse, lidt Geologi og Geognosi, Fransk, Tydsk og lidt Engelsk, hvorfor dog de, der vare en Smule bevandrede i dette Sprog, vare fritagne, deriblandt jeg. Ved Høiskolens Aabning holdt Professor (sildigere Etatsraad) Johan Ludvig Heiberg Foredrag for yngste (da eneste) Afdelings Elever over Logik og Skjønletteratur; men disse Fag faldt snart bort. Dansk var Lærefag fra 1830 til 1836, faldt da bort, gjenoptoges igjen i 1853 og bibeholdtes til Høiskolens Nedlæggelse, i Aaret 1868. Efter endt Oprykningsexamen bleve de bestaaede og i ældste Afdeling opflyttede Elever deelte i 3 Underafdelinger, for hvilke Underviisningen tildeels var fælleds, tildeels særskilt. Fælleds Fag vare: Artilleri og Broslagning (med udvidet Foredrag og Tegne-

øvelse for Artillerieleverne), Krigsbygningskunst (med udvidet Foredrag og Tegneøvelser for Ingenieureleverne), teknisk Mechanik, Teknologi, Krigshistorie og militair Geographi. For Generalstaben holdtes særlige Foredrag i nogle deres fremtidige Stilling nærmest vedrørende Fag, under den fælleds Benævnelse: Generalstabslære, og for Ingenieureleverne i borgerlig Bygningskunst, eller: Land-, Vand- og Veibygningkunst. Naar Generalstabsleverne vare bestaaede til Afgangsexamenen, maatte de først gjøre eet Aars Tjeneste i hver af de Vaaben, hvori de ikke inden deres Optagelse paa Høiskolen havde staaet, og naar disse 3 Aar vare forløbne, maatte de i to Aar deeltage i praktiske Øvelser ved Generalstaben, hvornæst de, naar de fik godt Vidnesbyrd, og der var Plads ledig, bleve udnævnte til Capitainer af 2den Classe i Generalstaben, som ingen fast ansatte Lieutenanter havde, men kun de ovenberørte Aspiranter, der indtil videre stode i Lieutenantsnummere, hver ved sit Vaaben.

Høiskolen havde, indtil nogle Aar før den blev ophævet, Locale paa det saakaldte »Giethuus« (udtaltes altid »Gjæthuus«, skjøndt det oprindeligt var »Giesz-Haus«, nemlig Malmstøberi, hvor bl. A. Rytterstatuen paa Amalienborg er støbt, men iøvrigt væsentligst Kanoner), der havde huset Artilleri-cadetskolen, saa længe denne bestod. Giethuset laa ved Siden af, nord for det i 1874 nedrevne gamle, kongelige Theater, altsaa paa en Deel af det nuværende kongelige Theaters Grund. Den salig Høiskole var en solid, grundmuret, ualmindelig grim, toetagers Bygning. Indvendigt bestod den væsentligst af rummelige, paa 1ste Sal tillige høie Værelser, hvoriblandt een meget stor Sal, hvortil en bred, lys Trappe førte op. I den mod Theatret vendende Ende boede Chefen for Høiskolen, og havde desforuden enten alt da eller fik sildigere Garnisonsbibliotheket Locale. Stueetagen optoges forresten næsten heelt af Forelæsningsalen for Chemi og Physik, det chemiske Laboratorium og en stor Forstue. Paa 1ste Sal laa, foruden den ovenfor berørte store Sal, Læse- og Tegnesalene, Contorer for Commandeuren og Regnskabsføreren, Aftrædelsesværelser for Lærere og Elever og Bibliotheket. I en tilbygget Fløi, ind mod Gaarden, boede Commandeuren og Skoleofficeren. Det

bag Hovedbygningen liggende Gaardsrum var vel ikke lille, men kunde ikke i Størrelse maale sig med Landcadetacademiets og var ikke stort nok til, at vi kunde spille Langboldt dér.

En Deel Aar før Høiskolen og Landcadetacademiet, Aar 1868, i Fælledskab oplugtes af den Institution, der nu under Navn af Officersskole for Hæren uddanner Befalingsmænd til alle Armeens Vaabenarter, blev Høiskolen flyttet hen til Landcadetacademiet, forat skaffe Plads til Tordenskjoldsgades Forbindelse med Kongens Nytorv. Som ovenfor berørt, er jo det tidligere Landcadetacademi nu Infantericaserne, og Officersskolen er flyttet til Fredriksberg Slot, hvor ogsaa Hærens Underofficersskole, den saakaldte militaire Elevskole, har faaet Plads. Regeringen har her, for at føie Rigsdagen, navnlig Folkethinget, uden Nødvendighed eller Nytte tumlet om med disse Institutioner og deres Localer. Har Søofficersskolen liidt mindre, hvad dens Organisation angaaer, end Landhærens Uddannelsesanstalter, saa er der paa den anden Side handlet yderst uforsvarligt med dens Locale. Staten solgte nemlig for en Deel Aar siden det prægtige Søcadetacademi, som laa paa Hjørnet af Bredgaden og Toldbodveien og havde en meget stor ubebygget Grund; Regeringen fik 100 000 Kroner for den (Kjøbere udbragte den i Løbet af nogle faa Aar til mindst det Dobbelte), anvendte 30 000 Kroner paa Indretningen af et utilstrækkeligt Locale paa Nyholm, for nogle Aar derefter at flytte Søofficersskolen ud i Nyboder til en oprindeligt til Nyboders Pigeskole indrettet, men uhensigtsmæssig funden Bygning, der, selv efter at den med en Bekostning af 30 000 à 40 000 Kroner er bleven betydeligt forandret, i enhver Henseende staaer tilbage for det gamle Søcadetacademi paa Hjørnet af Bredgaden — Altsammen for at tilfredsstille Folkethingets eller maaskee rettere Rigsdagens doctrinaire Lyst til at realisere Statens Grundeiendomme og derved faae et *bedre Udbytte* af disse!

Chef for Høiskolen var da og indtil sin Død, i Aaret 1852, den samme General Løwenørn Bardenfleth, der er omtalt som Chef for Landcadetcorpset, hvilke to Poster han vedblivende forenede. Chefposten var ved Høiskolen som ved

Landcadetacademiet igrunden kun af nominel Betydning, indtil 1857, da Commandeurposten inddroges og gik op i eller lagdes sammen med Chefsposten. General Bardenfleth var en hæderlig, men ikke betydelig Mand, der dog i sine yngre Dage skal have været en dygtig Officer.

Commandeuren, Oberst Lønborg, passede udmærket til sin Stilling. Han var vel hverken særligt begavet eller kundskabsrig, men en ridderlig Charakter, human uden at være svag; navnligt forstod han at behandle unge Mennesker og i en fornuftig Grad se igjennem Fingre med Udbrud af deres Ungdommelighed uden dog at slappe Tøilerne altfor meget eller at give noget af sin Værdighed bort. Han var derfor baade agtet og afholdt af sine Undergivne. Jeg var særdeles godt anskreven hos ham.

Som ovenfor berørt, var i min Høiskoletid daværende Capitain i Generalstaben Andræ Lærer i Mathematik; han læste tillige Geodæsi (høiere Landmaaling) med os. Som bekjendt har han siden spillet en ikke ubetydelig politisk Rolle. Omtrent samtidig med Hall og min i disse Optegnelser foran berørte Cadetkammerat Schovelin, blev Andræ af det reactionaire Ørstedeske Ministerium afskediget, i Aaret 1854. Siden blev han jo selv Finansminister og en Tidlang Premierminister. Efter Aaret 1864 har han dog ikke udøvet nogen betydelig Indflydelse, bl. A. fordi han aldeles ikke har kunnet føie sig efter de nye Forhold; han er og bliver i sit Inderste »Heelstatsmand«, selv efter at vi have mistet Holstein, Lauenburg og Slesvig, det vil sige, han kan aldrig glemme sin Forkjærlighed for Fælledsinstitutionerne. Desuden er han et Slags Særling, ikke svag af Charakter, men intet mindre end energisk eller tilbøielig til at tage Initiativet, naar han ikke saa at sige tvinges dertil. Derimod har jeg ikke kjendt hans Lige- mand, hvad angaaer Skarphed i Tanken, Klarhed i at opfatte og gjengive samt Hukommelse. Hans Foredrag er altid, hvad enten han taler uforberedt eller med Forberedelse, glimrende, fuldt af originale Tanker og Synspuncter og vidnende om hans store Kundskabsmasse og stærkt udviklede kritiske Sands; en Eiendommelighed, som man dog tilgiver ham, naar man hører ham, er hans Tilbøielighed til at bruge Fremmedord. Hans

Foredrag i høiere Mathematik, mellem Kl. 8<sup>1</sup>/<sub>2</sub> og 9<sup>1</sup>/<sub>2</sub> om Morgen, vare i Reglen en sand Nydelse for mig.

Major af Ingenieurcorpset Kellner, der endnu (1880) lever som afskediget Oberst, var vor Lærer i beskrivende Geometri og i ældste Afdeling i Krigsbygningskunst. Kellner var en hjertensgod, igrunnen gemytlig, yderst samvittighedsfuld Mand, som vist altid har forberedt sig med stor Flid til sine Foredrag; men disse vare slæbende og for mig reent ud søvndyssende. En Dag, medens jeg var i ældste Afdeling, var jeg ved et af Kellners Examinatorier hensunken i en blid og fast Slummer, hvoraf jeg blev vakt ved et Stød i Siden af min Nabo, som tilkjendegav mig, at jeg var kaldet op til Examination. Da jeg var kommen op til den sorte Tavle, blev jeg staaende og saae afvejlende paa denne og paa Kellner, der gik op og ned, af og til sendende mig et spørgende Blik. Da dette havde varet lidt, sagde han paa sin drævende, men høflige Maade: »Lieutenanten æ — æ er maaskee — æ — æ — ikke forberedt idag?» Jeg kunde ikke forstaae et Muk af det Hele, men bukkede og gik taust hen til min Plads, under almindelig Fnisen. Den Næste, som blev kaldt op, greb uden videre Kridtet, tegnede en Bastion efter Vaubans anden Maneer og forklarede den, hvilket jeg kunde have gjort lige saa godt. Kellner havde nemlig, idet han nævnede mit Navn, tilføiet: »Vil De være saa god at fortsætte,« hvilket jeg ikke havde hørt, fordi jeg sov trygt, og hvilket min Nabo havde været onskabsfuld nok til at fortie. — For ikke at være partisk lod Kellner det blinde Tilfælde raade, med Hensyn til den Orden, hvori vi bleve examinerede; han havde nemlig vore Navne skrevne paa Jettons, som ved hvert Examinatoriums Begyndelse alle laae i hans høire Vestelomme. Ved Examinationen blev Lotteriet trukket, ∴: en Jetton toges frem, det Navn, der stod paa den, raabt op, hvornæst Jetton'en vandrede over i den venstre Vestelomme, og Vedkommende vidste da, at han ikke vilde blive oftere hørt i den paagjældende Række Examinatorier. Af Sparsommelighedshensyn havde Kellner paa disse Jetton'ers ene Side skrevet Navnene paa Eleverne i yngste Afdeling, til Examination i beskrivende Geometri, og paa Jetton'ernes anden Side Navnene



paa ældste Afdelings Elever, til Examination i Krigsbygningskunst. Da der nu var fleest Elever i ældste Afdeling, hændtes det regelmæssigt i yngste Afdeling, at der blev trukket en Nitte, nemlig en Jetton, hvorpaa kun stod Navnet paa en Elev i ældste Afdeling, og Jetton'en blev da igjen puttet ned i den høire Vestelomme.

I Physik og Chemi var daværende Artillericapitain Hoffmann — død som afskediget Oberst, c. 75 Aar gammel, i 1874 eller 1875 — vor Lærer. Han var en jevnt begavet Mand, som ved en Jernflid havde erhvervet sig grundige Kundskaber i sine Fag. Hans Forelæsninger i Physik vare ikke videre gode, da han navnlig ikke magtede denne Videnskabs matematiske Deel, som han vist kun ved Udenadslæren havde tilegnet sig; derimod har jeg et meget godt Indtryk af hans Underviisning i Chemi, som han foredrog livligt og vækkende. I begge Fagene var han en meget dygtig Experimentator, og Instrumentsamlingen var, i hvert Tilfælde efter Datidens Fordringer, rigt forsynet. Arbejderne i det rummelige Laboratorium lededes ogsaa af ham med megen Iver og udførtes med Lyst af de fleste Elever. Forholdet mellem disse og ham var meget godt, Noget, der forresten med en enkelt Undtagelse gjaldt om alle Lærerne.

I Fransk og Tydsk havde vi ogsaa dygtige Lærere, nemlig i det først nævnte Sprog den i Aaret 1879 døde Professor Bjerring, i længere Tid Landstingsmand, Medlem af den grundlovgivende Eorsamling og medvirkende ved Grundlovens Udarbeidelse, og i Tydsk en født Hesser, Lieutenant Wörrishöffer, der ligeledes endnu (1880) lever som pensioneret General.

I sidste Afdeling var, da jeg kom paa Høiskolen, Major eller Oberstlieutenant af Ingenieurcorpset Steenstrup Lærer i Krigsbygningskunst og civil Bygningskunst. Han var i den Grad exalteret og confus, sandsynligen som Følge af den megen ufordøiede Lærdom, at man neppe gjorde ham Uret ved at ansee ham for at være forstyrret i Hovedet. Eleverne havde ikke mindste Respect for ham, og dertil var han paa Grund af sin Lunefuldhed og Uretfærdighed ilde liidt af dem. Det gik om-sider saa vidt, at Eleverne i ældste Afdeling indgave en be-

grundet Klage over ham. Man vilde naturligviis paa høiere og høieste Steder helst have givet dem Uret og afviist deres Klage; men Kjendsgjerningerne talte altfor stærkt og tydeligt til at dette kunde lade sig gjøre. Steenstrup maatte i Mai Maaned, 1845, indgive Ansøgning om at fratræde sin Plads som Lærer ved Høiskolen; han blev dog staaende endnu flere Aar i Ingenieurcorpset og gik af som Oberst. Det var ikke muligt i en Fart at skaffe nye Lærere i hans Fag. Høiskolens ældste Afdeling blev derfor midlertidigt opløst, og Eleverne sendtes til deres respective Troppeafdelinger, ved hvilke de gjorde Tjeneste, indtil vort Hold havde taget Opryknings-examenen, hvorpaa de sammen med os deeltog i Underviisningen i Høiskolens ældste Afdeling, der saaledes i Aarene 1846—48 havde dobbelt Besætning og talte henved 40 Elever, hvilket igrunden var ikke saa lidt mere, end der kunde rummes i Læseværelserne uden at overfylde disse. Som ovenfor berørt blev Kellner Lærer i Krigsbygningskunst, og min Cadet- og Duskammerat, daværende Premierlieutenant i Ingenieurcorpset Schovelin, i borgerlig Bygningskunst, hvilket Hverv han skilte sig særdeles godt fra.

I Artilleri var den i 1879 som Generalinspecteur, 3: Chef for Artilleriet døde, daværende Lieutenant Jonquières Lærer. Han havde været Søcadet, men havde maattet opgive denne Løbebane, hvilket skal være gaaget ham meget nær. Søetaten maatte ønske, at den havde haft mange Officerer som han. Et lyst Hoved, en videnskabelig Aand og stor Kundskabsmængde, administrativt Talent, Koldblodighed og en høi Grad baade af fysisk og moralsk Mod i Ilden og under andre Krigsforhold, i Forening med et retskaffent Sind og en urban Tænkemaade ere Egenskaber, der maatte gjøre ham til en Pryd for enhver Branche af et Lands Forsvarsvæsen. Som kongevalgt Medlem deeltog han i en Række af Aar med Iver i Landstingets Forhandlinger; men Politiker var han ikke og eiheller nogen dygtig Docent. Dette laa vist i, at han overvurderede sine Elevers Fatteevne og derfor i sit Foredrag, af Frygt for at blive vidtløftig, gik til den modsatte Yderlighed, saa at kun de Aller-flinkeste og flittigste kunde følge ham. Han omgikkes os mere som een Gentleman den anden

end som en Lærer sine Elever. Jonquières døde i Sommeren, 1879, kun 63 Aar gammel, ved et tydsk Badested, hvor han søgte Lindring for en ondartet Hudsygdom.

I Krigshistorie havde vi daværende Major af Fodfolket Blom (for længe siden død som afskediget Oberst), en ved militair-videnskabelig Virksomhed hæderligt bekendt og af os meget afholdt ældre Mand, hvis Dictat dog kjedede os en Deel.

Technisk Mechanik læstes af en Premierlieutenant i Artilleriet Kauffmann (∴ den ældste af tre i den danske Hær staaende Brødre) en hyper-speculativ, philosophisk anlagt, maa-skee uhyre lærd Mand, af hvis svævende, uklare Foredrag de Færreste af os forstode et Muk, hvorfor Mange af os som oftest fik os en sund Søvn i hans Timer. Det var os en fuldstændig Gaade, hvorledes Fleertallet af os skulde kunne bestaae til Examen i hans Fag; vi trøstede os med, at man dog ikke godt kunde lade  $\frac{3}{4}$  af Eleverne falde igjennem. Som man vil erfare, blev denne Gaade aldrig løst; men i mange Aar led jeg ofte af mareridtagtige Drømme om, at jeg skulde op til en Examen i technisk Mechanik, som jeg var fuldstændigt uvidende i.

Af Lærerne staaer endnu kun tilbage at omtale den endnu levende Professor Wilkens, der i ældste Afdeling læste Technologi og Maskinlære med os. Han var i de fleste Puncter en stor Modsætning til den Foregaaende; kun i deres Evne til at dysse Eleverne i Søvn og i Distraction havde de To Noget tilfælleds. Wilkens's Foredrag var nemlig bredt, udtværet og gik i de yderste Detailler; han yndede Kraftudtryk, saasom, at et Vandhjul »søler i Bagvande«, eller at Tappeleierne blive »sausede ind i Smørelse«, faldt jevnlige i Tanker, og naar han ved et Spørgsmaal blev vækket af dem, foer han op og udbrød »Vabbeha?« (∴ Hvad behager?). En Dag, medens Wilkens holdt Examinatorium, fik jeg mig, godt dækket bag den sidste Bænkerad, et lille Blund. Medens Wilkens sad nedsunken i et af sine Drømmerianfald, var min Nabo ondskabsfuld nok til at give mig et Puf i Siden, som bragte mig til at reise mig op og rømme mig, i den Tro, at Wilkens havde spurgt mig om Noget. Dette foranledigede ham til at

spile Øinene op og stirrende paa mig at udbryde i sit »Vab beha?« Belært ved mit ovenfor omtalte Uheld under Kellners Examinatorium, benyttede jeg mig af, at Wilkens igjen var falden i Tanker og forhørte mig hviskende hos min Nabo om Spørgsmaalet. »Vandhjul« lød Svaret, hvorpaa jeg atter rømmede mig og begyndte: »Der gives tre Slags Vandhjul, nemlig Overfaldshjul, Brysthjul —« Wilkens's bebrillede Øine vare under dette stadigt blevne større og mere skinnende, og endnu højere lød nok en Gang hans »Vabbeha?«, nu ledsaget af en almindelig Skoggerlatter, som ikke længer lod sig holde tilbage, og hvori begge Offrene deeltog, baade den godmodige Wilkens, for hvem det gik op, at jeg havde sovet, og jeg, der mærkede, at jeg var bleven taget ved Næsen, idet han sletikke havde rettet noget Spørgsmaal til mig, og der i hele Timen ikke havde været mindste Tale om Vandhjul.

Inden jeg gaaer over til at omtale de mere fremragende Mænd, som have været Høiskolens Elever, vil jeg med et Par Ord berøre nogle af de Personer, der, i Egenskab af Chef, Commandeur, Underviisningsdirecteur — en Post, som ogsaa endte med at absorberes af Chef-Commandeuren — Skoleofficer eller Lærer have været ansatte ved min kjære, for tolv Aar siden hensovede Høiskole.

Dens første Chef (1830—39) var den ovenfor nævnte General Franz Bülow, Frederik den 6tes Favorit, der naturligviis oppebar denne Sinécures Indtægter, men kun havde ringe eller ingen Deel i Høiskolens Oprettelse og Organisation, som væsentlig skyldtes Underviisningsdirecteuren, Oberstlieutenant Abrahamson (1830—35), der i det Hele havde store Fortjenester af Underviisningsvæsenet her i Landet og navnlig havde faaet indført den lancasterske »indbyrdes Underviisning« i Almueskolerne, hvilket vist i sin Tid var et Fremskridt.

Den i 1874 afdøde, bekjendte Oberst Tscherning, om hvem Mere længere henne i disse Optegnelser, var fra Høiskolens Oprettelse, 1ste Juni 1830, indtil først i Juni, 1833, Skoleofficer ved Anstalten.

Andræs Forgjænger som Lærer i Mathematik — fra Skolens Aabning til 8de October, 1843 — var Artillericapitain Bendz,

som døde paa sidst nævnte Dag. Denne som en dygtig, men temmelig brutal Lærer bekendte Mand, havde en væsentlig Deel i Høiskolens første Indretning. Feiler jeg ikke, var han ogsaa en af det kjøbenhavnske Læseselskab »Athenæum«s Stiftere. — Efter Andræ have Professor Adolph Steen og Marineminister, Commandeur Ravn været Lærere i Matematik.

Lærer i Tydsk og Fransk var i Aarene 1830—42 den fra Krigen 1848—50 saa hæderligt bekendte, forresten sære og affecterede General de Meza, daværende Artillericapitain. Han var gift med en Søster til Tscherning.

Professor Høegh-Guldberg, en Søn af den Statsmand, der spillede Hovedrollen i Juliane Maries Sammensværgelse mod Caroline Mathilde og Struensee, og der siden var den ledende Minister under Juliane Marie, var i Aarene 1830—36, sammen med Johan Ludvig Heiberg, Lærer paa Høiskolen i Litteraturhistorie, Æsthetik, Logik og Skjønletteratur.

Kan man undre sig over, at Høiskolen med en saadan Række af Lærere har uddannet mange Mænd, der ere blevne Hæren og Landet til Ære og Gavn, og maa man ikke dybt beklage, at denne fortrinlige Anstalt er falden som et Offer for en Lyst til Forandringer, Ukyndighed og politiske Partihensyn?

Jeg vil nu deels ganske kort, deels lidt udførligere omtale Skolens ikke i det Forangaende berørte Elever, især saadanne, som have efterladt sig et Navn, der fortjener at opbevares.

Af det første, 1834, afgaaede Hold er C. C. G. Andræ allerede nævnet. I samme Aar afgik endvidere til Generalstabten C. I. Flensburg og P. F. Steinmann, som have drevet det til at være Krigsministre (hvilket ogsaa gjælder om Artillerieleven C. C. Lundbye), I. C. M. Trepka, falden ved Idsted som Bataillonscommandeur og Oberst, og C. E. J. Bülow, for Tiden General og dansk Gesandt i London.

Af det næste, i 1836 afgaaede Hold, har den endnu levende I. C. F. Dreyer været Chef for Ingenieurcorpset (saa kaldt Generalinspecteur) og en kort Tid Krigsminister. Til samme Hold hørte den udmærket begavede og dygtige Generalstabs-officer W. H. F. A. Læssøe, der ogsaa faldt som Oberst og

Bataillonschef ved Idsted. Om ham nærmere nedenunder. — Endvidere til Generalstaben nuværende Generalmajor, Forstander for det kongelige Livsforsikringsselskab Caroc, der, tildeels i Forbindelse med Andræ, har meget store Fortjenester af Landets Opmaaling ved Generalstabens Guider og Udgivelsen af fortræffelige Kort.

I 1838 afgik til Artilleriet den foran nævnte H. A. A. de Jonquières og W. R. Raasløff, som siden bl. A. blev Krigsminister; han har ført et meget bevæget Liv. Evner, Mod og Kundskaber mangler det ham ikke paa, men desto mere paa Overbeviisning og ophøiede Bevæggrunde. Principet »Raasløff« har til enhver Tid for ham været det eneste gjældende og raadende. I Aarene 1840 og 1841 gjorde han Tjeneste ved den franske Hær i Algier. Skjøndt han var stærkt mistænkt for at nære schleswigholsteinske Sympathier, sendte Tscherning ham dog i 1848, ved Oprørets Udbrud til Frankrig for at modtage nogle der indkjøbte Geværer. I 1849 og 1850 deeltog han imidlertid som kjæk Officeer i Krigen paa dansk Side, tog dernæst sin Afsked, levede i Nordamerika som Cívilingenieur, blev dansk Ministerresident i Washington, sendtes, 1862, i en diplomatisk-mercantil Mission til China og blev i 1866 Krigs- og i 1869 tillige Marineminister i Danmark. I disse Egenskaber lefede han med Venstre og gennemførte deels en yderst slet, af Directeuren i Marineministeriet, Commandeur Pedersen undfangen, heldigviis dog sildigere opgiven Plan til kun at holde en 12 Fod dybt gaaende Flaade, og deels den endnu gjældende Hærplan, der indbefatted Landcadetacademiets og Hoiskolens Sammenslutning til Officeersskolen. Som Minister undfangede han Tanken om at sælge St. Thomas og St. Jan til Nordamerika. Min Svoger, nuværende afskediget Admiral Carl van Dockum, var Marineminister, da Raasløffs Project om Salget af St. Thomas og St. Jan blev vedtaget, og indgav i den Anledning sin Demission, da han med Rette misbilligede denne Kræmmerpolitik, der, som det siden viste sig, ikke kunde gennemføres uden ved uhæderlige Midlers Benyttelse. Da Planen mislykkedes, skjøndt Raasløff selv lod sig sende til Nordamerika, maatte dens Ophavsmand træde ud af Regjeringen, desværre først efter

at han ved sin Kløgt og Evne til at bedaare Folk ikke blot havde udøvet en høist skadelig, endnu stadigt virkende Indflydelse paa Flaaden og især paa Hæren, men ogsaa havde bidraget meget til at forberede og hidføre de sørgelige politiske Forhold, hvorunder Landet nu i en Række af Aar har lidt og fremdeles lider. Han var en høist farlig Personlighed, hvis Farlighed forøgedes ved hans vindende Væsen. I 1874—1875 har han, mærkeligt nok, halvt paa Regjeringens, halvt paa det store nordiske Telegraphselskabs Vegne igjen været benyttet til en Mission til China og Japan. For Tiden lever han, og har han i længere Tid levet i Tydskland, vist i Dresden.

I Aaret 1842 afgik fra Høiskolen bl. A. som Ingenieur-officeer nuværende Generalinspecteur for Ingenieurcorpset, J. F. M. Ernst, en Tidlang Chef for Officeersskolen, Søforternes udmærket dygtige Bygmester. Han har udmærket sig ved sin Koldblodighed og Tapperhed i Krigsaarene, bl. A. særligt ved Frederiksstads Forsvar i 1850, hvilket ogsaa er Tilfældet med den samme Aar som Artilleriofficeer afgaaede, siden i Generalstaben indtraadte F. C. Stjernholm, der i Krigen 1864 var Stabschef ved den active Hær og ved sin i Foraaret, 1870, indtraadte Død var Chef for Generalstaben. Endvidere, som Artillerist, nuværende General og Krigsminister Wilhelm F. L. Kauffmann.

Dennes Broder, nuværende afskediget General Heinrich A. T. Kauffmann, i 1849 Sous-Stabschef ved den active Hær under General Bülow, blev i 1840 Artilleriofficeer, men tog i 1844, efter igjen at have gaaet to Aar paa Høiskolen, Generalstabsexamen. Samme Aar afgik som Generalstabsofficerer bl. A. nuværende afskedigede Oberst H. C. I. Beck, der vandt et smukt Navn i Kampen ved Sankelmark, 1864, og den ridderlige, kjække W. H. A. Kranold, der, som Schleppegrells Souschef, fandt Heltedøden ved Stolck, paa Idstedslagdagen, i 1850. Han var en smuk og af sine Kamerater ualmindelig afholdt Mand. Endvidere, som Ingenieur-officeer, min ovennævnte Cadetkammerat J. P. Schovelin.

Blandt de med Anciennitet fra 1846 (i Virkeligheden 1848) afgaaede Høiskolister skal jeg her nævne den meget lovende G. W. Blom og min foran berørte Ven Stephan Ankjær, begge

til Generalstaben. Blom naaede ikke at faae Ansættelse i denne, da han som tjenstgjørende ved 13de Bataillon fandt Døden ved Stolck, paa Idstedagen. Stephan Ankjær er for Tiden General og har Brigade i Aarhus. Han er et meget begavet, kundskabsrigt og dygtigt Menneske, der før han gik ind paa Høiskolen, var Student, saa vidt jeg mindes, theologisk. Hans Afdelings Opløsning i Anledning af Steenstrups oven omtalte Fratræden som Lærer i Bygningskunst, midt i Cursus'et, gjorde, at Ankjær, der var Artillerieleve, fik Tilladelse til at træde over i Stabsafdelingen. Ankjær var i 1863—64, under den svage Lundbye, Chef for Krigsministeriets Secretariat; han forlod denne Stilling, da Lundbye gik af, og blev ansat som Stabschef ved Cavalleribrigaden, under General Honnens. Ankjær havde megen Indflydelse hos Lundbye og bærer derfor en Deel af Ansvar for den i flere Henseender uheldige Ledelse af Hæren i denne skjæbnesvangre Tid. Jeg troer ikke, at han da var sin vanskelige Post fuldkomment voxen; trods hans ualmindeligt gode Evner og fleersidige Dannelse, og skjøndt han har megen Charakter, kunde han ikke ret gjøre Fyldest, vistnok deels fordi han ifølge sin Opdragelse manglede visse, specifikt militaire Egenskaber. Indrømmes maa det forresten ogsaa, at han dog til Syvende og Sidst jo ikke var den egentligt Raadende, men kun middelbart, gennem Lundbye, kunde gjøre sin Mening gjældende og havde med det vankelmødige Monradske Ministerium at gjøre. Man kan, ifølge det Ovenstaaende, ikke undre sig over, at Ankjær i en Deel Aar har været sat i Skygge, ikke har haft Armeens Tillid, og selv har følt sig trykket. Han har i nogle Aar, bl. A. under Steinmanns Krigsministerium, været Folkethingsmand, men har nu opgivet denne Virksomhed. Jeg vil haabe, at han maa leve længe endnu og komme til igjen at spille en saa fremragende Rolle, som hans Begavelse, Kundskabsrigdom og retskafne, kraftige Charakter i fuldt Maal berettiger ham til.

Til Ingenieurcorpset afgik i 1846 (1848) bl. A. som No. 1 I. P. Købke, der for Tiden er Chef for Hærens Forplejningscorps og Intendantur, samt J. G. C. Hedemann, nu afskediget Oberst, som med udmærket Dygtighed har været det sjællandske Jernbaneselskabs Overingenieur ved Anlæggene af



Nord- og Klampenborgbanen, Sydbanen, Nordvestbanen, Frederikssundsbanen og Havnebanen. Af de samme Aar til Artilleriet afgaaede Elever skal jeg nævne nuværende Kammerherre, Theaterchef M. E. Fallesen, en Tidlang Chef for Bornholms Væbning og Commandant paa Bornholm.

Af min egen, i Marts, 1848, afgaaede Afdeling, som ingen Generalstabs elever havde, skal jeg her kun nævne No. 1 blandt Ingenieureleverne, den i 1880 som Departementschef i Krigsministeriet og Oberst udenfor Nummer i Ingenieurcorpset døde F. C. Good, en særdeles dygtig og hæderlig Mand. Nogle af mine andre Afdelingskammerater vil jeg i det Følgende komme til løseligt at omtale. Jeg skal her kun bemærke, at et Par Oversiddere af mine Kammerater i yngste Afdeling, en Neergaard (fra Oevelgönne) og en Brockenhuus, begge Holsteinere, i 1848 gik over til Oprørerne.

Den næste Afgang, som regnes for 1850, fandt igrunderen først Sted 1853, da der, paa Grund af Krigen, ikke kunde holdes regelmæssige Forelæsninger paa Høiskolen i Aarene 1848—50. Af dens Elever bør følgende ikke forbigaaes i Taushed: Generalstabs eleverne E. F. Schau og S. L. C. Rosen, Begge faldne som Majorer ved Dybbøl Stillingens Forsvar i 1864, og Begge udmærket flinke og tappre Officerer, samt L. E. Fog, en Tidlang Departementschef i Krigsministeriet, dernæst Oberst og Chef for Officeersskolen og ved Stjernholms Død udnævnt til Chef for Generalstaben. Ingenieureleverne E. M. Dalgas, der har indlagt sig saa megen Ære ved sin Virksomhed i den jydsk Hedesag (i 1880 gaaet af med Oberstlieutenants Rang) og N. H. Holst, for Tiden Etatsraad og Overdriftsbestyrer ved de jydsk-fyenske Statsbaner. Artillerieleverne I. Linnemann, G. M. Holbek og J. J. Bahnson, alle tre særdeles dygtige og begavede Mænd, for Tiden Oberster, Holbek i Generalstaben, de to Andre i Artilleriet. Nogle flere af denne Afdelings Elever ville nedenfor blive berørte i Forbigaaende.

Af Aaret 1853's egentlige Afgang vil jeg her kun nævne Ingenieurelevernes No. 1, nuværende Ingenieuroberst E. C. L. Koefoed, en udmærket flink Officer, som bl. A. har været adjungeret daværende Major Ernst ved Søforternes Bygning og

siden har været Lærer i Krigsbygningskunst først paa Høiskolen og dernæst paa Officeersskolen.

I Aaret 1855 afgik til Generalstabten, bl. A., C. Thomsen, som nu i en ung Alder er General udenfor Nummer, efter i nogle Aar at have været Krigs- og Marineminister, en Plads, som han efter min Mening ikke har vist sig rigtig voxen. I Sessionen 1879—80 har han imidlertid som Hær- og Flaadelovs-udvalgenes Ordfører lagt megen Dygtighed for Dagen og væsentligt bidraget til, at Revisionen af Forsvarsvæsenets organisatoriske Love efter langvarige, gennem en Aarrække fortsatte Forhandlinger blev gennemført paa en ikke aldeles utilfredsstillende, nogle virkelige Forbedringer frembydende Maade.

Læseren vil formentligen af ovenstaaende Fortegnelse over en Deel af de fra Høiskolen udgaaede Officerer have faaet det Indtryk, at denne høiere Dannelsesanstalt i den Aarrække, hvori den bestod, har ydet Landet et forholdsviis rigeligt Bidrag af Mænd, som have været og tildeels endnu ere en Pryd for deres Stand, og af hvilke et ikke ringe Antal have naaet indflydelsesrige og ansvarsfulde Stillinger, ogsaa udenfor Militairstanden. Jeg kan derfor ikke Andet end gjentage min dybe Beklagelse over, at Høiskolen nu hører til de svundne Institutioner. Det samme gjælder om Landcadetacademiet. De have Begge i sin Tid paa en fuldkomment tilfredsstillende Maade løst den dem stillede Opgave: at levere brugbare Officerer, respective til de specielle Vaaben og til Hærens Fodfolk og Rytteri.

Underviisningen varede paa Høiskolen, Sommer og Vinter, fra Kl. 8 $\frac{1}{2}$  Morgen til Kl. 2 à 3 Eftmdg. Naar Veirigt tillod det, samledes om Vinteren mellem Kl. 2 og 4 ude paa Castelsgraven, enten ved Langelinie eller Smedelinien, en Kreds, som undertiden talte rigeligt en Snes Medlemmer, Søofficerer, Søcadetunderofficerer, Medicinere og Høiskolister til Skøiteløbning, navnlig »Tagfat« paa Skøiter. Stundom mødtes vi ogsaa til Legemsøvelser, Fægtning og Hugning, enten i Søcadetacademiets Gymnastiksal eller i Høiskolens store Sal i 1ste Etage. Den blev ved Examenerne brugt til skriftlige Spørgsmaals Besvarelse, men stod ellers ledig, indtil Commandeuren, Oberstlieutenant Lønborg, paa min Anmodning overlod os den til Afbenyttelse i det ovennævnte Øiemed og skaffede os

Requisiter til de omtalte Øvelser, en Voltigeerhest, Madratser, Huggeter, Fleuretter, Plastroner, Masker og Handsker. — Til de Allerfinkeste i alle disse Idrætter hørte daværende Cadet-underofficer Vigand Falbe, som vel var temmelig lille, men udmærket velskabt og smuk. Han var i det Hele et flinkt, karakterfast Menneske. Sammen med den nuværende Chef for Søofficeersskolen, Commandeur William Carstensen, var Falbe i russisk Marinetjeneste, hvor han blev brugt til adskillige mærkelige Expeditioner; bl. A. blev han midt om Vinteren fra Flaadestationen i Amurflodens Munding sendt over Land, med Courerbefordring, til St. Petersborg, ved hvilken Leilighed han passerede en Deel af Sibirien i Rensdyrslæde. En væsentlig Deel af den Proviant, som de førte med, var »Schi«, d: Kaalsuppe, i frosne Blokke, hvoraf der til hvert Maaltid huggedes et Stykke. Paa en Opmaalingstour i Grønland, sammen med Marinelieutenant Bluhme, kæntrede han en Dag med Kajak, trods den store Færdighed, han havde erhvervet sig i at roe en saadan, og herved fik hans Sundhed et Knæk, saa at han i Begyndelsen af Halvfjerserne døde af Følgerne heraf, Brystsyege. — Nede paa Høiskolens Plads hørte Gaaen paa og især Kampe paa Stylder til vore kjæreste Adspredelser; dog spillede vi ogsaa Balderone og »Kai«, en Leg, hvori man med temmelig store Stene søgte at slaae en af Stene reist Pyramide, Kai'en, overende. Denne Leg drev vi ligeledes paa vore om Sommeren temmelig hyppige Udflugter til Dyrehaugen eller Charlottenlund. Om Vintereftermiddagene var mit Værelse — et lille, ikke synderligt meer end 3 Alen høit Portkammer, i mine Forældres Leilighed, ved Siden af Prinds Ferdinands Palais — som oftest Samlingsstedet for en udvalgt Deel af den ovenfor berørte Kreds. Tiden fra Kl. 5—8<sup>1</sup>/<sub>2</sub> fordreves dér, i Reglen med Kortspil, stundom med Passiar, i begge Tilfælde ledsaget af Tobaksrygning. Naar der imellemstunder var henved en halv Snees Piber igang, kunde man i den lille, lave Stue næsten ikke see sin Nabo for Røg; men det generede os i de Dage ikke.

Som tidligere berørt, tilbragte jeg i Reglen mine Sommerhverdagsaftener paa Tivoli, sammen med en stor Deel af de oftere omtalte Kammerater og Bekjendte. Vi havde et Feltraab,

med hvilket vi kunde kalde paa hinanden paa Steder, hvor der var Trængsel; men det reglementerede Mødested var udenfor Concertsalen, hvor man røg sin Cigar, drak en halv Baier, passiarede, rev Witzer og Brandere, critiserede de Forbigaaende, applauderede Lumbye og i det Hele nød sin Tilværelse. Kl. 9 à 10 forlagdes Residensen til et i det tidligere Billardlocale indrettet Beværtningssted, hvor Tractementet bestod i 3 Stykker Smørrebrød, en Snaps og en halv Baier — undtagelsesviis »Aal i Geledder« eller »Høns i Carrière« (∴: Aal i Gelée eller Høns i Carry), og Kl. 11, naar 3die Afdeling i Concertsalen var sluttet, slentrede man hjemad i en gemytlig Klynge. En Gang imellem, især om Løverdagen, kunde det jo hændes, at een eller flere af de hjemad drivende Klynger faldt ind i »den røde Lygte«, hos Nissen i Vimmelskafet, og fik sig et Glas af Et eller Andet paa Falderebet. Om Søndagen toge vi, som ovenfor sagt, tidt i Skoven, enten pr. »Caffemølle« eller ridende, paa Heste, som vi leiede hos kongelig Berider Hansen eller sildigere i Hippodromen paa Nørregade.

I de første Aar, jeg var paa Høiskolen, havde vi en Forening, hvis Formaal var, at øve os i at holde Foredrag og drøfte disses Indhold, under Iagttagelsen af parlamentariske Former. Stephan Ankjær og Fallesen vare de ledende Kræfter i denne Forening. Valget af Emne var aldeles frit; men Foredraget skulde indleveres skrevet, før Mødet begyndte. Naar Foredraget var holdt, førtes der en Forhandling blandt de Tilstedeværende om dets Indhold. Denne priisværdige Forening døde dog temmelig snart Straadød, vistnok af Kjedsomhed. Sildigere fik vi en Høiskoleclub igang, til hvilken ogsaa afgaaede Elever samt Skolens Officeers- og Lærersonale havde Adgang, og som i Vinterens Løb samledes periodisk til muntre Aftensmaaltider, med lidt Sold ovenpaa. Her blev ogsaa holdt Foredrag en Gang imellem, men navnlig manglede det aldrig paa Talere ved Bordet, og enkelte af disse Aftener staae endnu, efter 35 Aars Forløb, for mig som nogle af de indholdsrigeste og morsomste Timer, jeg har tilbragt i mit Liv. Ungdom, Livslyst, Aand, Vid og Begeistring — Alt forenede sig her paa en Maade, som man kun finder, hvor alle de

Deeltagende omslynges af Kameratskabets Baand, og Resultatet blev en potenseret Munterhed.

Samtidigt med min Indtrædelse paa Høiskolen, maaskee ogsaa noget før, maae mine politiske Anskuelser have begyndt at blive selvstændige og at gaa i en heelt anden Retning end mine tidligere, vist meest paa min Stilling og mine Omgivelser beroende, uklare Sym- og Antipathier. I de her omhandlede Aar, før 1848, var det skandinaviske Selskab det vigtigste politiske Sammenknytningspunct her i Landet, og af denne Forening var jeg i mine Høiskoledage Medlem. Ved de offentlige, i Reglen maanedlige Møder i Hotel d'Angleterre talte først een af Selskabets betydeligere Mænd, undertiden en tilreisende Svensk eller Norsk, og derpaa fulgte en tarvelig Aftenspiisning, med politiske Skaaltaler. Den skandinaviske Forening havde paa sit Høidepunct vist rigeligt 2000 Medlemmer; af disse husker jeg som de mest fremragende bl. A. — hvis jeg ikke feiler — Joachim Fredrik Schouw, H. N. Clausen, Tscherning, Monrad, Orla Lehmann, Carl Ploug og Balthazar Christensen. Af de Foredrag og Bordtaler, som jeg dér hørte, gjorde ingen et saa stærkt Indtryk paa mig, som Tschernings, og det med Rette; i de Dage lod han sig endnu paavirke af uforfalsket Følelse, og hans i et glimrende Sprog og med et smukt, kraftigt, klangfuldt Organ holdte Taler bare gjennemgaaende Præg deraf.

Ved Aftensmaaltiderne og ved festlige Leiligheder bidrog det skandinaviske Selskabs (eller den skandinaviske) Sangforening til Underholdningen. Den bestod vel udelukkende af Medlemmer af det skandinaviske Selskab og var til en vis Grad sammenknyttet med dette, men havde ogsaa en selvstændig Existens og Virksomhed. Syngemesteren ved det kongelige Theater, Rung, havde den kunstneriske Ledelse og kaldtes af os »Maestro«; denne geniale og i enkelte Retninger udmærkede Musiker helligede vor Sangforening megen Tid, og det lykkedes ham at naae et godt Resultat. I kraftig, taktfast og reen Chorsang kunde sikkert ingen af de daværende københavnske Sangforeninger maale sig med os; den finere Sang, deriblandt Soloqvartetsang, laa derimod ikke for os, og i den Henseende bøiede vi os dybt for Studentersangforeningen. I

de 3 sidste Aar, jeg var Medlem af den skandinaviske Sangforening, ledede jeg som Formand i den administrative Bestyrelse alle dens ikke-artistiske Anliggender og fik bl. A. Love vedtagne. Det var ikke altid let at tilveiebringe Enighed mellem 70—80, til forskellige Samfundscasser og Aldere hørende Mennesker; men ved en Blanding af Fasthed og Gemytlighed lykkedes det mig dog at løse min Opgave, som jeg troer, til alle Parters Tilfredshed. Om Vinteren gave vi Concerter, for overfyldt Huus, deels i Casinos store Sal, og deels, en enkelt Gang, i Universitetets Solennitetssal, der var udmærket at synge i, hvilket derimod ikke gjaldt om Casinosalen. Om Sommeren gjorde vi i Reglen en meget munter Skovtour.

Den 31te August, 1844, holdtes der stort, efter vore Evner elegant Høiskolemiddagsgilde paa Skydebanen, efterfulgt af et Sold. Næsten alle de tre daværende eller nys afgaaede Afdelingers (1840, 1842, 1844) Elever, en heel Deel ældre, forhenværende Elever og saa at sige hele Skolens Officeers- og Lærerpersonele deeltog i denne vellykkede Fest, den første, men langt fra den sidste i sit Slags; den sidste, Høiskolens Gravøl, fandt Sted, ligeledes paa Skydebanen, den 30te April, 1868. Festcommitteen i 1844 bestod af Abrahamson (nu afskediget Oberst af Generalstaben og Raadmand i Kjøbenhavn), Ankjær og mig. Vi havde da ingen bestaltet Digter og henvendte os i vor Nød til Carl Borggaard (nu død; en Tidlang Theaterdirecteur i Christiania), som skrev en ret vakker Vise for os.

Som ovenfor løseligt berørt, bleve Tydskerne og især Schleswigholsteinerne temmelig begunstigede ved Christian den 8des Hof, hvor det vrimlede af utaaeligt overmodige Herrer i »Ritterschaftets« carmoisinrøde Uniform, med det »schleswigholsteiniche Wappen« i Epaulletterne. Jeg kunde ikke dye mig for et Par Gange ved Hoffester at søge Strid med nogle af disse Cavalerer, bl. A. een Gang med Baron Carl von Plessen, der siden spillede en betydelig Rolle paa schleswigholsteinsk Side. Men lige saa lidt ved nogen af disse Leiligheder, som da jeg en Dag ude i Grønningen havde et bogstaveligt »Sammenstød« med en vigtig, lille preussisk Legationssecretair, en Hr. von Bismarck, der ventede, at jeg skulde gaae heelt af Veien for ham, fik jeg nogen Udfor-

dring, hvilket jeg var ganske forberedt paa. At der i denne Anledning blev talt om mig, og det ikke til min Fordeel, paa »allerhøieste Steder«, er en Selvfølge.

I Dagene fra den 18de til den 22de Juni, 1845, havde vor Konge Besøg af Kong Friederich Wilhelm den 4de af Preussen. Varsler slaae ikke altid til. Ved Kongen af Preussens Ankomst paa Inderrheden blev Kongeflaget paa hans Dampskibs Stortop først heist forkert, saa at Vaaben og Vildmænd stode paa Hovedet; det blev strax halet ned igjen og paa ny heist, men denne Gang stak nogle Gnister fra Skorstenen Ild paa det, saa at Hjerteskjoldet brændte ud af Vaabenet.

Dagen efter at Kongen af Preussen, vor Konges Gjæst, var reist, havde de danske Studenter, det danske Folk, kan man godt sige, Besøg af Studenterne fra Upsala, Lund og Christiania. Mage til Jubel havde jeg da aldrig før oplevet. I de 5—6 Dage, vore skandinaviske Gjæster opholdt sig her, var hele Kjøbenhavn complet forandret; Politibetjente og Vægttere bleve pludseligt saa omgjængelige og saae i den Grad gjennem Fingre med Alt, hvad Ungdommen — og tidt ligeledes adstadiige Mænd — kunde hitte paa, at vore Brodre fra Norge og »hinsidan sundet« lige saa lidt som vi selv kunde lade være at undre sig derover. Hvorsomhelst man mødtes, kjendte alle Kjøbenhavnere hverandre i de Dage, naar blot en svensk eller norsk Student som »fugtig Mellemlider« sluttede den galvaniske Kjæde. Udenfor Conditorierne paa Kongens Nytorv og andre Steder blev der sat Stole og Borde — den Gang noget heelt Nyt — og her varede Lystigheden til langt ud paa Natten. Overalt lød Støi, Latter og Sang. Oehlen-schläger fik et Fakkeltog ude i Frederiksberg Have, hvor han, som ovenfor berørt, boede paa Fasangaarden.

Da jeg jo ikke var »academisk Borger«, deeltog jeg kun som et Medlem af »Pøblen« i de fleste Festligheder; men denne Pøbel var baade fiin og gemytlig. Den 25de Juni gjorde det skandinaviske Selskab en Fest i Dyrehaven for de fremmede Studenter og for de Lykkelige, som havde faaet een eller flere af de skandinaviske Gjæster i Logis; der var formeligt Slagsmaal om dem. Kjøbenhavns Borgere, Rige og Fornemme iflæng med jevne Næringsdrivende, Proprietairer og

Bønder fra Omegnen havde stillet en Mængde Kjøretøier til Raadighed. I mindre Hold kjørtes ad forskellige Veie, bl. A. over Frederiksdal, Sorgenfri o. s. v. ud til Dyrehaven. Paa den delige, i Nærheden af Eremitagen beliggende, af vældige Bøge omgivne Plet, der siden oftere er bleven benyttet ved lignende Leiligheder, bl. A. ved Mødet med Slesvigerne, og som nu betegnes ved den skandinavisk-slesvigske Steen, var der udsændt et uhyre Telt, som bredte sig over de til Modtagelsen af vist et Par tusinde Gjæster dækkede Borde. Telttaget kunde for den Sags Skyld gjerne have været heelt borte, da »Festen begunstigedes af det skønneste Veir«. Som Medlem af det skandinaviske Selskab hørte jeg til Værterne. Stemningen var mageløs; begeistrede smukke Taler fulgte Slag i Slag paa hinanden og modtoges med Jubel. Stærkest Indtryk har jeg bevaret af to Foredrag. Det ene var den svenske Provst Afzelius's, og det udmærkede sig bl. A. ved sin smagfulde, afrundede, digterisk skønne Form. Det andet var den nordslesvigske Bondes, Laurids Skaus; han havde alt da med Rette et stort Navn som Folketaler og hævdede det tilfulde ved denne Leilighed. Han talte med temmelig stærk, sønderjydsk Dialekt; hans Foredrag var ikke blot i formel Henseende udmærket, men tillige logisk, varmt, kraftigt, fuldt af Følelse, Aand og sunde Tanker. Som han i sine bedste Aar talte, regner jeg ham i enhver Henseende — han havde nemlig ogsaa et smukt Organ — for en af de fortrinligste Talere, jeg har hørt. — Som eiendommeligt for de Dages Forhold, i Sammenligning med, hvad man nu er vant til, skal jeg anføre Følgende. Henimod Slutningen af Maaltidet lod jeg, som om jeg vilde tage Ordet, rømmede mig og reiste mig halvt op. Min ene Sidemand, en ældre pensioneret Officeer, men ivrig Skandinav og Liberal, greb mig i Frakkeskjødet, trak mig ned paa Bænken igjen og sagde: »For Guds Skyld! Gjør det ikke, tænk paa, at hele Deres Fremtid staaer paa Spil!« Jeg lo; det var ikke i fjerneste Maade faldet mig ind at gjøre Alvor deraf. Ikke fordi det skortede mig paa Tanker, eller fordi jeg ikke havde Ordet i min Magt — dertil var jeg efterhaanden en altfor øvet Taler — men jeg havde ganske samme Følelse som min ældre Nabo: en Officeer, og især en ung Subalternofficeer turde ikke tale offentligt ved



en saadan Leilighed. Allerede to Aar derefter havde Forholdene forandret sig saa meget, at jeg tænkte og handlede ganske anderledes.

Næstnæste Dag var der Fest i Tivoli, hvor det gik ualmindelig lystigt til. Vel havde jeg ikke Adgang til det Studenterne forbeholdte Locale, nemlig Beridernes Circus, hvor der blev poculeret og holdt Taler; men jeg havde den næstforegaaende Dag drukket Dus eller »brorskål« med saa mange »norschke Nordmænd« og »brødre från hinsidan sundet«, at jeg, enten jeg vilde eller ikke, maatte med ind i Circus. Her holdt jeg et populairt Foredrag, som lønnedes med, at jeg blev creeret til Doctor ved alle Nordens Universiteter og døbt i et Glas svensk Banco; mærkeligt nok, var man dog saa betænksom at holde en Paraply over mig, da man foretog Daabs-handlingen med denne klæbrige Vædske. Aftenen, 3: den officielle Fest, endte med et pragtfuldt Fyrværkeri ude paa Stadsgraven. Nogle af Tilskuerne vare ved denne Leilighed i Baade. En ung upsalensisk Student, Søn af ovennævnte Provst Afzelius, faldt i Vandet, og da han nu en Gang var vaad, svømmede han under Publicums Hurraraab et Stykke Vei foran Baaden med sin hvide Upsala Hue paa Hovedet, af og til i bengalsk Belysning.

Af de unge Mennesker, som jeg den Gang stiftede Bekjendtskab med, og af hvilke jeg siden kun har gjenseet Enkelte, skal jeg her nævne Nordmanden Meltzer, der nu er død allerede for en Deel Aar siden, som Politiembedsmand i Christiania, og har efterladt sig bl. A. nogle ypperlige, høist humoristiske Skildringer af Folkelivet i og ved Christiania. Han var en rigtig gemytlig ung Mand. Endvidere den siden som comisk Skuespiller og Forfatter i Stockholm berømt Jolin, med hvem jeg en Aften var sammen i en lille Kreds, hvor han, der da allerede var optraadt med meget Held ved Dilet-tantforestillinger i Upsala og tænkte paa at gaae til Theatret, forbausede os ved sit mageløse dramatisk-mimiske Talent, idet han, siddende midt iblandt os, ved en brændende Punsche-bolles magiske Belysning, gav en 4—5 Roller, og i hver forandrede sit Mæle og Ydre saaledes, ved f. Ex. blot at purre op i Haaret, forvride Ansigtet eller Kroppen, o. s. v.,

at vi knapt vilde tro vore egne Øine og Øren. Naturligviis kunde hverken jeg eller Nogen huske og, især ikke efter længere Tids Forløb, gjenkjende de utallige Ungersvende, som man havde drukket Dus med. En, til hvem jeg var traadt i dette Forhold, en norsk Student Boje, mindedes mig bedre, end jeg ham. Han havde Slægtninge her og kom temmelig ofte til Kjøbenhavn. Naar vi da mødtes, snart eet, snart et andet Sted, forefaldt mindst et Par Gange følgende Scene: En ung Mand sprang hen til mig, trykkede mig i Haanden eller omfavnede mig endog og sagde: »Hvordan har Du det, kjære Bøvdís?« Hvortil jeg da svarede: »Tak, godt; men siig mig, hvad hedder *Du*?« »Herregud! Kjender inte Du Boje?« »Aa, jo vist« o. s. v. Een Gang, efter nogle Aars Forløb, hændtes noget Lignende mig; men da jeg, glad over min Hukommelse, svarede: »Tak godt, Boje; og Du?« viste det sig, at det denne Gang sletikke var Boje, men en anden Nordmand, hvis Navn jeg nu ogsaa har glemt.

Den 28de Juni afreiste de kjære Gjæster, og snart var det Hele kun som en Drøm — men en af de herligste Drømme, jeg har havt.

I de Aar, jeg var paa Høiskolen, tilbragte jeg i Reglen, sammen med en af mine Afdelingskammerater, Adolph Møller, som faldt ved Idsted, altid Sommerferien ude hos Kammerherre Vinds, paa Bækkeskov, og til disse Ophold knytter sig for mig mange herlige Minder, idet jeg under dem gjorde nærmere Bekjendtskab med min tilkommende Hustru, Frøken Elisa Owen, en Datter af Grosserer Joseph Owen, og altsaa lagde Grunden til vort sildigere, lykkelige ægteskabelige Liv.

Fra en af disse Sommerferier husker jeg et glimrende Skovbal hos Finansministeren, Grev Wilhelm Moltke, paa Bregentved. Selskabet samlede, endnu ved høilys Dag, oppe i Havesalen og drak The dér, hvorpaa der, med nogle af de bedste Medlemmer af Lumbyes Orchester i Spidsen under fuld Musik marcheredes ned til en i en ældgammel Lindeallee langt nede i Haven indrettet Dandseplads, med Bræddegulv og Telttag over. Ved Mørkets Indtræden blev der rundt om tændt couleuerte Lamper. Souperen anrettedes i et Par lange Telte ved Siden af Dandsepladsen, og ved Maaltidets Slutning af-

brændtes et prægtigt Fyrværkeri. Kort efter brød et voldsomt, men hurtigt overtrækkende Tordenveir løs, dog uden at gjøre Afbræk i Dandsen. Da vi, ligeledes med Musiken i Spidsen, marcherede tilbage til Caffesalen, hvor Afskedscaffen blev drukken, var det atter høilys Dag og deiligt Veir. Skjøndt jeg har været til mange lignende Fester, staaer dog den her omtalte for mig i et ualmindeligt Skjær.

Der manglede paa Bækkeskov ikke det Slags Løier, som »Nicolai« saa mesterligt har skildret i »Ved Juletid i Nøddebo Præstegaard«, og som høre hjemme overalt, hvor en Deel unge Mennesker boe sammen paa Landet. Man gik sjeldent op paa sine Soveværelser om Aftenen uden Gru for at finde Lagenerne sammensyede eller overstrøede med fint hakkede Hestehaar, Tremmerne tagne ud under Madratten eller lignende meer eller mindre snedige Angreb paa Ens Nattero. Der blev lavet de prægtigste Spøgerier. En paa Trappereposen staaende qvindelig Papiermachés Figur i Legemsstørrelse blev f. Ex. behængt med hvidt Drapperi og flyttet ind i et af Soveværelserne. Der anbragtes Snore i Overdynerne eller Tepperne, og naar saa Vedkommende var kommen i Seng og først ved uhyggelige Suk udenfor Dørene o. a. Dslg. var bleven bragt i den behørlige Stemning, blev Overdynen trukken bort, idet Snoren gjennem et i Døren boret Hul var ledet ud paa Gangen. For at forberede Sindene paa Virkningen af deslige Spøgerier, blev der undertiden efter The, i Mørke, f. Ex. paa Spadseretoure op i Gaardens nærliggende Dyrehave, fortalt de allerrædsomste Spøgelsehistorier, saa Haarene reiste sig paa Tilhørernes Hoveder.

I Slutningen af October Maaned, 1845, gjæstede Jenny Lind igjen Kjøbenhavn, denne Gang som en berømt og feiret Sangerinde. Jeg havde flere Gange den uforlignelige Nydelse at høre hende, deels i Ridehuset, hvor de svenske Sange, ligesom tidligere, udgjorde Glandspunkterne i hendes Repertoire, deels i »Norma« og »Regimentets Datter«. Jeg gjentager, at hendes Sang uden Sammenligning er det meest Gribende, Henrivende og Bedaarende, jeg har hørt af Musik.

Juleferien, 1845—46, tilbragte jeg sammen med en tre, fire andre Indbudne, deels Studenter, deels Høiskolister, hos en ung, endnu ikke myndig, meget rig Godsbesidder, hvis Herre-

gaard laa i Fyen, og med hvem vi i Aarets Løb havde gjort Bekjendtskab. Han var i høi Grad forskruet, afvexlende exalteret og hypochonder, og det følgende Foraar gjorde han under et Anfald af mere acut Sindsforvirring Ende paa sit Liv. Vi toge over til ham, bl. A. efter hans Nærmestes Anmodning, for om muligt at opmuntre ham og faae ham med os til Kjøbenhavn, naar vi reiste hjem, hvilket ogsaa lykkedes os, dog, som ovenfor berørt, uden at derved det alt da befrygtede, sørgelige Resultat afvendtes. Hvad de ydre Betingelser angik, tilbragte vi en lystig Juul hos ham. En Dag kjørte vi bl. A. ind til Odense, hvor vi om Aftenen vare paa Bal i Clubben, som da havde et af de, eller maaske det rummeligste og smukkeste Clublocale i Danmark. Odense var allerede den Gang begyndt i enkelte Retninger at være »1ste Sprøite«, hvilken Plads det siden har hævdet i saa mange Henseender. Paa Ballet mærkede vi tydeligt den hos H. C. Andersen i en af hans Romaner, om jeg ikke feiler i »O. T.«, omtalte Tredeling af Selskabet, idet Herregaardsfolkene, Embedsmændene og Borgerne hver for sig dannede een, temmelig bestemt afsondret Kreds, dog saaledes, at Embedsmændene og især Officererne blandede sig med de over og under dem liggende Lag.

Den næste Morgen kjørte vi i Mulm og Mørke hjem for at være i rette Tid paa Mødestedet til den første af fire Dages Klapjagter. Her traf vi og stiftede Bekjendtskab med Baron Fredrik Axel Bror Blixen Finecke, der i Jagtdagene boede paa vor Værts Herregaard og efter eenstemmigt Valg fungerede som Generaljagtfiskal, hvilket arbitraire Hverv han skilte sig fra til almindelig Tilfredshed, Noget, der saa meget mere maatte paaskjønnes, som det, paa Grund af Jagtherrens Sinds-tilstand, var en særdeles kilden Opgave, Baronen havde at løse. Han bragte overhovedet et velgjørende Element ind i vor Kreds og lettede lidt det Tryk, der hvilede paa os Alle. Det er stor Skade, at denne Mand, trods alle de Fordele, som en fornem Fødsel og stor Formue gave ham, og trods sine gode, ja, næsten, udmærkede Evner, sit overordentligt smukke, elegante Ydre, vindende Væsen og ædle og velvillige Sind, dog ved sin Ærgjærighed kom til at spille en saadan Rolle i

politisk Henseende. Men saaledes som han, den da 23aarige Mand var, da jeg i Julen 1845 gjorde hans Bekjendtskab, kunde man ikke Andet end holde af ham. Alt, hvad han foretog sig, klædte ham godt; jeg har f. Ex. aldrig seet Nogen skyde, ride eller gaae med en større naturlig Ynde, end han. Ogsaa ved Spillebordet var han en sand Gentleman og tabte sine Penge med den største Anstand. Vi skulde lære ham det for ham nye Spil, L'hombre, og at han her maatte betale Lærepenge, var jo en Selvfølge; men endnu værre gik det ham, da vi saa bagefter skulde »give ham Revanche« i en Bassette.

Sidst i Januar, 1846, fik jeg Skarlagensfeber, var temmelig alvorligt angreben deraf og maatte naturligviis holde mig inde i en 5—6 Uger, hvilket kom mig meget ubeleiligt, paa Grund af den tilstundende Høiskole-Oprykningsexamen, hvortil jeg oprigtigt talt langt fra var grundigt forberedt. Jeg gik maaskee lidt for tidligt ud, for snarest muligt at komme til Forelæserningerne igjen, og har sandsynligen derved bibragt mit Helbred et aldrig heelt forvundet Knæk.

I Slutningen af Marts Maaned var jeg Tilskuer ved nogle Quadriller til Hest og Carousselridning i det store, kongelige Ridehuus, under Ledelse af Kronprindsen; blandt de Deeltagende vare ogsaa de to ovennævnte Prindser, Fredrik af Hessen og Christian af Glücksburg. Rimeligviis have disse Forestillinger givet en Deel unge Mennesker, i hvis Tal jeg befandt mig, Lyst til at øve samme ridderlige Idræt. Hvor nu Folketheatret paa Nørregade findes, var omtrent ved den her omtalte Tid af et Actieselskab blevet indrettet en saakaldt Hippodrom, nemlig et Ridehuus med tilhørende Stalde, hvori fandtes rigeligt en Snees, for det Meste gode og tildeels smukke Heste, som baade benyttedes til Rideundervisning i Ridehuset og udleiedes. Stifteren og Overbestyreren var Hestehandler Brøndum, der fik Øgenavnet »Hippodromedaren«; Carl Gauthier, en Søn af den gamle Kunstberider og Menagerieier Gauthier, der endnu som 85aarig Mand gjorde Trampolinspring i Staldmesteruniform og med store, stive Rytterstøvler paa, var Brøndums høire Haand, forestod Rideundervisningen, havde Tilsyn med Staldene o. s. v. Her indøvede vi 12 unge Mennesker, deels militaire, deels civile, under Gauthiers Ledelse

en Quadrille, med tilhørende Ringriden og med Skyden og Stikken til Tyrkehoveder, det Sidste baade med Landse og Kaarde. Da Quadrillen var godt indøvet, gave vi en Forestilling, med Musik, for vore Bekjendte, især de qvindelige. Vi Høiskolister benyttede meget Hippodromens Heste til vore Sommersøndagstoure. — Inden Hippodromen blev forandret til Theater, gaves der nogle Vintre Concerter i dets Ridehuus.

Det var ogsaa omtrent ved denne Tid, at Klampenborg Vandcuuranstalts Actieselskab blev dannet, og Anstalten aabnet for Publicum. Dette Foretagende begunstigedes meget af Christian d. 8de. Etablissementet har bestandigt, indtil den aller-sidste Tid, ført en meer eller mindre skrantende Tilværelse og er saa at sige aldrig blevet benyttet som Vandcuur- : koldt (fersk) Vands Cuur-Anstalt, bl. A. vistnok af den ikke ganske uvæsentlige Grund, at der saa godt som intet fersk Vand fandtes paa Anstaltens Omraade eller i dens Nærhed. Nutildags (1879) er det jo blevet et især af Tydskere besøgt, yndet Sommeropholds- og Strømbadested.

Oprykningsexamen paa Høiskolen afholdtes i 1846, deels i Juni og deels sidst i Juli Maaned, med en temmelig lang Pause mellem dens to Afsnit. Lige da denne Pause begyndte nemlig d. 21de Juni, blev der paa Øen Hveen feiret en stor, skandinavisk Fest til Minde om Tycho Brahe. I Spidsen for det Hele stod Digteren, Professor Johan Ludvig Heiberg, der, som bekjendt, var en dygtig astronomisk Dilettant, og altsaa særligt opfordret til at forherlige vor paa Astronomiens Omraade saa berømte Landsmand. Det skandinaviske Selskab havde naturligviis en heel Deel at gjøre med denne Fest, og der var navnlig tildeelt den skandinaviske Sangforening en Hovedrolle ved den, idet bemeldte Sangforening skulde deltage i Afsyngningen af en Cantate, med Ord af Ploug, og Musik af Rung. Jeg kunde altsaa umuligt udeblive. Festen løb i det Hele meget gemytligt af, takket være det prægtige Veir og en stor Overflod af Mad og Drikke — især det Sidste; men noget videre ophøiet eller høitideligt Indtryk har jeg ikke bevaret af den. For mig knytter sig til den dog eet meget behageligt Minde, idet jeg den Dag, den eneste Gang i mit Liv, kom i lidt nærmere Berøring med vor geniale Skue-

spillerinde, den elskværdige, ja, rent ud bedaarende Johanne Louise Heiberg. Ved en Misforstaaelse havde nemlig det Selskab, jeg hørte til, taget Plads ved et for Festudvalget reserveret Bord i »Kongsgaardens« Have; og da vi saa vilde fortrække, vare alle andre Pladser optagne, og vi indbødes til at blive, hvor vi vare. Vore Mad- og Viinkurve bleve nu slaaede sammen, og det Hele løb meget gemytligt af.

I Juli Maaned, 1846, udvexledes der Besøg af »Nordens Drotter«, som de kaldtes i Festqvadene. Efter at først Kronprindsen og Prinds Ferdinand havde aflagt et Besøg hos den svenske Kongefamilie i Malmø, kom Kong Oscar den 1ste med sin Dronning samt med Kronprindsen af Sverrig og Prinds Gustav til Kjøbenhavn, hvor de bleve til den 16de, og hvor bl. A. Studenterne bragte dem og vor Konge og Dronning et Fakkeltog ude paa Bernstorff, deres midlertidige Bolig. Ved Afreisen fulgte vor Konge dem over Frederiksborg og Fredensborg til Kronborg og aflagde Contravisit hos dem i Helsingborg og Ramløsa, den 20de Juli.

Efter Oprykningsexamen valgte de ved samme Bestaaede i den Orden, hvori de vare bestaaede, i hvilken Afdeling de vilde indtræde i ældste Afdeling, saa vidt der var ledige Nummere. Jeg var bleven Nr. Otte af fjorten Bestaaede. I Generalstabsafdelingen kom Ingen. Mine syv Formænd valgte de syv til Raadighed værende Pladser som Ingenieurelever, og jeg havde altsaa intet andet Valg end at blive Artillerielev, hvilket sletikke stemmede med min Tilbøielighed. Da nogen Tid efter en af de syv Ingenieurelever gik ind paa at bytte Plads med mig, blev jeg derfor meget glad og gennemgik altsaa Høiskolens ældste Afdeling som Ingenieurelev.

I Selskab med en Deel Kammerater gjorde jeg efter endt Examen en herlig Udflygt paa nogle Dage til Møens Klint. Destoværre er dette den eneste Gang, jeg har besøgt dette uforligneligt deilige Sted; ofte har jeg havt isinde at fornye Bekjendtskabet med det, men hidtil er der Intet blevet af, og nu naaer jeg vel neppe nogensinde videre end til det gode Forsæt.

Nogen Tid efter at Underviisningen paa Høiskolen var begyndt igjen, holdt vi atter et Gilde paa Skydebanen, for hvilket det ovenomtalte i 1844 tjente til Forbillede. Der knytter sig

hertil en Erindring, som deels bekræfter det gamle Ordsprog, »af fulde Folk og Børn skal man høre Sandheden« og deels i og for sig er et saa eiendommeligt Exempel paa Godmodighed, at jeg her vil omtale den. Skoleofficeren, Ltnt. X, var bleven sammen med os temmelig langt ud paa Natten og var i en saadan Tilstand, at han med Glæde modtog Lieutenant Ankjærs Tilbud om at følge ham hjem. Rørt over den Omhu, Ankjær viste ham, sagde han, medens de Arm i Arm stolprede afsted: »Lieutenant Ankjær! De maa endeligt ikke troe, at jeg mener det saa slemt, naar jeg er grov imod Eleverne. Det er, fordi jeg føler mig saa gyseligt uvidende i Sammenligning med dem!« Jeg behøver neppe at tilføie, at denne Yttring, da den blev bekendt — hvilket den naturligviis gjorde — ikke havde nogen ugunstig Indflydelse, men snarere det Modsatte, paa vort Forhold til Skoleofficeren.

Den 23de Januar, 1847, blev jeg, som da var Second-lieutenant à la suite i Infanteriet, udnævnt til Premierlieutenant, i hvilken Anledning jeg var oppe at takke Kongen.

Den 20de Mai, 1847, hørte jeg i Hofteatret den verdensberømte Pianist Thalberg. Mærkeligt nok har hans Spil ikke gjort saa dybt Indtryk paa mig, at jeg husker noget derom.

I Sommeren, samme Aar, afholdtes i Kjøbenhavn et skandinavisk Naturforsker møde, hvori jeg og en Deel flere Høiskolister deeltog som indmeldte i den fysisk-mathematiske Afdeling, blandt hvis fremragende Personligheder her kan nævnes Hans Christian Ørsted, Forchhammer, Berzelius og Hansteen. Det var for mig nogle mageløse Dage. Næsten hver eneste af dem var jeg om Formiddagen til Møde og om Middagen og Aftenen til Gilde eller Fest. Jeg stiftede og fornyede flere interessante Bekjendtskaber, bl. A. med Conferenceraad Forchhammer, hvem jeg sildigere kom nærmere i Berøring med, og som har beæret mig med sit personlige Venskab. Han var ikke blot en genial Videnskabsmand, men ogsaa en meget elskværdig og gemytlig Mand i det daglige Liv; han holdt meget af at faae sig en L'hombre. Af Norske gjorde jeg bl. A. Bekjendtskab med den ualmindeligt elskværdige, udmærket dygtige Læge, Professor Conradi, der drak Dus med mig, og med Professor Steffens, en Brodersøn af den berømte Heinrich Stef-



fens. Prindsen af Canino, en Brodersøn af Napoleon den Store og altsaa en Fætter til den sildigere Keiser Napoleon den 3die, var Mødets Præsident.

Af Episoder fra dette Møde skal jeg her fremhæve følgende:

En Dag optraadte i vor Afdeling en noget forstyrret Præst fra Jylland, en Pastor von Haven, og beviste i et med Differentialer og Integraler spækket Foredrag, at Tycho Brahe havde Ret og Copernicus Uret,  $\text{v}$ : at Solen bevæger sig om Jorden og ikke omvendt. Vi vidste jo Alle, at Præsten (og Tycho Brahe) havde Uret og ventede ved Foredragets Slutning i Tausched paa, at en eller anden Autoritet skulde tage Ordet imod ham —; dette skete ogsaa, idet først Berzelius og dernæst Hansteen i de høfligste Udtryk prøvede paa at faae Landsbypræsten til at indrømme det Urimelige i, at hele den videnskabelige Verden i henved 300 Aar skulde have været paa Vildspor i denne Henseende; men de gik ikke ind paa at modbevise Foredragets Enkeltheder. Den velærværdige Herre svarede, ligesom Pius den 9de i en sildigere Periode, »non possumus!« Det gjorde ham ondt at maatte være af en anden Mening end to saa høit ansete Lærde, men Alt, hvad de havde sagt, kunde ikke rokke hans Overbeviisning. Capitain Andræ var den Dag mellem Tilhørerne. Han reiste sig nu op, gennemgik den geistlige Herres Foredrag Stykke for Stykke, paaviste til Punct og Prikke, hvori Feilslutningen laa, og endte med, til Støtte for sin Fremstilling, at citere La Granges og La Places Værker, i et Par Tilfælde med Angivelse af Capitel og Sidetal, Alt extempore. Den stakkels Præst blev heelt betuttet, og det Utrolige skete: han indrømmede, at der maatte have været noget Urigtigt i hans Slutningsrække og lovede at gennemtænke Sagen nærmere. Svenske og Norske flokkedes nu om os, hos hvem Andræ havde siddet, med Spørgsmaal om, hvem »den eminenta mannen«, »den ualmindeligt begavede, lærde og med en saadan Hukommelse udstyrede Mand« var, og vi svarede stolt: Høiskolens Lærer i Mathematik, Capitain Andræ.

En Dag var der stor Udflugt paa den nyligt aabnede Jernbane til Roeskilde, hvorved foruden denne selv ogsaa den nu for længe siden saligt hensovede Vandcuuranstalt skulde besees.

A propos — hvorfor mon intet saadant Etablissement har kunnet holde sig her i Danmark, medens f. Ex. hvert af vore skandinaviske Nabolande har adskillige? — Ved Sexaen, som holdtes i Palaisgaarden i Roeskilde, gik det meget lystigt til; som Exempel paa, hvor glad Stemningen blev, kan Følgende tjene. Medicineren Jørgen Lorck viste efter Bordet en Deel af de Fremmede om og fik en Slump af dem lokket ind i et lille Rum, hvor de skulde see noget Mærkeligt; selv holdt han sig udenfor, trak i en Snor og — et Regnbad udgjød sine Straaler over de bestyrte Skandinaver. Ved Hjemkjørselen vare de ærede Naturforskere, Professorer og Studenter imellem hverandre, Conducteurer og Bremsevogtere; mærkeligt nok løb det Hele af uden Uheld.

Naturforsker mødet sluttede med en elegant Middag i Casinos den Gang splinternye, smukt decorerede Sal. Prinsen af Canino førte Forsædet, omgivet af de ovenfor nævnte, verdensberømte Mænd. P. Faber, »Landsoldatens« Forfatter, da ung Polytechniker, havde under Pseudonymet »P. F. ved Bagagen« skrevet en af sine allerbedste og vittigste Viser, som gjorde stormende Lykke. Henimod Maaltidets Slutning, da alle de officielle Skaaler vare drukne og Ordet givet frit, anmodede jeg om Tilladelse til at udbringe en Skaal, samtidigt med at Conferensraad Forchhammer gjorde det Samme. »Maa jeg ikke faae Ordet først,« bad jeg bønligt om; »ellers glemmer jeg, hvad jeg vilde sige.« »Det gjør jeg min Tro ogsaa,« sagde Forchhammer, som naturligt kom til at tale først. Jeg sad som paa Naale; men da jeg endeligt skulde til det, gik det saa glat for mig, at jeg bagefter selv undrede mig over, hvor flydende og kjønt jeg havde talt. Jeg bragte de tilstedeværende Ældre en Tak fra os Unge, ikke blot for deres Foredrag, ved hvilke de havde beriget vore Kundskaber, men ogsaa for det glade og fortrolige Samliv, som havde været betegnende for hele Mødet. Jeg fremhævede den Betydning, det vilde have for os, vort hele Liv igjennem, at have tilbragt slige Dage sammen med Blomsten af Skandinaviens Naturkyndige og sluttede med at udtale den Overbeviisning, at det Udbytte, alle de Tilstedeværende havde havt af de selskabelige Sammenkomster, godt kunde sættes ved Siden af Forhandlingsmødernes,

idet der ved hine var knyttet en Mængde Bekjendtskaber, ja, Venskaber, som sikkert i Fremtiden vilde bære Frugter ved at fremkalde en levende Udvexling af Tanker mellem de tre Rigers Naturforskere. »Leve den gode Tone i de selskabelige Sammenkomster!« Denne Skaal blev modtagen med almindeligt og levende Bifald, og flere af Mødets mest fremragende Personer, hvoriblandt Forchhammer, kom hen til mig, klinkede med mig og takkede mig for min Tale — hvis Hovedindhold og Grundtanke jeg endnu den Dag idag fuldstændigt vedkjender mig, hvad saa at sige alle slige Møder angaaer. Efter Maaltidet blev en stor Deel af Selskabet samlet, deels inde i den lille Sal og deels i den festligt smykkede Pergola. Ved Solopgang forlod jeg Casino og gik med en Deel norske og svenske samt nogle danske Professorer en Tour ud paa Langelinie, hvor vi, da Jernporten ikke var aaben, krøb over den, under Skildvagtens Griin; paa Veien derud havde en medicinsk Professor fornyet vort opslupne Forraad af Cigarer ved, hjulpen af os Andre, at krybe ind ad sit eget, aabent staaende Vindue i Frederiks Hospitals Stueetage, for ikke at vække Portneren. Det gik i det Hele ganske som ved Studentermødet i 1845: Alt var tilladt i de Dage; Professorerne, og i det Hele de Ældre, vare mindst lige saa overgivne som Ungdommen, og dog blev det Hele holdt indenfor en sømmelig Lystigheds Grændser.

Sommerferien i Aaret 1847 tilbragte jeg i Jylland, deels i Aarhus, deels paa Herregaarden Høgholm, i Nærheden af Grenaa. Med min Broder, Lieutenant Ferdinand Bauditz, ved 3die Dragonregiment, hos hvem jeg boede, gjorde jeg tilhøst en deilig Tour paa nogle Dage, over Silkeborg, Himmelbjerget, Ry Kro og Skanderborg. Det er, efter min Mening, ikke blot vanskeligt, men rent ud umuligt, at sige, hvilken Egn, af dem, man har seet, der er den smukkeste; derimod kan jeg dristigt paastaae, at Silkeborg og Omegn hører til de smukkeste Partier, ikke blot i Danmark, men i hele det nordlige og mellemste Europa. Dette Indtryk fik jeg da, og det bekræftedes for mig, da jeg tyve Aar sildigere, sammen med min Hustru, for anden, rimeligviis for sidste Gang, gjensaae det deilige Silkeborg, kjørte en Tour i Vesterskoven, gik op ad Aaen i »Barberens« Hjul-

baad, besteg Himmelbjerget og vandrede om paa »Aasen«, »Tindbjerget« og hvad alle de andre henrivende Udsigtspuncter hedde. — Fra Høgholm besøgte jeg blandt Andet »Jernhatten«, en i Nærheden af Ebeltoft beliggende, høi Banke, hvorfra man har en deilig Udsigt mod Syd, over Kattedattet, med Marsk Stigs Ø, det nu for sin udmærkede Harejagt bekendte Hjelman, lige foran sig. Man viste mig i Ebeltoft det ved Byens ene Indgang beliggende Huus, hvorpaa der, indtil en temmelig nærliggende Tid, havde staaet den Indskrift: »Her begynder Ebeltoft.« Fra Høgholm besøgte jeg ogsaa den tæt ved Kattedattet, rigeligt en Mil syd for Grenaa, liggende smukke Herregaard Rugaard, som den Gang eiedes af en Kammerraad Schjøtt, gemeentligt »Mads Skyt« kaldet, og som nu eies af min gode Ven, Hofjægermester, Landsthingsmand Ferdinand Mourier Petersen, hvem jeg sildigere har besøgt dér. Fra Rugaards Vinduer seer man mod Øst ud over en lille, skovomkranset Indsø, som kun ved en temmelig smal Strimmel Land er skilt fra Havet — noget ganske Eiendommeligt.

I Slutningen af September Maaned, 1847, var hele Høiskolens ældste Afdeling paa en teknisk Tour til Frederiksværk, hvor vi besaae de forskjellige Fabrik anlæg: Jernstøberiet, Kobberværket, Maskinværkstederne og Krudtmøllerne, og hvor hver af os Høiskoleelever opmaalte sin Værkstedsmaskine — jeg f. Ex. en Maskindreiebænk — som vi da siden, hjemme i Kjøbenhavn, tegnede reent. Den hele Udflugt havde naturligviis en heel Deel af en Lysttours Charakter for os unge Mennesker, uden at jeg dog derfor vil bestride dens Nytte for vor Uddannelse.

Lige før Juleferien spillede vi Comoedie i Høiskolens store Sal, ved hvilken Leilighed den forresten af et Par smaa Vaudeviller (eller Lystspil) bestaaende Forestilling endte med et Slags Epilog, lagt i Munden paa tre Høiskoleelever og skræven af Lieutenant Collin Lundh (nu Amtsveiinspecteur i Kjøbenhavns Amt og afgaaet Ingenieurcapitain), der da og siden var først Høiskolens og sildigere Ingenieurcorpsets bestalter Leilighedsdigter. I det første Stykke og i den nævnte lille Epilog-Piece havde jeg Rolle, og Forfatteren spillede med i Epilogen. —

Jeg tør vel forudsætte, at den Læser, som ikke alt nu har lagt disse Optegnelser til Side, efterhaanden har faaet lidt personlig Interesse for deres Forfatter, og at det vil more ham at see Denne, der bl. A. efter en af Strausz' berømteste Galopper havde faaet Øgenavnet »Kammerjunker Jugendfeuer«, flygtigt skildret af en af hans Kammerater. Collin Lundh havde i sin Epilog-Vaudeville tildeelt mig den lystige Lieutenants Rolle — forudsættende, at jeg *omtrent* skulde give mig selv — og lagt mig følgende Vise i Munden:

»Et muntert Sind, ja, det er dog det Bedste,  
Som Fru Fortuna kan skjænke os,  
Og vil det stadigt blot mig gjæste,  
Ja, da byder dristigt jeg Verden Trods.  
Har man blot et godt Humeur,  
Saa man jager let paa Dør  
Hver en Sorg, en ublid Skjæbne sender En;  
Thi man da med Sang og Klang  
Og det Feltraab »en avant!«  
Ta'er imod den og staaer fast paa begge Been.  
Ja, det nytter ikke, at man grubler  
Og lægger Haanden i Skjødets ned;  
Nei, derved man faaer kun flere Skrupler  
Og er caput, før man ret det veed.«

»Saa mangan En man seer,  
Naar han har ikke fleer  
Moneter, gaae og sukke som en Nar.  
Hvad bryder jeg mig om,  
Min Pung er bleven tom,  
Hvad eller om jeg endnu Penge har?  
Thi har jeg Grunker, jeg tracterer,  
Og mine Venner, de leve frit,  
Men har jeg ingen, saa leverer  
Os Mini Punschen nok paa Credit.«

»See hist en Gnavepot  
Ved Siden af en flot  
Og munter Pige staae saa taus og tvær;  
Nu gik han da sin Vei,  
Og vips, saa kommer jeg,  
Der bedre veed at skatte hendes Værd.  
Snart snakke vi gemytligt sammen,

Og Smilet spiller om hendes Mund.

I Øiet tindrer Glædesflammen;

Tilslidst saa leer hun af Hjertensgrund —«

(Talende) »og saa siger hun, naar jeg forlader hende: »Det var da rigtig nok en anderledes morsom Herre, den Lieutenant Blomme, end den kjedelige Tværdriver, der ikke kunde tælle til Fem.« For hun tænker ligesom jeg, at«

»Et muntert Sind,

Ja, det er dog det Bedste,

Som Fru Fortuna kan skjænke os;

Og vil det stadigt blot mig gjæste,

Ja, da byder dristigt jeg Verden Trods.«

Har det muntre Sind end ikke »stadigt gjæstet mig«, saa har det Gudskeelov hellerikke nogensinde heelt svigtet mig, og der er endnu ikke ubetydelige Rester tilbage af det, om de end ikke spille fuldt saa meget paa Overfladen som i »min Ungdoms fagreste Vaar«.

Inden jeg forlader vor Dilettantcomoedie, skal jeg endnu tilføie, at vi fra det kongelige Theater, vor Nabo, havde faaet et udmærket lille Theater tillaans, med ophøiet Scene, Couliisser, For- og Bagteppe o. s. v. Det holdtes af Theatret i god Stand og brugtes ved Privatforestillinger i Prindsernes og Prindsessernes Palais'er. Jeg havde ofte seet det benyttet ved saadanne og var Den, der henledte Opmærksomheden paa dets Existens og bidrog til, at vi fik det at laane.

— *Aaret 1848*, dette næsten for hele Verden saa mærkelige Aar, der ogsaa for min ringe Person i meer end een Henseende skulde blive af Betydning, var begyndt. Skjøndt der i det Hele herskede en vis Forudfølelse af, at der var Uveir i Luften, navnlig bevirket ved Schleswigholsteinernes stadigt frækkere Optræden, var der dog Ingen, som paa Nytaarsdag, 1848, havde Anelse om, hvornær snart Uveiret skulde bryde løs, hvor voldsomt det vilde blive, eller hvor langt dets, endnu i 1880 paa ingen Maade ophørte, Eftervirkninger skulde strække sig.

Den 6te Januar blev et Hofbal, hvortil »Ansigelserne« allerede vare udsendte, afbestilt paa Grund af Kongens Upasselighed, der gik over til Sygdom — Blodaarebetændelse — og endte med hans Død, d. 20de Januar, Kl. 10 Aften. Uagtet man alt i flere Dage havde vidst, at han ikke kunde leve, gik

dog hans Død saa stille af, at f. Ex. min Fader, der jo stod Hoffet nær, først den næste Morgen, da han Kl. 8<sup>1/2</sup> vilde gaae sig en Tour, fik Meddelelse derom. Lidt over Kl. 9<sup>1/2</sup>, d. 21de Januar, proclameredes Kong Frederik den 7de, fra Altanen paa Christiansborg Slot. (hvor han vedblev at boe som Konge) af Statsminister Stemann, og da den nye Konge viste sig paa Altanen, modtoges han med begeistrede Hurraraab.

I de nærmest følgende Dage var der naturligviis stærkt Røre i Kjøbenhavn. Ved Kong Christian den 8des Død fulgtes i alt Væsentligt ganske det samme Ceremoniel som ved Frederik den 6tes; han laa ogsaa først paa Lit de parade og dernæst paa Castrum doloris. Ved Overførelsen af det kongelige Lig dertil hændtes følgende comiske lille Tildragelse: En for sit lystige Levnet og for sine gode, men ikke altid fine Indfald bekjendt Lieutenant P. af Søetaten stod som Drabant ved en af de aabne Fløidøre paa Amalienborg Palais, og paa Dørens anden Side stod en noget ældre Kamerat af ham, Lieutenant i Søetaten L., en grundhæderlig, men ikke meget opvakt ung Mand. Forrest i Optoget skulde den afdøde Konges Livlæge, Etatsraad Stein, vise sig; dette vidste P., men L. derimod ikke. Længe efter at der var paabudt Stilhed og Taushed, maatte alle Vedkommende vente paa Liget, og Drabanterne vare naturligviis kjede af at staae rettet uden at turde sige et Ord. Omsider hørtes Noget nærme sig. Ltnt. P., der kunde see ind gjennem et Par Stuer, fik Øie paa Livlægen og hviskede til Ltnt. L.: »Der kommer Stein,« hvortil den anden mut hyssede. »Der kommer Stein!« udbrod P. lidt høiere. »Stille, min Kammerat!« svarede L. barsk og tilsendte sin Sidemand et Par indignerede Blikke. Da Processionens sidste Lød godt og vel vare komne forbi de to Drabanter, traadte Lieutenant L. høitideligt hen til Lieutenant P. og sagde: »Hør, min Kammerat! Du holder jo af at spøge, og jeg kan ogsaa nok lide en Spøg paa passende Tid og Sted; men i et Øieblik som dette, at kalde høiselig Kongens Lig for »Stegen«, det finder jeg reent ud sagt upassende, min Kammerat!«

Den 25de Februar fandt Bisættelsen i Roeskilde Domkirke Sted.

Under alt dette var der en voldsom Gjæring, ikke blot mange Steder i Udlandet, men ogsaa her hjemme. Jeg har dog ingen bestemt Erindring om, hvilket Indtryk disse Forhold i Førstningen gjorde paa mig; jeg hørte til de Mange, for hvem Februarrevolutionen i Paris staaer som et ubetinget Vendepunct i denne Henseende. Ogsaa Maaden, hvorpaa denne Begivenhed blev forkyndt mig, havde noget Eiendommeligt ved sig. Om Eftermiddagen, den 1ste Marts, 1848, vare vi efter Sædvane, fem, sex Mand stærk, ifærd med at spille en Rambous oppe paa mit Portkammer, da vi til vor store Forbauselse saae min gamle Fader i Slaabrok og med Meerskumspibe i Haanden træde ind ad Døren til os, Noget, jeg aldrig før havde oplevet paa denne Tid af Dagen. I sin anden Haand havde han »Berlingske« Aftenavis, der indeholdt Efterretningen om Opstanden i Paris og Louis Philippes Flugt, den Gnist, som satte hele Europa i Brand. Min Fader var bleven saa bevæget af denne Nyhed, at han maatte udtale sig til Nogen og blev siddende i længere Tid og passiarede med os derom. Da han omsider gik, vare vi komne i en saadan Stemning, at vi ikke kunde blive roligt hjemme, men maatte ud, for paa Gader og Torve, hos Conditoren og paa Billardet at udvexle: »Har Du hørt det« o. s. v. med saa mange Mennesker som muligt. Fra dette Øieblik af levede vi unge Mennesker kun for og i Politiken. Schleswigholsteinerne bleve jo Dag for Dag mere uforskammede. Kong Frederik den 7des Rescript af 28de Januar, ved hvilket Schleswig-Holstein stillede som en med Kongeriget lige berettiget Enhed i Staten, havde mærkeligt nok faaet en lige saa ublid Modtagelse hos Schleswigholsteinerne som hos Monarchiets dansksindede Befolkning. Overalt ulmede og gjærede det; i dette skjæbnsvangre Foraar, 1848, laa der i Luften noget Eiendommeligt, Uforklarligt, som man ikke kunde væрге sig mod. Man begyndte at tænke paa og tale om Krig — mod hvem, var da endnu sletikke klart; besynderligt nok saae vi da endnu ikke det schleswigholsteinske Oprør staae for Døren. Trekroner og Langelinie bleve armerede, 3: satte i Krigstilstand; Kanonerne lagdes i Affutager, og Brystværn, Traverser, Skydeskaar og Krudtmagaziner istand-



sattes, hvilke Arbejder med stor Interesse fulgtes af det stadigt talrigt mødende, paa Langelinie spadserende Publikum.

Det var en spændende, indholdsrig Tid; vi unge Mennesker førte et potenseret Liv. Eleverne i Høiskolens (dobbelte) ældste Afdeling gik i en uafbrudt Uro og Uvished. Vor Examen stundede til, og vi længtes efter at have den overstaet og komme til at deeltage i de Begivenheder, der, syntes det os, ikke kunde udeblive, skjøndt vi jo, som sagt, endnu ingen klar Forestilling havde om, hvorledes de skulde udvikle sig. For de Gamle, der, som f. Ex. min Fader, havde Slægt og mange gode Venner i Hertugdømmerne, havde disse Dage deres yderst pinlige Side, Noget, som ogsaa paavirkede min gamle Faders iforveien nedbrudte Helbred og i Forbindelse med de Ærgrelser og Krænkelser, hans Stilling medførte, bidroge til at udvikle en Forbening i Hjertet og til at forkorte hans Liv.

Omsider toge Oprørspartiets Ledere deres i den sidste Tid temmelig gennemsigtige Maske af og gjorde saadanne Skridt, at man herovre ikke længere kunde tvivle om deres Hensigter og maatte søge om muligt at komme dem i Forkjøbet. Feiler jeg ikke, blev det berømmelige, i Danmarks Historie saa betydningsfulde første Casinomøde med en halv Dags Varsel foranstaltet af en Kreds fremragende, fædrelandskjærlige Mænd. Jeg var tilstede ved det, og aldrig hverken før eller siden har jeg overværet nogen saa gribende Forhandling eller været Vidne til bedre Orden og større Enighed om alt Væsentligt. Enkelthederne af, hvad der blev sagt og vedtaget, ere gaaede iglemme for mig; men Eet husker jeg grant og bestemt, nemlig at Tscherning den Aften bar Prisen som Den, hvis Ord tilsidst sloge ned blandt os som Lyn og hos alle Tilhørerne tændte en utrolig Begeistring, parret med en fast Beslutning. Aldrig har jeg hørt ham benytte sit herlige, malmlfulde Organ og sine mageløse Talegaver saa glimrende, træffende, sundt og virkningsfuldt som ved denne Leilighed. Han sluttede sit Foredrag med at rette en Deel kort sammenfattede, afgjørende Spørgsmaal til Forsamlingen, hvis Medlemmer han i den Grad havde elektriseret, at det for hvert enkelt Tilfælde passende, æskede Svar: »Ja!« eller »Nei!« lød fra de henved 2000 Munde, som udtalt med een Røst. Det er jo bekjendt, at det

ogsaa var ham, der foranledigede, at vi kom til »at sove paa vore Beslutninger«, saa at det blev opsat til næste Dag, at overbringe Kongen dem i Optog, istedetfor, som det først var vedtaget, at drage lige fra Mødet op til Christiansborg Slot.

Den næste Dag havde den i Casino vakte Begeistring udbredt sig over hele Byen. Ingen, der har oplevet hine Dage i Kjøbenhavn, vil nogensinde kunne glemme deres storartede, opløftende Indvirkning paa hele Befolkningen. Der var ikke Tale om noget Slags Uenighed eller Partistrid; Alle sluttede sig sammen om, hvad der i Øieblikket var det ene Væsentlige, nemlig at knuse det paa Løgn begrundede, frække Oprør, at hævde Danmarks Ret og Ære og at gjøre Schleswigholsteinernes Udsagn og Tro: »Die Dänen sind ein feiges, träges, unzusammen hängendes Volk« til Skamme; og den danske Nationalitets bedste og smukkeste Sider fornægtede sig ikke et Øieblik; Jevnheden, Besindigheden og det gode Lune afløstes ingensinde af nogen kun øieblikkelig Opblussen, Ordsqvalder eller Bramarbaseren. Vi Danske optraadte kort sagt i Eet og Alt paa en Tydskernes modsat Maade. Denne udmærkede Stemning holdt sig, mærkeligt nok, uden synderlig Forandring eller Aftagen i Styrke gennem de tre Krigsaar, og trods al derpaa følgende Misère og smaalige, politiske Kjævl, sporedes dens Eftervirkninger dog længe endnu. Gud give, at Danmark maa kunne hæve sig til en lignende sund og kraftig Nationalitetsfølelse, naar en saa overhængende eller maaskee endnu værre Fare igjen truer det, og at det da ikke, som i Aaret 1864, atter maa være nedsunket i sløv Fortvivlelse!

Jeg deeltog i det Tog paa vistnok en Snees tusinde Mennesker af alle Stænder og Aldere, der med Kjøbenhavns Borgerrepræsentanter i Spidsen om Formiddagen, Tirsdagen d. 21de Marts, 1848, drog hen paa Slotspladsen, hvor det standsede og sendte en Deputation op til Kongen. Vi gik i Rækker paa 4—5 Mennesker; under den ene Arm havde jeg den yderst aristokratisk sindede Kammerherre Vind til Bækkeskov, under den anden en af mine Kammerater fra Høiskolen, der igjen havde en Arbeidsmand (Sjover) under Armen. Uagtet jeg, da Underviisningen paa Høiskolen var saa godt som standset, benyttede Tiden til at være allevegne omkring og

deeltage i saa meget som muligt, husker jeg dog ikke i Enkelt- hederne Alt, hvad der tiltrog sig her i Kjøbenhavn i disse mindeværdige Dage;\*) men der var saa mange Ting, som lagde Beslag paa mine Tanker, at Indtrykkene rimeligviis der- ved ere blevne lidt forvidskede. Oprøret var jo nu udbrudt, Troppeindkaldelserne vare begyndte, og det var enten paa- tænkt eller maaskee allerede besluttet at eftergive os vor Examen, for at vi, hvis det kom til Fjendtligheder, strax kunde træde i Tjeneste ved vore nye Vaaben. Den 24de Marts, om Eftermiddagen, fik vi Vished om, at vi vilde blive fritagne for Afgangsexamen, og den 25de Marts blev jeg ansat som Premierlieutenant i Ingenieurcorpset.

Vor indbyrdes Orden bestemtes af os selv, ved afdelingsviis Afstemning. Ved denne Leilighed blev jeg Nr. 2 af syv Ingenieurelever, hvilket Resultat jeg vist for en stor Deel skyldte den Velvillie og Agtelse, som mine Kamerater havde for mig; thi vel skulde jeg, hvis vi vare komne til at tage Examen, have havt godtgjort nogle Points, fordi jeg ved min Indtrædelse paa Høiskolen var 5 Aars gammel Officer; men paa den anden Side medregnedes Halvdelen af Pointstallet ved Oprykningsexamen, til hvilken jeg var bestaaet under alle mine Kammerater i Ingenieurafdelingen, og efter min egen Dom om mine Kundskaber vilde jeg neppe være naaet saa høit op (vi stemte kun paa de Andre, ikke paa os selv, hvad Række- følgen angik; altsaa kom jeg ikke til ved vor indbyrdes Rangering at give denne min Anskuelse noget bestemt Ud- tryk). Det var følgerigt et Tillidsvotum af stort Værd og virkelig praktisk Betydning; jeg satte naturligviis da megen Priis paa det og gjør det endnu den Dag idag. De 7 til min Classe eller Afdeling hørende Ingenieurofficerer, som ved denne

---

\*) En ret morsom Anecdote fra dem vil jeg ikke unnlade at fortælle her. Den Aften, da det nye Ministerium var blevet udnævnt, mødte en ældre, meget konservativ Herre en glad, syngende og jublende Folkehob. Paa sit Spørgsmaal om, hvad der var paafærde, fik han til Svar: »Vi have været henne og raabt Hurra for Orla Lehmann.« »Nu gaar det for vidt!« udrød Herren. »Ja, rigtigt,« svaredes der (de skulde nemlig hen at raabe Hurra for L. N. Hvidt, som ogsaa var blevet Medlem af Ministeriet), »følg De kun med!«

Leilighed traadte ind i Corpset, vare: den ovenfor nævnte F. C. Good, død i 1880 som Oberst og Departementschef i Krigsministeriet, jeg selv, H. D. Kall, falden ved Idsted, 1850, C. L. J. Holm, C. W. Bjerregaard, begge faldne under Fredericias Berending og Bombardement, i 1849, R. P. Carstensen, lever nu som forhenværende Digeinspecteur i Slesvig og afskediget Capitain (er gift med en Søster til min Hustru), og endelig C. F. B. Aschlund, gaaet af som Capitain og nu alt i en Aarrække — Præst paa Skallingen, ved Jyllands sydvestlige Hjørne. Som man seer, er der efter 31 Aars Forløb ikke Een af dette Hold tilbage i Ingenieurcorpset.

Den 28de Marts blev jeg forlovet med min nuværende Hustru, Elisabeth Johanne Henriette Owen, Datter af Grosserer Joseph Owen.

Længe fik jeg ikke Lov til at nyde min Tilværelse som ny Ingenieurofficeer og Nyforlovet hjemme i Kjøbenhavn. Jeg var bleven sat til Tjeneste ved Ingenieurcompagniet — der havdes da kun eet kongerisk og eet, naturligviis til Insurgenterne overgaaet Compagni Sapeurer — hvis gamle, skikkelige Capitain ikke gav mig synderligt at bestille. Hver Dag afgik der fleer og fleer Tropper til Slesvigs og det sydlige Jyllands Østkyst, og den 2den April fik vi Efterretningen om de første Fjendtligheder, nemlig, at Briggen St. Thomas havde fordrevet en Friskareafdeling fra Aabenraa. Naturligviis vare under de ovenfor berorte Forhold mine Følelser lidt blandede; men Længslen efter at følge mine allerede bortdragne Kammerater derhen, hvor gamle Dannebrog snart igjen efter en lang Fredstid skulde udfoldes i Strid, havde dog Overvægten hos mig, og jeg blev følgelig glad, da der d. 3die April, Kl. 4 Eftermiddag ved en Underofficeer bragtes mig en Befaling til Kl. 5 samme Dag at være færdig til med en Afdeling Sapeurer at afseile i et af Marinens Skibe. Ordren til mig bestod i en Skrivelse fra Krigsministeriet til Ingenieurcorpset om uopholdeligt at afsende en Afdeling Ingenieurtropper under Commando af en Lieutenant til Flankecorpset paa Als. Paa Foden heraf stod: »Krigsministeren har hertil udseet Premierlieutenant Bauditz. Efter Befaling. W. O. W. Lehmann. Adjudant.« »Til Efterretning. Qvaade.« (Ingenieurcorpsets Chef). Den Underofficeer, der

bragte mig denne i sin Form høist mærkelige, lidet militaire og for de daværende Forhold yderst betegnende Marcheordre, havde mundtlig Besked til mig om, at jeg ude i Castellet af Compagnichefen vilde faae overleveret det Commando, som jeg skulde have med. Lidt over Kl. 5 naaede jeg ud i Castellet, hvor der herskede en gruelig Forvirring. Den gamle Compagnichef bissede omkring, ganske forstyrret i Hovedet, og klagede sin Nød til hvem, der gad høre paa ham, over at man tog hans Mandskab saa hovedkulds fra ham og lod ham selv blive tilbage o. s. fremd. Under alt dette forsvandt han snart paa det ene, snart paa det andet af Folkenes Kamre, og Kl. 6 var der endnu ikke Spor af min Afdeling at see. Folkene maatte hentes enkeltviis inde fra Byen, og af Underofficerer fandtes der ikke en eneste. Da dette omsider blev mig for galt, begyndte jeg, som imidlertid havde staaet og talt med afskedtagende Bekjendte, at gaae omkring paa Kamrene og at tage hver Sapeur, som jeg traf der, med mig ned paa Gaden. Da jeg omtrent Kl. 7 havde faaet samlet et Commando bestaaende af een Underofficer, 3 Oversapeurer (svarende til Undercorporaler) og en Snees Sapeurer, og da jeg ikke af Compagnichefen kunde faae Oplysning om, hvor mange Folk jeg igrunden skulde have, eller der var Udsigt til, at jeg ved at vente lidt længere kunde faae synderligt flere med, sagde jeg ham Farvel og commanderede: »Ret! Gevær paa Skulder! Med Sectioner høire Sving! Marche!« Gjennem en stadigt tættere Trængsel naaede jeg omsider ned til et af de ved Toldboden liggende Fartøier fra Orlogsskibene, bl. A. fra Hjuldamperen »Skirner« og Corvetten »Galathea«, som Aaret iforveien var vendt hjem fra sin Jordomseiling under Capitain Steen Bille. Jeg kom først ombord i »Skirner«; da man der ikke vilde vide noget af os, lod jeg mig imidlertid med mit Mandskab roe hen til »Galathea«. Næstcommanderende der vilde sletikke have os ombord; men da Chefen, Capitain Prøsilius, med hvem jeg var personligt bekjendt, hændelsesviis kom til, fik jeg som en sær Gunst Lov til med de Folk, jeg havde hos mig i Baaden, at gaae ombord i »Galathea«, og blev der sendt Bud efter nogle af mit Mandskab, som i Forvirringen vare blevne i »Skirner«. Om Natteleie var der ingen

Tale; vi stuede os hen, hvor der var nødtørftig Plads til os; jeg tilbragte Natten i min Vens, Underlæge Mathias Saxtorphs Lukaf.

Den næste Morgen, Kl. 5, lettede vi og stode Drogden ud, tagne paa Slæb af Orlogsdamperen »Hekla«. Jeg fik mit Mandskab samlet og optog en Fortegnelse over det; Folkene kjendte lige saa lidt til mig som jeg til dem, men i den halve Snees Dage, jeg beholdt dem under min særskilte Befaling, gjorde vi nøie Bekjendtskab, saa at denne Snees Mand under de tre Aars Krig altid forekom mig at være mig nærmere end de andre Folk, som jeg siden fik under min Commando.

Op ad Dagen, den 6te April, vare vi endnu ikke komne længere end syd for Lolland, ud for Rødby, hvor »Hekla« maatte slippe os, da den ikke kunde magte at bugsere os længere op imod Vinden, hvorfor vi gik tilankers. En Deel af de ombord i »Galathea« værende Tropper kom afsted med »Hekla«, men mit Commando og jeg bleve foreløbigt i Corvetten. Den næste Dag, ligesom der skulde »skaffes«, kom »Skirner« ud til os fra Sønderborg, og den halvt kogte Mad blev uddeelt til det Mandskab, som skulde dør ombord, hvortil min Afdeling hørte. I Hui og Hast besørgedes Omskibningen, og i Mørkningen dampede vi ind i Sønderborg Havn.

Kong Frederik den 7de opholdt sig da dør. Tappenstregen gik med fuld Musik, og der var en saadan Vrimmel af Militaire og Civile paa Gaderne, at man knapt kunde trænge sig frem. Det lykkedes mig at faae meldt mig til min nærmeste Foresatte, om jeg mindes ret Capitain Ernst, af hvem jeg modtog Ordre til, den næste Morgen med mit Mandskab at afgaae til Halvøen Holnæs, hvor jeg først skulde melde mig hos Expeditionens Øverstbefalende, Capitain Steen Bille af Søetaten, og dernæst stille mig under Ingenieurlieutenant Brummers Befaling. Mine Folk og jeg sov vist den Nat ombord i »Skirner«.

Næste Morgen, d. 8de April, afgik vi i en lille Dampbaad til Holnæs. Det var af Vigtighed, at holde denne Halvø besat, deels for at vore Skibe kunde have fri Seilads opad Flensborger Fjorden, deels for derfra at kunne gjøre omgaaende Bevægelser mod Fjenden. Niende Bataillon, under

Major Thestrup, eet Compagni af 5te Bataillon og nogle Sapeurer, under Lieutenant Brummer, havde et Par Dage tidligere taget Holnæs i Besiddelse. I Fjorden, lige ud for »Dreiet« (den smalle Landtunge, som forbinder Holnæs med Fastlandet) laa »Hekla«. Ved vor Ankomst til den gik jeg dér ombord, iført Chakot, Epauletter og Patrontaske med Guldrem — første og sidste Gang jeg bar den Stads under hele Krigen; den blev snart pakket ind og sendt hjem — for at melde mig hos Capitain Bille. Medens vi vare underveis, havde vi et Par Gange hørt Drønet af svært Skyts. Da jeg traadte op paa »Heklas« Dæk, saae jeg en god Bekjendt af mig, den nu for længe siden døde Lieutenant Carl Michelsen, staae ifærd med personligt at rette en 84 pundig Bombekanon; kort efter faldt Skuddet, og en Støvsy hvirvlede op fra et Hegn, i hvilket Bomben sprang — men af fjendtlige Tropper kunde jeg ikke see Spor, og det er vist tvivlsomt, om der har været nogle saadanne dér. Efter at have meldt mig hos Expeditionens Chef, gik jeg med mit Mandskab iland og blev af Lieutenant Brummer lagt i Qvarteer hos en Teglværkseier, hvem jeg, paa Grund af hans stærkt tyske Accent, feilagtigt antog for en arg Schleswigholsteiner — Noget, som i Krigens Begyndelse ofte hændtes. I Dagens Løb foretoges en Recognoscering, hvorved det blev constateret, at Fjenden holdt Egnen syd for Holnæs, henad mod Glücksburg, besat baade med Fodfolk og Rytter. Den Dag og i Nattens Løb fuldførte vi et tværs over Dreiet anlagt Brystværn med Grav og Forhug foran, og sov jeg første Gang i mit Liv under aaben Himmel.

Som bekjendt leveredes den næste Dag, Søndagen, den 9de April, 1848 den første større Fægtning i dette Aars Felttog; den fik Navn efter Bov, en Landsby nord for Flensborg, og enhver Dansk veed naturligviis, at Schleswigholsteinerne bleve fuldstændigt slagne og splittede, og at Oprøret i militair Henseende vilde have været tilende hermed, hvis ikke Friedrich Wilhelm den 4de havde taget Augustenborgerne under Armene, bl. A. i den Hensigt at give sine egne Tropper Opreisning for at have maattet luske med Halen mellem Benene ud af Berlin, hvor *han* gik paa Accord med *sine* Oprørere og

smurte dem om Munden, indtil han atter turde smøre dem paa Rygstykkerne.

Omtrent samtidigt med, at den danske Hærs Hovedstyrke angreb ved Bov, rykkede to Compagnier af 9de og eet Compagni af 5te Bataillon fra Holnæs frem ad Veien til Glücksburg for at gjøre et Skinangreb og søge at trække nogle af Fjendens Tropper henad denne Kant. Lieutenant Brummer havde af vor Vært laant en daarlig Krikke, som han overlod mig, med Tilladelse til, da der ikke i Øieblikket var Noget for mig at bestille, at følge med Tropperne et Stykke sydpaa. Jeg red altsaa med som Tilskuer. Vi gik langsomt fremad og saae ikke noget til Fjenden før i Nærheden af Glücksburg, hvor vi fik Øie paa Cavalleriet, oppe paa en Bakkekam. De lige overfor os staaende Tropper vare nemlig allerede blevne underrettede om Schleswigholsteinernes Nederlag ved Bov, hvormom vi endnu ikke vidste noget, og trak sig altsaa tilbage for ikke at blive omgaaede og afskaarne. Tæt uden for Glücksburg gjorde vi foreløbigt Holdt og traf vore Forberedelser til at angribe Flækken og Slottet, hvor vi sikkert ventede at støde paa alvorlig Modstand. Netop da blev en af 9de Bataillons Premierlieutenanter, som i nogen Tid havde været upasselig, saa syg, at han maatte kjøres tilbage til Holnæs. Jeg tilbød da at tage Befalingen over hans Peloton, hvilket Tilbud Major Thestrup med Glæde modtog, da han jo vidste, at jeg fra min 5 Aars Tjeneste i Fodgarden kjendte Infanteritjenesten. Det blev paalagt mig at afsøge Skovkanten og de yderste Huse i Glücksburg, hvor det antoges, at Fjenden havde sat sig fast. Da jeg til dette Hverv havde udtaget nogle Mand og vilde begive mig paa Veien, traadte endnu een Menig ud af Gelledet, trak mig i Frakkeskjødet og sagde: »Vil Du ikke have mig med?« Det var en af mine gode Bekjendte fra Kjøbenhavn, en Student, der var gaaet med som Frivillig. Hans respectstridige Adfærd fremkaldte en almindelig Fnisen i Peloton'et; men jeg tog ham naturligviis med. Vi traf ingen Fjende, hverken i Skoven, i Flækkens Huse eller paa Slottet. Som frivillig Deeltager i Togtet nød jeg den Ære at føre Colonnens Tête ind gennem Byen, over Broen og ind i Slotsgaarden, jeg for min Part stadigt ventende at støde paa en



Barricade, at finde Broen over Søen afkastet o. s. v., kort sagt, et eller andet Baghold, da jeg sletikke kunde begribe, hvorfor Insurgenterne trak sig saa hurtigt tilbage. Da jeg jo oprindeligt kun var reden med som Tilskuer, havde jeg ladet min Sabel blive i Holnæs og drog nu i Spidsen for, hvad der betragtedes som en Stormcolonne, med dragen Dolk. Imidlertid slap vi, som sagt, fredeligt ind paa Slottet.

Her saae det forfærdeligt ud. De tyske Freischärlere, som havde været indkvarterede dør, havde aabnet eller opbrudt næsten alle Skabe og Skuffer; for at komme nemt til de Ting, der stode i Glasskabe, havde de slaaet disses Ruder itu. Paa Gulvene, som i mange Stuer fløde af Øl, Brændeviin og Viin, laae Sengklæder, Halm, Hø, Cigarstumper, Papirstrimler o. s. v. spredte omkring. I Viinkjælderer vare de bedste Drikkevarer forsvundne. De havde, kort sagt, huseret som i fjendtligt Land, hvilket vi Danske, som kun til Erindring medtog en eller anden Ubetydelighed, da vi *troede*, at være paa fjendtligt Omraade, naturligviis fik Skyld for.

Da vi vare komne til Vished om, at Fjenden virkelig var borte, sendte Major Thestrup mig til Holnæs efter Resten af Bataillon og Ingenieurtropperne. Ved min Tilbagekomst til Glücksburg, hvor vi bleve om Natten, vi Officerer oppe paa Slottet, var der kommet Efterretning om Seiren ved Bov. Vi feirede den ved et Gilde, hvor Kosten bestod i vor Naturalforpleining, nemlig stegt Flæsk og Kartofler, og Drikkevarerne i nogle Flasker Rhinskviin fra Slottets Kjælder.

Glücksburg Slot er en interessant gammel Bygning, som med 3 Gavle i hver Ende og med 5 Taarne, eet i hvert Hjørne og eet midt paa den mellemste af de tre Tagrygge, hæver sig steilt op af Søen, ligesom Frederiksborg Slot. Frederik den 7de skal paa begge disse Slotte, hvor han jo afvexlende boede, have moret sig med at fiske oppe fra Vinduerne. Glücksburg Slots indre Bygningsmaade er høist eiendommelig, da den midterste Længe i alle tre Etager udgjør een stor, hvælvet Sal, ved hvis to Sider Opholdsværelserne ligge, medens Trapperne ere i de to mod Gaardsrummet vendende Taarne. Hiin Gang blev jeg der kun til næste Formiddag; men jeg har siden,

medens jeg som gift Mand boede i Flensborg, ofte besøgt den delige Egn ved Glücksburg.

Som Ingenieurofficeer skulde jeg være bereden. Da jeg om Morgenens, d. 10de April, talte herom til Major Thestrup, udfærdigede han mig en Ordre paa, at Flækkens Øvrighed skulde forsyne mig med en Hest og Rideeqvipage. Med min Seddel i Haanden begav jeg mig hen til Flækkens Foged, Kammerjunker von Berger, en ivrig Schleswigholsteiner, som modtog mig yderst mut og endte med at sige, at der i hele Glücksburg ikke fandtes nogen anden Ridehest end hans egen. »Mere begjærer jeg jo hellerikke,« svarede jeg og red fra Glücksburg til Slesvig paa hans Hest. Der fik jeg mig leveret en Tjenestehest fra et af Dragonregimenterne, købte mig en engelsk Sattel og noget Ridetøi og sendte Kammerjunker von Berger, hvem jeg paa et Visitkort havde givet min Qvittering for »en fuldt opsadlet Hest«, denne tilbage med en Dragonordonnants. Til Befordring af vor Bagage og nogle enkelte Syge havde vi fra Glücksburg Slot medtaget en af Hertugens gamle Kudske med en »holsteensk Vogn«, 3: en aaben, tresædet Kurvevogn, og med det eneste Par Heste, der fandtes i Stalden, et Par gamle, stivbenede Dyr, med sølvpletteret hertugeligt Seletøi. Den gamle Karl knurrede og brummede uafadeligt, til stor Morskab for os.

Vi marcherede gennem Angelen og ankom, saa vidt jeg mindes, d. 11te April til Slesvig By, som slet ikke var bleven besat af Insurgenterne, der med Prindsen af Noer i Spidsen vare rendte lige til Rendsburg. I Slesvig kom jeg til at staae under Capitain Ernst og fik Qvarteer i Friedrichsberg, Byens syd for Slien, langs dennes Bred liggende Deel, der strækker sig heelt ud til og næsten gaaer i Eet med Landsbyen Bustorff. Min umiddelbare, selvstændige Commando over Tropperne havde jeg afgivet til Lieutenant Brummer. Min Tjeneste bestod i de første Dage i at recognoscere Egnen nord og nordvest for Slesvig, som oftest sammen med Capitain Ernst, samt med at udstikke og ved Sløifning af Hegn, Fyldning af Grøfter o. s. v. anlægge saakaldte med Halmvidske paa lange Lægter afmærkede Colonneveie, ad hvilke Tropperne under og efter en Kamp kunde bevæge sig fra en Stilling til en anden.

Saa længe Overcommandoen endnu ikke ret vidste, hvad den vilde, var Tjenesten ikke synderligt streng, og Fritiden gik meget behageligt med at see sig om i Byen og dens smukke Omegn og med at drive inde hos »Mutter Esselbach«, »Tante« eller »Doris«, med hvis Hôtél jeg da gjorde Bekjendtskab. »Tante« har med Rette faaet et godt Navn i Danmarks Krigshistorie. Var hun end ingen varmt førende, dansk Patriot, og havde hun end, hvilket hun indrømmede, baade schwarz-roth-goldne (tydske) og schleswigholsteinsk trefarvede Flag liggende gjemte, samtidigt med at Dannebrog vaiede paa hendes Hôtél, for i paakommende Tilfælde at kunne klare sig, naar Lykken gik os imod, saa holdt hun dog i sit inderste Hjerte med os, om ikke af anden Grund, saa fordi vi i hendes Øine vare Ordenens og det Bestaaendes Repræsentanter. Dertil kom, at hun var en ret dannet, meget godt begavet Qvinde, der holdt sit Gjæstgiveri i en Orden, som var os Kjøbenhavnere noget heelt Nyt og Tiltalende. »Tante« havde et venligt Ord til enhver af sine mange Gjæster, og Mutter Esselbachs Hôtél er det eneste offentlige Sted, hvor jeg har følt mig som i et Hjem. Det laae lige ved Gottorp Dæmningens nordlige og den midterste Bydeels, »Lollfusz's«, sydlige Ende, altsaa særdeles centralt og beqvemt i den næsten  $\frac{3}{4}$  Mil lange, rundt om Slien byggede By. Baade hos Madame Esselbach og paa Gaderne traf jeg naturligviis mange gamle Cadetkammerater, som jeg ikke havde seet i flere Aar, fordi de havde ligget i Garnison i Provindsbyerne; Stof til Samtale manglede ikke, og vi nøde ret Livet, ubekymrede om, hvad den Dag imorgen vilde bringe. I Hovedkvarteret gjorde jeg Bekjendtskab med Stabschefen, den vel noget opfarende, men geniale og uimodstaaeligt elskværdige Capitain i Generalstaben, Werner Læssøe, som lige var kommen hjem fra en Reise i Italien og nu var den ledende Tanke i Overbefalingen. Læssøe var den, fra hvem alle Ordre i Virkeligheden udgik, medens den øverstcommanderende General, Hedemann, spadserede omkring i Contorerne, røg sin Pibe og fik sig en Passiar, med hvem der var tilstede. Blandt andre Steder kom jeg ogsaa en Gang imellem i Flankecorpsets (Oberst Schleppegrells) Stabsquarteer, hvor jeg gjorde Bekjendtskab med Helgesen, hvis Personlighed ikke tiltalte mig

strax, men som jeg siden lærte at dømme anderledes om, og hvor jeg endvidere traf Stabschefen, Capitain i Generalstaben Caroc, og Adjudanterne, Lieutenanterne Peter Bauditz (min Fætter, dødeligt saaret d. 18de April, 1864, ved Dybbøl) og Theodor Høhling. Oberst Juel, 3die Dragonregiments Chef, boede skraaes over for Gottorp Slot, i et Huus, som tilhørte en til Insurgenterne overgaaet Ritmester Fürsen-Bachmann, og her kom jeg jevnligt, da min Broder, Lieutenant Ferdinand Bauditz, var Oberst Juels Adjudant.

Som ovenfor berørt, havde Capitain Ernst den Gang Befalingen over de i eet Compagni formerede, men som oftest i mindre Afdelinger udstykkede Ingenieurtropper, Sapeurerne. Overstcommanderende Ingenieurofficeer ved hele Felthæren var den siden saa bekjendte Major Lunding, med hvem jeg, middelbart eller umiddelbart, kom til at have en heel Deel at gjøre i de næste 4—5 Aar. Han var en godt begavet og energisk, men yderst lunefuld Mand, med hvem jeg i det Hele taget kom saa godt ud af det, som overhovedet Nogen. Jeg var, tilligemed Capitain Ernst og Ingenieurtropperne, bleven forlagt til et Cantonnement i Arnholtz, en Landsby vest for Flensborg Chausseen, omtrent  $\frac{3}{4}$  Miil nord for Slesvig. Vi fortsatte Anlægget af Colonneveie og byggede i Nærheden af vort Cantonnement et Par Feltværker, bestemte til eventuel Optagning af nogle Afdelinger under et Tilbagetog.

Løverdagen den 22de April var jeg om Eftermiddagen reden ind til Slesvig By, paa Besøg hos min ovennævnte Broder. Han havde da lige faaet Text og Noder til Fabers og Hornemanns »Den tappre Landsoldat«, paa et lille 4 Skillings (8 Øres) Blad og gjorde sit Bedste for at lære sig selv og os Andre den. Da jeg, efter at det var blevet mørkt, befandt mig paa Hjemveien, brød et Tordenveir løs, hvis Mage jeg ikke erindrer at have oplevet i April Maaned. Jeg kunde imellem Lynene ikke see en Haand for mig; min Hest vilde ikke røre sig af Pletten, naar jeg sad paa den, hvorfor jeg maatte staae af og trække den efter mig, Fod for Fod, følende mig frem langs Veikanten. Jeg var paa denne Maade flere Timer om at tilbagelægge den kun tre Fjerdingvei lange Strækning. Lige ved Arnholtz faldt baade jeg og Hesten ned i en

nogle Alen dyb Gruusgrav; et Lyn viste mig heldigviis netop da, hvor jeg befandt mig, og vi kom uskadte op igjen. Kort efter skimtede jeg Arnholtz Søens Vandflade. Nogle hundrede Skridt fra mit Qvarteer hørte jeg Stemmer, talende Tydsk. Da jeg intet Svar fik paa mit »Hvem der?« tog jeg min Pistol frem, spændte Hanen og raabte: »Wer da? Antworte, oder ich schiesze!« Efter nogen Mumlen lød Svaret: »Danske Officerer.« Det viste sig at være gode Venner, som havde villet besøge mig og nu havde faaet en tydsk Karl med som Veiviser ud til Chausseen. Mig havde de ikke truffet, men derimod en i min Fraværelse ankommen Kasse med Viin og Cigarer, en Gave fra min tilkommende Svigerfader, og med dens Indhold havde de, i Mangel af mit behagelige Selskab, gjort sig tilgode.

»Paaskeklokken kimed mildt« Søndag Morgen, d. 23de April, 1848. Den største Deel af den i Slesvig liggende Hærstyrke var til Kirkeparade, da Efterretningen kom om, at Preusserne havde angrebet vor Stilling. Ude i vor Egn hørte vi jo nok Skydningen, men fik først op ad Dagen at vide, at der leveredes et virkeligt Slag, hvorfor vi i Dagens Løb ganske roligt fortsatte vore til Forstærkning af Stillingen imellem Arnholtz-søen og Langsøen sigtende Arbeider. Sildigere kom først Marodeurer og let Saarede og dernæst Afdelinger, som besatte den ovenomtalte Stilling. Efterhaanden gik det op for os, at Slaget var tabt; men dette virkede ikke forknyttende paa os. Alt da modtog jeg det Indtryk, hvilket jeg stadigt siden har bevaret, at den danske Hær havde kjæmpet tappert og smukt i Slaget ved Slesvig — efter min nuværende Overbeviisning bedre end i noget andet af de i 1848—50 og i 1864 leverede Slag. Dette skyldtes ubetinget væsentligst den i Armeen herskende gode Disciplin, fremkaldt ved en forholdsviis talrig, vel indøvet og af den rette Aand besjælede Stamme af Over- og Underbefalingsmænd, der kjendte og vare kjendte af det dem underlagte Mandskab, som ligeledes var flinkt, vel indøvet og paa sin Side havde Tillid til Officererne og Underofficererne. Hæren var i god Orden vegen for Overmagten, ikke jaget paa Flugt.

Mit og mine Folks Hverv ved Dagens Slutning var bl. A. at hjælpe med til at anvise de efterhaanden ankommende Afdelinger deres Stillinger og Veiene til dem, da vi jo efter en 8 Dages Ophold dørude vare godt orienterede i Egnen. Om Natten bivouaquerede vi i den sydlige Udkant af Ildsted Skoven, tæt ved Slesvig-Flensborg Chausseen. Inden jeg lagde mig til Hvile, gik jeg omkring og talte med en Deel Officerer og Mandskab af de os nærmest værende Afdelinger. Alle vare ved godt Mod; vi vare fuldt beredte paa ved Daggry at tage imod Fjenden i den Stilling, vi da indtoge.

Som bekjendt drog hele Hæren nordpaa den næste Dag, Mandagen, d. 24de April, 2den Paaskedag. Vi Ingenieurer vare blandt de Sidste, der brøde op. I raakoldt, uhyggeligt Veir, under en næsten uafbrudt, fin Regn marcherede vi til Flensborg, hvor Capitain Ernst og jeg, efter at have faaet vor Vognpark anbragt paa en Plads i Byens nordlige Udkant samt vore Folk og Heste indqvartede, selv silde om Eftermiddagen kom i Huus, midt i Byen, hvor der blev anvist os en Sal med to Senge i og givet os et godt Maaltid Mad, med en Flaske Viin til; men Husets Folk, der nok vare tydsksindede, saae vi ikke noget til. Da vi i de sidste Tider havde levet paa Naturalforpleining, som paa Slagdagen ikke havde været rigelig, lode vi Maaltidet smage os rigtigt godt, hvorpaa jeg skyndte mig at komme af de vaade Klæder og iseng, medens Ernst gik ud for at see til Folkene. Naturligviis faldt jeg næsten øieblikkeligt isøvn, men fik ikke Lov til at sove ret længe. Da Efterretningen om 2det Jægercorpses hæderlige, men uheldige Bagtropsfægtning ved Oversø, en halvanden Miil syd for Flensborg, og om 5te Dragonregiments baade uheldige og lidet hæderlige Overrumpling paa samme Strøg naaede ind til ovennævnte By, udbød der jo nemlig i denne en fuldstændig panisk Skræk, som paa faa Undtagelser nær greb alle de dødtrette Tropper, der for største Delen laae i den første, trygge Søvn. Ved en Feiltagelse (?) blev der blæst og slaet Generalmarche. Officerer, Underofficerer og Menige sprang meer eller mindre paaklædte op fra deres Leier, den schlesvigholsteinske Deel af Befolkningen bidrog til at udbrede Troen om, at Preusserne allerede vare i Byens sydlige Udkant. Klæder,

Tornystre, Geværer, Sabler o. s. v. bleve smidte ud af Vinduerne, og Alle styrtede i broget Forvirring afsted nordpaa, tilvogns, tilhest og tilfods. Der forefaldt utrolige Ting. En Ingenieurcapitain saaes ridende paa den ene af en Krudtkarres Heste, ved Siden af den paa den anden siddende Trainkudsk. Officerer, som baade den foregaaende Dag havde været kjække og besindige og sildigere viste sig fra samme Side, sprang i Vandet nede i Havnen og svømmede ud til de danske Orlogsskibe. Endog min ellers lige saa koldblodige som tapre Ven og Foresatte, Capitain Ernst, var lidt paavirket af den almindelige Stemning. Jeg vaagnede ved, at han og min Oppasser havde løftet mig ud af Sengen og stillet mig paa Benene. Ernst ruskede i mig og sagde mig, at Fjenden var i Hælene paa os og at Alle flygtede; jeg maatte skynde mig at blive klædt paa, min Hest stod sadlet nede paa Gaden, hvor Mandskabet var i Begreb med at samle sig. Min Oppasser hjalp mig i de drivvaade Klæder, hvilket noget nær var det Drøieste, og idet jeg, endnu halvt sovende, stolprede ned ad Trappen, gav en af Husets dansksindede Tyende, en gammel Pige, mig et hende tilhørende uldent Tørklæde til at tage om Halsen. Da jeg var kommen tilhest og sammen med Capitain Ernst i Spidsen for en Deel af vort Mandskab red op ad Gaden, var vel den værste Tummel allerede forbi; galt nok saae det ud endda. Jeg har siden, af Tilskuere, faaet Roes for min store Sindsro ved denne Leilighed, men maatte desværre tilstaae, at den væsentligst var en Følge af Træthed og Sløvhed. Lige nord for Byen, tæt ved det Sted, hvor vor Vognpark var kjørt op, holdt den øverst Befalende over Hæren, General Hedemann, tilhest og raabte til de Forbidragende: »Til Bov! Til Bov!«

Vi kom snart i Marche; men paa Grund af Veiens Overfyldning gik det kun langsomt fremad. I Bov gjorde vi Holdt, og her var Capitain Ernst inde hos Stabschefen, Capitain Læssøe, for at faae nærmere Befalinger. Vor Ordre lød paa skyndsomst muligt at marchere til Sønderborg for at deeltage i Arbejder, som skulde udføres der. En heel Deel Officerer, hvoriblandt, saa vidt jeg husker, Major Lunding, rede paa vor Videremarche samlede i Spidsen. Længere henad Aftenen saae

vi nogle tændte Lygter komme os imøde; det var Capitain Marcussen, der med Vevisere foran, førte sit Batteri sydpaa. Han fik af os Meddelelse om, hvad der var passeret, men fortsatte, som kjæk Soldat, sin Marche mod Syd. Det kneb at komme forbi hinanden i det dybe Mørke. Forknyttede droge vi videre, holdt et Par Timers Hviil i en Kro, hvor jeg hentede mig en dygtig »Indqvartering« af »de Graae«, eller »Doucements«, i Modsætning til »Hophops« og ankom opad Formiddagen til Alssund. Efter at vi havde faaet anviist Qvarteer ovre i Sønderborg og stillet vor værste Sult, bleve vi strax satte i Arbeide, som varede hele Dagen, saa at sige uden Afbrydelse. Mit Mandskab og jeg hjalp med til, under Ingenieur-lieutenant, nu Oberst, Thorvald Jørgensens Ledelse at slaee en af Jagter og lignende beslaglagte Fartøier bestaaende Skibsbro over Alssund; til Brodække var der reqvireret, naturligviis mod Betaling, Tømmer, Planker og Tougværk fra Byens Kjøbmænd. Henad Midnat var Broen næsten færdig, og Jørgensen lod da mig og mine Folk slippe fri, hvorpaa jeg skyndte mig hen i mit tavelige, men reenlige Qvarteer og snart i Morphei Arme glemte de sidste Dages bedrøvelige Tildragelser, Anstregelser og Sult.

Da jeg vaagnede den næste Dag, 26de April, var Klokken imellem To og Tre. Min Vært og hans Familie havde spiiist til Middag og havde ikke nænnet at vække mig, før jeg fik sovet rigtigt ud. Efter at have nydt et Maaltid Mad, som smagte mig mageløst, drev jeg ned til Havnen. Man kan tænke sig, hvor forbauset jeg blev ved ikke at finde Spor af den Bro, ved hvis Fuldførelse jeg havde været med til at slide og slæbe langt ud paa Natten. Øens Gouverneur, Kammerherre, afskediget Oberstlieutenant Riegels, havde ladet Broen bryde af tidligt om Morgenen, af Frygt for, at Fjenden ad den skulde trænge over til Sønderborg.\*)

\*) Efter en af nuværende Ingeniuroberst Th. Jørgensen d. 10de April, 1881, i »Vort Forsvar« offentliggjort Artikel var det en tidligere bygget Bro, som een eller nogle Dage iforveien var bleven afbrudt ifølge Kammerherre Riegels's Befaling. Den anden Broes Afbrydelse skete paa de rette militaire Øvrigheders Befaling — Oberst Jørgensen siger i den ovenanførte Artikel »faa Dage sildigere«; men jeg er temmelig vis paa, at det var allerede den 26de, om Morgenen eller Formiddagen.



I de Par næste Dage gav Tjenesten mig ikke synderligt at bestille, hvorfor jeg benyttede Tiden til at see mig om og snakke om Løst og Fast med mine Kammerater, hvem jeg traf bl. A. paa en Beværtning, som holdtes nede ved Færgen, af Havnefoged Clausen, en meget fædrelandssindet Mand, der blev Dannebrogsmænd. Medens jeg sad dør og passiarede, noget ud paa Eftermiddagen, d. 27de April, mærkedes et stærkt Røre ovre paa Sundevedsiden, hvor der var udstillet nogle Feltvagter og Forposter, som den Dag vare besatte af 6te Bataillon, der endnu ikke havde forladt Als og altsaa hellerikke havde været med i Flensborg Paniken. Jeg gik ned til Færgen, hvor jeg traf Kammerherre Riegels og nogle andre høje Officerer, hvem jeg tilbød at lade mig sætte over paa den anden Side af Sundet og forhøre mig om, hvad der var paa færde. Tilbuddet blev modtaget, jeg roede derover og lod min Baad lægge lidt ud fra Land, med Befaling til at afvente min Tilbagekomst. Da jeg var kommen nogle hundrede Skridt opad Veien til Flensborg og Aabenraa, saae jeg først et Par og kort derefter flere menige Soldater og een Underofficer komme løbende mig imøde; forgjæves prøvede jeg at standse dem — de fore forbi mig og raabte: »Tydskerne! Preusserne!« Da jeg endnu ikke saae noget til disse, fortsatte jeg min Vei, og kort efter fik jeg Øie paa et heelt Compagni, der, ført af sin Capitain, i strakt Løb og med Geværet i høire Haand kom styrtende ned ad den her temmelig stærkt skraaende Vei. Idet Capitainen løb mig forbi, fik jeg paa mit Spørgsmaal omtrent det samme Svar: »Preussere! Oppe paa Dybbøl Banke! Svære Colonner!« Nu vendte jeg ogsaa om; da jeg kom ned til Færgestedet, maatte jeg med dragen Sabel afholde Soldaterne fra at bemægtige sig og naturligviis overfylde min Baad, hvis Fører havde holdt sig min Befaling efterrettelig, saa at jeg i god Behold kom tilbage igjen og afgang Beretning om, hvad jeg havde seet og hørt. Lidt derpaa blev Trækfærgen sendt over efter det tappre Compagni. Dette var den sidste Eftervirkning af den paniske Skræk fra Flensborg. Der havde ganske rigtigt viist sig et Par tyske Blækere; men de havde ikke løsnet et Skud og vovede sig først den næste Dag med stor Forsigtighed frem paa Dybbølbakkes østlige Skraa-

ning. De havde da endnu stor Respect for at komme for nær ved Vandet, hvor vore Orlogsskibe og Kanonbaade indgjøde dem Skræk.

Slaraffenlivet i Sønderborg varede ikke længe. Sidst i April blev jeg commanderet ud til Høruphav, en Landsby eller et Fiskerleie, beliggende ved Fjorden af samme Navn, c.  $\frac{3}{4}$  Miil øst for Sønderborg, lige overfor Halvøen Kegenæs — fortydsket Kekenis. Mit Mandskab og jeg stode her under Premierlieutenant T. Jørgensen, som havde det Hverv at bygge en Ud- og Indskibningsbro og, efter at denne var færdig, at have Tilsynet med Indskibning af Mandskab og Heste, der skulde overføres til Fyen. Til Hjælp ved disse Arbejder fik vi en Deel Folk laante fra Infanteriet, valgte med Hensyn til deres Færdigheder, saasom Tømrere, Snedkere, Smede o. s. v.; de stode midlertidigt i enhver Henseende under os Ingenieur-officerer. Der var naturligviis mange flinke Karle iblandt dem. Særligt husker jeg een, der vel ikke udmærkede sig ved sin sædelige Vandel, da han drak som en Svamp og var en stor Tilbeder af det smukke Kjøen; men jeg har aldrig kjendt hans Mage til at »hænge i« og til ved Sang og vittige Indfald at holde sine Kammerater i Aande. Han hed Ole Tikjøb, var, som hans Bynavn udviste, en Nordsjællænder, havde i sin Opvæxt gaaet paa Sjøv i Helsingørs Havn, var bleven Hornblæser ved 4de Bataillon, men havde i Slaget ved Slesvig taget en Faldens Gevær og brugt det tappert. Han blev sendt os til Høruphavn som særligt kyndig i Behandlingen af Dyr ved Ind- og Udskibning, og det var virkeligt en sand Fornøielse at see ham liste Heisegjorden ind under Bugen paa en balstyrig Hest eller dreie en i Luften svævende Stud ved et rask Tag i Halen. Ved Pæleramning var han selvskreven Opsanger og kunde i timeviis improvisere Vers, som oftest til den yndede Melodi »Julia, Julia, Julia, Julia Hopsassa!« Ole Tikjøb fik Lov til at blive ved Sapeurerne og trak endog i Sapeuruniform, da de øvrige Infanterister vendte tilbage til deres Afdelinger, og jeg havde ham under min Befaling til Udgangen af Aaret 1848. Om Efteraaret var han med mig paa Helgenæs, hvor han igjen fik Leilighed til at staae for Rambukken. Da han endeligt forlod os og atter skulde indtræde i sin gamle Stilling

som Hornblæser, var han ganske forknyt derover, ja, jeg troer endog, at han græd; men heelt ædru var han jo naturligviis ikke den Dag, da hans Kammerater holdt meget af ham og ikke lode ham reise bort med tør Hals.

Høruphav har en smuk, idyllisk Beliggenhed; men det Idylliske traadte i Baggrunden under vort Ophold der, da der herskede idel Travlhed med Brobygning, Indskibning af Artilleri og Cavalleri og Udskibning af Qvæg og andet Mundforraad til den paa Als blivende Hærstyrke. Af og til red jeg om Eftermiddagen ind til Sønderborg for at faae mig en Passiar nede hos Clausen ved Færgen og hos Gjæstgiver Reimuth et Maaltid ordentlig Mad, Noget, man ikke kjendte til i Høruphav, hvor jeg var indquarteret i et usselt Bonde- eller Fiskerhuus. I min Seng vrimlede det af Muus og af de paa dette Ord rimende Smaadyr.

Ind i Mai blev jeg paa nogle Dage commanderet ind til Sønderborg for at medvirke ved Anlægget af Brohoveder ovre paa Sundeved Siden, som atter skulde besættes af vore Tropper. Der skulde tillige igjen bygges en Skibsbro. Disse Arbeider varede fra den 6te til den 28de Mai, og den meste Tid deeltog jeg i dem. Indtil Skibsbroen var færdig, bleve vi om Morgenen færgede over i Trækfærge og Fartøier og om Eftermiddagen tilbage igjen. Jeg stod stadigt ved disse Leiligheder og ventede, at Fjenden skulde hilse os med nogle Kanonkugler eller Granater oppe fra et paa Østskraaningen af Dybbøl Bakke liggende Batteri, fra hvilket, forekom det mig, et Par Kanoner grinede os imøde. Den Dag idag forstaaer jeg ikke, at det aldrig skete, og at Fjenden saa at sige sletikke forhindrede os i at udføre vore ovenomtalte Arbeider, om hvilke dog jo dog enhver Sagkyndig maatte kunne sige sig selv, at de vare beregnede paa at muliggjøre et Angreb fra vor Side. En Gang imellem forefaldt der jo nok lidt Skjærmydsler mellem Forposterne, og blev der sendt Tydskerne nogle Kanonskud fra vore Batterier paa Alssiden eller fra Orlogsskibene og Kanonbaadene i Alssund og Vemmingbund, som Bugten syd for Dybbølbjerg hedder; men Fjenden beskjød aldrig vore Arbeidstropper eller Forskandsninger med Kanoner.

Preusserne vare imidlertid dragne op i Jylland. D. 8de Mai angreb Escadrechefen, Capitain (eller Commandeurcapitain?) Steen Bille Fredericia, i den Hensigt at nedskyde det dér værende preussiske Flag. Escadren, især »Hekla«, hvor han selv var ombord, og et Par af Kanonbaadene, lede en Deel, vi havde ikke faa Døde og Saarede, Fjenden tog Revanche ved at beskyde vort Lazareth ved Strib (Fyenssiden) og den aabne By Middelfart, det Hele var, kort sagt, en høist uheldig og heelt umotiveret Affaire — og det preussiske Flag blev ikke engang skudt ned!

I Mai Maaned laa jeg med en Sapeurafdeling nogen Tid paa Rønhavegaard — fortydsket Rönhof — en af Hertugen af Augustenborgs Eiendomme, en stiv halv Miil nord for Sønderborg, ved det dér omtrent 400—600 Alen brede Allsund. Min Vært var en schlesvigholsteinsk sindet Forpagter. I samme Qvarter laa den tappe, ret dygtige, men meget sære Capitain af Artilleriet, Batterichef Eusebius Bruhn, som et Par Gange prøvede paa at tage umiddelbar Befaling over mig og mine Skandsearbeider, men blev alvorligt afviist, deels af mig selv, deels af Major Lunding. Vi vexlede jevnligt Besøg med Officererne paa den under min Fætters, Capitain Wilhelm van Dockums, Commando ved Arnkielsøre liggende Afdeling Kanonbaade. En af Kanonbaadene førtes af Reservelieutenant Wilhelm Holst, kongelig Skuespiller (nu afgaaet Sceneinstructeur); han havde i sin Ungdom faret tilsøs og var et elskværdigt Menneske og en kjæk Kanonbaadscommandeur. Jeg anlagde nogle Kanonplacementer langs Allsund og en lille Skandse omtrent skraaes overfor Sandberg, et Grev Reventlau paa Lolland tilhørende Gods i Sundeved. Jeg vil her bemærke, at det var et Held for mig, at jeg i sin Tid paa Landcadetacademiet havde faaet praktisk Underviisning i Feltfortification og de dertil hørende Arbeider, da jeg jo kom lige fra Høiskolen ud i Feltlivet og ikke, som de fleste af mine Kammerater, først gjennemgik en Skole ved Ingenieurcorpset.

Rygtet sagde — hvad der i 1848 blev troet, skjøndt det ikke var sandt, men hvad der i 1864 desværre kun var altfor sandt og ikke blev troet — at Tydskerne ovre ved Sandberg

samlede Brotrain og forberedte en Overgang til Als. Naar man en Gang har sat sig saadan Noget i Hovedet, finder man overalt Bekræftelser paa sin Tro; saaledes kunde vi Alle om Natten og i den stille Morgenstund tydeligt høre Tydskerne banke og hamre i en lige overfor Rønhave liggende Bondegaard. Der blev i Hemmelighed bragt et Par Stykker svært Skyts ned i et af de nye Placementer, og en Morgenstund, lige ved Daggry, aabnedes herfra Ilden paa Huset, i Overværelse af alle de dør paa Egnen cantonnerende Officerer. Jeg husker ikke, om Gaarden blev skudt i Brand eller blot ramponeret; men kort derefter fik vi at vide, at Tydskerne aldeles ikke havde havt noget Arbeide for inde i Gaardsrummet.

Da jeg d. 11te Mai, om Eftermiddagen, lige var bleven færdig med Opførelsen af den ovenfor omtalte lille Skandse, med Skydeskaar til to Piecer, som om Natten skulde anbringes i den, begyndtes der tæt ved en ret livlig Kamp mellem en af de i Alssund stationerede Kanonbaade og et Halvbatteri hannoveranske 9  $\mathcal{L}$ 's Feltkanoner, som i Skjul af Sandberg Skov havde nærmet sig Kysten. Kanonbaaden fik en Deel Aarer skudte itu, og jeg saae den Mand, der stod paa et agten for Bagstavnen anbragt Fremspring og bragte Ladningen ind i Kanonen, pludseligt tilsyneladende springe i Vandet; han var bleven ramt paa Bagdelen af et ricochetterende Projectil, som kastede ham ud. Han svømmede i Land, men kunde ikke støtte paa Benene og døde af denne Contusion. Medens vi med Interesse betragtede Kampen, hørte vi først nogle Gevær-Spidskugler hvisle forbi os, og da vi søgte Dækning bag vort Brystværn, bærede Hannoveranerne ogsaa os med nogle Kanon-skud. Een saakaldt Shrapnell, 3: Granat, tildeels fyldt med Smaakugler, som ved dens Sprængning skulde virke som Kardætsker, fik vi paa en høist mærkelig Maade Fingre i. Den rammede nemlig oven i Brystværnets Krone, naaede netop igjennem Brystværnet — eller rettere, blev stikkende i dettes indvendige Crête (Skudlinie), ligesom for at betænke sig — og trillede dernæst ned i Nakkehulingen paa en med Ryggen mod Brystværnet staaende Sapeur. Det gjorde ikke videre ondt, men forskrækkede ham naturligviis. Granaten sprang ikke, og da disse Shrapnels den Gang vare noget Nyt, navnlig en hvad

angik en Indretning til Brandrørets Tempering, lod jeg den bringe op til Capitain Eusebius Bruhn. Kort efter opgav Hannoveranerne Kampen med Kanonbaaden, der havde trukket sig ud af deres Skudvidde og endnu med sin 84  $\mathcal{F}$ 's Bombekanon kunde naae dem.

I Tiden indtil d. 28de Mai laa jeg igjen deels i Sønderborg, deels ved Høruphav og besøgte en Gang imellem de paa Augustenborg Lazareth liggende saarede Officerer, bl. A. min Høiskolekammerat Sigismund Rosen, der med en knuust Underarm laa i Stue med Major i et af Jægercorpserne Schepelern (siden Fører af Flankeafdelingen paa Idsteddagen), som ligeledes ved Slesvig var bleven meget farligt saaret i venstre Skulder.

Om Slagdagen d. 28de Mai, 1848, har jeg ingen rigtigt tydelig Erindring, hvad Dagens første Deel angaaer. Jeg havde vistnok Post i Brohovedet og ikke Synderligt at tage vare, hvilket hyppigt er Ingenieurofficerens Lod i en Træfning i aaben Mark. Derimod husker jeg længere op ad Dagen fra Dybbøl Bankes Kam, at have været Vidne til en Deel af Slagets Tildragelser. Jeg har under min Omtale af Landcadet-academiet berørt min Samtale der med den dødeligt saarede Lieutenant Bentzen. Henimod Aften, da Fægningen havde trukket sig en Miilsvei mod Vest, red jeg ud gennem Dybbøl By, hvor der laa mange kjønne Karle af et hannoveransk Jægercorps og navnlig af et mecklenburgsk Grenaderregiment, af hvilke de Fleste havde en Kugle i Panden eller Brystet; vi tilskreve de sjællandske Herregaardsskytter, som vare gaaede frem her, disse Skud, da de som øvede Jægere ikke pleiede at spille deres Krudt. Midt i Landsbyen laa, paa en Trillebør, med Ansigtet lige iveiret, en udmærket smuk, kjæmpestor, sortskjægget mecklenburgsk Grenadeer, med en Kugle i Brystet; hans Kammerater havde villet kjøre ham bort, men vare blevne nødte til at efterlade ham der. Qvæg, Faar, Sviin, Gjæs og Høns løb omkring i Gaderne, de heelt eller halvt afbrændte Bondegaarde røg endnu, medens Meubler, Sengklæder, Huusgeraad, Geværer, Sabler, Tornystre, Chacot'er, Pikkelhuer og andre Udrustningsgjenstande laa spredte omkring paa Gaden og Markerne eller inde i Gaardsrummene, hvor enkelte Patron-

karrer og Bagagevogne vare blevne staaende. Man skulde troe, at Sligt de første Gange, man seer det, navnlig i sit eget Land, maatte gjøre et uhyggeligt og nedslaaende Indtryk paa En; men for de Fleste er Glæden og Stoltheden over Seiren nok til at forjage alle saadanne Tanker.

I de nærmeste Dage efter Træfningen d. 28de Mai red jeg i min Fritid nogle Gange ud i det nu indenfor vor Forpostlinie liggende Terrain; bl. A. besøgte jeg ogsaa den siden til Monument benyttede vældige Steen paa Dybbøl Bakke og det nær ved den anlagte Batteri, hvis Kanoner saa ofte havde voldet mig Uro, naar vi bleve færgede over fra Als til Skandsearbeide. Jeg opdagede nu, at Tydskerne aldrig havde gjort Batteriet heelt færdigt, rimeligviis fordi Jordbunden dér var saa fuld af tildeels store Steen, at et Ophold bag Brystværnet under en Beskydning vilde have været mildest tait ubehageligt; de formeentlige to Kanoner vare Træstammer, stillede saaledes, at de rakte Enderne ud af Skydeskaarene. En Aften, da jeg efter endt Dagværk lige skulde til med mit Mandskab at forlade Brohovedet ved Skibsbroen, kom den øverst Befalende, General Hedemann, ridende hjem fra en Tour ud til Forposterne; han standsede, spurgte mig (jeg pleiede i Kjøbenhavn at komme i hans Huus), hvorledes jeg havde det, talte dernæst om Et og Andet og spurgte mig, idet han vilde ride bort, om jeg havde seet det prægtige Batteri, som Hannoveranerne havde anlagt oppe ved den store Steen, og da jeg svarede bejaende, tilføjede han: »Vil De være saa god at sige Major Lunding, at det dog maaskee for en Ordens Skyld var rigtigt, at dette Makværk en Gang ved Leilighed blev sløifet,« hvorpaa han venligt hilsende red videre. Da jeg kom til Sønderborg, gik jeg strax hen og meldte Major Lunding, hvad Generalen havde sagt. Lunding er formodentlig bleven gal i Hovedet over den Vidsker, som han — aldeles urigtigt — antog, at der laa i denne Ordre, og befalede mig, trods mine beskedne Indvendinger om mine Sapeurs Træthed efter en lang Dags Arbeide, uopholdeligt at marchere over og sløife Batteriet. Saa gnistrende gal i Hovedet, som jeg kunde blive, gik jeg hjem, fik Mandskabet samlet og nogle Fødevarer tilveiebragte, og henad Kl. 9 trissede vi igjen over til Sundeved

Siden, Underofficerer og Mandskab lige saa gnavne som jeg. Da vi vare ankomne til Stedet, gav jeg dem Anviisning til det Arbeide, der skulde udføres, og lod dem vide, at de ikke kom hjem, før det var færdigt, hvorpaa jeg spiste til Aften, røg mig en Pibe og indsvøbt i min Kappe lagde mig til Hvile oppe i en Fordybning i den oftere omtalte store Steen, hvor jeg snart faldt i Søvn. Mellem Kl. 3 og 4 om Morgenen vækkede Sergeanten mig med Melding om, at han nu meente, at Skandsen nok kunde kaldes sløifet. Da jeg, efter at have beseet den, var enig med ham heri, gav jeg ham Befaling til at føre Mandskabet hjem og lade det stille igjen Kl. 6 udenfor min Dør og red dernæst i skrap Trav ned ad Dybbøl Banke og lige hen til Major Lunding, hvem jeg omtrent Kl. 4 lod kalde op. Da han i dybeste Negligé kom ud til mig, meldte jeg ham tjenstligt, at Skandsen paa Dybbøl Banke nu efter Ordre var sløifet. Han viste sine Overtænder frem, hvilket han altid pleiede at gjøre, naar han havde noget Ubehageligt at sige, og bemærkede: »Som det lader, skal man nok gjøre Hr. Lieutenanten vred, for at faae Dem til at udrette, hvad der er Deres Pligt.« »Majoren kan jo en anden Gang prøve det med det Gode,« svarede jeg, og dermed var den Sag ude. Skjøndt han holdt meget af sin Morgensøvn, bar han dog ikke Nag til mig, fordi jeg havde været ondskabsfuld nok til at lade ham purre ud Kl. 4 om Morgenen.

En Virkning af den mageløse, fædrelandskjærlige Stemning i 1848 var, at der formeligt strømmede frivillige Gaver ind til Hæren og Flaaden — Heste til Rytteriet, Artilleriet og Train'et, Klædningsstykker, Føde- og Drikkevarer, Cigarer o. s. v. Ingen holdt sig tilbage, Rige og Fattige gavedes deres Skjærv, efter Evne. Folk af alle Stænder gik med som menige »Frivillige«, Soldaterne bare »frivillige« Sokker, røg »frivillig« Tobak, drak »frivillige« Snapse og spiste »frivillige« Pølser. En Dag, medens vi vare paa Arbeideovre i Sundeved, ventede vi for-gjæves paa en vor Afdeling lovet Sending af Levnetsmidler. Blandt de Frivillige var der ogsaa en i Kjøbenhavn under Navn af »den røde Baron« bekjendt Baron Iver Rosenkrantz, med hvem jeg i Hof- og Diplomatkredsene havde haft adskil-lige Sammenstød; han var nu bleven ansat ved Intendanturen



og gjorde Tjeneste i Sønderborg. Jeg havde Mistanke om, at Fødevarernes Udeblivelse skyldtes hans Forsømmelighed og fik en kjøbenhavnsk Muursvend, en frivillig Sapeur, der fra Østergade kjendte »den røde Baron« saa godt som Nogen, instrueret om i denne Anledning at tage ham under Behandling. Af Ørevidner har jeg hørt, hvorledes han, der var en stor Gavtyv, spillede sin Rolle ret con amore, idet han med forstilt Dumhed traadte ind i Intendanturens Forretningslocale i Raadstuesalen og med lydelig Stemme spurgte om »Proviansskriver Rosenkrantz«. Og da saa Denne, trods den lidet smigrende Titulatur, viste sig, fortsatte mit Bud: »Jeg skulde hilse fra Lieutenant Bauditz af Ingenieurerne, at dersom inte de frivillige Spisevarer snart mødte, saa skulde Hr. Provianskriveren faae med ham at bestille.« Det hjalp; Sagerne kom kort efter tilstede.

Imellem den 28de Mai og den 5te Juni laa jeg i Sønderborg. Den sidst nævnte Dag var jeg om Formiddagen kjørt ud til Augustenborg, som et Slags Vicevært for nogle svenske Søofficerer og Cadetter fra en syd for Als til Ankers liggende svensk Orlogsmand. Major Lunding havde, paa Opfordring fra Hovedkvarteret, bedt mig om at overtage dette Hverv, hvilket jeg naturligviis heller end gjerne gjorde. Vi satte os efter en Spadseretur i Slottets Have og Park tilbords ved en Gaffelfrokost i Gjæstgivergaarden, et af de bedste Beværtningssteder, hvad Mad og Drikke angik, som jeg har kjendt, og derfor stærkt besøgt af alle Officererne paa Als. Noget derpaa hørte vi en temmelig livlig Kanonade. De Fremmede vilde strax bryde op for at komme ind til Sønderborg og see, hvad der foregik; men jeg beroligede dem med, at det vist kun var den hverdagslige Kanonkamp mellem nogle af vore Skibe og Batterier og de fjendtlige Forposter, og at det Hele rimeligviis vilde være forbi, før vi naaede derind. Ilden tiltog imidlertid, hvorfor vi omsider skyndsomst stege tilvogns og kjørte afsted. Lige udenfor Augustenborg mødte vi allerede Saarede, der bleve befordrede til Lazarettet. Nu gik det, alt hvad Remmer og Tøi kunde holde, saa langt vi kunde komme frem for marcherende Troppeafdelinger. Jeg maatte udenfor Byen skilles fra Gjæsterne og ile hjem for at faae Sabel paa

og høre, om der var nogen Ordre til mig; min Oppasser skulde ganske rigtigt bede mig om uopholdeligt at melde mig i det nordre Brohoved. Her traf jeg Major Lunding, der satte mig til — bl. A. — i Fællelskab med ham selv at stoppe alle Marodeurer, som gjennem Brohovedet vilde øst paa, over Skibsbroen, og postere dem paa Brystværnet. Da Fægtningen henad Eftermiddagen var bleven staaende paa Dybbøl Bjergs Kam, fik jeg Lov til at gaae saa langt ud, at jeg kunde see Noget af, hvad der foregik. Jeg blev saaledes bl. A. Vidne til Afslutningen af en langvarig, voldsom Artillerikamp, hvorved vort Artilleri indlagde sig megen Ære, og havde endvidere den Glæde at see mit altid kjære, gamle Corps, Livgarden tilfods, gjøre et Stormangreb i sluttet Linie, saa smukt som paa Exerceerpladsen. Om Aftenen, da Slaget var endt med en for os glimrende Seir over de tydske Tropper, hvis Hensigt, at feire Kongen af Hannovers Fødselsdag ved at hevne deres Nederlag den 28de Mai, saaledes blev ynkeligt skuffet, fik jeg Befaling til med mine Sapeurer og en Deel forsprængte Soldater af forskjellige Afdelinger at besætte de ved Landeveien, mellem de to Brohoveder liggende, til Forsvar indrettede Huse, i hvilke Vinduerne og de fleste Døre vare tilmurede og forsynede med Skydeskaar. Da vi nemlig vidste, at Fjenden var os overlegen i Antal, ventede vi, at han i Nattens Løb vilde søge at faae Opreisning for den ham om Dagen overgaaede Tort; som bekjendt skete dette imidlertid ikke.\*

Blandt de Faldne, som jeg den næste Dag saae ligge i Sønderborg Kirke, var der især to, som gjorde Indtryk paa mig, nemlig en 17—18aarig, lige fra Academiet kommen Lieutenant, Muus, der var saa fin og spinkel, at han, som han laa der, med et Smil paa Ansigtet, næsten lignede en forklædt ung Pige, og den udmærket smukke, svenske Baron, Lieutenant Lejonhufvud, som havde faaet en Kugle i Panden. Jeg havde været til adskillige Lystigheder med dette ualmindelig elskværdige, nogle og tyveaarige Menneske. Et Par Dage iforveien havde jeg besøgt ham ude paa Forpost, og han havde da viist mig, at en Kugle havde skrevet ligesom en Blyantsstreg hen ad Oversiden af hans flade Hues Pul; den 5te Juni rammede Kuglen desværre nogle Tommer dybere.

Deels samtidigt med Slaget den 5te Juni, deels efter dette var en Deel af den danske Hær rykket nord fra ind i Slesvig, var først gaaet syd paa og dernæst igjen tilbage. Det besluttedes nu, at Armeens Hovedstyrke skulde indtage en Stilling i det nordlige Slesvig og søge at dække dette. Natten imellem den 12te og 13de Juni bleve Hovedkvarterets og nogle Afdelinger, deriblandt Livgarden tilfods og et Ingenieurcommando, hvortil jeg hørte, indskibede i adskillige Orlogs- og Transport-skibe, hvoraf nogle vare Dampere, som slæbte Seilskibene; husker jeg ret, foregik Indskibningen i Høruphavn. Om Morgenen, den 13de, begyndtes en Landgang ved Aarösund; men da der udbredte sig et Rygte om, at Fjenden alt stod nordligere, og den øverstbefalende General, af Hensyn til paabegyndte Underhandlinger, havde faaet Paalæg om ikke at gaae angrebsviis tilværks, bleve de udskibede Tropper længere op ad Dagen tagne ombord igjen og paany udskibede ved Heilsminde, en omtrent een Miil øst for Christiansfeld i Kysten indskaaren Fjord. Landgangen her var meget besværlig, idet en stor Deel af Folkene maatte vade et langt Stykke gennem Fladvand. Herved foregik flere comiske Scener, af hvilke jeg bl. A. husker følgende. Den ovenomtalte, meget høie og svære, rødhaarede Baron Iver Rosenkrantz havde faaet en bomstærk Garderkarl til at tage ham som »Fidtelam« paa Ryggen. Da de var nær ved Strandbredden, raabte daværende Capitain Claude du Plat (falden som Oberst eller General ved Dybbøl, i 1864), der nok stod paa venskabelig Fod med Rosenkrantz: »Gardist! Hvis Du nu vil smide Baronen i Vandet, skal Du faae tre Mark (1 Krone)!« Karlen vidste først ikke, om det var Spøg eller Alvor; men da han naturligviis havde langt meer Respect for en ved Hovedkvarteret ansat Capitain end for en »Intendantursveder«, som disse Herrer sædvanligt kaldtes, og i hvert Tilfælde gjerne vilde tjene de tre Mark, standsede han og betænkte sig, eller lod, som om han gjorde det. Baronen blev ængstelig og bød Gardisten fire Mark for at bære ham tørskoet i Land, og ovenpaa en formelig Auction mellem du Plat og ham, blev han omsider sat af paa Bredden efter at have maattet gaae til et Bud af 2 Rigsdaler.

Paa dette Tog var Digteren H. P. Holst med ved Hoved-  
 kvarteret, som bestalter Krigshistoriograph eller maaskee som  
 en Tyrtaeus. General Krogh havde da afløst General Hede-  
 mann som Øverstbefalende.

Vor Marche gik gennem Heils, en Landsby, der ligger lige  
 i den nuværende Grændse mellem Danmark og Slesvig; jeg  
 blev der indkvarteret hos en ældgammel, aandssløv Præst, som  
 ikke kunde forstaae, hvad alle disse Optøier og de mange  
 Soldater havde at betyde. Egnen om Heils staaer i min Er-  
 indring som noget af det Frodigste og Yppigste, jeg har seet i  
 mit Fødeland, men tillige, hvad Agerdyrkning, Veie, Bygninger  
 og Mennesker angaaer, som liggende hundrede Aar tilbage i  
 Tiden for og halvt hundrede Miil borte fra den nærmeste, med  
 Civilisationen følgende By. Denne Eiendommelighed traadte  
 stærkt frem paa Strøget om Heilsminde; noget Lignende stødte  
 man den Gang i langt høiere Grad paa i de langs Slesvigs og  
 Holsteins Østkyst og midterste Deel liggende Egne end i  
 Kongeriget. I Lauenburg er det vist endnu Tilfældet, maaskee  
 ogsaa i Slesvig og Holstein, hvis Landbefolkning er mere  
 konservativ end Kongerigets.

I de nærmest følgende Dage laa jeg i Haderslev, hvor jeg  
 var beskjæftiget med Skandsearbeide; bl. A. var jeg med til  
 at indrette den sydlige Udkant af Haderslev — særligt Møllen,  
 Broen over Fjorden og Haverne paa dennes nordlige Bred —  
 til Forsvar. Øst for Chausseen til Aabenraa ligger (eller laa  
 da) et Slags Forstad, »Naffet« kaldet, væsentligst bestaaende  
 af Almuesfolks smaa Huse, hvis Kjøkken- og Frugthaver gaae  
 ned til Vandet. Gjennem dem alle maatte jeg anlægge Løbe-  
 grave, og lavt Brystværn, hvortil Jorden toges fra den bagved  
 samme liggende Udgravning, hvori Værnets Forsvarere kunne  
 staae og bevæge sig dækkede. Det skar mig i Hjertet at  
 skulle ødelægge de stakkels, gudsjammerligt klagende, meer  
 eller mindre fattige Beboeres godt passede Haver; men jeg  
 maatte lystre Lundings Ordre, og han var ubønhørlig, hvilket  
 han forresten her havde Ret i. Desuden have de naturligviis  
 siden faaet fuld Erstatning for den dem ved vore Skandsear-  
 beider foraarsagede Skade.

Jeg opkastede ogsaa Feltforskandsninger, lagde Forhug og udstak Colonneveie langs den nordlige Bred af Haderslev-Dam, 3: Indfjorden, vest for Byen, samt ved Tørning- og Christiansdals Møller, hvor der fører Veie over Tilløbet til Fjorden. Landet er her, som næsten overalt paa Halvøens Østkyst, smukt, ret frugtbart, bakket og tildeels skovbevokset. I disse Egne fik jeg i de Dage undertiden Arbeidscommandoer fra Livgarden tilfods; de gamle Karle, Reserverne, vare nu blevne indkaldte, og blandt dem traf jeg, til gjensidig Glæde, mange gode Bekjendte. Hos Karlene blandedes Glæden med Forundring over, at »Kammerjunkeren« nu var bleven »Muldvarp«, som Folkene stundom kaldte os Ingenieurtropper. Efter en ca. 8 Dages Forløb blev jeg med mit Mandskab sendt nordpaa, til Anlæg af et vidt strakt Net af Colonneveie i Ryggen af vor Stilling, heelt op til og paa sine Steder over den jydsk Grændse. Jeg blev afløst af Premierlieutenant William Thulstrup (nu afskediget Oberst og Overbaneingenieur ved de jydsk-fyenske Statsbaner), der, da Tydskerne den 29de Juni angreb vore Forskandsninger ved og omkring Haderslev, som overalt, hvor der gaves ham Leilighed dertil, viste sig som en meget kjæk Officeer. Den 21de Juni kom jeg i Qvarter i en stor, rig Landsby, ved Navn Oddis, en god Miil nordvest for Christiansfeldt; den ligger altsaa nu i Kongeriget, nemlig nord for dettes nye Grændse, af 1864. Jeg boede dér hos en særdeles velhavende Bonde, som var bekjendt for sit schleswigholsteinske Sindelag; overhovedet var det i den dansk talende Deel af Slesvig fortrinnsviis de Rige og høit paa Straa Værende (eller Villende), som vare tydsksindede. Dette var nemlig fornemt og fiint — en naturlig Følge af, at ikke blot Provinsens Aristokrati, »Ritterschaftet«, men tillige den overveiende store Deel af de Dannede og navnlig af Embedsmændene vare tydske i Sind og Skind. Det Samme havde jo, paa faa Undtagelser nær, været Tilfældet med vort Hof og dets Omgivelser i 400 Aar. Hos den omtalte »Bonde« levede jeg som paa en Herregaard, havde Sølvlysestager med Voxlys i, fik Viin til Middag, og om Betaling for Kosten var der ikke Tale. Da jeg til ham udtalte min Forundring over, at en saa velstaaende By som Oddis havde Veie af den Be-

skaffenhed, at et Par Heste havde ondt ved at slæbe en tom Vogn frem ad dem, svarede han storsnudet: »Kan æ it' kumm' fram mæ tu Heister, saa kan æ pindø' sæt' fiire för!«

Medens jeg var beskjæftiget ved de her forefaldende Arbeider, stod jeg under Capitain (senere General) Dreyer, hvem jeg siden ofte er kommen i Berøring med under andre Forhold. Han var en grundhæderlig, dygtig og yderst samvittighedsfuld Mand, og jeg er i det Hele kommen godt ud af det med ham og staaer ogsaa nu paa en venskabelig Fod med ham.

Ved Anlægget af de omhandlede Colonneveie bestod vor Arbeidsstyrke ikke, som ellers i Reglen, af Soldater, men af Bønder, tilsagte gennem de borgerlige Myndigheder. Vi Ingenieurofficerer og vore Undergivne, baade Underofficerer og Menige, ledede og førte Tilsyn med Arbeidet, et ikke altid behageligt eller let Hverv, da Bønder naturligviis ikke lystre som Soldater. Om Morgenen recognosceredes Terrain'et til Hest, saa bleve Veilinierne, der skulde gaae saa lige som muligt, tværs over Mark og Hegn, vedtagne og betegnede ved høie Lægter med Halmvidske paa, der siden bleve staaende til Veiledning for de Tropper, som kom til at benytte Colonneveiene, og dernæst sattes Mandskabet igang med at sløife Hegn, fylde Grøfter o. s. v. Det var et rask Liv, saaledes om Sommeren at tumle sig hele Dagen ude i det Frie, snart tilhest, snart tilfods; man fik sig tillige seet dygtigt om og gjorde grundigt Bekjendtskab med Terrainforholdene i mange af sit Fædrelands Egne.

Den 25de eller 26de Juni — eller saa omtrent — red jeg om Morgenen paa Recognoscering af Colonneveie med Capitain Dreyer; vi stødte derved paa Eieren af Fobissletgaarden; en Hr. Hennings, som gav os en udmærket Frokost, hvorved det gik lystigt til. Dernæst fortsattes Recognosceringen, af og til, under Frokostens Indflydelse, over Stok og Steen, hvorpaa Capitain Dreyer og jeg skiltes ad. Henad Eftermiddagen mødte en af mine Kammerater hos mig med Ordre fra Major Lunding om, at jeg uden Ophold havde at overlade ham de under mig staaende Arbeider og med mine Sapeurer marchere til Snoghøi, hvor jeg skulde melde mig hos Capitain Ernst. Jeg

udførte denne Befaling efter dens Aand, ved bl. A. at faae min Efterfølger til at blive hos Arbeidsmandsskabet, der ellers vilde have været uden Tilsyn, og lovede at undskylde ham hos Capitain Dreyer, fordi han ikke strax personligt indfandt sig hos Denne. Derover blev Capitain Dreyer, hvem jeg traf paa Landsbyen Vonsilds Gade, og som sandsynligen nu havde baade physisk og moralsk Katzenjammer ovenpaa den muntre Frokost, vred og lod sit onde Lune paa en temmelig skrap Maade gaee ud over mig, hvilket endte med, at jeg, der jo havde meldt mig fra Tjeneste hos ham, gav mit Mandskab Befaling til Afmarche og, hilsende med Sabelen, lod Capitainen beholde det sidste Ord. Der forløb flere Uger, inden vi atter mødtes. Capitain Dreyer lod da, som om Intet var passeret, og da han mærkede, at jeg var kold og tilbageholden mod ham, sagde han: »Er De endnu vred paa mig fra Vonsild? Lad nu det være glemmt,« hvortil jeg svarede, at naar han tog Sagen paa den Maade, var der naturligviis ikke det Mindste iveien fra min Side. Vi gave hinanden Haanden og ere siden den Gang aldrig mere røget alvorligt sammen.

Træt og mødig naaede min Afdeling og jeg hiin Juninat Kolding og fortsatte den næste Morgen, efter en kort Søvn, Marchen til Snoghøi, hvor jeg traf Capitain Ernst. Jeg kom siden ofte og i længere Tid til at staae under ham, og vil, om jeg end maaskee tidligere har omtalt ham, anføre om ham, at han, trods en vis Langsomhed, dog ved sin Jernflid og ved den Grundighed og Samvittighedsfuldhed, hvormed han tog fat paa ethvert ham betroet Hverv, drev det til at blive en udmærket dygtig Ingenieurofficeer. I Mod og Koldblodighed søgte han sin Ligemand. Baade som Overordnet og Kammerat var han elskværdig, om end streng i Tjenesteanliggender; han er et af de retskafneste Mennesker, jeg har kjendt.

Jeg blev med vore Vogne sendt over til Middelfart forat bringe dem og deres Indhold — Reservearbejdsredskaber, Bagage o. s. v. — i Sikkerhed mod et pludseligt Angreb af Fjenden. Der var Marked i Byen, og jeg maatte derfor give knubbede Ord, inden jeg kunde faae Øvrigheden til at anvise

mig Qvarteer for Folk og Heste og en Plads til Vognparken, hvorpaa jeg aldeles udaset vendte tilbage til Snoghøi. Samme eller næste Dag kom Major Lunding til Snoghøi og traf Aftale med Capitain Ernst om Anlægget af et stort Brohoved, til Forsvar af Færgestedet. Dette Værk overskar Chausseen til Kolding—Fredericia, og dets ene Flanke gik lige midt gennem en Lund, der udgjorde en Deel af et prægtigt, vidt og bredt i Omegnen bekjendt Haveanlæg, som skyldtes og tilhørte Snoghøi Færgegaards Eier, Kammerherre Riegels, en født Alsinger og da Gouverneur paa Als — en væsentlig nominal Post. Lunding viste her lige saa lidt Skaansel som mod de Fattiges Smaahaver i Haderslev; enten fra Snoghøi eller fra hans sildigere Virksomhed i Fredericia skrev sig et Øgenavn, hvorunder han ofte gik, nemlig »den store Havesax«. Det blev mit Hverv ikke blot personligt at maatte underrette Kammerherreinde Riegels om den Skjæbne, der ventede hendes delige Have, men ogsaa at lysne slemt op i den med Saug og Øxe. Saa meget desto mere maa jeg paaskjønne al den Velvillie, som siden i to—tre Aar blev viist mig af denne gjæstfrie Familie, hvis Bekjendtskab jeg gjorde under Forhold, der ikke kunde andet end stille mig i et mindre godt Lys for dem.

Ved det ovennævnte Arbeide var jeg vist beskjæftiget en halv Snees Dage ind i Juli Maaned. I de næste to—tre Maaneder laa jeg i Qvarteer deels i Veile, deels i denne Byes Omegn. Bl. A. tilbragte jeg nogle Dage i Viuf (udtales »Vivv«), en halvanden à to Miil sydvest for Veile, og her hørte jeg en Morgen, paa Kroen, følgende Samtale mellem Kromanden og Landsbyens Skolelærer. Den Første, en trivelig, rødblussende Mand spurgte den lille visne, vimse Skolelærer, hvor meget Denne havde drukket ved et Gilde den foregaaende Aften, fra hvilket Kromanden var kommen hjem med en Ruus. »Femten Snapser og tyve Pønser« (3: Kaffe-punscher) lød Svaret. »Saa var Du vel svirendes?« »Aa nei; jeg var blot elskværdig og kyssed' Pignern'!« bemærkede Skolelæreren.

I længere Tid boede jeg i Veile hos min Onkel, Commandeur, Toldinspecteur Schultz, gift med min Moders Søster. I dette overordentlig gjæstfrie Huus var jeg som nær Slægtning



dobbelt velkommen og havde rigtigt gode Dage, saa meget mere som Tjenesten i de Dage ikke gav mig ret meget at bestille. Jeg havde jo Ridehest, fik undertiden Lundings Kjøretøj, en holsteensk Vogn med fire Sæder, at laane, og gjorde deels i Selskab med mine Kammerater, deels med min Onkels og Tantes Familie mange Udflugter i den deilige Egn. Min Broder Ferdinand, Dragonofficeren, som midt i August, 1848, blev Ritmester og Escadronschef, laa i Qvarteer i Jellinge, hvor jeg ofte besøgte ham, og hvor jeg saae Gorm den Gamles og Thyra Danebods berømte Kjæmpehøie; sammen med min Broder kjørte jeg til det i en Oase midt i Heden smukt beliggende, eiendommeligt byggede Engelsholm, til hvilken, med fire, i byzantisk Stil holdte Taarne prydede Herregaard Tycho Brahe skal have givet Tegningen.

Blandt de mange Officerer, som i den Tid kom i Commandeur Schultz' Huus, var ogsaa den daværende Major (eller Oberstlieutenant?) i Artilleriet, de Meza, der deels kjedede os ved sin Affectation, deels var os imod ved sine store Præntioner og endelig generede os, fordi han slet ikke kunde taale Træk, saa at vi altsaa, naar han indfandt sig, maatte sidde med alle Vinduer og Døre hermetisk lukkede, midt i den varmeste Sommer. Naar vi saae ham komme nede i Gaden, smækkede vi derfor alle Vinduer op paa vidt Gab, for muligen derved at holde ham borte, hvilket undertiden lykkedes os. Hans Ømskindethed i denne Retning gik til det Utrolige og gav Anledning til, at der lavedes adskillige, til hans svage Side sigtende »Witzer« om ham. I Sønderborg udeblev han saaledes fra en Concert, skjøndt han holdt meget af Musik; det fortæltes nu, at han var bange for Trækken fra de blæsende Instrumenter. Hans Mod var en bekjendt Sag; men — sagde man — Trækken af de Kugler, som paa en Slagdag kom ham nær, generede ham i høi Grad. Mezas Ydre var yderst comisk; med sin ranglede, lange, magre Skikkelse, i en snevert sluttende, heelt op i Halsen knappet Frakke, sit stive, høie Halsbind, sin spidst tilløbende, chacotlignende Felthue og sine Par Snese Haar under hvert Næseboer var han en sand moderniseret Don Quixote.

Følgende, om Mezas grændseløse Indbildskhed og Fordringsfuldhed vidnende Historie har jeg fra et Øre- og Øienvidne. En Gang i Aarene mellem 1852 og 1863 boede Frederik den 7de rigeligt en Maanedstid i Sønderborg. Meza havde en Commando dersteds og kom jevnligt til Kongens Taffel; alle Vinduer holdtes da omhyggeligt lukkede, selv paa de varmeste Dage. Ved en saadan Leilighed havde Meza efter Bordet sat sig hen ved Claveret og spillede — Noget, han indbildte sig at gjøre mesterligt, medens Andre helst vare frie for at høre hans Spil og især hans Sang, som var lutter »Skole« uden den ringeste Smule Stemme. Kongen og Minister Hall stode tæt ved Claveret i en Samtale. Da denne blev noget høirøstet, dreiede Meza Hovedet om, lod vedblivende Fingrene løbe over Tangenterne og sagde over Skuldren: »Sire! Jeg spiller!« »Ja, det var ret; bliv De bare ved,« svarede Frederik den 7de.

Den Hest, som jeg havde faaet leveret i Slesvig By, var paa Marchen til Veile bleven trykket af Sadlen. Jeg fik en Udleveringsseddel paa en ny fra Depotet i Horsens, og da jeg dér red ud forat prøve den, peb med Eet en Kugle lige forbi Øret paa mig. Dette Projectil hidrørte fra en Afdeling frivillige Skytter, som holdt Skydeøvelser i en Have udenfor Byen; men *hvis* Gevær der var gaaet af i en Skiven aldeles modsat Retning, lykkedes det ikke at opdage, trods al min Skjælden og Banden over denne Uforsigtighed.

Den 9de August saae jeg i Veile Kirke en Afdeling preussiske Cuirasserer, der Dagen iforveien vare bleve tagne ved et Overfald, i Steppinge, et godt Stykke inde i det Slesvigske. Det var store, svære Karle, som ikke toge sig videre militært eller overhovedet godt ud i deres smudsige, hvide Kølterer. Deres langbenede, slunkne Heste af Trachener Racen hovede mig heller ikke synderligt.

Fra omtrent midt i August til midt eller sidst i September Maaned var jeg beskæftiget ved Anlæg af Feltskandser i Egnen nordvest for Veile, hvor der paa Høisletten nord for Greisdalen blev forberedt en Retraitestilling. — Medens jeg laa i Veile, havde jeg havt et lille Sammenstød med Major Lunding, som uretfærdigt beskyldte mig for at have afleveret

et urigtigt eller skjodesløst Regnskab fra den Tid, da jeg havde et selvstændigt Commando, paa Holnæs. Jeg maa dog her tilføie, at han siden i et Par af mine jevnaldrende Kammeraters Nærværelse gav mig Opreisning, ved at indrømme sin Uret. Værre gik det min stakkels, skikkelige Compagnichef, hvem jeg ovenfor har omtalt ved Udrykningen fra Castellet i de første Dage af April Maaned, og som nu selv var kommen paa Feltfod, med det sildigere indkaldte Mandskab under sin Befaling. Da jeg en Dag besøgte ham i hans Qvarteer, i en af Landsbyerne nær ved Veile, hørte jeg af ham, at Major Lunding havde dicteret ham Stuearrest for en Tjenesteforsømmelse. Kort efter vendte den dybt krænkede, skikkelige, men til at føre Commando i Felten aldeles ikke mere egnede, gamle Mand tilbage til Kjøbenhavn; dette kunde jeg finde rimeligt, men derimod ikke, at Lunding tilføiede ham den ovenfor berørte Tort. Husker jeg ret, bleve nu Ingenieur-tropperne stillede under Capitain Ernst. Enten sidst i 1848 eller først i 1849 bleve de underlagte den øverst Befalende for Feltingenieurdetachmentet og deelte i 5 eller 6 Delinger, foruden et Brotrain; hver saadan Deling stod under en Premierlieutenants, forholdsviis selvstændige Commando og talte 60 Menige, inddeelte i 6 Sectioner, 6 Oversapeurer (Sectionsførere), een Sergeant, et Par Corporaler, een Hornblæser og — sildigere — een Conducteur, 3: en Mellemtung mellem en Secondlieutenant og en Sergeant. Delingscommandeuren og Conducteuren vare beredne, og til hver Deling hørte nogle bespændte Vogne med Reserveværktøi. Omtrent saaledes var i hvert Tilfælde Feltingenieurdetachmentets Organisation i 1849—51; muligen feiler jeg lidt i Enkelthederne.

Medens jeg laa paa den her omtalte Egn, blev der jevnligt tildeelt mig Arbeidscommandoer fra Reservebataillonerne, prægtige, skjæggede, kraftige Karle, men som ikke taalte at tages paa med Fløilsfingre, især i den første Tid efter deres Indkaldelse. Disse syv—otte og tyve til nogle og tredive Aars gamle, for største Delen gifte, ved 4 Aars skrap Tjeneste i Garnisonen indøvede Folk, vare fra den Tid vante til streng Disciplin og skrap Commando. Desværre fik de i 1848 en ganske anden, sletikke for dem passende Behandling, fordi

Tscherning, istedetfor efter Armeepleanen af 1842 at lade Reservebataillonerne faae omtrent Halvdelen af deres Befalingsmænd fra Linien og at stoppe Hullerne i denne med de forforholdsviis mindre gode, til deels nye Kræfter, havde hittet paa Noget, som skulde være bedre — efter hans Hoved, hvori Tanken om Militzens Fortrinlighed og lignende Urimeligheder altid spøgede — men som naturligviis aldeles ikke duede; thi hvor megen Paaskjønnelse der end bør ydes den Villiekraft, hvormed Tscherning i Foraaret, 1848, i en Fart fik Hæren sendt imod Fjenden i en efter Omstændighederne god Stand og stor Styrke, maa man huske, at dette netop gjordes ham muligt ved den bestaaende Hærorganisations gode Sider og ved de i Hærens Linie tilstedeværende Kræfters Brugbarhed — en Organisation og Kræfter, som han *var nodt til* at benytte. Saasnart han derimod begyndte at experimentere paa Grundlag af sine egne Ideer, viste hans fuldstændige Mangel paa militairt Talent sig i det klareste Lys. Han ødelagde saaledes fuldstændigt Reservebataillonerne ved, med Forbigaaelse af Armeepleanen af 1842, at besætte næsten alle Officerspladserne og en stor Deel af Underofficerspladserne i dem med Personer, af hvilke en Deel — langt fra alle — vel vare hæderlige Statsborgere, men som næsten Alle vare helt uskikkede til at føre Soldater i Felten, og navnlig ikke Soldater med Reservemandskabets gode og mindre gode Egenskaber. Det Reservebataillonerne af Tscherning tildeelte Officers- og tildeels Underofficerspersonale bestod nemlig for den overveiende store Deel enten af meer eller mindre uduelige, ofte forfaldne, afskedigede Militaire, som nu igjen toges til Tjeneste, og deels af Over- og Underbefalingsmænd fra de forskjellige borgerlige Corpser, herunder indbefattet »Hans Majestæt Kongens Livcorps«, 3; Studentercorpset, der, trods sine hæderlige Fortidsminder, efterhaanden var nedsunket til at være en fuldstændig Parodi paa en militair Afdeling. Følgen heraf var, at Reservebataillonerne, der, efter at være blevne forsynede med dygtige Befalingsmænd, siden viste sig at være hvad man med Rette kunde vente af dem, nemlig Hærens bedste, paalideligste og meest udholdende Deel, i 1848 ikke blot vare ubrugelige overfor Fjenden, men befandt sig i en

permanent Insubordinationstilstand. Som oplysende Exempel herpaa kan jeg anføre Følgende. En Morgen blev der sendt mig et flere hundrede Mand stærkt Arbeidscommando, bestaaende af Mandskab fra en Reservebataillon, under Befaling af min gode Ven, Tivolientrepreneuren, »Agenten«, Lieutenant i Kongens Livcorps Georg Carstensen. Jeg opdagede snart, at han ligefrem var til Latter for Folkene, hvorfor jeg, med hans Indvilgelse, selv paatog mig at inddele dem i Arbeidshold. Da de hørte mit dundrende »Ret!«, da de Første, der snakkede, medens jeg gik ned ad Fronten, fik dygtige Knubs, og da jeg slog Piben ud af Munden paa en Karl, som ikke havde ladet den forsvinde, inden jeg nærmede mig, blev der forholdsvis Taushed og Orden, og lød der længere nede i Rækken sagte Yttringer som: »Det er en rigtig Officer!« »Det er en af de Gamle!« »Ham maae vi lystre, for ellers faae vi paa Pukkelen!« o. s. v. Carstensen saae med stor Forbauselse paa, hvorledes jeg bar mig ad med at skaffe mig Lydighed, og bemærkede bagefter: »Det turde jeg ikke have vovet,« hvortil jeg svarede: »Jeg vil heller ikke raade *Dem* til at prøve derpaa.«

I Slutningen af August Maaned afsluttedes Malmø Vaabenstilstanden, som dog foreløbigt ikke fik nogen Betydning for Hæren. Paa den ene Side var nemlig Krigen allerede saa at sige factisk ophørt; paa den anden Side fik vi jo ingen Fred og ventede heller ikke nogen saadan, hvorfor Rustningerne og navnlig Feltforskningsarbejderne fortsattes.

I en Deel af September Maaned laa jeg i Qvarteer en Miilsvei nordnordvest for Veile, paa Leerbæksgaarden, der eiedes af en Pebersvend, Cand. theologiae Søltoft, en ivrig Landmand og stor Særling — hans eneste Læsning var Homer og Biblen paa Græsk — men en elskværdig og rundhaandet Vært. Ofte havde han Folk i hundredevis i Indqvartering, og de fik da stedse, uden at betale derfor, Melk og andre af Gaardens Frembringelser. Medens jeg laa paa Leerbæksgaarden, spiste tidt en halv eller heel Bataillons Officerer, 10—20 Personer, ved hans Bord; altid fik vi god og rigelig Mad, med et Glas Viin til, og aldrig vilde han tage imod Betaling af os.

Den 18de September skulde den store Kongerevue holdes paa Leerbækmark, oppe bag Greisdalen; denne Revue er jo bl. A. bleven bekjendt ved de Ord, som H. P. Holst i sin dér afsungne Sang lagde Fredrik den 7de i Munden: »Det skal ei skee!« Lidet anede det os da, at det, hvilket vi den Gang begeistrede hørte Kongen give et høitideligt Løfte om, at det aldrig skulde skee, nemlig Slesvigs Deling efter Nationaliteten, 16 Aar derefter skulde komme til at staae for den største Deel af det danske Folk som et ivrigt efterstræbt, endnu (1880) ikke naaet og maaskee aldrig opnaeligt Maal! Jeg havde den Opgave, med mit Sapeurmandskab at jevne og ryddeliggjøre den til Revuens Afholdelse udsete Mark. Natten forud og lidt opad Dagen regnede det stærkt. Vi havde »hængt i« for at blive færdige, Major (maaskee allerede da Oberstlieutenant) Lunding havde taget Pladsen i Øiesyn, og, mærkeligt nok, fundet Alt til sin Tilfredshed. Vi vare ifærd med at pudse og pynte os, da der kun var ganske kort Tid til Revuens Begyndelse, Marken fyldtes med Tropper, Ryttere, Vogne, Bekjendte nær og fjernt fra, Veiret var blevet deiligt, og vi Alle, jeg ikke mindst, glædede os til den festlige Revue, med efterfølgende Spiisning, Drikning, Musik, Sang, Dands og anden Lystighed, da der pludseligt fra skyfri Himmel kom et Lyn (figurligt), som rammede mine skikkelige Sapeurer og mig. Jeg var lige bleven færdig med mit Toilette og havde ladet Folkene træde under Gevær, for at føre dem til den os under Revuen anviste Plads, da jeg blev kaldt hen til Lunding. Der var kommet Melding om, at Broen over Leerbæk Aa ikke kunde passeres af Heste, hvorved en Cavaleriafdeling var bleven nødt til at ride en Omvei og muligen ikke i rette Tid vilde naae Revuepladsen. Den omtalte, i mit District liggende Bro maatte uophødeligt sættes istand, forat ikke ogsaa Tropernes Hjemmarche skulde forsinkes. Hertil var Intet at sige. Slukøret vendte jeg tilbage til mine Folk, lod dem strax træde om og begav mig med dem paa Veien til den fordømte Bro efter først at have sendt en af mine Underofficerer med en Vogn til Veile efter Tømmer, Planker, Søm o. A. dslg. Jeg husker ikke, naar vi bleve færdige med Broens Istandsættelse, men veed kun, at mine Folk og jeg, der havde slidt og slæbt

hele Dagen forat forberede Alt paa det Bedste til Revuen, nu gik glip af en Eftermiddag, Aften og Nat, der af dem, som have deeltaget i Festlighederne, regnes blandt de smukkeste, stolteste og kjæreste Minder fra hine Krigsaar, der dog sandelig ikke vare fattige paa opløftende Momenter. Da de andre, paa Leerbæksgaarden indquarterede Tropper henad Morgenen kom hjem, laae vi og sov de Retfærdiges Søvn, hvortil vi haardt trængte.

Sidst i September Maaned blev jeg, med et under mig staaende Detachment Sapeurer sendt til Halvøen Helgenæs, hvor der under Capitain (Lieutenant?) Jørgensens Ledelse blev anlagt en Forskandsning tvers over »Dreiet«, den smalle Landtunge, som forbinder Helgenæs (eller Hels) med Mols, Molboernes Hjem; paa samme Sted havde i Middelalderen Marsk Stig havt en Skandse. Desuden blev der bygget en Landgangsbro, ind mod Kaløvig, og her var det, at den ovenomtalte Ole Tikjøb sang op ved Pæleramningen og i sine improviserede Vers gav Tilskuerne mange morsomme Hib; ikke en Gang vi Officerer undgik stundom at blive omtalte, om end altid paa en Maade, der ikke overskred den militaire Respects Grændser. Endvidere udarbejdedes der Tegninger og Overslag til en befæstet Barakkeleir, som aldrig kom videre end paa Papiret. Jeg boede hos en Proprietair Munk, paa Kongs- gaarden, i Nærheden af det Sted, hvor Landgangsbroen anlagdes. Foruden Capitain Jørgensen og jeg vare Lieutenanterne Thulstrup, Holm og Bjerregaard af Ingenieurerne og Lieutenant Holst af Artilleriet (sildigere Ingenieurofficeer; nu Overdriftsbestyrer for de jydsk-fyenske Statsbaner) commanderede til disse Arbejder; nogle af dem boede i samme Qvarteer som jeg. Helgenæs er et eiendommeligt, ikke meget tiltalende Landstrøg, med sandet Jordbund, som paa de fleste Steder kun tillader Dyrkning af Rug og Boghvede, der endda kun give faa Fold. Skov er der ikke Spor af; Haverne ere kun faa og smaa. Naturen har dog dér noget vist Storslaaet, paa Grund af de mægtige, kuppelformede Bakker, af hvilke Ellemands- eller Hellemandsbjergtet er den høieste; fra dens vist over to hundrede Fod høie Top har man en viid og herlig Udsigt over hele Mols og Hels, Aarhus Bugten, Kaløvig med Knebelvig,

Begtrup Vig, Ebeltoft Vig, mod Øst til Øen Hjelmen, mod Syd over Kattegattet, med Samsø og Thunø i Mellemgrunden og i klart Veir Fyen heelt i Baggrunden. Mellem de mindre Bakker findes kjedelformede Lavninger, og nede paa Bunden af næsten hver saadan voxer der Krat af Brombærbuske, som, mærkværdigt nok, trives lige saa frodigt her som i Als', Sundeveds og Angelens lerede Jordbund, hvor Brombærrene voxer yppigt i de mange dér saa almindelige levende Hegn. Paa Helgenæs vrimler det af Harer, Agerhøns og Brokfugle (Hjeiler), i Vandene dér omkring fanges vældige Aal i de saakaldte Aalegaarde og kjæmpestore Hummer; man lever overhovedet godt i disse afsides, jyske Egne. I detmindste var det Tilfældet i 1848. Vor Vært var en stor Ven af et godt Maaltid Mad, adskillige Snapse til Frokost og Aftensmad og en alvorlig L'hombre, med de behørige »Thevandsknægte« til, kort sagt, en ægte Repræsentant for den jyske Proprietairstand.

Tjenesten var ikke hvassere, end at vi jo havde en Deel Tid til vor Raadighed; vi benyttede den bl. A. til Besøg paa de omliggende Herre- og Proprietairgaarde, ved hvilken Leilighed jeg gjorde nogle nye og opfriskede flere ældre, fra mit Ophold paa Høiskolen hidrørende Bekjendtskaber. Vor Vært, Munk, var i Reglen ikke blot villig til at tage med, men ogsaa til at afgive Befordring, som oftest med en lille, let, smalsporet, tosædig Fjedervogn, hvilken han pleiede selv at kjøre. Med Undtagelse af de store, offentlige Veie, der undertiden kunde være slette nok, vare — og ere vist tildeels endnu — Veiene i disse Egne saa usle, at de neppe fortjente Navn af Veie; de bestode hyppigst af to eller flere, ofte mange flere, meget dybe Spor ned i det fine, bløde Sand. Der fordredes særlig Localkundskab for at vide, hvilke af disse der vare de rette og dem, hvori man var mindst udsat for at vælte. Jeg troede at kjende daarlige Veie fra Heden vest for Veile; men de vare fortrinlige, i Sammenligning med disse. En af de første Gange, jeg kjørte ud med Munk, vare vi ene paa Vognen; han sad paa det forreste Sæde, jeg paa det bageste. Da Veien begyndte at see mig noget betænkelig ud, spurgte jeg ham, om der ikke var Fare for at vælte. »Ih, nei, Gu' er der ei!«



svarede han og muntrede Hestene. Lidt efter vare vi virkelig nær ved at vælte; Munk vendte sig da halvt om til mig og raabte: »Men Herregu', Hr. Kammerjunker! De maa min Sjæl hjælp' til at balanceer'!« Meningen var, at naar det kneb, skulde man sætte sig op paa Sædets Yderkant, for at flytte Vognens Tyngdepunct. Om Natten, da vi kjørte hjemad, sov vi ofte Begge sødeligt, takket være »Pønserne« ved L'hombren; vi jolrede saa smaat afsted, lod »Heistern« (Hestene) skjøtte sig selv og naaede, hvor ubegribeligt det var mig og maa synes Enhver, velbeholdne hjem, takket være Hestenes Kjendskab til Veien. Heldigviis gik den jydsk Gjæstfrihed dog ikke saa vidt, at ogsaa Hestene blev tracterede med Thevandsknægte.

Ved den dybe Knebelvig, en rund Fjord, som med et snevert Indløb skjærer sig ind fra Kaløvig mod Øst, ligge de to Eiendomme, Kvælstrupgaarden syd og Roelsøgaarden nord for Vigen; de tilhørte da to Brødre, der Begge bl. A. handlede med Stude. Jeg vil beskrive et Besøg, som jeg gjorde hos den ene af disse Proprietairer; det kan tjene som Type for flere lignende. Strax efter Middagsmaaltidet, Kl. 1 à 1½, begave vi os paa Veien; efter 1½ à 2 Timers Kjørsel ankom vi omtrent Kl. 3½ til Roelsøgaarden og bleve af vor trivelige Vært budte Velkommen i Døren. Efter en Vending indenfor, hvor vi sagde Goddag til Familiens qvindelige Medlemmer, som vi forresten siden ikke saae synderligt til, før vi samledes ved Aftensbordet, gik vi lidt ud, naturligviis først til Stalden, hvor der blev seet og af Liebhaveere følt paa Studene, saa i Marken og Haven. Da vi kom ind igjen, blev der budt os Caffé med fiint Brød. I den fineste Stue var der opslaaet et Par L'hombreborde, ved hvilke vi toge Plads og med Piben eller Cigaren i Munden og en Kop Theepunsch ved Siden af os tilbragte Tiden til Kl. omtrent Otte. Saa gik vi tilbords, bleve beværtede bl. A. med frisk fanget, kogt Torsk, Rulleaal, »Munderingskartofler« (∩: upillede, varme Kartofler), og iøvrigt koldt Kjøkken, med Brændeviin og Øl til, og dernæst fortsattes L'hombren, med de behørige »Pønser« til langt ud paa Natten. At man ovenpaa en saadan Tour i Reglen sov det Meste af Hjemveien, er let at forstaae.

Af andre Gaarde, hvor jeg under mit Ophold paa Helgenæs kom, vil jeg her nævne Kalø Ladegaard, som eiedes af den rige Senator Jenisch i Hamburg, og hvor jeg besøgte dennes Godsbestyrer, Olsen; Kirketerps paa Høgholm, Schjøtt paa Rugaard og Schmidt eller Smith paa Marsk Stigs gamle Eien- dom, Møllerup, som nu (1880) eies af en Grev Ahlefeldt Laur- vigen. Paa det sidst nævnte Sted spiste jeg en Søndag en, hvad Maden angaaer, meget god Middag; men under hele Maaltidet fandtes der ikke paa Bordet, og bødes der ikke de Spisende nogensomhelst anden Drik end dansk Kornbrændeviin — ikke Øl, ikke engang Vand. Dette minder mig om en anden Skik, som jeg i mine yngre Dage tidt har følt mig ube- hageligt berørt af i Provinserne, ofte i Huse, hvor man mindst skulde vente Sligt, at man nemlig ikke fik rene Knive og Gaffer for hver ny Ret Gaffelmad, men at Pigen gik rundt og i en og samme Avis tørrede Gjæsternes Knive og Gaffer af. I Tydskland er det forresten endnu Brug paa mange i andre Henseender gode Hoteller og Beværtningssteder, at man uden Aftørring beholder Knive og Gaffer til flere Retter Mad, ligesom man dér endog ved de eleganteste Table d'hôter seer fornemme og ellers meget velopdragne Personer af begge Kjøen skovle Maden heelt ind i Munden med Kniven, saa at sige uden nogensinde at tage fejl og komme til at benytte Gaffen dertil!

Den 5te October, 1848, afholdtes der hele Landet over, første Gang efter den næsten almindelige Stemmeret, Valg paa Medlemmer til »den grundlovgivende Rigsdag«. Jeg over- værede med stor Interesse Valget i Ebeltoft. Det foregik i Byens meget rummelige Kirke. Candidaterne vare den hæder- lige og dygtige Høiesteretsassessor P. D. Bruun (siden i mange Aar Landstingets Formand), som valgtes med stort Fleertal, og en sølle »folkelig« Mand, en Møller Jørgensen fra Føttet eller Føtte, en reen Ubetydelighed, der ved Valget lagde sin Uvidenhed for Dagen, men der naturligviis sildigere, efter at Bondevennerne have faaet Magten i den største Deel af Land- districterne, ofte har været Folkethingsmand og vist siden Landstingsmand. Jeg husker endnu følgende Episode, som var betegnende for bemeldte Hr. Jørgensens politiske Kyndig-

hed og hele Dannelsenstrin. En Vælger, der vilde støtte Bruun, henvendte nogle Spørgsmaal om et temmelig indviklet finansielt Anliggende til Jørgensen, for at faae Denne til »at gaae i Vandet.« Dette gjorde han ogsaa tilfulde, om end paa en heelt uventet Maade; han svarede nemlig, øiensynligt i al Tro-skyldighed gaaende ud fra, at det var Interpellantens Ønske personligt at faae Klarhed i det omhandlede Anliggende: »Jeg seer mig desværre ikke istand til at give de Oplysninger, som den sidste ærede Taler har begjært; men jeg er overbeviist om, at min hoitærede Modcandidat baade kan og vil paa en fyldestgjørende Maade besvare de til mig stillede Spørgsmaal, hvilket jeg derfor herved beder ham om at gjøre.«

Jeg blev til den næste Dag i Ebeltoft og var om Aftenen i Selskab hos min Vært, en Kjøbmand, hvor jeg af Höfligheds-hensyn drak store Masser af Noget, der gik under Navn af Biskop eller afbrændt Rødviin, en suur-sødlig Vædske med Bismag af Kridt, hvis Lige jeg heldigviis hverken før eller siden har smagt. Den Katzenjammer, hvormed jeg vaagnede den næste Morgen, var ogsaa colossal; den danske Benævnelser »Tømmermænd« strækker ikke til for at betegne Dunkningen i mit stakkels Hoved, ja, Svenskernes »Kopparslagere« ∴: »Kobbersmede« er næppe et tilstrækkelig stærkt Udtryk. Opad Formiddagen, d. 6te October, Kong Frederik den 7des Fødselsdag, var jeg i en ynkelig Forfatning kommen i Klæderne og listede mig ud i Porten med en Pibe i Munden, skjøndt Tobakken igrunnen sletikke smagte mig og forøgede min Qualme i en betænkelig Grad. Medens jeg stod dér, hørte jeg Musik nærme sig og lokkedes af dens iøvrigt ikke synderligt harmoniske Toner ud paa Gaden. Det viste sig at være Ebeltoft Borgervæbning, som med flyvende Faner og klingende Spil trak op for i Dagens Anledning at paradere paa Torvet. Chefen havde været med til Gildet hos min Vært Aftenen i Forveien. Som indfødt Ebeltofter har han sagtens været mere vant til og bedre kunnet taale »den Afbrændte« end jeg; idetmindste saae han meget freidig ud. Da han blev mig vaer, lod han skuldre og Fanen sænke samt commanderede »See til høire!«, idet Corpset passerede mig, Alt i rammeste Alvor for at hædre en virkelig Premierlieutenant! Uheldigviis vendte i

samme Øieblik de sidste Rester af den ebeltoftske Nectar sig i min Mave, saa jeg blev nødt til skyndsomst muligt at dreie mig om til Væggen og støtte mit Hoved mod samme, og da Catastrophen var vel overstaaet, var imidlertid Borgerparaden allerede et godt Stykke borte, saa at jeg ugeneert kunde lee af Hjertenslyst ad denne tragicomiske Situation.

Nogle Dage derefter var jeg med et Par af mine Kame-rater til stort Gilde paa Rugaard, hos Kammerraad Schjøtt, hvis Fødselsdag feiredes. Først Kl. 2—3 kom vi i Seng, efter at have endt med at faae os en Svingom, og da vi skulde i Tjeneste næste Dag paa Helgenæs, maatte vi kjøre fra Rugaard Kl. 6 om Morgen. Ikkedestomindre var en af Husets unge Damer oppe og modtog os i et nydeligt Morgentoilette ved et hyggeligt Caffebord. Med Lommerne fulde af Æbler, Pærer og Nødder og med en lækker Frokost og en Flaske god Viin i en Kurv hos os i Vognen rullede vi afsted paa Slaget Sex. Saaledes var Mads Schjøtts Gjæstfrihed paa Rugaard i de Dage; saaledes var den forresten — og er den maaskee for den Sags Skyld endnu — paa mange jyske Herre- og Proprietairgaarde.

Nogen Tid inden vi Ingeniurer forlode Helgenæs, i den sidste Halvdeel af October, blev jeg sendt til Aarhus, for dér at fragte en Jagt, der skulde gaae til Helgenæs og indtage en Ladning, bestaaende af nogle Brotrain'et tilhørende Sager, som vi havde havt i Opbevaring derovre. Da jeg havde faaet fragtet Jagten, gik min Oppasser og jeg en Morgen ombord i den for at seile tilbage til Helgenæs. Det blæste op til en Storm af nordøst, saa vi maatte krydse hele Veien, med klodsrebede Seil, og vi vare en 5—6 Timer om Overfarten. Jagten rullede saa voldsomt, at der ikke var Tale om, at Usøvante kunde være paa Dækket; min Oppasser og jeg laae derfor i broderlig Forening nede i den lille, lave, lumre Kahyt, Begge saa søsyge som vel muligt. Det var en drøi Tour. Samme Oppasser, en udmærket flink Karl, en Jyde, blev hos mig til henimod Udgangen af 1848. Da fik nemlig alle Officerer »Trainkudske« (s: Militairarbeidere) til Oppassere og kunde ikke, som hidtil, tage heelt oplærte Folk, naturligviis i Reglen de dygtigste, ud af Combattanternes Rækker, hvilket jo var

meget rigtigt; men for os i denne Henseende forvænte Officerer var det ikke rart at skulle dressere en saadan »Trandunk«, som det spotviis kaldtes, i Reglen en raa, uvidende Bondekarl, til at udføre en Kammertjeners og Staldkarls Hverv i Forening.

Et Par Dage efter den ovenomtalte Seilads, og efterat alle de andre Officerer paa een nær havde forladt Helgenæs, tiltraadte jeg med mine Sapeurer Marchen sydpaa, ad Landeveien til Snoghøi. Jeg requirerede til hver Dags Marche hos den nærmeste Sognefoged en Bondevogn i Ægtkjørsel, til at befordre Bagagen, muligen trætte eller syge Folk, o. s. v. Selv kjørte jeg undertiden lidt, men gik dog den største Deel af Veien; min Tjenestehest havde jeg nemlig ikke havt med paa Helgenæs. Marchen varede 7 Døgn og var i det Hele bebagelig, da jeg havde godt Veir og gode Qvarterer, deriblandt flere hos Slægt og Bekjendte. Den første Nat laa jeg paa Kalø, hos Kammerraad Olsen, som fortalte mig følgende mærkelige Historie om Klogskab — rigtig Forstand, ikke Instinct — hos en Hund, en stor Newfoundland, som blev viist mig. En Karl, der pleiede, ledsaget af den omhandlede Hund, at gaae Nattevagt i og omkring Gaarden, blev ved Krigens Udbrud indkaldt til Tjenesten. Der var meget knap Tid paa Folk dør i Egnen, hvorfor man nødtes til Sommeren igjennem at lade Hunden alene være Natvægter. Dette Tillidshverv skilte den sig saa fortrinligt fra, at man, da den ovenomtalte Karl henad Efteraaret blev hjemforlovet, meente at kunne undvære ham og fremdeles nøies med Hunden, hvilken Anskuelse ogsaa viste sig at være fuldkommen rigtig. Karlen, der nu laa ledig, antog, at han paa Grund af sit Kjendskab til Localiteterne og Hunden ustraffet kunde stjæle Brænde fra nogle inde i Gaarden staaende Stabler, og listede sig ogsaa en Nat uhindret derind. Hunden tog meget venligt imod ham og fulgte ham villigt, som tidligere; men da han med et Favnestykke under hver Arm vilde krybe ud over Stakittet, ophørte det venskabelige Forhold. Hunden lagde nemlig sine Forpoter paa hans Skuldre og satte ham ned paa Jorden; hver Gang han vilde reise sig, knurrede den og viste Tænder. I denne Stilling, siddende op mod Hegnet, med to store Stykker Brænde

ved Siden af sig og stadigt bevogtet af Hunden, blev Karlen den næste Morgen funden af Gaardens Folk. Newfoundland- lænderen fik naturligviis Bekræftelse paa sin Stilling som selv- stændig Natvægter.

Den næste Dag marcherede jeg til Herregaarden Vosnæs- gaard; denne deiligt beliggende Eiendom tilhørte da pensioneret Commandeur af Søetaten Krieger. Han solgte den til Jæger- mester Wilhelm Saxtorph, som igjen, først i Halvfjerdserne, har afhændet den til Grev Knuth Liliendal. Med Natteqrarteer i Aarhus, hvor jeg boede hos min Svigerinde, i Skanderborg, Horsens (hos Etatsraad, Proprietair Holst, gift med Enken efter en afdød Onkel af mig) og Veile, hvor jeg boede hos min Onkel, Commandeur Schultz, ankom jeg den 7de Dag til Snoghøi. Paa dette Sted og indenfor en Miil fra det havde jeg dernæst Ophold i henved tre Fjeringaar.

Major Lunding laa da med den største Deel af Felt- ingenieurdetachmentet i Middelfart. Der og i Snoghøi var jeg ogsaa indquarteret nogle Dage og fik saa Qvarter i en Bondegaard i den omtrent midt mellem Snoghøi og Fredericia ved Chausseen liggende Landsby, Erritsø, hvor jeg blev til hen- imod Juul. I den nævnte Tid foretoges af en Deel Ingenieur- officerer under Capitain Ernsts Ledelse en yderst nøiagtig Op- maaling i 1:2000 med Nivellement — 2 Fods æquidistante Curver — deels af Fredericia Fæstningsværker og Terrainet udenfor samme, deels af Terrain'et rundt om Snoghøi, i en Kreds af  $\frac{1}{2}$  á  $\frac{3}{4}$  Miil, Lyngsodde medindbefattet. Dernæst blev der, paa Grundlag af disse Opmaalinger, under Major Lundings Overledelse, af Capitain Ernst, med Bistand af en Deel yngre Ingenieurofficerer gjort Projecter til Fredericia Fæst- nings Istandsættelse og til provisoriske Befæstningsanlæg, deels ved Snoghøi og deels paa Lyngsodde, den mellem Snoghøi og Fredericia i Lille Belt indskydende, brede Pynt. Slutteligen drøftedes de tre forskjellige Planers Fortrin og Mangler. Som bekjendt, vedtoges det at istandsætte Fredericia Fæstning og at tilveiebringe en Oversvømmelse af en Deel af Terrain'et udenfor den. I de her omtalte, tildeels med strengt Slid for- bundne, men høist interessante Arbejder, kom jeg til at deel- tage; nedenfor vil jeg berette Lidt om dem, i den Orden,

hvor i de forefaldt, og altsaa begynde med Opmaalingen af Egnen omkring Snoghøi i Tiden fra sidst i October til sidst i December, 1848.

Inden jeg kom til Snoghøi, var Omegnen bleven recognosceret af Capitain Ernst, der tillige havde fastsat en Deel Fixpuncter og inddeelt det til Opmaaling og Nivellement bestemte Terrain i flere Afsnit, hvoraf hvert tildeelt en af de yngre Officerer, som til Hjælp fik en Conducteur, et Par Underofficerer og 6—8 menige Sapeurer. Maalingen foretoges samtidigt med Nivelleringen af Puncterne i de vandrette Linier, ved at der til hvert Punct, hvad enten dette laa i en Curve eller i en Terraingjenstand, toges corresponderende Sigter fra Maalebordet og fra det med en inddeelt Kreds forsynede Nivelleerinstrument. Den ledende Officer i hver Afdeling førte Maalebordet, hans Næstcommanderende Nivelleerinstrumentet. Underofficeren fulgte med den Mand, som bar et Flag til Markering af Puncter i Terrain'et og Nivelleerstangen, og optog et oculairt Croquis, paa hvilket de med krydsende Sigter fastlagte Puncter betegnedes med fortløbende Nummere, hvis Rækkefølge for hver Tier controlleredes ved Udvexling af Signaler mellem ham og de ved Maalebordet og Nivelleerinstrumentet Staaende. Det øvrige Mandskab bar Maalekjæder, der benyttedes til Afstemningsmaaling af særligt vigtige Puncter, Udstikningsstokke, Pløkke, Øxer, o. s. v. Arbeidet begyndte med, at det Punct, hvori Nivelleerinstrumentet skulde opstilles indtil videre, indlagdes paa Maalebordet, som dernæst selv tog og bestemte en anden, i passende Afstand beliggende Station. Disse to Stillinger bevaredes, saa længe man fra dem kunde faae gunstigt skjærende Sigter til Puncter i Terrain'et eller i Horizontalcurver, hvornæst enten Maalebordet eller Nivelleerinstrumentet eller Begge skiftede Plads. Saaledes fortsattes, fra det tidlige Dagry og indtil Mørkningen; det gjaldt om at bruge sig paa de korte Dage. Om Eftermiddagen og, naar vi paa Grund af flere Dages gunstigt Veir havde faaet udrettet saa Meget i Marken, at vi ikke vare à jour med Stuearbeidet, stundom ogsaa ud paa Natten, indconstrueredes ved Lys de med Nivellerinstrumentet maalte Sigter (Vinkler) paa Maalebordet ved Hjælp af en Chordescala. Alle vi ved denne

Maaling beskjæftigede Officerer, en 7—8 Stykker, spiste til Middag sammen paa Færgegaarden ved Snoghøi, en Timestid efter at det var blevet mørkt, for at de, hvis Terrain laa længst borte, kunde komme derind. Saa begyndte Indtegningen, som foretoges i en stor Stue, hvor vi ligeledes Alle vare samlede, tilligemed vore Assisterter. Skjøndt vi jo ofte vare meget trætte, inden vi Kl. 10, 11, ja, 12 bleve færdige hermed, holdt vi dog altid Humeuret vedlige; det Hele gik i Gemytlighed, og dette Samliv fremmede Kameratskabet. Der var stadig en voldsom Kappelstrid imellem de forskjellige Maalebordsførere om, hvem af dem der om Eftermiddagen kunde møde med de fleste Sigter at indtegne og hurtigst kunde faae dem indconstruerede. Paa denne Maade skred Arbeidet rask og tilfredsstillende fremad.

Der var blevet mig tildeelt Terrainafsnittet ved og om Snoghøi, saa at jeg hver Morgen og Aften i Mulm og Mørke tilhest maatte tilbagelægge Veien mellem Færgegaarden og mit i Erritsø værende Qvarteer, som ikke var af det bedste Slags, skjøndt jeg boede hos en ret velhavende Gaardmand. Huset vrimlede af Rotter, saa jeg redte min Seng ovenpaa et Bord; Bilæggerovnen, i hvilken der blev fyret med daarlige, svovlede Torv, gav ingen synderlig Varme, og det trak voldsomt ind ad Døren og Vinduerne; det var under disse Omstændigheder godt for mig, at jeg sjeldent var hjemme om Dagen. Men en slem Plage, især om Natten, var en lige udenfor mit ene Vindue staaende Lænkehund, der gjøede, hver Gang et Kjøretøi nærmede sig Erritsø, det vil sige, næsten uafbrudt, da der naturligviis i den Tid var megen Færdsel mellem Fredericia og Snoghøi. Alt, hvad jeg derom sagde til min Qvarteervært, var som at slaae Vand paa en Gaas; han kunde ikke »være det rare, vagtsomme Dyr foruden«. Det vil sige: dens arrige Gjøn vækkede ikke en Modersjæl paa Gaarden uden mig. Jeg gik derfor frem efter det gamle Mundheld: »Hjælp Dig selv, saa hjælper Vorherre Dig,« og naar alle Gaardens egne Beboere laae paa deres grønne Øre og sov, joge min Oppasser og jeg Hunden ind i dens Huus og stoppede Indgangen til det med en forsvarlig Halmprop, som min Oppasser maatte sørge for at tage væk om Morgenen »for Fanden fik Sko paa.«



Hunden lærte snart at finde et Velbehag i den Luunhed, som saaledes skaffedes den, og krøb villigt ind i Hundehuset, naar vi kom med Halmvidsken. Bonden fik ikke Noget at vide herom, før jeg, da jeg i Juli, 1849, efter Slaget ved Fredericia, besøgte ham og til hans store Forbauselse fortalte ham, hvorledes »det rare vagtsomme Dyr« var blevet bragt til Taushed. — Min Hest maa derimod have havt det godt i Stalden i Erritsø; thi en Aften, da den var bleven sadlet til mig paa Snoghøi og stod bunden omvendt i Spiltouget, rev den sig løs og løb hjem. Jeg var bleven forsinket ved Arbeidet og overraskedes ved, at min Oppasser med et yderst ængsteligt Udtryk i sit Ansigt traadte ind i vor Tegnstue og spurgte efter mig. Han var naturligviis bleven forskrækket ved at høre og siden see min opsadlede Hest vende hjem uden Rytter og tænkte, at jeg maaskee var kommen tilskade underveis. Han havde derfor strax kastet sig paa Hesten og var reden ind til Snoghøi forat forhøre sig om mig, og det skikkelige Menneske blev rigtig glad ved at finde mig dér i bedste Velgaaende.

Som ovenfor anført, havde Oberstlieutenant Lunding sit Stabsqvarter ovre i Middelfart; han saae jevnligt til os, spiste da undertiden til Middag med os og deeltog endog en enkelt Gang i et lille Sold. Han bestræbte sig ved disse Leiligheder for at være gemytlig paa sin Viis; men det lykkedes ham kun tildeels og laa sletikke for ham. Skjøndt jeg efterhaanden var kommen i Kridthuset hos ham, følte jeg mig aldrig rigtig hyggelig i hans Nærværelse, og saaledes gik det sikkert alle mine Kamerater.

Der var i Egnen om Snoghøi megen Selskabelighed, hvoraf naturligviis vi Ingenieurofficerer nøde godt i Vinteren 1848—49. Her skal kun nævnes nogle af de Steder, hvor jeg kom oftest, og hvortil der knytter sig Minder af Betydning. I Kammerherre Riegels's Huus vare vi altid velkomne, og god Musik hørte dér til Dagens eller rettere Aftenens Orden. Kammerherreinden, en født Wedell-Heinen, var musikalsk, og dette gjaldt i en ualmindelig Grad om den yngste Datter; jeg har i denne Henseende ikke kjendt hendes Lige blandt Dilettanter. Hun spillede lige godt fra Bladet og efter Gehør, hendes

Repertoire strakte sig fra Beethovens Sonater til Strausz's Valtse og Lumbyes Galoppader, og hun kunde accompagnere til en Sang, som hun aldrig før havde hørt, naar man blot gav hende de første Tacter af den. I Riegels's Dagligstue stode to af den kjøbenhavnske Fabrikant Marschalls bedste Instrumenter, som udmærkede sig ved deres bløde Toner, medens de langt fra naaede vor Tids Fortepianoers Styrke i Tonen; der blev nemlig ikke sjeldent spillet enten firhændigt paa to Claverer eller ottehændigt. Naturligviis kom mange musikalsk begavede Mennesker dør i Huset. Blandt disse vil jeg nævne to Officerer, de daværende Lieutenanter, Brødrene Ditlev og Ernst Recke, af hvilken den Første (Artilleriofficeer) havde en af de klangfuldeste, malmrigeste dybe Barytoner, som jeg er stødt paa, og den Anden (Jægerofficeer) en sjeldent kjøen Tenor. Jeg selv bidrog min ringe Skjærv til Underholdningen ved at synge Viser, bl. A. Bellmanske. Et andet Sted, hvor vi hørte til de faste Gjæster, var paa Herregaarden Hindsgavl, en Fjerdingsvei syd for Middelfart, hos Kammerherre Fønss. Dør deeltog jeg bl. A. i Vinterens Løb i en Klapjagt, ved hvilken jeg havde den Ære at være Generaljagtfiskal. General Krogh, som i Efteraaret havde faaet Overbefalingen over Hæren efter Hedemann, var efter Vaabenstilstandens Afslutning bleven commanderende General i Nørrejylland, med Qvarteer i Fredericia. Han gav en Gang imellem smaa, gemytlige Selskaber, dels om Middagen, dels om Aftenen, til hvilke nogle af Ingenieur-officererne undertiden bleve indbudte. I Foraaret 1849 saae jeg ved et saadant den franske Oberst (eller General) Fabvier, der var afsendt af den franske Regering, med Tilladelse til, hvis han kunde blive enig med den danske Krigsbestyrelse, at overtage Commandoen over den danske Hær. I denne Anledning reiste han omkring forat orientere sig, ledsaget af Oberst Schlegel af Ingenieurcorpset, med hvem han var bekjendt fra tidligere Tider, da han, Fabvier, sammen med Schlegel og Tscherning havde deeltaget i den franske Expedition til Morea, under den græske Frihedskrig. Fabvier havde gjort de sidste af Napoleon den 1stes Felttog med. Han havde et distingveret Ydre og et alvorligt, men dog vindende Væsen. Som bekjendt, blev det heldigviis ikke til Noget med hans Sendelse.

Der havde forresten allerede ved Krigens Begyndelse, i 1848, været en Deel Tale om at søge udenlandsk Hjælp, hvad angaaer Besættelsen af de høiere og høieste Poster ved Felt-hæren. I denne Anledning meldte der sig her en saakaldt General Plantagenet Harrison, en Englænder (Irlænder), hvem det lykkedes at dupere Tscherning, som gjorde en heel Deel Væsen af ham og bl. A. sendte ham, ledsaget af en Adjudant, over til Hæren, der den Gang laa paa Als og i Sundeved. Samme Plantagenet Harrison bar engelsk Uniform, vist uden eller i hvert Tilfælde med en tvivlsom Ret dertil. Det opklaredes nok nemlig siden, at han var en fuldstændig Eventyrer og Lykkeridder.

Jeg havde Løfte om to, tre Ugers Orlov, naar jeg var færdig med min Deel af Opmaalingsarbejderne ved Snoghoi, og man vil kunne indsee, at deri laa en forøget Spore til at arbeide flittigt. Det lykkedes mig da ogsaa at tilbringe Tiden fra den 26de December, 1848, til d. 15de Januar, 1849, min 27 Aars Fødselsdag, i mit gamle Hjem, hos mine Forældre, i Bredgaden, i Kjøbenhavn. Desværre led Glæden over mit Samvær med alle mine Kjære noget Afbræk derved, at min Fader fra den 1ste Januar, 1849, skulde gaae af fra sin Stilling som Hofmarskalk hos Prinds Ferdinand og Arveprindsesse Caroline. Imidlertid anede det mig dog ikke, at jeg, da jeg den 15de Januar, 1849, om Aftenen sagde Farvel til min kjære, retskafne Fader, saae ham for sidste Gang.

Tilbageisen til Middelfart, hvor jeg nu skulde ligge i Qvarteer, gik paa Jernbane til Roeskilde og derfra videre med Diligence. Overfarten over Store Belt var mindre behagelig. Paa Grund af Iis i Havnene maatte vi nemlig seile over i aabne Baade, og skjøndt der ude i Farvandet kun fandtes lidt Driviis, vare vi dog rigeligt en halv Snees Timer underveis, da vi havde temmelig stiv Blæst og stik Modvind. Dertil kom, at der stod en styg, krap Sø, saa vi hyppigt bleve heelt overstænkede, at det frøs haardt, og at jeg for min Part var afskyeligt søsyg. Fra Knudshoved til Nyborg kjørte vi paa aabne Vogne. Da jeg i Schalburgs Hôtél tog min Overfrakke af, var den saa stivfrossen, at den bogstaveligt kunde staae alene. Efter at have indtaget en solid, varm Aftensmad, drak

jeg 3 Ølglas glohed Toddy, pakkede mig saa ind i min drivvaade Overfrakke og trykkede mig med 5 andre, lige saa klamme Passagerer ind i Diligencen. Da Conducteuren rakte sin Lygte ind for at see, om vi Alle vare dør, stod der en saadan Damp om Lygten, at man havde kunnet troe sig i en Vadskekjælder. Jeg faldt snart i en tryk Søvn, vaagnede ikke, før vi næste Morgen efter en 8—9 Timers Kjørsel holdt udenfor Postgaarden i Middelfart, og befandt mig fuldkomment vel ovenpaa denne Tour.

Middelfart har en deilig Beliggenhed, men er ellers ikke nogen videre tiltalende By. Jeg havde Qvarteer hos Gjæstgiver Behrendts, og fra mit Vindue var der en smuk Udsigt over Lille Belt, som er et vanskeligt og lunefuldt Farvand, hvori der kan løbe en rivende Strøm. En Morgen saae jeg, da jeg stod op, Folk gaae paa Isen mellem Snoghøi og Middelfart; da jeg nogle Timer derefter hændelsesviis igjen kom hen til Vinduet, seilede til min store Forbauselse Færgen dør, hvor der før var fast Iis.

Omtrent midt i Februar Maaned blev den største Deel af Feltingenieurdetachmentet, deriblandt ogsaa min Deling, forlagt til Fredericia, hvor vi indtil Begyndelsen af April Maaned deeltog i Arbejderne ved Fæstningsværkernes Istandsættelse. Det var i og for sig en streng Tjeneste, og den blev værre derved, at Lunding i denne Tid viste sig fra sin uelskværdigste Side. Det Mindste var, at han paalagde dem næsten meer Arbeide, end de kunde overkomme; men han havde en drillende og haanende Maade at behandle Folk paa.

Vor Gjærning bestod i at forstærke og regulere Voldene, uddybe Gravene, forsyne den saakaldte Faussebraie (den lavt liggende, af et Brystværn dækkede Gang foran Volden, paa Gravens indvendige Side; (i Kjøbenhavn »Kirsebærgangen« kaldet) med Pallisader, bygge nye Broer over Fæstningsgraven, indrettede til at kaste af, og minere Udfaldsgange (Poterner) under Volden, danne en Oversvømmelse udenfor den sydøstlige Deel af Fæstningen, sløife de Bygninger og Hegn, der kunde yde Fjenden Beskyttelse, anlægge Udenværker til Forsvar af Adgangene over og Dæmningerne ved Oversvømmelser, opføre bombesikre Krudtmagasiner, bygge Barakker, Skure samt Land-

gangsbroer i Fredericias Castel og paa Fynssiden, ved Strib, o. s. v. Man seer altsaa, at her var nok at tage fat paa. Til Hjælp ved disse Arbeider havde vi Mandskabet af de i Fredericia garnisonerende Afdelinger og en Deel, deels af disse, deels af andre Afdelinger til stadig Tjeneste under Ingenieur-officererne udtagne Træarbeidere og Smede. Ved Daggyr stilledes der, og Arbeidet fortsattes med korte Hviletider, til Mørket faldt paa. Efter at vi Officerer havde spist tilmiddag i Byens Club, vort vanlige Samlingssted ogsaa om Aftenen, var der Kl. 6 Eftermdg. Parole hos Lunding, hvor vi Alle maatte møde, aflægge Rapport og modtage Befalinger til den næste Dag. Trods dette, opgave Flere af os dog ikke vore Besøg paa Snoghøi, ja, end ikke paa Hindsgavl, og mangen mørk, sludfuld Vinternat har min Hest maattet trave silde hjem fra Snoghøi til Fredericia. Da Lunding en Gang havde udstedt Forbud mod, at nogen Ingenieurofficeer maatte være udenfor Fæstningen efter Kl. 9 Aften, uden hans særligt hver Gang givne Tilladelse, vaagnede min gamle Cadet-Lyst til at trodse slige Bestemmelser i mig, og en Nat, da jeg havde været paa Snoghøi uden Orlov, jog jeg i strakt Galop gennem Fæstningens Pallisadeport og tilraabte den søvndrukne Underofficeer, der havde aabnet for mig, som Svar paa hans: »Hvem dør?« et »Ja, gjæt en Gang!« Dette var jo høist urigtigt af mig; men Sligt er en naturlig Følge af, at behandle voxne Mennesker som Drengene.

Da mange af de i Fredericia og Omegn indquarterede Officerer havde nydt megen Venlighed af Beboerne, besluttede de først Nævnte at give et Subscriptionsbal, der skulde afholdes i Clubbens Locale, og hvortil ikke blot Damer, men ogsaa en Deel civile Herrer indbødes som vore Gjæster. Jeg blev valgt til Medlem af det styrende Udvalg. Da jeg jo var hele Dagen i Tjeneste, og Aftenerne ikke strakte til at faae alt Nødvendigt udrettet, maatte jeg tage Nætterne med til Hjælp. Som Følge heraf var jeg overtræt paa selve Balaftenen; imidlertid glemte jeg Trætheden, da Dandsen begyndte, og mit Arrangement viste sig at være meget vellykket og vandt almindeligt Bifald. Naturen gjør dog altid sin Ret gjældende, især hos unge Mennesker. Ved Souper'en sad jeg i en Kreds af nette Damer

og gode Kamerater; da der ikke var Borde, havde jeg Tallerkenen i Skjødets og Glasset i den ene Haand. Pludseligt blev jeg opmærksom paa, at de Alle loe ad mig, og at mit Glas laa knuust paa Gulvet. Jeg var midt under Samtalen falden i Søvn og havde tabt Glasset ud af Haanden! Jeg dandsede naturligviis alligevel til henad Morgenstunden og kom ikke i Seng den Nat.

En Morgen inspicerede Lunding Arbejderne, ledsaget af vedkommende districtshavende Capitainer. Jeg havde Dagen iforveien bygget en Travers paa Voldgangen i Courtinen ved Prindsessens Bastion og var aldeles sikker paa at have anlagt den overensstemmende med min Capitains Instrux til mig. Lunding bemærkede, at Traversen var bleven lidt for høi, saa at den markerede den flankerende Ild fra »Katten« eller »Bolværkscavaleren« i Bastionen. Capitainen gav begribeligviis mig en Røffel, som jeg lige saa begribeligt taust tog imod; men da saa Lunding, der, som mange ældre Folk i hine Dage, ikke talte sit Modersmaal meget correct, sagde til mig: »Ja, Traversen er for høi; De kommer virkelig til at synke den, Hr. Lieutenant,« kunde jeg ikke bare mig for at hviske til Capitainen — en af mine Cadetkamerater — »Finder Du det ikke haardt, at jeg for Din Forsømmeligheds Skyld skal synke, hvad jeg selv lige har kastet op?«

I den her omhandlede Periode fik Feltingenieurdetachmentet en Tilgang af unge Haandværkere, især Tømrere og Murere, deels Mestere og deels Svende, bestemte til at gjøre Tjeneste som Conducteurer, d: en Mellemting mellem Officer og Under-officeer. De skulde forinden have en, om end kun overfladisk militair Uddannelse; en Deel heraf blev det betroet mig at give dem, nemlig Øvelsen i den saakaldte »militaire Anstand«, i at gaae, staae, marchere, hilse o. s. v. Da de Fleste af dem vare lærenemme og meer eller mindre begavede Folk — som f. Ex. den for nogle Aar siden afdøde Tømmermester, Borgerrepræsentant Thymann, nuværende Tømmermester Værnn, o. fl. — var det en ret taknemlig Opgave; men unægteligt fandtes der iblandt dem ogsaa Nogle, som bestandigt vare til Latter under disse Øvelser. Blandt de ifølge Septemberloven udskrevne Kjøbenhavnere befandt sig ogsaa nuværende Tømmer-

mester Unmack, der jo har udført mange store, offentlige Arbejder, tildeels som Entrepreneur; han blev commanderet til Tjeneste under Ingenieurofficererne og tiltrak sig strax vor Opmærksomhed som et særdeles flinkt, opvakt og kjækt ungt Menneske.

Medens Arbejderne ved Istandsættelsen af Fredericias Fæstningsværker stode paa, blev jeg et Par Gange af Lunding benyttet i særlige Hverv. En skjønne Dag blev jeg saaledes kaldt til ham og fik Instrux om med nogle Timers Varsel at tage op i det mellemste Jylland for at indkjøbe 3000 Par Træsko, til Brug for Mandskabet ved Gravearbejder. Jeg fik Pas til at requirere Befordring underveis og var forresten bemyndiget til at handle efter bedste Skjønnende i enhver Henseende. I Veile og Horsens besøgte jeg mine Slægtninge, bl. A. for at skaffe mig Oplysninger, der kunde være mig til Nytte ved Udførelsen af min Forretning, og kom snart paa det Rene med, at det, jeg søgte, kun var at finde i Himmelbjerg-egnen, hvor navnlig Kromændene i Ry og Them dreve Træskohandelen i det Store og altid havde betydelige Oplag. Omegnens »Træskomænd« arbejdede nemlig saa at sige kun for disse Træsko-Grosserere og vare i deres Hænder, da Arbejderne altid fik Forskud af dem. Fra Horsens kjørte jeg paa en Ægtvogn nordvest i, lige løs paa Ry. Paa denne Deel af min Tour led jeg næsten Nød; værre Huller end de Kroer og Bedesteder, som da fandtes (mon det er blevet stort bedre siden?) inde i Midten af Jylland, paa de magre, til Heden grændsende Strøg, skal man vanskeligt kunne tænke sig. Harsk Flesk og Smør, tørt, haardt og muldent Rugbrød, bagt af oret Meel, tyndt, suurt Øl og Fuselbrændeviin (Finkeljokum), saaledes var den Fortæring, der bødes En i en skiden, lav Stue med Leergulv og fuld af Tørverøg; ovenikjøbet maatte man ofte tære denne Kost i Selskab med Karle, Røgttere og Studedrivere. I Ry Kro var det derimod heelt anderledes. Jeg traf i Kroeieren en midaldrende, flink, fornuftig og medgjørlig Mand, som foreviste mig sine Varer, og jeg blev snart overbeviist om, at det ikke vilde være nødvendigt eller til nogen Nytte, at jeg reiste videre. Inden ret mange Timer efter min Ankomst var Handelen sluttet og jeg, paa Feltingenieurdetache-

mentets Vegne, Eier af 3000 Par »store« Træskoe, Alt »bedste Kram«, 3: første Slags Varer. Der skulde naturligviis nu drikkes »Lidkjøb«, og medens Maden blev lavet, viste Kromanden mig om i sine Oplag og Værksteder. Da vi kom tilbords, blev jeg yderst behageligt overrasket ved at faae en udmærket Middag, bestaaende af kogt Laxørred, Haresteg og Pandekager, hvortil vi — efter mit eget Valg, da Værten spurgte mig, hvad jeg helst vilde have — drak en fortrinlig Burgunder og til Kagen en ikke mindre god Champagne. Efter Caffen kom der en Flaske extra fiin gammel Rom paa Bordet, til Toddy; men Cigaretterne leverede jeg, da Kromanden var slet forsynet i denne Retning. I hine Dage fik man i Reglen hos alle blot nogenlunde velstaaende Folk i det midterste og vestlige Jylland fortræffelige Vine og Spirituosa; det var nemlig Strandingsgoods fra Vestkysten, som oftest solgt og kjøbt til utroligt billige Priser, fordi det paa Grund af de slette Communicationsmidler deels var dyrt at befordre Varerne langt øst paa, og der deels næsten ikke fandt nogen Concurrency Sted ved Strandingsauktionerne, hvor de fleste Lysthavende kjendte hverandre og vare enige om ikke at drive Priserne op. — Da jeg meente, at de gode Drikkevarer maatte have gjort min Vært meddeelsom, spurgte jeg ham i al Gemytlighed, hvor meget han igrunnen havde »pudset mig for« ved Handelen; thi at dette var skeet, og at han i sit Hjerte var stolt deraf, derom tvivlede jeg ifølge mit Kjendskab til Jydens Natur aldeles ikke. Kromanden strøg sig velbehageligt om Munden og gav mig nedenstaaende, orakelmæssige Svar, som ikke gjorde mig klogere, end jeg var iforveien: »Jouw, seer En; En mo hyt' sig, som En ka' best!« (»En« — udtales »Ænn« — bruges paa denne Egn baade for »A« (jeg) og for »man«). Jeg kom siden til det Resultat, at jeg havde givet omtrent een Skilling (to Øre) mere pr. Par Træsko, end han burde havt for saa stort et Parti. Takket være min Træthed efter Reisen og de gode Drikkevarer sov jeg trygt i et Væggeskab — en saa kaldt Alkove — med et Bjerg af tunge Dynere over og under mig; den næste Morgen kjørte jeg hjem ad Fredericia til, hvor de i Aarhus eller Randers udskibede Træsko ankom nogle Dage efter mig.



Min anden Reise, som maaskee forefaldt paa et noget tidligere Punct, efter at jeg havde været i nogen Tid borte fra Fredericia (jeg troer det, men kan ikke bestemt huske det), havde til Formaal at indkjøbe Tømmer til Pallisaderingen i Faussebraien. Ogsaa her havde jeg temmelig frie Hænder til at købe, hvad jeg fandt tjenligt, og til at tage de i Havnene liggende Skibe i Krigstransport, saafremt Skipperne ikke godvilligt vilde lade sig fragte. Byernes overordnede Toldembedsmænd gik mig tilhaande herved, nemlig i Veile min Onkel, Commandeur Schultz, i Horsens min Broders Svoger, Justitsraad Anthon, og i Aarhus Justitsraad Müller. Efter at have omtrent rømmet Lagrene i disse tre Byer for, hvad der fandtes af 6 Tommers og 7 Tommers Fyrre- og Grantømmer, reiste jeg hjem. Opholdet i de tre Byer var mig naturligviis en behagelig Adspredelse, da jeg havde Slægtninge eller gode Bekjendte i dem alle, og jeg var jo vel seet af Kjøbmændene, hvem jeg skaffede en betydelig Afsætning. Begge de her omtalte Hverv havde jeg i alt Væsentligt udrettet til den vanskelige Lundings Tilfredshed.

Som bekjendt begyndte Fjendtlighederne i Aaret 1849 med, at vore Tropper den 3die April gik fra Als over til Sundeved og uden nogen Kamp af Betydning trængte de dør staaende Insurgentafdelinger tilbage. Vistnok den næste Dag maa jeg med min Deling være indtruffen til Als. Saa Meget er sikkert, at jeg den bedrøvelige Skjærtorsdag, d. 5te April, var paa Arbeide ved Hegnsløifning og Deslige oppe paa Dybbøl Banke, hvor jeg følte den for vore Orlogsskibe i Eckernförde Bugten saa skjæbnsvangre, skarpe, bidende Østenvind, dog kun lidet anende, hvor uheldsvanger den var for vor Marine. Enten samme Dags Aften eller næste Morgen fik vi den sørgelige Efterretning. Vi havde hele Dagen igjennem hørt det svære Skytses Drøn i Afstand, og der blev ogsaa i vor Nærhed vedligeholdt en temmelig levende Ild, baade med Kanoner og Geværer, saa vi vare i en stadig Spænding, som afløstes af en forfærdelig Nedslagenhed. Af alle de Ulykker, der have rammet Danmark, inden 1864, har ingen gjort et saa smerteligt og dybt Indtryk paa mig som Tabet af Linieskibet »Christian den 8de« og Fregatten »Gefion«, det prægtigste Skib,

den danske Flaade nogensinde har eiet. Jeg vil her fortælle en af de mange Episoder, der vidne om vore Sømænds Koldblodighed og Evne til at give vittige, træffende Svar paa Tiltale. Af Søetatens Officerer gik kun een over til Oprørerne, nemlig en Lieutenant Donner, en Søn af den rige Banquier Donner i Altona og en Broder til den i Martsministeriet som Marineminister indtraadte Capitain Zahrtmanns Hustru. Da »Gefion«s Mandskab blev bragt i Fangenskab, var Lieutenant Donner tilstede og fik Øie paa en Baadsmand, som ofte havde faret med ham. Skjøndt Donner flere Gange saae stift paa Baadsmanden, lod Denne, som om han aldeles ikke kjendte ham. Omsider spurgte Donner: »Kjender Du mig ikke, Baadsmand N.?» (Tilsøes sagde Officererne altid »Du« ogsaa til Underofficererne). Svaret lød, kort og muggent: »Forbandet nødigt!»

Vore Troppers tappre Kamp, den 6te April, mod en overlegen Styrke af Rigstroppe — Hannoveranere, Würtembergere, Badensere, Sachsen-Altenburgere og Hanseater m. fl. — under den hannoveranske General Wyneken, som blev kastet ud af Landsbyerne Uldrup og Avnbøl, ved hvilken Leilighed de under det lidet hæderlige Øgenavn kjendte »Hoptrupper Jægere«, nemlig 3die Reservejægercorps, der i 1848 lod sig overrumple og ynkeligt drive paa Flugt ved Hoptrup, vandt det berømmelige Navn »Uldruupper Jægerne« — denne Kamp, som jeg var Øienvidne til fra Dybbøl Bakke, hævede jo vort Mod lidt igjen; men da vi, efter Befaling af Krigsminister Hansen, der opholdt sig paa Als og havde ladet sig raade af den ovenfor omtalte franske Oberst Fabvier, igjen maatte opgive de vundne Stillinger, blev jeg, som de fleste af Hærens Officerer, rasende over saaledes uden Maal og Med at jages frem og tilbage, især naturligviis det Sidste.

Under disse Omstændigheder var det altid en Afvexling og følgerigt en lille Opmuntring, at jeg enten den 7de eller 8de April fik Befaling til med min Deling at vende tilbage til Arbejderne ved Fredericias Fæstningsværker. Om Aftenen samledes jeg hos Reimuths med flere andre Ingenieurofficerer, der havde faaet samme Ordre, forat drikke et Glas til Afsked med vore tilbageblivende Kamerater. Nogle Dage derefter be-

fandt jeg mig altsaa igjen i Fredericias Fæstning, og tog dør fat, hvor jeg slap. Lunding var bleven Fæstningens Commandant; under ham vare ansatte, ved Commandantskabet, Capitain Hirsch (død som General og Chef for Kjøbenhavns Væbning), Ingenieurlieutenant David Kall (falden ved Idsted) og frivillig Lieutenant af Jægerne, Civilingenieur Lønberg (nu død). Naturligviis bleve en heel Deel Ingenieurofficerer igjen commanderede til Fredericia; flere af dem ville blive omtalte i det Følgende. Jeg skal her bemærke, at de tre ovennævnte, i Lundings Stab ansatte Officerer, Alle vare dygtige og meget kjække Mænd. Vi satte nu især Kraft paa Fuldførelsen af Pallisaderingen i Faussebraien og i den dækkede Veis Vaabenpladse, Rydning af Hegn, Bygninger o. s. v. i Geværskuds Afstand udenfor Fæstningen, Mineringen og Fortømringen af de to ovenfor omtalte Poterner, een i den nordlige og een i den sydlige Deel af Enceinten, Bygning af en lukket Skandse ved Oversvømmelsen, paa Koldingveien, og af et Blokhuus, ligeledes ved Oversvømmelsen, paa Veien til Erritsø og Snoghoi. Endvidere fortsattes alle de tidligere omtalte Arbeider af al Magt, og blev der i de nærliggende Skove hugget Qvas og forfærdiget Skandsekurve og Faskiner. Det var et travlt Liv, og Bevidstheden om, at det nu var Alvor, og at Fjenden kunde vise sig udenfor Fredericias Porte, hvad Øieblik det skulde værre, gav os en forøget Impuls til at anstrenge os. Iøvrigt fik vi jo ret god Tid til at gjøre os færdige. Tydskerne betænkte sig længe, inden det blev til Noget, og der var i 1849 igrunden intet rigtigt Humeur i dem, naar man undtager Insurgenterne. I Sundeved forefaldt d. 13de April den berømte »Erstürmung der (aldeles ikke eksisterende) Düppeler Schanzen«; derimod fik Tydskerne og især Sachserne dygtige Prygl og mistede to Kanoner den Dag, de prøvede paa at tage Brohovederne. Capitain Heinrich Kauffmann og Lieutenant Sigismund Rosen bidroge ved deres Kjækhed til at tage de to Kanoner. Jeg har forresten selv, i Aaret 1868, seet den »moralischen Sieg«, som bærer Navn af »Erstürmung der Düppeler Schanzen« foreviget ved et i Münchener Billedgalleriet hængende, stort Slagmaleri, paa hvilket det vrimler af Skandser. Custoden, som viste En om, vilde ikke troe mig, da jeg sagde,

at det var Løgn Altsammen, ikke engang, da jeg fortalte ham, at jeg var dansk Ingenieurofficer og nogle Dage før havde staaet paa samme Plet, hvor der ikke var mere Skandse end bag min Haand.

Samme Dag, som Tydskerne »seirede« paa denne Maade ved Dybbøl, skiftede Hæren Overbefaling. Krogh gik af og tog den udmærket begavede Læssøe med sig; eller rettere: Læssøe maatte vige, og Krogh, der ikke vilde desavouere ham, opgav derfor sin Stilling. Krigsminister Hansen — forøvrigt som Administrator en lige saa dygtig som energisk Mand — ledede fra sit Contor Hærens Bevægelser og kunde ikke finde sig i at see Stabschefsposten besat med en saa genial og selvstændig Mand som Læssøe (han var vist da Major, eller maaskee endog Oberstlieutenant). I hele Armeen, ja, i hele Landet beklagedes det dybt, at Læssøe blev skubbet tilside. Bülow, en overordentlig modig Mand og dygtig Fører af en Bataillon eller Brigade blev commanderende General, med den hæderlige Flensborg til Stabschef og den ovenomtalte Capitain i Generalstaben (nu afskediget General) Heinrich Kauffmann til Souschef. Følgen heraf blev det slet begrundede, slet forberedte, slet ledede og til et forholdsviis blodigt Nederlag førende Angreb paa Tydskernes (Schleswigholsteinernes) Stilling ved Kolding og Eistrup, d. 23de April, 1849, Aarsdagen for Slaget ved Slesvig, hvor den danske Hær havde indlagt sig saa megen Ære. Koldingaffairen er den eneste Leilighed af Betydning, ved hvilken Insurgent hæren har beseiret den danske Hær. Efterretningen om denne Dags Uheld gjorde et meget nedslaaende Indtryk paa os i Fredericia.

En af de første Dage i Mai Maaned fik jeg et Brev hjemmefra, med den sørgelige og uventede Efterretning, at min kjære, gamle Fader var død, den 28de April. Til een eller to Dage før sin Død havde han gjort Optegnelser i sin fra Aaret 1815 til ind i 1849 uden nogen Dags Afbrydelse førte Dagbog,\*) og endnu paa Dødsdagen i sin Regnskabsbog.

---

\*) Den vil, som ovenfor berørt, naar dette offentliggjøres, rimeligviis findes i det store kongelige Bibliotheks Haandskriftsamling. Skjøndt den meest behandler private Sager, findes der dog i den, som Følge af

Imidlertid døde han ikke uforberedt eller meget pludseligt; nogle Dage før sit Endeligt befandt han sig uvel, mærkede, at Døden nærmede sig, lagde den sidste Haand paa Ordningen af sine Anliggender og sov hen uden noget langvarigt eller smerteligt Sygeleie, efter at have taget Afsked med alle de i Kjøbenhavn værende af hans Nærmeste — en Død, som dannede en smuk og passende Afslutning paa denne dygtige, retskafne, kjærlige og i al sin Færd noiagtige og pligttopfyldende Mands Liv. — Det lykkedes mig at faae nogle Dages Orlov; men skjøndt jeg reiste saa hurtigt som muligt, efter at jeg havde modtaget den bedrøvelige Efterretning, naaede jeg dog ikke at komme til Kjøbenhavn tidsnok til at være med ved min Faders Begravelse.

Efter nogle Dages Ophold bød Pligten mig at vende tilbage til min Gjerning i Fredericia. Da jeg den 7de Mai, om Eftermiddagen eller henad Aften, i Diligencen nærmede mig Middelfart, saae jeg Fjendens Granater springe i og omkring Byen; dette var Efterspillet af Kampen ved Gudsø, ovenpaa hvilken vore Tropper deelte sig og trak sig tilbage, nogle under General Rye op ad Veile til, andre til Fredericia og tildeels derfra over til Fyen. Det var ganske eiendommeligt for en i activ Tjeneste ved Felthæren værende Officer at sidde i en Diligence og see Slutningen af en Træfning, Paa Grund af, at Snoghøi nu var i Fjendens Hænder, gik Vognen til Strib, hvorfra jeg snart naaede mit Qvarteer og hørte om de sidste Dages Begivenheder.

Under en den 3die Mai leveret, større Forpostfægtning forefaldt følgende mærkelige Episode. Den ovenfor omtalte, siden saa bekendte Raasløff stod som Secondcapitain ved Capitain Marcussens Batteri og havde ved flere Leiligheder lagt sine stærke Sympathier for Schleswigholsteinernes Sag for Dagen, saa at Marcussen og han ofte havde været alvorligt oppe at nappes i denne Anledning. Raasløff var forresten en baade modig og flink Officer, og under den omhandlede Affaire benyttede han en af Fjenden given Blottelse til med to Kanoner

---

min Faders nære Berørelse med den kongelige Familie, adskillige interessante Ting, som maae have Værd bl. A. for en Historiker, især med Tiden, for en Cultuurhistoriker.

at rykke ham tæt paa Livet og beskyde ham i Flanken. Da Marcussen i nogen Afstand blev Vidne til denne Bevægelses i en rask Gangart udførte første Deel, udbrød han, der bandede ved enhver Leilighed: »Nu gaaer, Gud straffe mig, Raasløff med sine to Kanoner over til Tydskerne!«

A propos de Capitain Marcussens Banden, kan jeg ikke nægte mig den Fornøielse at fortælle nedenstaaende lille, fuldkomment sande Historie om denne forøvrigt i enhver Henseende brave og kjække Officer. Han sagde nemlig en Gang i en ivrig Disput: »Ja, naar jeg siger »Gud straffe mig!« behøver I ikke altid at tage det saa nøie; men naar jeg siger »Paa min Ære«, saa skal I, Gud straffe mig, troe, hvad jeg siger!«

Den 7de Mai var Marcussens Batteri igjen i Ilden og blev temmelig slemt medtagen. For den følgende Anecdotes Sandhed tør jeg ikke indestaae, men »se non e vero, e ben trovato.« En Forstillingskasse sprang, medens en Artillerist var ifærd med at lange Ammunition ud af den, og slyngede ham hoit op i Luften. Da han, mærkeligt nok, uskadt naaede Jorden igjen efter dette woldsomme Himmelspræt, reiste han sig op, rettede sig, tog Haanden til Huen og sagde til Batterichefen: »Jeg melder mig tilbage igjen, Hr. Capitain!«

Træfningen den 7de Mai var i det Hele hverken videre heldig eller ærefuld for os, og Aaret 1849's Felttog begyndte overhovedet slet for os. I Løbet af Dagene den 7de og 8de Mai blev en stor Deel af vor Hær, med Overcommandoen, ført over til Fyen, hvor General Bülow havde sit Hoved-quarter i Veilby Præstegaard, en stiv halv Miil øst for Middelfart. Fredericia blev nu omringet og fra Landsiden indesluttet af den tydske Armees schleswig-holsteinske Deel, under Preusseren Bonin; Rigstropperne — Hannoveranerne, Würtembergerne, Badenserne, o. s. v. — bleve liggende nede i Slesvig, overfor Als, og Preusserne droge, ledsagede af Hesserne og nogle andre tydske Tropper, op i Jylland, imod Ryes Corps.

Den næste Dag fik jeg den første Hilsen i 1849 af Fjendens Skyts. Som flere Gange berørt, var den sydøstlige Deel af Fæstningen beskyttet ved en Oversvømmelse, tilveiebragt ved

en langs Snoghoiveien løbende Dæmning. For at Fjenden ikke uhindret skulde kunne gjennebstikke denne, f. Ex. om Natten, var der ved dens sydlige Ende, altsaa ved Oversvømmelsens sydøstlige Hjørne, efter Oberstlieutenant Lundings udtrykkelige Ordre blevet opført et saakaldt Blokhuis, det vil sige: en af svære Bjælker bestaaende Bygning, dækket med tykt Tømmer, ovenpaa hvilket der er lagt Jord; Sidevæggene ere forsynede med Geværskydeskaar. Mod Geværild afgiver naturligviis et Blokhuis et ret godt Værn, men ikke mod Kanonkugler, med mindre det er dækket mod saadanne ved udvendige, i nogen Afstand liggende Jordvolde, hvilket ikke var Tilfældet med Blokhuset ved Fredericia Oversvømmelse. Bemeldte fortificatoriske Anlæg saaes ikke med gunstige Øine af Nogen i hele Fæstningen, undtagen af Lunding, hvis Kjæledægge det formelig var, endog i den Grad, at det fortæltes (?), at han havde lovet enhver Lieutenant, der faldt ved dets Forsvar, en Begravelse med Honneur som for en Major — hvilket Løfte i hvert Tilfælde ikke blev holdt, da Blokhuset virkelig kostede en Lieutenant Livet, og hvilket sagtens neppe vilde have fristet Mange til at ønske sig Commandoen under en Træfning i denne Musefælde, der af os Ingenieurofficerer var bleven døbt »Lundingslyst«.

Natten mellem den 8de og den 9de Mai var jeg paa Arbeide ved det omtalte Blokhuis og langs Dæmningen, med min Deling Sapeurer og en 150 à 200 Mand af en Forstærkningsbataillon — ungt, ikke fuldt oplært Mandskab — under Befaling af en vist henved 60aarig Skrædermester, som var Lieutenant i Horsens Borgervæbning og nu gjorde Tjeneste i Hæren. Ved Daggry stod jeg omtrent midtvejs paa Dæmningen, da min Opmærksomhed vakttes ved Kanonskud; jeg vendte mig om og saae Noget, som jeg feilagtig antog for gloende Kugler, ricochettere henad Blokhusets Tag; det var 24  $\text{Ø}$ 's Granater. Jeg skyndte mig derud og traf Besætningen, en Lieutenant og c. 50 Mand, udenfor Blokhuset, søgende Dækning bag det halvt færdige Brystværn. En Granat var gaaet ind i Blokhuset, var ikke sprungen, men havde dræbt een opad den søndre Ydervæg siddende Jæger. Udenfor havde en af mine Oversapeurer staaet og lænet sig med Ryggen

netop til den af Granaten tæt ved Jorden rammede Stolpe eller Palissade i Blokhuset. Han havde faaet et saadant Dunk i Nakken, at han var styrtet næsegruus om og antoges for at være død paa Stedet; imidlertid reiste han sig næsten strax op og var vel meget fortunlet, men slap med et dygtigt Næseblod og en stærk Hovedpine. Jægerne begyndte nu at flygte ind ad Fæstningen til, og da Fjenden i det tiltagende Dagslys saae dette, bestrøg han Veien paa langs med sine Granater. Pokker tog nu ogsaa ved nogle af mine Sapeurer og ved Forstærkningsmændene, som, kastende Hakker og Spader og efterladende deres i Pyramider satte Geværer, trods mine Raad, smurte Haser og løb ad Byen til, Skrædder-Lieutenanten medindbefattet. To af dem greb jeg i Nakken, men den ene af dem rev sig løs og undslap. I det samme kom Commandanten, Oberstlieutenant Lunding, og Capitain Ernst ridende ud fra Fæstningen. Lunding buldrede strax løs paa mig — eller rettere tiltalte mig spodsk, med sit haanlige Smil — men jeg fik ham dog hurtig overbeviist om, at jeg med saadant udisciplineret Mandskab ikke kunde have gjort Meer eller Andet, end jeg havde gjort. Min Oppasser, en Langelænder, ved Navn Søndebro, fik Lundings og Ernsts Heste at holde, med Befaling til at blive i Dækning bag en Terrainfold, hvorpaa vi gik ud til Blokhuset, som stadigt blev beskudt af de fjendtlige Granatkanoner, uden at det dog den Dag led synderligt. Paa Hen- og Tilbageveien vare vi Maalet for nogle Skud; halvveis ind mod Fæstningen traf vi Søndebro, holdende begge Hestene, der slog bagop, hver Gang en Granat sprang eller hvislende foer forbi den, saa at han knapt kunde styre dem. Paa Ernsts Spørgsmaal om, hvorfor han ikke efter Befaling var bleven i den dækkede Stilling, svarede den lille, unanseelige, skjævbenede, vindøiede Fyr ganske troskyldigt: »Nei, for dèr kunde jeg ikke see Noget af Skydningen.« Saa forskjelligt er den eienommelige Gave, personligt Mod, fordeelt. — Kort efter at det var blevet heelt lyst, bragte Fæstningens svære Skyts de paa en Mark nord for Erritsø opkjørte fjendtlige 24  $\text{Ø}$ 's Granatkanoner til Taushed, og Blokhuset havde dernæst Fred i nogle Dage. De Infanterister, som vare løbne fra Arbeidet, bleve sendte ud for at hente deres Værktøi og Geværer og maatte



om Eftermiddagen marchere Volden rundt med Kостейskafter paa Nakken.

Fjenden blev med hver Dag mere nærgaaende. Den 11te Mai blev Ingenieurpremierlieutenant Ravn let saaret i Hovedet af en Geværkugle, ude ved det velsignede Blokhuus, mod hvilket Fjenden havde begyndt at bygge Angrebsværker. Et Stykke udenfor Oversvømmelsen, paa hver sin Side af Kolding Chausseen, begyndtes samtidigt Opførelsen af to fjendtlige, sexkantede Redouter, bestemte deels til at spærre os Veien ved et muligt Udfald, deels til Opstilling af svært Skyts, hvormed Fæstningen kunde beskydes og Byen bombarderes. Overcommandoen besluttede, at der skulde gjøres et Udfald, deels for at recognoscere, deels for muligen at sløife de paabegyndte Skandser, efter at man forgjæves havde prøvet ved Skydning fra Volden at forhindre Arbeidets Fortsættelse; Afstanden (5600 Fod) var for stor, og især om Natten var der jo ikke Tale om at kunne gjøre nogen Virkning paa saa langt Hold. Sildigere blev der af Fjenden anlagt et lille, til Haandmorterer bestemt Batteri lige udenfor Oversvømmelsen, nordvest for Koldingveien, nær ved samme, og samtidigt med de to Redouter byggedes der, omtrent ved Oversvømmelsens Ende, et Batteri til 4 Stykker 168 Ø's Mortere og en Redoute til Forsvar for samme; dette Batteri laa nede i en Kløft, heelt skjult for os.

Det lykkedes os ikke ved Udfaldet at faae sløifet noget af de paabegyndte Værker, fordi en paatænkt omgaaende Bevægelse blev for langsom og som Følge deraf kun ufuldstændigt udført. Jeg var med ved denne Affaire. Den 13de Mai omtrent Kl. 3 om Morgenen, rykkede jeg med min Deling bagefter Infanteriet ud gennem Prindsens Port. Ved Oversvømmelsen gjorde vi Ingenieurer Holdt og flyttede en Deel af det dér tidligere af os selv over Veien anbragte Forhug. Infanteriet marcherede videre og kom i en temmelig levende Tirailleurfægtning, der varede et Par Timer uden at føre til noget Resultat. Efter at Infanteriet havde trukket sig tilbage, skulde Forhugget igjen anbringes. Capitain Ernst, som var tilstede, befalede mig at udføre dette med det Halve af min Deling, og at lade den anden Halvdeel af den marchere ind

i Fæstningen og fortsætte de Delingen dør paahvilende Arbeider. Da Anbringelsen af Forhugget efter al Rimelighed var den farligste Tjeneste, burde jeg naturligviis uden Betænkning have sendt den nyligt ved min Deling ansatte Conducteur Kern ind i Fæstningen og selv være bleven derude. Jeg var imidlertid den Dag, hvad man kalder »daarligt opstaaet«, og havde hele Tiden haft en Forudfølelse af, at jeg skulde falde eller blive haardt saaret ved dette Udfald. Der røg mig derfor følgende, i næste Øieblik fortrudte Spørgsmaal ud af Munden: »Befaler Du, at Conducteur Kern eller jeg skal blive her?« hvortil Ernst lidt gnavent svarede: »Det maa Du gjøre, som Du selv synes.« Nu vilde jeg ikke indrømme min Uret og trak Lod med Kern, hvorved han kom til at blive derude. Utilfreds med mig selv, begav jeg mig dernæst Kl. omtrent Sex med den halve Deling paa Veien ind ad Fæstningen til. Fjenden fik Øie paa os og fulgte os til Dørs med Ilden fra et Par Granatkanoner, lige til vi kom i Dækning tæt udenfor Fæstningsporten. I den halve Snees Minutter dette stod paa, sagde jeg til mig selv, hver Gang en Granat hvislede over Hovedet paa os: »Man undgaaer ikke sin Skjæbne; jeg *skal* rammes idag,« hvilket dog ikke skete. Vi kom Alle velbeholdne tilbage til Fæstningen — ogsaa den anden halve Deling.

De to Redouter ved Koldingveien og det omtalte Morteerbatteri bleve snart derefter fuldførte, og Natten mellem den 15de og 16de Mai færdigt monterede, og besatte med det for dem bestemte Skyts. Redouterne laae i Nærheden af Landsbyen Stoustrup og bleve af Fæstningens Besætning opkaldte (efter et bekjendt kjøbenhavnsk Firma) »Brødrene Schoustrup«.

Den 15de Mai havde jeg paa ny modtaget en mig fra min vordende Svigerfader, Grosserer Owen, sendt Kasse med Viin, og havde i den Anledning bedt nogle Kamerater hjem til mig i mit Quarteer hos Procurator Seidelin, hvor Premierlieutenant William Thulstrup (nu Overbaneingenieur ved de jydsk-fyenske Statsbaner) ogsaa boede. Huset laa temmelig nær ved Volden, omtrent midt i mit Arbeidsdistrict. Vinen havde smagt os saa godt, at vi bleve oppe til efter Kl. 12 for at drikke min Moders Skaal paa hendes Fødselsdag, den 16de Mai, og da vi

gik tilsengs, vare vi ikke frie for at have Lidt i Hovedet. Som Følge deraf sov jeg haardt, men uroligt og endte med at drømme, troede jeg, at der skjødtes med svært Skyts. Drømmen var imidlertid Virkelighed; Fjenden havde ved Daggry begyndt at beskyde Volden og bekaste Byen med 24  $\mathcal{B}$ 's og 84  $\mathcal{B}$ 's Kanoner og 84  $\mathcal{B}$ 's og 168  $\mathcal{B}$ 's Morterer. Rigtig vaagen blev jeg neppe engang, da Capitain Ernst kom ind til mig, ruskede i mig og spurgte, hvor Thulstrup laae. »Dér inde,« svarede jeg. Ernst skyndte sig ind til ham og sagde, at han, der var ansat som Leder af Brandvæsenet, strax maatte staae op og møde ved Sprøiterne. »Behøver jeg ogsaa at staae op?« spurgte jeg, endnu stadig søvndrukken. »Det maa Du selv om,« svarede Ernst. »Kastes der eller skydes der blot med Bomber?« fortsatte jeg. »Det veed jeg ikke; men jeg troer: begge Dele,« svarede Ernst og gik med det Samme sin Vei, fulgt af Thulstrup. Jeg havde stor Lyst til at blive liggende lidt længere, og mine Spørgsmaal til Ernst vare begrundede paa den feilagtige Tro, at Kugler eller Bomber, udskudte i flad Bue — af Kanoner — ikke kunde ramme mit Qvarteer. Medens jeg halvt vaagen laa og granskede herpaa, sprang først en Bombe tæt ved, ude paa Gaden, og dernæst en i vort Huses Gaard. Nu røg jeg op; lidt efter var jeg paaklædt og skyndte mig ud paa Gaden, hvor jeg traf hele min Deling staaende opmarcheret med fuld Bepakning; Folkene, som laae paa Loftet i en Sidebygning, vare nemlig blevne skræmmede op ved, at en Bombe gik gennem alle Etagerne i denne Bygning. — Kort derefter bleve vi satte til Arbeide, bestaaende i at være behjælpelige med Nedrivning og Slukning i mit District, som omfattede den Deel af Byen, der baade paa denne og de nærmest følgende Dage blev stærkest bombarderet, og hvor der brændte de fleste Bygninger. Jeg husker ikke nogen af Enkelthederne ved den første Dags Bombardement, men veed kun, at skjøndt der vel brændte en Deel Huse, kunde vi dog endnu nogenlunde faae Bugt med Ildløsene. Om trent ved Middag indtraadte der en Pause i Skydningen. Byens Befolkning, der hidtil havde følt sig tryk, begyndte nu at udvandre til Fyen, medtagende saa meget af deres Indbo, som de paa nogen Maade kunde; i de rolige Perioder hentede de

siden meer og meer af det Tilbageblevne. Commandantskabet fremmede af al Magt Udvandringen, for ikke at være meer end fornødent belempret med Noncombattanter. Snart var en stor Deel af Fredericias Indbyggere flygtet. I Førstningen bivouaquerede de af Tydskernes Bomber Forjagne ovre ved Strib, hvor deres Meubler og Huusgeraad laa spredt om paa Markerne; men siden bleve de indquarterede rundt om hos Bønderne i de nærmeste fyenske Landsbyer, ifleng med Soldaterne. En stor Mængde Huse i Fredericia bleve efterhaanden heelt eller tildeels tomme og ubeboede, hvilket bevirkede, at Ildsvaaden undertiden fik mere Magt, end den burde have havt — naar der nemlig ikke var Nogen i et Huus, hvor en Bombe sprang og tændte, saa at det fik Lov til at brænde forholdsviis længe, før Ilden opdagedes.

I de første Dage efter at Byens Beskydning var begyndt, vagabonderede Besætningen en heel Deel forat finde et formentligt sikkert Natteløgis. Jeg sov saaledes en Nat inde i en af de ikke heelt færdige Udfaldsporte og en anden Nat ude i Fredericias, paa en Pynt ved Lillebelt liggende Castel. Da vi vare blevne lidt mere vante til Touren og igjen havde faaet Ro i Sindet, mærkede vi os, at enkelte Quarterer af Byen næsten aldrig rammes af Bomberne. En tre—fire Ingenieur-officerer, hvoriblandt jeg, lagde da Beslag paa et saa godt som tomt Huus i et saadant Qvarteer, indrettede os — efter Omstændighederne — ret beqvemt og bleve boende der indtil efter Slaget, den 6te Juli. Mandskabets Indquartering skete noget mere systematisk, under Commandantskabets Tilsyn. Ved vore Oppasseres Hjælp »laante vi« lidt Meubler, Sengklæder og Kjøkkensager; det vil sige: vi toge det, hvor vi fandt det, og efterlode det i vort Qvarteer, naar vi forlode samme. I denne Tid levede vi næsten udelukkende af vor Naturalforpleining, tilberedt af os selv og vore Oppassere; Restaurationer og Gæstgiverier ophørte paa faa Undtagelser nær at existere og repræsenteredes væsentligst af Marketenderne. Kun ude i Castellet kunde man den meste Tid faae Beværtning, og her var man i hvert Tilfælde i de første 2—3 Uger af Bombardementet, hvad vi kaldte »i Salveten«, *à*: in salvo. Efter Beleiringens Ophør besøgte jeg en Dag Procurator Seidelins Huus.

Der var faldet og sprunget mange Bomber i dèt, bl. A. en i min Naboes, Thulstrups Værelse; men vore Sengesteder vare heelt ubeskadigede, og vi vilde altsaa have været »i Salveten«, dersom vi vare blevne boende i denne midt mellem afbrændte og ødelagte Bygninger liggende Gaard.

Det er baade spændende og interessant at iagttage et svært Projectils, f. Ex. en af en Morteer udkastet 168  $\text{\AA}$ 's Bombes Bevægelser; vi fik en Deel Erfaring heri. Først høres et dumpt Drøn — en ganske anden Lyd end Knaldet af en Kanon; bærer Vinden fra, hører man stundom ikke engang Morteren blive affyret. Retter man Blikket op imod en Kant, hvorfra Drønet er kommet, og er man heldig, faaer man let Øie paa Bomben og kan følge den til dens Sprængning eller Fald. I hvert Tilfælde hører man, næsten samtidigt med Skuddet, en underlig, halvt pibende, halvt hvislende Lyd\*), der hvert Øieblik kommer nærmere og bliver stærkere. Springer Bomben i Luften, seer man (om Dagen) først en lille, kridhvid, stadigt sig spredende Sky og hører saa først et skarpt Brag og dernæst, hvis Sprængstykkerne komme En nær nok, en Lyd, som om en Flok Lærker eller Agerhøns vare fløine op tæt ved En. Gaaer Bomben i Jorden, kaster den derved en Mængde Steen og Støv op i et Slags Fontaineform og derpaa, idet den eventuelt springer, en lignende, endnu større Jordfontaine. Er man i dette Øieblik forholdsviis nær ved den, kan man sikkert sig imod enhver Fare ved at lægge sig ned paa Jorden. Curieust er det at høre en Bombe falde ned gjennem et flere Etager høit Huus; der høres da et Brag for hvert Bjælkelag, den gaaer igjennem, dernæst et dumpt Knald, naar den springer nede i Gaarden, efterfulgt af en kort Taushed, og saa en Raslen af alt det Løsrevne, som falder ned igjen. Om Natten vise Bomber og Granater sig som Meteoror og i Sprængnings-øieblikket som en Ildsky. Ogsaa hule eller massive Projectiler af sværere Caliber, f. Ex. 24  $\text{\AA}$ 's runde Kugler, udskudte paa store Afstande, i flad Bue, af Kanoner, kan et øvet Øie opdage i Flugten, længe før Projectilet naaer En. Skydes der kun enkelte Skud ad Gangen, med nogenlunde lange Melle-

---

\*) Mine Erfaringer dreie sig udelukkende om runde Projectiler.

rum, f. Ex. eet Minut, og har man et Brystværn at dække sig bagved, kan man derfor i Reglen under saadanne Omstændigheder vogte sig for at blive ramt af selve Projectilerne, men naturligviis ikke af Huulprojectilernes Sprængstoffer eller af de Splinter, Stene, Muurbrokker, Jordklumper og andet Deslige, som Projectilet løsner ved sit Anslag. Jeg havde ofte, bl. A. i min Fritid, Leilighed til at more mig over og beundre den Sikkerhed, hvormed Artilleristerne paa de for Beskydning meest udsatte Bastioner kunde bedømme, om en Kugle eller Bombe var værd at dække sig for eller ikke. De toge næsten aldrig feil heri og advarede ved paakommende Leilighed ogsaa os Besøgende.

Bombardementet fortsattes de tre paafølgende Dage, altsaa til den 19de Mai med, dog meest om Natten; om Dagen pauseredes der, stundom kortere, stundom længere Tid ad Gangen, hvilket var meget dumt gjort af Schleswigholsteinerne, da Fæstningens Besætning derved baade fik Tid til at hvile sig og lidt efter lidt vænnede sig til det Uhyggelige ved et Bombardement, saa at dettes nedstemmende Indtryk stadigt tabte sig meer og meer. Den 17de Mai brændte en Mængde Bygninger i mit District, og i Løbet af denne og den næste Dag bleve næsten alle vore Sprøiter ødelagte eller midlertidigt gjorde ubrugelige, saa at vi vare reducerede til at søge at begrænse Ildens Omraade ved Nedrivning af Huse. Vi opgave ingensinde Evret i denne Henseende, og da Veiret begunstigede vore Anstrengelser, idet der enten ingen Vind var, eller det blæste i heldige Retninger, kronedes vore Bestræbelser med et efter Omstændighederne godt Resultat.

Efter disse 4 Døgn's forholdsviis vedvarende Bombardement indtraadte der kortere eller længere Stilstande; siden blev der vel ofte skudt eller bombarderet, deels om Dagen og deels om Natten, undertiden timeviis eller endog i halve Dage, men ingensinde saa stadigt og længe ad Gangen som i de første Dage, hvilket atter var dumt af Tydskerne. Grunden dertil skal jeg omtale nedenfor. Jeg vil nu meddele nogle af de formentligen interessante Biting eller Episoder, som staae klart for min Erindring; dog tør jeg ikke indestaae for, at de ere indtrufne i den Orden, hvori de her anføres.

Under hele Beskydningen — jeg har vel ovenfor et Par Gange brugt det om disse Krigsbegivenheder almindeligt anvendte Udtryk »Beleiring« og vil ogsaa nedenfor oftere benytte det, men finder, at Fjenden igrunnen aldrig kom saa vidt med sine Arbejder, at der kunde være Tale om, at han havde begyndt nogen egentlig Beleiring — mistede jeg kun een Mand af min Deling og havde ingen Saarede. Den Faldne blev dræbt af en Kugle, som tog Hovedet af ham, medens han laa og sov i et Skuur i Faussebraien udenfor Prindsens Port. En anden Sapeur, der laa lige ved Siden af ham, sov saa fast, at han ikke vaagnede, skjøndt Kuglen havde gennem-boret hans tæt ved ham hængende Tornyster.

Enten den 17de eller den 18de Mai blev jeg om Morgenens afløst paa min Post ved Prindsens Port af Ingenieurlieutenant Bjerregaard, en af mine Afdelingskamerater fra Høiskolen. Det brændte stærkt, og der faldt jevnligt Bomber i Nærheden af os. Bjerregaard tog noget Smørrebrød op af Lommen og gav sig til at spise. Jeg raadede ham til, medens han spiste, at gaae ind i Prindsens Port — en af Fæstningsportene — hvorfra han kunde oversee hele Pladsen og staae i Sikkerhed. Han takkede for mit Raad, dermed skiltes vi, og jeg gik ud i Castellet og fik mig en ovenpaa den gennemvaagede Nat høist nødvendig Søvn. Op ad Dagen erfarede jeg, at Bjerregaard, kort efter at jeg havde forladt ham, var bleven dødeligt saaret af et Bombestykke, som var prellet tilbage fra en af den aabne Ports Fløie og havde ramt ham i Underlivet. Bjerregaard stod nemlig, da han blev truffen, lige ved den hvælvede Ports Indgang.

Capitain Ernst blev i Beskydningens første Tid saaret paa flere Steder i Ansigtet, dog ikke farligt, af Jord og Gruus, som kastedes ud ved en Bombes Sprængning. Lunding og han gik nemlig sammen paa Volden, da en fra et af Stoustrupbatterierne udskudt Bombe borede sig ind i Cavaleren eller Katten (en Forhøining med Brystværn, inde i og oppe paa Bastionens fyldte Terreplein) i Prindsessens Bastion. Den sad saa længe dør, at det antoges, at den ikke vilde springe, og den noget nærsynede Capitain Ernst gik hen til Hullet for

at kigge ind i det; i samme Nu sprang Bomben. Han var kun en kort Tid paa Lazarethet.

En af de første Bombardementsdage vare mine Folk ifærd med at nedbryde en lille, eenetages Bygning, for at standse Ilden, som vi ikke kunde faae Bugt med ved Hjælp af Sproiterne. En Infanterist med Bynavn Viuf (Tømrer; til Tjeneste under mig), en høi, smuk Karl, udmærkede sig ved Mod og Koldblodighed. Den tykke, fra Brandstedet opstigende Røg var et ypperligt Maal for Fjendens Bomber, der stadigt sloge ned eller sprang i Luften tæt ved os. Mandskabet var under alt dette blevet tørt i Halsen, hvorfor det bad om og fik Lov til at sende en Mand efter nogle Drikkevarer; jeg gav ham et Par Mark til Hjælp dertil. Da Karlen, en Sapeur ved Navn Svinballe (Bynavn) — han svarede til Navnet og var en stor Griis — kom tilbage i Luntetrav, med et Par Flasker Øl i Lommerne, en Flaske Øl under hver Arm og en Flaske Brændeviin i den ene Haand, saae og hørte baade han og vi Andre en 168  $\mathcal{W}$ 's Bombe, som lod til at skulle falde lige ned paa ham; den slog ogsaa ganske rigtigt ned i Gaden nogle faa Skridt foran ham, saa at han forsvandt for vore Blikke i en Sky af Jord, Gruus og Steen. Et Øieblik derefter sprang Bomben, og i samme Nu lød der fra den paa Jorden siddende Svinballe, medens Stene og Gruus raslede ned om ham, et til Kameraterne oppe paa Husets Tag rettet Raab: »Alle Flaskerne er den Onde tordne mig hele!« hvilken glædelige Efterretning besvarede med et rungende Hurra.

Commandanten boede i et Huus, som laa paa et til sine Tider for Projectiler stærkt udsat Strøg; men han vilde naturligviis ikke flytte. En Dag havde jeg en Melding at afgive, medens der fandt en temmelig stærk Skydning Sted. Skildvagten udenfor Døren skulde jo skuldre for mig; men da en Kanonkugle i det Samme foer tæt forbi ham, vedblev han i sin Skræk at gjøre de mærkeligste Dandsemestertrin, stadigt med skarpt skuldret Gevær, indtil han var omme bag Husets Hjørne. Det var heldigt for ham, at Lunding ikke saae ham udføre denne Maneuvre. Adjudanten, Lieutenant David Kall, havde sit Skrivebord staaende ved et Vindue; en Morgen, ligesom han havde reist sig fra det og var gaaet ind i Stuen ved



Siden af, slog et Projectil ind gennem Væggen, midt under Bordet. Hullet blev muret til, og Skrivebordet beholdt sin Plads.

Som bekendt ligger der ikke blot mange og store Haver, men hele dyrkede Marker paa flere Tønder Land indenfor Fredericias Volde, og de Bomber, der faldt ned paa Markerne, gjorde i Reglen ingen Skade. Udenfor Commandantboligen laa en saadan Mark, hvor Brigademusiken blæste om Eftermiddagen. Enten nu Fjenden — hvad jeg troer — fra det hoi Land ved Fuglsangsskoven kunde see den dør forsamlede Menneskemængde, eller om han rettede sig efter Lyden, saa Meget er vist, at han jevnlige kastede Bomber efter denne Mark, naar der var Musik. De, som gik i den noget sumpede Grund, sprang i Reglen ikke; men Musikanterne holdt dog ikke af de fæle Bomber. Hver Gang den velkendte Hvæsen og Piben oppe i Luften lod sig høre, skjævede de opad, glemte at læse Noderne, og naar en Bombe sprang, kom der mangt et falsk Qvæk ud af Clarinetter og Hoboer.

Da den omtalte, side Mark laa dybt, havde Volden foran den en hoi indvendig Skraaning, og i denne havde en Deel Soldater bygget sig Hytter, bestaaende af flade Indgravninger med et Tag af Lægter og Halm. Man kunde ikke komme ind eller ud af disse straatækte Huler paa anden Maade end krybende; inde i den kunde man ikke sidde op, end sige staae, men kun ligge. Det herreløse Qvæg vankede om Natten allevegne omkring og gik blandt Andet ogsaa op paa Voldskrænterne, hvor der voxede godt Græs. Undertiden traadte en Ko med et eller flere Been ned gennem Taget til de Sovende, der da skjældte hinanden ud som de formentlige Fredsforstyrre. Værre var det, naar Folkene i disse Hytter fik sig en Middagsluur og bleve vakte af den ved en Bombe; ofte løb dog dette af uden Uheld. Jeg har sjelden seet noget Latterligere, end en Eftermiddag, da en Bombe var falden ned og sprungen i en af de omtalte Hytter, dens 10—12 Troglodyter i en utrolig Fart mylrede ud af Hulen, krybende, ikke hvad man sædvanligt kalder »paa alle Fire«, men paa Ryggen, paa Hænder og Hale, med et Udtryk af Skræk i deres opadvendte, søvndrukne Ansigter.

Tjenesten i Fredericia var naturligviis meget anstrengende i denne Tid. Da nu Hærens Hovedstyrke laa i Fyen, tildeels meget nær ved Fæstningen, enedes Overcommandoen og Commandantskabet om at lade Afdelingerne afløse hinanden. Efter at denne Ordning var traadt i Kraft, forblev en Infanteribataillon saaledes kun 5 Dage i Fredericia og var derpaa 5 Dage i Fyen. Der var ikke saa mange Ingenieur-Officerer og -Tropper til Raadighed, at dette kunde finde Sted for deres Vedkommende; kun de Officerer, som havde Befaling over Tropper, afløstes tilligemed disse, og hver Ingenieurdeling blev 10 Dage ad Gangen i Fæstningen og var derpaa 5 Dage i Fyen, hvor vi vel havde Hviletid, men dog maatte deeltage i de dør forefaldende, mindre anstrengende Arbejder, f. Ex. Bygning af en Bro. Saa vidt jeg mindes, maatte Artilleriets Officerer og Mandskab holde ud hele Tiden i Fredericia, uden Afløsning. Ovre i Fyen bleve vi indquarterede forholdsviis nær ved Strib. Quartererne vare vel overfyldte, men vi havde det dog i det Hele godt. Nogle Gange laa jeg med min Deling paa en lille Proprietaireiendom, Hingstegaarden, ved en fra Kattegattet i Fyens nordlige Kyst indskaaren Bugt, Baaringvig, hvor vi byggede en for Fjenden skjult Ind- og Udskinsbro. Overfarten med større Afdelinger mellem Strib og Fredericia, f. Ex. ved den regelmæssige Afløsning, foregik iøvrigt næsten altid om Natten; men i de lyse Sommernætter kunde Tydskerne ret godt see, hvad der skete her.

Naar vi laae ovre i Fyen, havde vi megen Frihed. Ingenieur-officerernes dør opstaldede Heste trængte til at røres, og ved Hjælp af dem kunde vi let og ofte nyde godt af vore fyenske Venners store Gjæstfrihed. Jeg kom saaledes i denne Periode hyppigt paa Hindsgavl, hos Kammerherre Fønss. General Schleppegrell og hans Stab havde Qvarter dør; min Cadetkamerat og mangeaarige Ven (nu afskediget Oberst) Premierlieutenant Theodor Høhling var Adjutant hos Schleppegrell. Af Officererne fra de omliggende Cantonnementer kom selvfølgelig mange paa Hindsgavl; dette gjaldt navnlig om Hovedquarterets, i Veilby liggende Stab, og af disse hørte Capitain Heinrich Kauffmann til de stadige Gjæster. Paa Hindsgavl boede da Kammerherreinde Riegels med sine to

Døttre og Baronesse Thora Reedtz Thott, fra Gaunø. Inden Feltogets Slutning var Capitain Kauffmann forlovet med Husets Datter, Frøken Mathilde Fønss, og Lieutenant Høhling med Baronesse Thora Reedtz Thott. I de tre Krigsaar knyttedes mange lykkelige Forbindelser. Saaledes blev f. Ex. ogsaa den ældste af de ovenfor omtalte Frøkener Frieda Riegels det næste Aar, 1850, paa Als forlovet med daværende Oberst i Generalstaben, General Johan Bülow, der siden, indtil ind i Aaret 1880, var dansk Gesandt i London.

Hvilken Forskjel var der ikke mellem Livet i de 10 Døgn ovre i den af Fjenden beskudte, under Lundings Jernhaand staaende Fæstning, hvor vi stadigt vare meer eller mindre udsatte og aldrig havde rigtig Ro, og det Slaraffenliv, som vi — i det Mindste Nogle af os — førte her i det nordvestlige Fyens deiligste Egne! Modsætningen traadte aldrig skarpere frem, end naar vi paa en varm Sommeraften, i Selskab med vakkre Damer spadserede enten i Hindsgavls Have eller ovre paa Fænø eller rede en Tour i de nærliggende Skove, og naar saa en mild, vestlig Luftning bragte Drønene af de affyrede Skud og springende Bomber og Granater lige som tæt til vore Ører, med Paamindelse om, at hist ovre færdedes vore Kamerateer, og at dèr skulde vi om et Par Dage igjen være. Men disse Afløsningstoure vare i høi Grad opmuntrende for Sindet og styrkende for Legemet.

Den elskværdige, ridderlige General Schleppegrell var som oftest med, naar vi rede ud; jeg blev derved godt kjendt af ham og var saa heldig at vinde hans Venskab, hvilket han ofte siden lagde for Dagen mod mig. Han havde overhovedet et livsglad, eiendommeligt Sind og holdt meget af at have unge Mennesker om sig og omgaaes med dem. Som Exempel paa hans Godmodighed og Hjælpsomhed kan Følgende tjene. Paa en Eftermiddagsridetour vare de Fleste af os staaede af Hestene for at nyde en Udsigt, om jeg mindes ret, fra Veilby Kirkebakke. Jeg vilde vise Selskabet, hvor tro min Hest var, og lod den løst følge efter mig. Lieutenant Otto Vaupell (en siden med Rette for sit Mod bekjendt Officeer, nu Oberst, da Ordonnansofficeer ved Hovedkvarteret), som aldrig forsømte nogen Leilighed til at gjøre Spilopper, gav sig med Et til at

klappe stærkt i Hænderne og huje bag min Hest, som blev forskrækket og, trods mine Forsøg paa at indhente den, løb lige hjem til mit en Miilsvei fjerne Qvarteer paa Hingstegaarden; min skikkelige Oppasser blev da atter angst paa mine Vegne ved at see den opsadlede Hest komme herreløs hjem. Jeg vilde gaaende begive mig paa Hjemveien; men General Schleppegrell, der syntes, at det var Synd, at jeg skulde gaae den lange Vei og saa sidde alene og kukkelure, istedetfor at have en glad Aften paa det kun en halv Miilsvei fjerne Hinds-gavl, tilbød mig sin røde Hest (selv red han den Aften sin sorte) til at ride hjem paa. Jeg modtog med Taknemlighed Tilbudet. Om Aftenen besteg jeg da »den Røde« (begge hans gamle Heste var lige saa godt kjendte af Hvermand i hele Armeen som han selv); Generalens Hestepasser fulgte med paa en Ordonnanshest, for at bringe »den Røde« tilbage. Det var mig ikke muligt ved Ridekunstens almindelige Hjælpe midler at faa den til at trave ud; dog vidste jeg, at Schleppegrell ofte red hurtigt. Hestepasseren var derfor saa fri at vise mig, hvorledes jeg skulde bære mig ad, idet han efterlignede Generalens alt Andet end yndefulde Bevægelser tilhest. Jeg fulgte Anviisningen, trak og filede uafbrudt i Tømmerne, lod Albuerne daske ind mod Kroppen, vrikkede frem og tilbage i Sadlen og brugte afveklende den venstre og den høire Schinkel. Dette hjalp; da »den Røde« fik den Behandling, som den var vant til, viste det sig, at den godt kunde bruge sine Been.

Jeg har ovenfor berørt, at Bombardementet foreløbigt ophørte den 19de Mai. Samme eller næste Dags Aften kom jeg første Gang som Afløst over til Fyen. Medens jeg var dør, faldt Blokhuset »Lundingslyst«, da nemlig Fjenden den 22de Mai, tidligt om Morgenen, aabnede en heftig Ild mod det fra et hemmeligt i dets Nærhed anlagt, med svært Skyts monteret Batteri. En Lieutenant Hansen af 3die Jægercorps, en modig og flink ung Mand, blev ved denne Leilighed skudt og almindeligt beklaget — og han fik som sagt ikke Majors Honneur ved sin Begravelse. Ved Kampen om Blokhuset faldt Stabschefen ved Insurgenternes Armee, den preussiske Capitain Delius, for en Riffelkugle. Han var Oprørshærens Læssøe, ja maaskee endnu mere for den, end Læssøe for den danske

Armee; thi efter Delius's Død indtraadte der en til den energiske Begyndelse i skarp Modsætning staaende Slaphed og Mattelse i hele Ledelsen af Angrebet paa Fredericia, saa at hans Tab maa kaldes uerstatteligt for Schleswigholsteinerne. Fra nu af viste der sig stadigt tydelige Spor af Ubestemthed og Planløshed i alle Bonins Foretagender, hvilket blev til Gavn for os og hidførte Seiren den 6te Juli. I den nærmest efter Blokkhusets Odelæggelse følgende Tid herskede der et temmelig fredeligt Forhold, et Slags stiltiende Vaabenstilstand, mellem de i kort Afstand fra hinanden staaende Forpostkjæder, Noget, som forresten ikke hører til Sjeldenhederne, hvor to fjendtlige Styrker i længere Tid staae ligeoverfor hinanden paa det samme Terrain. Jeg har saaledes spadseret langsomt og ugeneert op og ned i et Par Hundrede Alens Afstand fra den fjendtlige Vedetlinie og har endog faaet skuldret Gevær af enkelte Poster i den. Ude paa venstre Fløi, hvor det efter Beskydningen den 12de Mai deels af Fjenden, deels af os selv demolerede Blokkhuus havde ligget, vexledes der ofte i flere Dage ikke et Skud; undertiden afbrødes dog denne fredelige Tilstand. »Smeden fra Haderslev« er paa Post«, raabtes der da fra Tydskerne; han kunde ikke dye sig, og naar der blev skudt fra den ene Side, svaredes der naturligviis fra den anden. Paa vor Side var den frivillige Jæger Alexander Brun (nu Hofjægermester og Eier af »Louisiana«, syd for Helsingør) en ivrig Tydskerdræber; han lagde ved flere Leiligheder Snarraadighed og stor Kjækhed for Dagen og fik ogsaa som menig Jæger Dannebrogsmændenes Hæderstegn.

Man værner sig efterhaanden til Alt, selv til et Bombarde-ment; jeg vil ikke just sige, at man kommer til at holde af det, men ved Vanens Magt taber det en heel Deel af sin Uhyggelighed, især naar det, hvilket her tilsidst blev Tilfældet, leveres i smaa Doser ad Gangen. Vi fire, fem Ingenieurlieutenanter havde faaet os indrettet forholdsviis beqvemt i vort Qvarteer, som ikke nogensinde rantes af en Bombe eller Kugle. Vore Oppassere havde lært at tilberede vor Naturalforpleining; de kappedes om at være paafærde ved Daggry for at malke de herreløst omvankende Køer og for at »redde« lidt Kartoffler og andre Grønsager fra Markerne og Haverne.

For os Ingenieurofficerer var Tiden inddeelt saaledes, at vi vare 8 Timer i Tjenesten ad Gangen (om jeg husker ret) og saa havde 8 Timer fri — maaskee bleve vi afløste hver 6te Time; men i hvert Tilfælde var det saaledes indrettet, at vi havde fri og altsaa kunde sove afvexlende om Natten og om Dagen, som det kunde træffe sig. Naar vi skulde lægge os henad Midnat eller omtrent Kl. 4 om Morgen, opsatte vi det i Reglen lidt for at iagttage respective »Natbomben« eller »Morgenbomben« fra »Castelsjægeren«; thi besynderligt nok pleiede Tydskerne næsten aldeles regelmæssigt paa hvert af de to nævnte Klokkeslet at sende os een Bombe, sjeldent flere, rettet ud efter Castelspynten, hvor Landgangsbroen laa; den Morteer, hvorfra denne Bombe kastedes, havde derfor faaet Navnet »Castelsjægeren« (»Castelsjægerne« kaldtes da de to Jægercorps, 1ste og 2det, som havde Garnison i Citadellet ved Kjøbenhavn). Alle de fjendtlige Batterier havde Øgenavne. Jeg har alt omtalt »Brødrene Schoustrup«. Et Morteerbatteri, der laa saa skjult, at vi aldrig kunde faae Øie paa Mortererne eller Brystværet, skjøndt vi godt kjendte dets omtrentlige Beliggenhed og dets Bomber, gik under Navn af »La straniera« eller »Den store Ubekjendte«; et andet, som forblev taust, men hvis Tilværelse vi troede at være visse paa, blev kaldt »Den Stumme«. Nogle 24  $\text{F}$ 's Haandmorteer, med hvilke Tydskerne af og til kastede Granater ind i den af os ved Koldingveien, øst for Oversvømmelsen anlagte Redoute, hed »Urtepotterne«; undertiden prøvede de at naae ind til Volden, men uden Held. Besætningerne ude i den omtalte Redoute vænnede sig efterhaanden saaledes til disse 24  $\text{F}$ 's Granater, at jeg f. Ex. har været Øienvidne til, at 5—6 Karle, der sade og spillede Trekort, ikke lode sig forstyrre i deres Spil derved, at en saadan Granat gik i Jorden og sprang nogle faa Skridt fra dem; de gad ikke engang lægge sig fladt ned, Noget, som jeg forresten havde instrueret mine Folk til altid at gjøre og stedse selv gjorde ved slige Leiligheder, naar Forholdene ikke krævede, at man blev staaende, f. Ex. for at indgyde sine Underordnede Mod. Med andre Ord: man bør ikke skye Faren, hvor man gjør Gavn ved at udsætte sig for den; men paa den anden Side skal man ikke uden Gavn trodse den.

Om denne Sætnings Rigtighed eller rettere om dens practiske Anvendelse havde jeg under Fredericias Bombardement adskillige Disputer med min jevnaldrende Kamerat, Premierlieutenant i Ingenieurerne Thulstrup, hvis ridderlige Charakter ofte foreledede ham til — efter min Mening — uden Nødvendighed at udsætte sig. Jeg kommer herved til at tænke paa nogle med det ovenfor berørte Spørgsmaal i Forbindelse staaende Episoder. En Dag stod jeg sammen med Commandanten, Oberstlieutenant Lunding, oppe paa Bankettet, o: den langs Brystværnet løbende Jordforhøining, hvorpaa Fodfolket træder op, naar det skal skyde, hvorimod det til andre Tider kan opholde sig i Dækning nede paa den lavere liggende Voldgang. Medens jeg hørte efter Oberstlieutenantens Befalinger, hvislede nogle Spidskugler over Hovedet paa os, hvilket bragte mig til uvilkaarligt at træde ned paa Voldgangen. »Som det lader, er Hr. Lieutenanten bange for Kuglerne?« spurgte Lunding og viste Tænder, en Grimace, hvormed han altid ledsagede sine Ondskabsfuldheder. »Nei, Hr. Oberstlieutenant,« svarede jeg og steg igjen op paa Bankettet; »men jeg mente, at vi Ingenieurer bygge Brystværn, forat man bag dem kan søge Dækning mod Fjendens Ild.« »Meget rigtigt, Hr. Lieutenant; men ikke, naar man staaer og modtager en Ordre af sin Foresatte,« hvori han jo havde fuldstændig Ret. Kort efter var jeg Øienvidne til Følgende: Major Vahl af Artilleriet og Capitain Ernst af Ingenieurerne stode og talte sammen paa en nylagt Bridsk (Underlag til en Kanons eller Morteers Affutage) i en af Bastionernes fremspringende Vinkel. Med Eet hørtes det dumpe Knald af en Morteer ude hos Fjenden; de saae Begge op, fik samtidigt Øie paa Bomben, bemærkede, at den stilede lige ned paa dem og vilde flytte sig. Men herved traadte de Begge til den forkeerte Side, ind imod hinanden, saa at de fik et dygtigt Skub, der bragte dem til at fare et godt Stykke fra hinanden. Næsten i samme Nu faldt Bomben ned lige paa den Plet, hvor de havde staaet. Havde de fulgt Thulstrups Theori, vilde her to flinke og kjække Officerer uden ringeste Nytte have ladet deres Liv.

Henimod Slutningen af Mai Maaned havde jeg bl. A. Arbejde udenfor Volden, ved Anlægget af en saakaldt Ravelin,

et Udenværk, til Dækning af den østligste af de to tidligere omtalte Udfaldsgange, som bleve minerede gennem Volden. Ved disse Arbejder ude i den dækkede Vei var man næsten lige saa meget udsat for Fare fra vort eget Skyts som fra Fjendens. Der skjødtes nemlig stadigt fra Fæstningen med Bomber, hvis Brandrør vare gamle og forgjemte, hvoraf Følgen var, at Bomben mindst lige saa ofte sprang for tidligt som i rette Tid; hyppigt foregik Sprængningen i eller lige udenfor Kanonens Munding. Dette var en saa bekjendt og vedgaaet Sag, at Artilleristerne havde streng Befaling til ikke uden behørig Varskoning at skyde med Huulprojectiler, naar der i Kanonens Retning befandt sig Nogen af Vore udenfor Volden. Der var ikke Tale om at cassere de gamle Fængrør; de skulde bruges op, inden der blev leveret nye! Naar jeg var paa Arbejde udenfor Voldene, bragte min ovenfor omtalte Oppasser, Langelænderen Søndebroe, mig min Frokost; det rørte ham ikke i mindste Maade, at Granatstumperne, baade Fjendens og vore egne, svirrede ham om Ørene. En Dag, medens der var en lille Artillerikamp igang, traf han mig i Nærheden af den ny Ravelin, udenfor Slesvigs Bastion; foruden Kurven med Frokost bragte han mig ogsaa et Brev fra min Forlovede, og det maatte naturligviis læses, inden jeg gav mig ilav med Frokosten. Slentrende langsomt op og ned, var jeg netop begyndt at læse mit Brev, da der blev affyret en 84 Ø's Bombekanon saa at sige lige over Hovedet paa mig; Bomben sprang tæt udenfor Kanonmunden, og Stumperne sloge ned rundt om min i Hælene paa mig gaaende Oppasser og mig, saa at vi bleve overdængede med Jord. Rasende vendte jeg mig om og raabte op til Kanoncommandeuren, en værnepligtig Artilleriunderofficer: »Hvad Satan er det for Noget? Veed De ikke, at det er forbudt at skyde med de fordømte gamle Fængrør i Bomberne, naar der gaaer Nogen lige ud for Kanonen?« »Jo, Hr. Lieutenant!« svarede Sergeanten, skarpt rettet og med Haanden til Huen, »det veed jeg nok; men der var allerede sprunget tre, fire Bomber itræk for tidligt, saa meente jeg, at der var Rimelighed for, at denne hersens nok vilde naae ud til Fjenden.« Denne Anvendelse af Sandsynlighedsberegningen syntes mig saa comisk, at jeg kom til at lee og ikke kunde



skjænde mere paa Synderen. Den omhandlede Mangel ved Brandrørene kostede imidlertid Adskillige af vore Egne Liv eller Lemmer.

Den 30te Mai var den ene af de oftere omtalte Udfaldsgallerier (Poterner), nemlig den østlige, udfor Oversvømmelsens Midte liggende, bleven færdig. Capitain (nu afskediget Oberst) Meyer af Ingenieurcorpset havde ledet Arbeidet derved. Da det viste sig, at Portene til Poternen ikke passede noiagtigt, havde han ladet dem tage af igjen forat faae dem forandrede, og de vare ikke blevne færdige og igjen anbragte om Aftenen. Dette opdagede Lunding, og strax dicterede han Capitain Meyer 24 Timers Qvartearrest. Den næste Dags Morgen, da jeg efter at være bleven afløst, paa min Vei ud til Frokosten i Castellet, passerede den Gade, hvori Meyer boede, saae jeg ham staae i Vinduet, rygende af en Cigar. Da der den Morgen skjødes temmelig stærkt, og da Bomberne fra »Brødrene Schoustrup« havde Retning netop ned ad den omtalte Gade, undrede jeg mig igrunden over, at Meyer blev hjemme. Han forklarede mig nu, hvad der var Anledning dertil og bød mig indenfor paa en Cigar; men af nærliggende Grunde foretrak jeg at ryge min Cigar efter Frokosten, i en eller anden »Salvet«. Vagten ved Prindsens Port laa, ligesom Capitain Meyers Bolig, paa et for Kugler og Granater stærkt udsat Sted, hvilken Omstændighed ikke bidrog til at gjøre det behageligt at blive dømt til Vagtarrest, Noget, der ikke hændtes saa faa Underofficerer og Menige.

Den 3die Juni var jeg, som jeg plejede at gjøre, naar Tjenesten og andre Forhold tillode det, gaaet ud i det hidtil for sikkert ansete Castel i Marketenderens Beværtning for at spise Frokost, træffe Kamerater og læse Aviser. Som jeg bedst sad og spiste, begyndte der en temmelig heftig Skyden; men da jeg var tjenstfri, vedrørte den mig ikke, og lod jeg mig ikke anfægte af den. Pludseligt sprang der imidlertid først een og siden flere Bomber lige udenfor den Barakke, hvori vi sade, og samtidigt dermed blev Kanonilden voldsom. Jeg skyndte mig derfor at blive færdig med min Frokost og gik saa op paa Volden, hvorfra jeg i forholdsviis Sikkerhed blev Vidne til en fra vor Side fortrinlig ledet og heldig Kanon-

kamp. Fjenden havde nemlig bl. A. den Dag begyndt Ilden fra den siden under Navn af »Castelsjægeren« bekjendte 168  $\mathcal{F}$ 's Morteer, og lige ved Siden af dens Placement, umiddelbart hiinsides Oversvømmelsen, nede under Fuglsangskoven, havde han i al Hemmelighed bygget et omtrent 1200 Alen fra Holsteins Bastions Spids liggende, med 3 Stk. 24  $\mathcal{F}$ 's Kanoner monteret Batteri. Det blev i Dagens Løb bragt fuldstændigt til Taushed, hvilket væsentligst skyldtes den i Slesvigs Bastion commanderende kjække Artillerilieutenant (siden 1879 Oberst) Hertel, en af mine Høiskolekamerater. Samtidigt med at Ilden fra dette nye Batteri aabnedes, fyredes der fra alle de andre fjendtlige Batterier, hvoriblandt det henad Erritsø, ved Kysten liggende »Sandalsbatteri« beskjød deels vort Batteri ved Strib, ovre i Fyen, og deels et Par Kanonbaade, som toge Deel i Kampen, hvilket naturligviis ogsaa gjaldt alle de paa Volden værende Kanoner, der kunde faae Skud paa de fjendtlige. Ovre i Stribbatteriet slog en Granatstump Feltflasken ud af Haanden paa en tydsk født Sergeant af Artilleriet, Schultz, som vilde skjænke en Kamerat en Snaps og nu forbitret udbrød: »Di dytschke Schwin, kunde min Salighet ikke engang unde En en Schnaps, men schkyter Guts Gafer vech for En!« Op ad Dagen trak der et voldsomt Tordenveir op og gjorde foreløbigt Ende paa Kampen, hvis Slutning jeg saae fra den ud mod Lillebelt vendende Oldenburgs Bastion. Det var et hoist eiendommeligt Syn, naar Himlens Lyn afløste Glimtene fra Kanonmundingerne, og ikke mindre besynderligt, naar Tordenens Bragen og Rullen blandede sig med Skytsets Drøn og de skarpe Knald fra Granater og Bomber, der sprang i Luften, efterladende sig smaa, kridhvide, paa den næsten kulsorte Himmel stærkt fremtrædende, runde Skyer, som hurtigt udvidede sig og forsvandt. Fra de 3 Stk. 24  $\mathcal{F}$ 's Kanoner i Fuglsangbatteriet hørte vi aldrig siden et Muk, hvorimod »Castelsjægeren« uskadet fortsatte sin som oftest natlige Gjerning, indtil den faldt i vor Vold, den 6te Juli. Om Aftenen gjorde Schleswigholsteinerne, maaskee i den feilagtige Mening, at vi vare blevne myge ved Dagens Artillerikamp, deres første og sidste Forsøg paa at anlægge en Parallel (∴ en fortløbende Række Løbegrave) i c. 1200 Alens Afstand udenfor

Fæstningen; efter en betydningsløs, spredt, meget uordentlig Fægtning lykkedes det vore Forposter, med lidt Forstærkning, at kaste Fjenden tilbage. Nogle faa til Fæstningen indbragte Fanger vare beskjænkede, og det hed sig, at dette skal have været Tilfældet med den største Deel af det angribende Mandskab, som ikke havde villet gaa frem i ædru Tilstand. Artillerikampen gjenoptoges nu i Mørke, ved hvilken Leilighed vi gjorde nogle høist uheldige Forsøg paa at oplyse Egnen udenfor Fæstningen ved Hjælp af Faldskjærmsraketter, der viste sig at høre til samme Slags forgjæmte Varer som de ovenfor omtalte Brandrør. De fleste af dem sprang nemlig strax, saa at den brændende Satz blev liggende paa Brystværnskronen og viste vort Skyts og dets Besætning i bengalsk Belysning for Fjenden, som øieblikkeligt gav sig til at skyde paa de saaledes belyste Punkter. Infanterikampen, der kostede en Lieutenant af 3die Jægercorps Livet, men ellers næsten ingen Tab voldede os, stod saa nær inde under Volden, at Spidskuglerne i stor Mængde hvislede ind over Brystværnet og faldt inde i Byen. Den hele Affaire, saavel Dag- som Natkampen, efterlod et særdeles opmuntrende Indtryk paa Fæstningens Besætning; Tydskerne havde overalt trukket det korteste Straa.

I de næste Dage vedbleve Insurgenterne at kaste en Deel Bomber ud efter Castellet og den ved dettes mod Lillebelt vendende Pynt anlagte Landgangsbro. En af disse Bomber ramte og dræbte en Artilleriofficer, ved Navn Glud, som den 4de Juni tog sig en Middagssovn i sin Seng i en Barakke ude i Castellet. Glud var i 1848 bleven forfremmet fra Underofficer til Lieutenant og havde i høi Grad udmærket sig i Slaget ved Slesvig, hvor han ved Udkanten af Landsbyen Bustorff en lang Tid med sine to Kanoner holdt Fjendens langt overlegne Artilleri Stangen. Da han dertil var jovial og meget afholdt baade af sine Overordnede, Jevnlige og Underordnede, blev hans Død almindeligt beklaget.

Den 3te Juni faldt under en Artillerikamp en af mine Cadetkamerater, Premierlieutenant i Artilleriet Dorn, i Oldenborgs Bastion, hvor jeg kort iforveien havde seet til mine dér paa Arbeide værende Folk og havde talt med ham. Han blev et Offer for sin Stolthed. En Granat med brændende Brand-

rør slog gennem Brystværnet; Kanonbesætningen søgte paa Dorns Befaling hurtigt Dækning, men han selv blev staaende og rantes af en Stump af den kort efter springende Granat. Hvem gavnede han herved? Landet mistede en kjæk og dygtig Befalingsmand.

Den 15de Juni, tidligt om Morgenen, blev Byen igjen forholdsviis stærkt beskydt og bombarderet. Husker jeg ikke feil, maa det være den Dag, at følgende Episode fandt Sted. Jeg var kommen paa Post Kl. 12 om Natten og skulde afløses Kl. 6 Morgen. Indtil omtrent Kl. 5 havde ingen Bombe tændt, og jeg haabede at slippe naadigt fra min Vagt denne Gang; men pludseligt udbrod der Ild i et hidtil skaanet, ikke langt fra min egen Bolig liggende Qvarteer af Byen. Jeg skyndte mig derhen med mit Mandskab. Eet Huus brændte allerede i lys Lue, og ud af det ved Siden af liggende røg det lidt. Begge vare ubeboede og aflaaede. Jeg lod Døren til den rygende, lille een Etages Bygning sprænge, var i to, tre Spring oppe ad Trappen og løftede den til Loftet førende Lem op, forat see, hvorledes det stod til deroppe: men videre kom jeg ikke, da en tæt, qvælende Røg og enkelte, slikkende Flammer sloge mig imøde. Jeg lod derfor Lemmen falde til igjen og kom endnu hurtigere ned ad Trappen, end jeg var løben op ad den. Nogle Minutter derefter stod den lyse Lue ud af Taget. Baade i dette og i det først antændte Huus havde Lofterne, trods alle Forbud derimod, ligget fulde af Halm og Hø; Fredericia er jo nemlig, (eller var i det Mindste da), som alt ovenfor berørt, en meer end halvt agerdyrkende By, med store Marker indenfor Voldene. Jeg betænkte mig nu ikke længe, men lod strax Nedrivningen af det næste, heldigviis ogsaa kun eet Etages lille Huus begynde; Folkene havde efterhaanden faaet Øvelse i det Slags Arbeide, og inden en halv Times Forløb var den ikke meget solid opførte Bygning saa at sige jevnet med Jorden. Vi havde derved foreløbigt standset Ildens Fremskridt ad denne Kant, og da der paa den anden Side af de to brændende Huse laa en Tomt, havde vi Haab om nu at faae Bugt med Ilden, hvilket ogsaa lykkedes, skjøndt Fjenden efter Sædvane, saa snart han havde seet, at en af hans Bomber havde tændt, ivrigt fortsatte

Kastningen efter Brandstedet forat vanskeliggjøre Slukningen. Tilendebringelsen faldt i den mig afløsende Officers Lod.

Fjenden havde efterhaanden faaet Øinene op for, at han for at naae et Resultat maatte gaae os nærmere paa Livet med sine Skandser og Batterier og navnlig ved Bygningen af saadanne paa det forholdsviis høie Land nord for Fæstningen lægge os Hindringer iveien baade for Overskibningen til og fra Strib og for mulige Udfald. Fra vor Side var der allerede tænkt paa det Slag, som kom til at staae den 6te Juli; for at det kunde lykkes, maatte vi søge at standse eller forsinke Fjendens ovenfor omtalte Skandsearbeider. Det blev derfor besluttet at rykke ud med en større Styrke gennem Kongens Port og at søge at sløife saa Meget som muligt af de paa denne Kant opkastede Værker. Udfaldet var foreløbigt berammet til at skulle finde Sted midt om Dagen, den 30te Juni. Fra den 25de Juni havde jeg ligget i Fyen; den 29de, om Aftenen, mødte jeg med min Deling ved Strib for at blive overført til Fredericia; men det var et saa forrygende Veir, at de for Transporten raadende Sømænd vægrede sig ved at paa tage sig Ansvaret ved at sætte Tropper over. Melding herom blev med et Rofartøi sendt til Fredericia, og vi fik Befaling til at gaae i Qvarter igjen i Fyen og møde Aftenen derpaa ved samme Tid. Jeg tilbragte en stor Deel af den næste Dag i Fryd og Gammen paa Hindsgavl, hvor den endnu stærke, vestlige Vind bar Lyden af en stærk Skyden over til os, uden at vi dog vidste, hvad det betydede. Henad Natten kom jeg til Fredericia. Ved Overgangen fra Strib hørte jeg, at der havde fundet et Udfald Sted, og at det var lykkedes at sløife flere af Fjendens nye Værker og at opbrænde en Mængde Skandsekurve og Faskiner; man kan med god Grund paastaae, at Fredericiaslagets glimrende Resultat i det Mindste tildeels skyldtes denne Dags heldige Kamp. Saa vidt var jo Alt godt; men jeg erfarede tillige, at min kjære Høiskolekamerat, den prægtige, begavede Ingenieurlieutenant Holm henimod Slutningen af Træfningen var bleven dødeligt saaret i Underlivet af en Spidsgeværkugle. Han døde nogle Dage derefter under voldsomme Smerter paa Billeshave Lazarethet, i Fyen. Han skulde have været afløst Natten iforveien, og min Deling var

commanderet til at være med ved Udfaldet. Det er jo derfor sletikke sagt, at jeg, dersom jeg havde deeltaget i Træfningen, var bleven ramt af nogen fjendtlig Kugle; men dette Tilfælde gjorde dog et temmelig dybt, eiendommeligt Indtryk paa mig. Heldigviis havde jeg jo ikke mindste personlig Andeel i den stedfundne Ombytning af Tjenesten.

Den 5te Juli rygtedes det i Fæstningen, at der næste Dag forestod et Hovedslag. De den 4de om Aftenen fra Fyen som Afløsning til Fredericia komne Infanteriafdelinger hørte til Brigader, som enten vare underlagte Rye oppe i Jylland eller Meza paa Als; Forholdene i Fæstningen vare jo altsaa nye for dem. Blandt Officererne fandtes der Kamerater, med hvem jeg ikke havde talt i længere Tid; jeg gik med nogle af dem en Tour hele Volden rundt, forat de kunde orientere sig, ved hvilken Leilighed vi jevnligt stege op paa Brystværnets Krone og stode dør i en Klynge. Fjenden, der denne Dag — heldigviis ikke den næste Morgen — ventede at blive angreben og var meget aarvaagen, maa have seet dette og antaget os for en høit staaende Befalingsmand med sin Stab; thi han beærede os ved paa hele vor Vandring at gjøre os til Maal for Bomberne fra en 168  $\mathcal{Z}$ 's Morteer, uden at dog nogen af dem ramte. Henad Aften tiltog Troppetransporterne og fortsattes i forøget Antal og Størrelse ud paa Natten; Fjenden vedblev uden Virkning at kaste Bomber ud i Castellet og efter Landgangsbroen. Kl. 1 om Natten (Morgenen), den 6te Juli, stod hele den til Udfald bestemte Styrke marschfærdig paa Allarmpladsen, og paa Slaget 1 begyndte Udrykningen, langs Stranden mod Nord, gennem Kongens Port og gennem den mellem denne og Prindsens Port anlagte Poterne. Saa vidt jeg husker, gaves Signalet ved en Rakets Opstigning.

Angaaende Slaget vil jeg kun fortælle de ubetydelige Enkeltheder, som jeg personligt tog Deel i eller var Øienvidne til; men vil dog her udtale, at dette Slag vistnok af alle de i Aarene 1848—50 forefaldne var det blodigste, det meest afgjørende og det, hvor der paa begge Sider blev kjæmpet med meest Tapperhed — paa sine Steder næsten med Raseri. Efter intet af de andre Slag, i hvilke jeg har deeltaget, eller

hvilke jeg har bivaanet, har jeg følt mig saa seirsglad og stolt paa vor Hærs Vegne som efter dette.

Omtrent Kl. 1 om Morgenen drog jeg med min Deling, i Følge med et Detachement Infanteri, ud af den sydøst for Prindsens Port anlagte Poterne, udenfor hvilken vi toge Opstilling i Ravelinen. Lige ud for denne førte en paa flere Steder gennemgravet Vei tvers gennem Oversvømmelsen til Fuglsangsskoven. Hiinsides Oversvømmelsen hævede Grunden sig steilt, og nær ved Brinken laa, bag et tæt Pilehegn, det ovenfor omtalte, den 3die Juni aabnede og til Taushed bragte Batteri, hvori den endnu ubeskadigede »Castelsjæger«, en 168 Ø's Morteer, havde sin Plads. Længere mod Øst, altsaa tilvenstre for os, laa, ligeledes tæt ved Oversvømmelsens sydlige Bred, det saakaldte Blokhuusbatteri (det, der havde ødelagt Blokhuset) og mod Vest, paa hver sin Side af Koldingveien, de to svære Værker »Brødrene Schoustrup« (Stoustrup-Redouterne). Vi bleve flere Timer staaende i uafbrudt Spænding. Paa høire Fløi, som vi fra vort Standpunct ikke kunde overse, rasede Slaget; vi hørte den voldsomme Kanon- og Geværild og saae stadigt i Morgendæmringen de af en Ildhale fulgte Granater og Bomber flyve gennem Luften, ogsaa umiddelbart over Hovedet paa os, bl. A. fra den oftere omtalte »Castelsjæger«; thi lige indtil de fjendtlige Skandser og Batterier bleve tagne, vedligeholdtes der en levende Kamp mellem dem og Skytset paa Volden, og kastedes der fra Tydskernes Morterer Bomber ind over Byen og ud imod Castellet og Landgangsbroen. Mellem det svære Skytsets Drøn blandede sig Feltkanonernes skarpe Knald og den heftige Geværilds Knittren — thi saaledes lyder den, især naar den høres samtidigt med en svær Kanonild. Dagen oprandt med det deiligste Veir. Da det var blevet rigtigt lyst, varede det ikke længe, før Kampen begyndte at nærme sig os. Mellem Kl. 3<sup>1/2</sup> og 4 blev der forsøgt en Storm paa de to Stoustrupper Redouter; den mislykkedes, og ved denne Leilighed faldt Stormcolonnens Anfører, Oberstlieutenant Käsemodel, og blev Captain Ernst af Ingenieurcorpset let saaret af en Geværkugle. Nogen Tid derefter rømmede Fjenden de nu omgaaede Redouter, og vi saae vore Tropper bryde frem hiinsides Over-

svømmelsen, dog ikke nærmere os, end at vi kun fik et almindeligt, overfladisk Indtryk af, at Fjenden veg, og at Vore gik frem. Samtidigt dermed fik vi Øie paa enkelte Mand og smaa, sprængte Afdelinger af Insurgenternes Tropper, der forvirret løb frem og tilbage paa den anden Side af Oversvømmelsen, en 1000—1200 Alen fra os. Vi kunde indsee, at de vare afskaarne, og de undslap ikke heller; men det kribledede og krabledede i os af Lyst til at komme over og bidrage til at gjøre dem til Fanger. Omsider — det maa vist have været omtrent Kl. 5 à 5½ — fik jeg Befaling til med mit Mandskab at overskride Oversvømmelsen og ødelægge de hiinsides den liggende fjendtlige Værker. Et Par Mand sprang i Vand til op under Armene og dannede Løbebroer over Gjennemstikningerne i Veien, og vi vare snart ovre under Skrænten. Medens vi pustede, og jeg samlede og ordnede Mandskabet, lød der to, tre svære Knald oven over os. Med et Hurra klattrede vi op for ved et rask Angreb at fordrive den formentlige fjendtlige Besætning, men fandt, da vi mylrede ind i Batteriet, et Par af vore egne Artillerister, der fra Koldingveien vare naaede herhen og nu — heldigviis forgjæves — havde prøvet paa at sprænge Morteeren og de demonterede 24  $\mathcal{R}$ 's Kanoner, der siden indbragtes som Trofæer til Fæstningen. Jeg satte strax mit Mandskab til at sløife Batteriet saa grundigt, som det i en Skynding kunde skee, hvornæst vi droge sydøst i og paa vor Vei fortsatte dette Arbeide ved de andre, ovenfor omtalte Batterier. Medens vi vare ifærd hermed, hørte jeg, om jeg ikke husker feil, af Lundings Mund, om Slagets mageløst heldige Udfald: at alle Forskandsningerne vare tagne og tildeels sløifede, at Fjenden var paa vild Flugt samt at vi havde gjort 1800—1900 Mand Fanger og erobret over 30 Stykker svært Skyts, en Mængde Geværer og meget andet Krigsmateriel.

Vi vilde knapt troe vore egne Øine. Desværre hørte vi jo ogsaa om vore store Tab, bl. A. om, at General Rye var falden; men i Seirens Øieblik, naar man ret er gjennemtrængt af Glæden og Stoltheden over den, glider man mærkeligt let hen over Tanken om de Offre, den har kostet. Som et Exempel paa, hvor indholdsrige saadanne Timer ere, kan anføres,



at da General Bülow, enten ved at see paa sit Uhr eller ved at spørge sig for, opdagede, at Klokken var 7 (om Morgen) — ved hvilken Tid Seiren var heelt vunden og Slaget i det Væsentlige forbi — troede han et Øieblik, at det var Kl. 7 om Aftenen.

Jeg naaede paa denne Dag heelt ud til Erritsø, hvor jeg bl. A. besøgte min Qvarteervært fra forrige Vinter. Tydskerne havde her en Barakkeleir, i hvilken der fandtes en stor, til Spisesal indrettet Bræddebod, som var festligt smykket med Flag, Grønt og Blomster. Vi havde nemlig spoleret et Gilde, som de ærede Schleswigholsteinere agtede at afholde den 6te Juli; i hvilken Anledning mindes jeg ikke. I en Marketenderbod fandtes endnu nogle gode Sager, men det Meste var dog ved min Ankomst plyndret af Afdelinger, som havde været der før os. Af en dansk Soldat købte jeg nogle Flasker Viin, som han havde »reddet«, og som paa Stedet bleve drukne af mine Folk og mig, samt et Par Pund udmærket Chokolade. Som det lod, havde Tydskerne levet flot i Erritsø-Barakkerne.

Trætte og mødige vendte vi om Aftenen hjem, drømmende — o: i vaagen Tilstand — om et napoleonsk Felttog. Vor Hær kunde nu trække Forstærkninger til sig og maaskee med Overmagt, i hvert Tilfælde med nogenlunde lige Styrke paa begge Sider, gennemtrængt af den Følelse, som en nys vunden Seir giver, kaste sig over den i to Dele adskilte, fjendtlige Armee, altsaa enten først drage mod Syd og slaae Rigstroppeperne i Sundeved og dernæst afskjære Preusserne i Nørrejyl-land under Prittwitz Tilbagetoget, eller ogsaa strax gaae mod Preusserne. Dette var ingenlunde vilde, udførlige Planer; men Politiken greb ind i Begivenhederne paa Krigsskuepladsen og hæmmede Overbefalingen i dens Foretagender. Som be- kjendt, sluttedes der jo kort efter Slaget ved Fredericia paany en Vaabenstilstand.

Dagen efter Slaget kunde vort Tab nogenlunde oversees; hvad Døde og Saarede angik, var det noget nær lige saa stort som Insurgenternes, nemlig omtrent 500 Døde og henved 1300 Saarede, af hvilke naturligviis mange siden døde eller bleve Krøblinger, hvorimod Tydskerne saa godt som ikke gjorde

Fanger, og vi hellerikke mistede noget Materiel. Dette Resultat var ikke til at undre sig over, da vi jo havde angrebet Fjenden i en stærkt forskandset Stilling og med Storm taget flere af hans Værker, deriblandt, nogle Redouter. De Døde bleve, efter at være bragte ind i Fæstningen, lagte i den catholske Kirke; der var saa Mange, at de Menige tilsidst maatte stables i Lag ovenpaa hverandre. Jeg kiggede et Par Dage derefter ind i Kirken; det var et høist uhyggeligt, for ikke at sige modbydeligt Skue, der her frembød sig, ikke at tale om Lugten, saa jeg skyndte mig snart bort derfra. Jeg husker ikke Noget om den høitidelige Begravelse. Rimeligviis har jeg været i Fyen, da den foregik; thi Afløsningerne fortsattes ogsaa efter Slaget.

I de for Bombardementet stærkt udsatte Qvarterer, fra hvilke Beboerne ofte vare flygtede i Hui og Hast, saa at sige uden at tage noget af Indboet med sig, stode endnu Huse, der ved Skjæbnens Lune vare forblevne heelt urørte af Bomberne. Vi Ingenieurofficerer, som havde boet sammen under Fæstningens Indesluttelse, opdagede et saadant, een Etages, fuldt meubleret og med Huusgeraad rigeligt forsynet, hyggeligt, lille Huus, hvori bl. A. fandtes fire gode, opredte Senge. Vi toge det øieblikkeligt i Besiddelse og levede dør i nogle Dage yderst behageligt, navnlig frydende os over den Luxus, at komme ordentligt tilsengs hver Nat, hvilket ikke engang ovre i Fyen altid var Tilfældet, paa Grund af Qvarterernes Overfyldelse; men Glæden varede kun kort, thi da Fjenden var fordreven, kom Husets Eier med Familie naturligviis snart tilbage og flyttede igjen ind i sit Hjem.

Ovenpaa Slaget ved Fredericia fulgte en Mængde Fester, ved hvilke vi »Seirherrer« naturligviis bleve feirede. Jeg har saaledes Erindring om et paa Fænø afholdt Gilde, hvor det gik overordentlig lystigt til. Som Tak for al den Gjæstfrihed, vi Officerer havde nydt ovre i Fyen, gave vi i August Maaned et glimrende Bal i Clubloalet i Odense, hvortil naturligviis bl. A. alle vore mandlige og qvindelige Bekjendte fra Snoghoi-Fredericia-Strib-Middelfart Egnen vare indbudte. Til Gjengjæld indbode en Deel af Odenses Beboere os Officerer, som

havde været deres Værter paa Ballet, til en Frokost den næste Dag i Slottets Have.

Kort derefter nodedes jeg til at gjøre et længere, mindre behageligt Ophold i Odense, for at faae Bugt med et haardnakket Halsonde, der ikke vilde vige for en lettere Behandling. Efter endt Cuur fik jeg som Reconvalescent nogle Dages Orlov og benyttede dem til at aflægge et Besøg hos min Slægt, som laa paa Landet i Ordrup. Hverken i 1849 eller 1850 var jeg saa heldig at komme til at nyde godt af den herlige, begeistrede, festlige Modtagelse, som de fra Krigen hjemvendende Tropper fik i Kjøbenhavn.

Fra Ordrup reiste jeg til Sønderborg, hvorhen min Deling under min Fraværelse var bleven forlagt, og hvor vi bleve liggende til Krigens Gjenudbrud, sidst i Juli, 1850. Opholdet paa Als var i enhver Henseende behageligt for mig, og de tre Fjerdingaar, jeg boede dèr, regner jeg for den bedste Deel af mit Liv i Krigsaarene, hvad god Omgang, Adspredelser o. s. v. angaaer. Jeg havde et ret godt Qvarteer, spiste i sluttet Selskab med en Deel Kamerater hos en Enke, hvor vi fik udmærket Kost, kom i flere vakkre Familier, deels i Sønderborg, deels paa Augustenborg og paa Landet, havde een Ridehest og en halv Snees Kjøreheste (Ingenieurtroppernes Trainheste) til min Raadighed, gjorde ved deres Hjælp mange Udflugter i den deilige Omegn paa begge Sider af Alssund og stod endelig under en baade elskværdig og dygtig Foresat, Ingenieurcapitain Ovesen, med hvem jeg saavel i som udenfor Tjenesten enedes meget godt; man seer altsaa, at jeg i Eet og Alt levede under særdeles gunstige ydre Betingelser.

Øverstbefalende paa Als var den prægtige General Schleppegrell, hvis store Venlighed mod mig jeg ikke noksom kan paaskjønne. Oberst af Generalstaben Johan Bülow, en dygtig, retskaffen og i enhver Henseende vakker Mænd, var hans Stabschef. Til Generalens Stab hørte bl. A. min Fætter, Lieutenant Peter Bauditz, en genial ung Mand, der som Bataillons- (Regiments?) Commandeur blev dødeligt saaret ved Dybbøl, den 18de April 1864, og Lieutenant (senere Oberst og Bataillonscommandeur) Otto Vaupell. I Nordborg laa i Cantonnement Oberst Christian Trepka, falden i 1850 ved Idsted. Af

Søetaten havde bl. A. den Overstbefalende Commandeurcapitain Steen Bille, Bolig i Sønderborg; hans Familie opholdt sig hos ham, og jeg kom en Gang imellem i deres Huus. I Havnen laa temmelig stadigt Orlogsdamperne »Holger Danske« og Hekla« samt den til Transport leiede Damper »Caroline Amalie«; da jeg havde flere Bekjendte blandt Officererne paa disse Skibe, var jeg en jevnlig Gjæst ombord i dem. A propos: I Sønderborg var der to Commandanter, een for Landetaten, Capitain Waitzmann, og een for Søetaten, Capitainlieutenant Gandil. Da Gandil en skønne Dag uden nogen tilsyneladende Foranledning fik Dannebrogordenens Ridderkors, medens Waitzmann ikke blev decoreret, lavedes der strax følgende Witz: »Gandil ist Ritter geworden; warum Waitzmann (weisz man) nicht.«

I selve Sønderborg nød jeg atter megen Gjæstfrihed i Kammerherre, Civilgouverneur paa Als, Riegels's Huus, hvor jeg bl. A. traf sammen med alle de ovennævnte Officerer — Oberst Bülow var forlovet med den ældste Datter — og hvor jeg igjen, ligesom tidligere paa Snoghøi, svælgede i god Musik. Deels ene eller med Kamerater, deels i Selskab med Damerne af den Riegelske og nogle Officerers Familier, kjørte og red jeg ofte Toure i Omegnen og aflagde en Gang imellem Besøg hos forskjellige Familier i Augustenborg, Nordborg og paa Landet i Sundeved og paa Als.

Vore Udflugter gjaldt bl. A. det idyllisk deligt beliggende Graasteen, Sandberg, Ringenæs, Trappen, Egersund og Broager — for blót at nævne nogle af den Mængde henrivende skønne Punkter, som findes i denne paa Naturskønheder maaskee rigeste Egn i, hvad der da var mit Fødeland, og hvad der med Guds Hjælp en Gang med Tiden igjen kan komme til at udgjøre en Deel, om ikke af mit, saa af mine Efterkommeres Fædreland.

Der dannede sig i Sønderborg en militair Club, hvor en Deel af Officererne og de militaire Embedsmænd — Auditeurer, Læger, Regnskabsførere, Intendanturofficerer o. s. v. — spiste til Middag, og hvor man kom sammen om Aftenen til et Slag Kort og undertiden til et lille Sold. I Vinterens Løb foranstaltede iøvrigt Clubben ogsaa en Deel Forlystelser, hvori

foruden Medlemmerne selv disses Damer samt Sønderborgs og Omegns civile Embedsmænd og Borgere med Familier deeltoge. Vi havde saaledes adskillige Assembléer med Dands og nogle Aftenunderholdninger eller Concerter, ved hvilke der udfortes Musiknumre, deels af Brigademusiken, deels af Dilettanter; jeg foredrog f. Ex. nogle muntre Sange, tildeels Reminiscenser fra vor Høiskolecomoedie. Ved disse Leiligheder ydede den overordentligt musikalske yngste Frøken Riegels, nu Oberstinde Schøller, særdeles værdifuld Bistand.

General Schleppegrell havde i Egenskab af Øverstcommanderende paa Als et vist Beløb til sin Raadighed under Navn af Taffelpenge. Han lod et Medlem af sin Stab føre Regnskab over disse Penge, der udelukkende anvendtes i det Formaal, hvortil de efter deres Navn vare bestemte; navnlig gav han udmærkede og meget gemytlige Middage paa Augustenborg. Alle paa Øen liggende Officerer og civil-militaire Embedsmænd og de høiere civile Embedsmænd bleve paa Omgang indbudte til disse Selskaber, naturligviis saaledes, at de høiere Staaende kom oftere end de Subalterne. Som alt bemærket, var jeg i Kridthuset hos General Schleppegrell, og dette skaffede mig en Gang udenfor Touren en Indbydelse til et af disse meget gemytlige Gilder. En Aften, lige før et saadant Gilde var berammet, traf jeg hos Riegels's sammen med Generalen. Ved Thebordet sagde han til mig, idet han efter Sædvane sad og pillede med sine faa tilbageblevne, løse Fortænder: »Har jeg den Fornøielse at see Hr. Lieutenanten hos mig paa Augustenborg imorgen?« »Nei, Hr. General. Jeg hører ikke til de denne Gang Indbudne.« »Det var rigtigt Skade,« bemærkede han, og bearbejdede endnu ivrigere sine stakkels Tænder. »Aa hør, Lieutenant Vaupell! *Har* vi ikke nok en Plads til Lieutenant Bauditz imorgen?« »Det vil vist knibe, Hr. General,« svarede Vaupell og lo smørret til mig; »men dersom Hr. Generalen *befaler* —« »Ja, kan *det* nytte,« afbrød Schleppegrell ham, »*saa befaler* jeg Dem herved at indbyde Lieutenant Bauditz til imorgen,« hvorover jeg blev meget glad, ikke blot ved Udsigten til et godt Middagsmaaltid, i muntret Selskab, men ogsaa over det Smigrende i Indbydelsen.

Ved en anden Leilighed viste General Schleppegrells Villie for mig sig paa en endnu mere iøinefaldende og for mig langt vigtigere Maade. *Maaskee* blandede der sig i Bevæggrunden til hans Opførsel ved den nævnte Leilighed lidt Dépit mod Krigsministeren, General Hansen, som ofte til Schleppegrells Ærgrelse greb personligt ind i Enkelthederne af Commandoforholdene paa Als. Jeg havde af General Schleppegrell halvt om halvt faaet Løfte om, at der ved Juletid skulde tilstaaes mig en 14 Dages Orlov til et Besøg paa Bækkeskov, hos Kammerherre Vind, hvor jeg vilde træffe min Forlovede. Kort før Jul rygtedes det, at der, paa Grund af Schleswig-holsteinernes truende Opførsel, fra Krigsministeriet vilde blive udstedt Forbud mod at give Officerer eller Mandskab fra de paa Als liggende Afdelinger Reisetilladelse. Underhaanden fik jeg Vished om, at dette forholdt sig saaledes; men endnu to Dage før jeg skulde afsted, var der endnu intet Officielt blevet bekendt derom. Jeg talte med Capitain Ovesen, som ikke havde noget imod at lade mig reise, naar jeg kunde faae Generalcommandoens Tilladelse dertil; følgelig gik jeg op til Generalen for at prøve min Lykke, men rigtignok aldeles fattet paa et Afslag. Dette lod ogsaa til at skulle blive Tilfældet, da General Schleppegrell til Svar paa min Begjæring sagde, at han, saa meget han end beklagede det, ikke var istand til at efterkomme mit Ønske, fordi der om et Par Dage i Parolen vilde komme en Kundgjørelse om, at ingen Militair maatte faae Orlov fra Als. Derpaa gik han over til at tale om en privat Comoedie, som skulde spilles næste Aften, og hvori jeg havde stor Deel, baade som Directeur og Skuespiller; han glædede sig meget til den Fornielse, der ventede ham, o. s. v. Pludseligt brød han temmelig kort af og sagde: »Men det skulde gjøre mig *meget* ondt, om Hr. Lieutenanten overanstrengte sig og blev upasselig, saa jeg ikke traf Dem paa de sædvanlige Steder i de næste fjorten Dagestid; det vilde som sagt bedrøve mig, men det var jo *tænkeligt*, og saa fik man jo finde sig deri,« hvornæst han gav mig Haanden til Farvel. Da jeg kom med denne Besked til Capitain Ovesen, erklærede han, at det sletikke vilde overraske ham, hvis jeg den næstnæste Dag meldte mig syg i Qvarteret. Jeg fik nu

uhyre travlt; et meer anstrengende Døgn end det sidste, jeg i Aaret 1849 tilbragte i Sønderborg, har jeg neppe nogensinde oplevet.

Som sagt var Aftenen før min Afreise bestemt til en privat, af Officeersclubben arrangeret Forestilling, som skulde finde Sted i Byens offentlige Theater, et lille, usselt Locale, hvor der til dagligt spilledes af den Millerske Troupe. Da flere Medlemmer af dette forholdsviis gode, reisende Skuespillerselskab omgikkes os Officerer, fik vi en velkommen Hjælp af dem, hvad angaaer Costumering, Frisering, Maling (o: Maskering) o. s. v. — Der blev givet to Stykker, og jeg havde en af Hovedrollerne i dem Begge. Det sidste var en af min Cadetkamerat, Lieutenant Ivar Bille (nu Toldembedsmand) til denne Leilighed skreven, to Acts Vaudeville, »De Frivillige«; Stykket var ret vittigt, og da der var en Deel morsomme Sange i det, og det desuden vrimlede af Hentydninger til stedlige og personlige Forhold, slog det meget godt an. Damerollerne bleve givne af unge Officerer. Indtægten, der sletikke blev saa lille endda, tilfaldt et veldædigt Øiemed. Generalprøven bivaanedes af nogle Begunstigede samt af Børn, de Spillendes Oppassere og en Deel Menige. Selve Forestillingen gaves for et saa elegant, af Damer og Herrer bestaaende Publicum, som Sønderborg og Omegn kunde præstere; den løb særdeles heldigt af og ledsagedes af stormende Bifald. Hertil bidrog ikke lidt den fortrinlige Musik, baade i Mellemaacterne og til Sangenes Ledsagelse; Orchestret bestod nemlig af Brigademusikens dygtigste Medlemmer, hvoraf Flere hørte til Lumbyes Capels bedste Kræfter.

Efter Forestillingen samledes de Spillende med en Mængde andre Kamerater i Clubben til et lystigt Gilde, som jeg ikke forlod, førend det var høist nødvendigt, for at jeg kunde komme hjem, pakke min Kuffert færdig, reiseklædt sætte mig paa min Vogn og Kl. 5<sup>1</sup>/<sub>2</sub> à 6 om Morgenen være ved det c. 1<sup>1</sup>/<sub>2</sub> Miil fra Sønderborg, paa Broagerland, lige overfor Holnæs liggende Færgested Brunsnæs. Intet Under derfor, at jeg var dødtræt, da jeg omsider betraadte Orlogsdampskibet »Eideren«s Dæk, i Flensborg Fjorden, i det smalle Farvand mellem Brunsnæs og Holnæs.

»Eideren«, som førtes af Lieutenant Antonius Krieger, kom fra Flensborg, hvor den havde hentet vor nuværende Konge, daværende Prinds Christian af Glücksburg, Commandeur for Livgardeescadronen til Hest. Prindsen vendte hjem fra en Reise i Tydskland; om jeg ikke husker feil, havde han dér besøgt sin Moder. Krieger havde lovet at tage mig ombord paa det nævnte Sted, naar jeg til den af ham opgivne Tid vilde ligge i en Færgebaad ude i Løbet. Om han kom for tidligt eller jeg for silde, veed jeg ikke; men vist er det, at han havde maattet ligge lidt og vente paa mig og ganske naturligt var en Smule gnaven over Forsinkelsen. Prindsen, der var gaaet ombord Aftenen iforveien, laa nede i sin Køie og sov, saa at han ikke mærkede Noget til, at Skibet standsede. Jeg forsvandt ogsaa snarest muligt, puttede mig i en Køie og sov, til vi vare godt inde i Store Belt. Da jeg kom op paa Dækket, gik Prindsen og røg en Cigar; han blev yderst forundret ved at see mig, og jeg var nødt til at sætte ham ind i hele Situationen, for at han ikke efter sin Ankomst til Kjøbenhavn tilfældigt skulde røbe mig. Med sin sædvanlige Elskværdighed gik han ind herpaa og bemærkede bl. A.: »Lad blot ikke Kongen høre Noget derom!«

Fra Korsør kjørte jeg med Extrapost til Næstved og derfra i min dér garnisonerende Broders, Dragonritmesterens, Tjenestevogn til Bækkeskov. Efter at have tilbragt et Par herlige Uger dér, vendte jeg hjem over Fyen og gik i den første Uge af Aaret 1850 med Dampskibet »Ophelia« fra Assens, nord om Als til Sønderborg. Det var det sidste Skib, der løb ind i Havnen, inden Isen lukkede den for lang Tid. Ved Seiladsen gennem Alssund morede jeg mig ved at see de store, tynde Isflader af Skibets Stævn blive skubbede op paa og dernæst glide langt hen over den speilblanke, maaskee kun natgamle Is, som bedækkede hele Vandfladen, og som vi gennemskare.

Den i Begyndelsen af Aaret 1850 indtraadte Frost blev baade streng og langvarig. Som Følge heraf var der i usædvanlig lang Tid Iistransport over Belterne, hvilket naturligvis medførte en meget uregelmæssig Befordring af Breve og Kasser, saa at vi paa Als ofte vare flere Dage, ja, een Gang hened



et Par Uger uden Efterretninger hjemmefra. En stor Post strandede bl. A. paa Langeland og naaede os først, efter at vi umiddelbart iforveien havde erholdt flere sildigere Poster. Frosten voldede os tillige paa en anden Maade Uro og Ulemper og gav Anledning til lige saa ubehagelige som utaknemlige Arbeider. Schleswigholsteinerne havde tydeligt erklæret, at de ikke betragtede sig som bundne ved den mellem Tydskland (Forbundsdagen og Preussen) paa den ene Side og Danmark paa den anden sluttede Vaabenstilstand. Skjøndt der laa 6000 Mand preussiske Tropper i Slesvigs sydlige og 2000 Mand svensk-norske Tropper i dets mellemste og nordlige Deel, kunde vi derfor ikke føle os fuldkomment sikre for Insurgenterne; de kunde, før vi saae os for, prøve paa at overrumple os og tage Als. Sønderborg skulde derfor befæstes mod Landsiden, og vi maatte nu, midt i Vinterens Hjerter, i en Kulde, der ofte ved Daggry naaede 15<sup>o</sup>—16<sup>o</sup> Reamur, anlægge en Række Infanteriskanser rundt om Byen. For at have saa lidt Jordarbeide som muligt, blev der bygget saakaldte »Palanker«, 3: lukkede, redouteformede, med Skydeskaar forsynede Pallisadeværker, med en Spidsgrav foran; den fra Graven indvundne Jord blev kastet paaskraa opad Pallisaderingens udvendige Side. Mod Artilleri, selv det allerletteste, kunde disse Smaaskanser naturligviis ikke holde sig ret længe; men vi forudsatte, at Fjenden i hvert Tilfælde ikke i Angrebets første Periode kunde føre Artilleri mod dem. Da Frosten, inden vi bleve færdige med alle vore Palanker, var gaaet rigeligt en Alen ned i den stive, leermuldede Jord, kostede det et utroligt Slid at faa sprængt og kilet een Tiendedeel af den Jordmasse op, som Mandskabet under almindelige Forhold kunde have flyttet med Spade og Hakke hver Arbejdsdag, ikke at tale om den Mængde Kiler, Hakker og andre Redskaber, som dagligt ødelagdes. Hver eneste Klump Jord maatte jo nemlig løsnes fra den omgivende, haardt frosne Masse ved Hjælp af store jernbeslaaede Trækiler, der med tunge Mukkerter dreves ned, Tomme for Tomme. Det er en Selvfølge, at man af saadanne kantede, uregelmæssige, steenhaarde Klumper ikke kunde danne noget kjønt Jordarbeide; vi Ingeniører bandede denne møisommelige,

efter vor Mening desuden næsten unyttige Gjerning og vare inderligt glade, den Dag vi fik den sidste Palanke lukket.

Den strenge, vedvarende Frost foranledigede ogsaa et andet besværligt Arbeide, idet nemlig Alssund lagde heelt til, hvilket paa Grund af den stærke Strøm, som i Reglen løber i det, er en stor Sjældenhed. Der maatte altsaa stadigt vækkes, og holdes en Vaage eller Rende aaben, midtstrøms, i flere Miles Længde. Husker jeg ret, udførtes denne Gjerning af Artilleriets og Marinens Mandskab i Forening.

Frosttiden havde dog ogsaa sine lyse Sider, idet vi nemlig vist over een Maaned itræk havde det prægtigste Slædeføre, som vi Officerer flittigt benyttede til at gjøre større eller mindre Kanepartier for Damerne af vort Bekjendtskab. Vi laante Kaner af Sønderborgs Indbyggere, og jeg kunde med mit Trains Heste gjøre flere saadanne bespændte, af hvilken Grund jeg i denne Periode var særligt populair blandt mine unge Kamerater i Fodfolket.

Den ovenfor berørte, preussiske og svensk-norske Besætning, hvilken sidste stod under General Malmborgs Befaling, laa i Slesvig fra Efteraaret 1849 til Krigens Gjenudbrud i Juli 1850. Fra de svenske Officerer kom der en Indbydelse til de danske Officerer om at sende en Deputation til et Bal i Borgerforeningens Locale i Flensborg. Jeg var saa heldig at være en af de til Deeltagelse heri Udvalgte. Udtrykket »saa heldig« er forresten ikke rigtigt godt valgt, da nemlig mine Kamerater og jeg ikke medbragte noget videre gunstigt Indtryk af dette Bal, paa hvilket vore Værter gjorde meget mere Stads, end vi syntes om, af de preussiske, til Sydslesvigs Besætning hørende Husarofficerer, som de ogsaa havde indbudt, saa at Stemningen paa Ballet var alt Andet end hyggelig. Ud paa Aftenen, da Vinen og den svenske Banco stege Gjæsterne til Hovedet, var det flere Gange nær ved at komme til Strid; men det Hele løb dog af uden nogen Skandale. Den næste Aften vare vi danske Officerer i Selskab hos Enkefru Christiansen, der i hine Dage førte et meget smukt Huus, og hos hvem Regerings-commissionens Medlemmer, den danske Geheimeraad Tillisch, Preusseren Grev Eulenburg og den preussisk-venlige Englænder

Oberst Hodges jevnligt kom. Tillisch og hans Familie vare stadige Gjæster dér i Huset.

Nogen Tid derefter gjorde en Deel af de paa Als garnisonerende Officerer et elegant Bal paa Augustenborg, væsentligst for at vise Høflighed mod Damerne i de Familier, hvor vi havde nydt og fremdeles nøde Gjæstfrihed. Da Localet kun var lille, kunde Gjæsternes Antal hellerikke blive stort. Bestyrelsen, hvoraf jeg var Medlem, havde sendt en Indbydelse til nogle svenske Officerer i Flensborg og ventede at see en 4—5 Stykker. Der mødte henved et Dusin, og Følgen heraf var ikke blot, at der blev Mangel paa Plads og Damer; men da vore ærede svenske Brødre efter Sædvane ikke holdt af at gaae tømmede fra Bordet, blev der drukket en saadan Mængde Champagne, at det siden sved alvorligt til Bestyrelsens Medlemmers Lommer. Til Gjengjæld troer jeg ogsaa, at vore svenske Gjæster hjembragte et langt gunstigere Indtryk af vort lille Bal, end vi af deres store.

Det var imidlertid blevet Foraar. Selskabeligheden og Forlystelserne inden Døre afløstes igjen af Udflugter i Omegnen. Da vi Officerer havde rigelig Tid til vor Raadighed, fik jeg en Deel jevnaldrende Kamerater til at prøve paa at opfriske vor Yndlingsidræt fra Landcadetacademiet, nemlig Langboldten. Der blev fundet en prægtig Boldtplads, paa en Mark bag Byen, midt mellem de fra Vinteren i sørgelig Erindring værende Palanker; en god Boldt med tilhørende Boldtræ anskaffedes, og en smuk Foraarseftermiddag samledes henved en Snees unge Mennesker, som i flere Timer med stor Iver og Fornøielse spillede Langboldt. Dermed skulde man troe, at Sagen var i god Gang; men nei! Den næste Dag humpede og krøbe alle Deeltagerne i Boldspillet afsted paa den ynkeligste Maade; jeg selv var saa stiv i Lemmerne, at jeg maatte have en Stok tilhjælp, da jeg skulde stige tilhest. Vi havde glemt, at vi ikke længere vare smidige, til Legemsøvelser vante Dreng eller Ynglinge. Naturligviis vidste jeg meget godt, at Følgerne vilde fortage sig, og at vi snart vilde være istand til uden Ulemper at fortsætte Legen, naar vi blot blev ved; men alle mine Forestillinger herom fandt døde Øren hos de Fleste af Deeltagerne, og den omtalte Langboldt blev

vor eneste paa Als, vistnok for den overveiende store Deel af os den sidste i dette Liv. Jeg har altid beklaget, at vor danske Ungdom ikke fortsætter Dreng- og Opvæxtaarenes allerede i den Alder kun alt for sparsomt drevne Legemsøvelser, og blandt disse maa Langboldten sættes overordentlig høit. Jeg seer ingen Nødvendighed af, med Til sidesættelse af denne smukke, danske Idræt, at indføre det engelske Cricket, der, efter mit Skjøn, langt fra er et saa kjønt og til Legemets harmoniske Udvikling saa godt skikket Spil som Langboldten.

— Liniskibet »Skjold« var i 1849 blevet udrustet saa hurtigt som muligt efter Tabet af »Christian den 8de« og »Gefion«. I 1850 førtes det af Capitain Secher«, paa hvis Indbydelse jeg overværede en for mig meget interessant Skiveskydning dér ombord, medens det i Forsommeren laa tilankers syd for Kragenæs.

I Slutningen af Juni eller Begyndelsen af Juli kom Cadet-skibet, Seilcorvetten »Flora«, som førtes af min Svoger, Chefen for Søofficeersskolen, Capitain Carl van Dockum, paa Sønderborg Rhed. Han indbød mig til at gjøre en Tour med Corvetten, og Capitain Ovesen gav mig beredvilligt een Dags Orlov hertil. Strax efter at jeg en Søndagmorgen var bleven roet ombord i et af Corvettens Fartøier, gik den under Seil og stod for Medbør øst efter; vort Bestemmelsessted var Assens. Da Vinden ikke var fuldt saa gunstig op ad Beltet, fik jeg god Leilighed til at see et Krigsskib manevrere under Krydsning. Henad Middag trak der et Tordenveir op med svære Byger, saa at vi tilsidst gik for ganske faa, rebede Seil, og jeg var lige ved at skulle være søsyg; Veiret bedagede sig imidlertid snart, Rebene bleve igjen stukne ud, flere Seil sattes til, og tidligt paa Eftermiddagen gik vi, efter denne for mig interessante Seilads, tilankers ud for Assens. Da vi kom iland, overtydede jeg mig om, at Transportdampskibet »Caroline Amalie« næste Morgen ved Daggry skulde afgaae fra Assens til Sønderborg, og at jeg altsaa med det kunde være hjemme igjen i rette Tid. Eftermiddagen og Aftenen tilbragte jeg sammen med min Svoger og en Deel af Officererne og Cadetterne fra Corvetten; vi gjorde en Udflugt til den en Miilsvei sydøst

for Assens liggende, Kong Frederik den 7de enten alt da eller sildigere tilhørende Herregaard Fredriks gave og var bagefter til Aftenselskab hos Byfogeden, Kammerjunker Klaumann. Omtrent Kl. 11 gik jeg ned til Havnen og ombord i »Caroline Amalie«, hvor jeg fandt dets Fører, min gode Ven, Premierlieutenant Grev Waldemar Holck sovende saa sødt i sin Køie, at jeg ikke nænnede at vække ham; der var overhovedet, som det lod, ikke et vaagent Øie ombord. I alle Kahytterne brændte der Lamper, og vare alle Køierne og Sofaerne optagne af meer eller mindre hoit snorkende Individder, med Undtagelse af to Køier inde i den midtskibs liggende Damekahyt. Jeg trak min Frakke af og lagde mig ind i den ene Køie. Kort derefter traadte de to Køiers retmæssige Besidderé, et Par frivillige Artilleriunderofficerer ind i denne Kahyt, hvis øvrige Sovepladser vare belagte af deres Kamerater. Skjøndt de vist havde en lille Giir, fandt den ene af dem dog snart sin Køie, medens den anden gik brummende omkring og forgjæves stak Næsen ind i alle Kroge. Jeg lod, som om jeg sov trygt. Tilsidst opgav den Søgende Evret og lagde sig til Ro paa Gulvet. Da jeg vaagnede, var det høilys Dag; vi havde tilbagelagt det Meste af Veien nord om Als og gennem Alssund, og de Fleste af mine ubekjendte Sovefæller vare komne paa Benene og gjorde Morgentoilette. Min uventede Kommen tilsyne midt iblandt dem vakte naturligviis stor Forbauselse, men mine Premierlieutenantsdistinctioner friede mig naturligviis for al ubehagelig Tiltale. Efter at have vadsket mig, skyndte jeg mig op paa Dækket, hvor jeg ankom, et Øieblik før Ankeret skulde falde i Sønderborg Havn. Vare de frivillige Artilleriunderofficerer blevne forbausede ved at se mig stige ud af min Køie, saa gjaldt det i en endnu høiere Grad om Skibets Chef, Waldemar Holck, da jeg i al Gemytlighed tilraabte ham, der stod oppe paa Commandobroen, mit »Godmorgen, Holck!« »Naar Pokker er Du kommen ombord?« spurgte han, hvornæst jeg fortalte ham det og bevidnede ham min Agtelse i Anledning af det gode Vagthold ombord i »Caroline Amalie«, som forresten havde haft en meget lang og haard Reise fra Kjøbenhavn til Assens, hvorfor alle Mand ombord vare overanstrengte. Ligesom Ankeret var faldet, kom

Commandanten i Sønderborg, Capitain Waitzmann, ombord; ham maatte jeg binde paa Ærmet, at jeg nogle Minuter før han var roet ud i en Baad, da han ikke maatte vide, at jeg havde været borte fra Cantonnementet om Natten.

Omtrent ved samme Tid af Aaret gjorde jeg en Søndag ombord i et Dampskib en Lysttour til Aabenraa, hvorfra jeg med nogle Kamerater kjørte ud til de nord for Bugten liggende Løit Banker. Man har fra dem en af de deiligste og meest storartede Udsigter, som jeg har seet her i Landet.

Under alt dette nærmede Vaabenstilstandens Udløb sig med stærke Skridt. Den 13de Juli, 1850, opløstes den ovenfor omtalte Regjeringscommission for Hertugdømmet Slesvig, og Krigen stod for Døren. Baade paa dansk Side og paa Oprørernes var Alt færdigt til strax at begynde Fjendtlighederne; det gjaldt om, hvem der kunde faae en saa stor Deel som muligt af Hertugdømmets Grund besat, inden den anden Part naaede derhen. I den sydlige Deel af Landet laae, som ovenfor berørt, preussiske Tropper, der lode Schleswigholsteinerne uhindret rykke over Eideren og marchere til Slesvig By. Naturligviis kløede alt da Preussens Fingre dygtigt efter det herlige Land; men endnu var Frugten ikke moden til at rystes ned af Træet. Der var endnu nogle svage Spor tilbage i Europa af Agtelse for Tractater, Garantier og den Svageres Ret. Paa den anden Side havde den øverst Commanderende for de i Mellemslesvig liggende svensk-norske Tropper, General Malmberg, som Modvægt lovet den danske Regering ikke at forlade Flensborg, før vor Hær drog ind i denne By, hvilket Løfte han ogsaa holdt. Takket være den energiske og praktiske Maade, paa hvilken vor Armee ved denne Leilighed blev sat i Bevægelse, lykkedes det os, trods Preussernes troløse og skjændige Adfærd ved at lade Schleswigholsteinerne besætte Syd-slesvig, medens vi, der holdt os Vaabenstilstandens Betingelser efterrettelige, ikke turde marchere ind i Nord- eller Mellemslesvig, dog at komme Insurgenterne i Forkjøbet, saa at vi ikke blot uden at løsne et Skud rykkede ind i Flensborg, men endog fik vor Hær samlet i en Stilling henved et Par Miil syd for den nævnte By.

Den 16de Juli, 1850, foregik Indmarchen i to Hoved-colonner, af hvilke den ene overskred Slesvigs Nordgrændse, samtidigt med at den anden fra Als gik over i Sundeved. Begge disse Armeecorps rykkede i forcerede Marcher frem mod Flensborg, og da det i de Dage var uhyre varmt, saa at selv Nætterne ikke bragte synderlig Kjølighed, blev Mandskabet meget anstrengt, og var der mange Efternølere. Ikke faa Soldater styrtede om af Træthed og Hede og døde paa Stedet.

Hvad mig selv angaaer, blev jeg atter denne Gang tillige med min Deling sendt til Holnæs, i Følge med en heel Infanteribataillon, for at anlægge Forskandsninger paa Dreiet. Da imidlertid, som ovenfor berørt, Hærens Hovedstyrke uanfægtet marcherede ind i Angeln, blev jeg ogsaa snart comman-deret syd paa. Den 18de eller 19de Juli, om Morgenen tidligt, roede Maanedslieutenant Rothe i sin Kanonchaluppe mig og min Deling ind til Flensborg, hvorfra jeg marcherede gennem Adelby til Lille Volstrup Skov og meldte mig til Tjeneste hos Chefen for 2den Brigade, Oberst Baggesen. Min Deling og en midlertidigt under min Befaling staaende, af Ingenieur-lieutenant Bruun ført Halvdeling vare nemlig adjungerede 2den Infanteribrigade. Oberst Baggesen, en Søn af Digteren Jens Baggesen, var videnskabeligt dannet og havde gode Forstands-evner; men han var en sær, om end vist igrunden godmodig Mand og en maadelig Feltsoldat. En stor, meget krum Sabel, som han bar, skaffede ham Øgenavnet »Fatter med Krumkniven«. Jeg kom godt ud af det med ham, den Tid, jeg stod under hans Befaling. Brigadens Stabschef, Generalstabscapitain Kranold, var en i enhver Henseende udmærket Officeer, agtet og afholdt af alle sine Kamerater, Foresatte og Underordnede, kjæk til Dumdristighed, ridderlig i Tænkemaade og Adfærd, Soldat med Liv og Sjæl og trods sin sydslesvigske (eller holsteinske) Herkomst dansksindet til det Yderste og en uforsonlig Hader af Oprørerne.

Vi skulde bivouakere i Lille Volstrup Skov. Ved vor Ankomst om Formiddagen traf vi Brigaden alt nogenlunde indrettet. Mine Sapeurer fik strax travlt med at bygge os en lille Løvhytteleir. Da Veiret var vedholdende smukt, blev vort

4—5 Dages Ophold i denne Stilling ret behageligt, især da der i Brigadestaben, hvortil jeg ogsaa hørte, herskede en særdeles gemytlig, kameratlig Tone. Vi levede paa Naturalforpleining. Brigadelægen, Laring, havde været i Algérie med de franske Troppér og havde fra sit Felttog der bl. A. medbragt en da ny, siden almindeligt kjendt og overmaade praktisk selvkogende Kaffekande, som under disse Forhold var os til stor Nytte.

Den 23de Juli rykkedes hele Linien lidt frem. Hovedkvarteret forlagdes fra Flensborg til den en god Miil sydligere, ved Slesvig Chausseen liggende Bilskov Kro, og 2den Brigades Stabskvarter flyttedes  $\frac{1}{2}$  Miil mod Syd, til Lille Solt. I Dagens Løb vare alle de høiere Officerer samlede ved Hovedkvarteret, i Bilskov Kro, hvor der blev meddeelt dem Planen til et Angreb, som skulde foretages den næste Dag. Om Eftermiddagen lod Oberst Baggesen alle sine Afdelingscommandeurer, deriblandt min Ringhed, møde hos sig og gav dem en Fremstilling af Angrebsplanen, der forekom baade mig og flere af de Andre meget besynderlig og uklar. Dette udtalte ogsaa Chefen for 12te Bataillon, Oberst Læssøe, i en mørk, nedslagen Tone til mig, da vi sammen forlode Stuen, hvorpaa han lod sin Hest sadle og red over til det henved  $\frac{3}{4}$  Miil fjerne Hovedkvarter. Nogle Timer sildigere gik jeg med min Høiskolekamerat, Ingenieurlieutenant David Kall, der paa Grund af en Øiensygdom (begyndende sort Stær) midlertidigt gjorde Tjeneste ved 13de Bataillon, og spadserede langs en lille Bæk, hvori vi havde badet os. Vi saae Oberst Læssøe og hans Ordonnans komme i strakt Trav henad Veien. Da Læssøe fik Øie paa os, standsede han pludseligt, steg af Hesten, kastede Tøilerne til Ordonnansen, løb hen til os, trykkede os glædestraalende i Hænderne og sagde: »Det var blot noget Vaas, som den Gamle selv havde lavet sammen. Planen er udmærket god; lykkes den, saa knuse vi hele den schleswig-holsteinske Hær med eet Slag!« Han var saa sjæleglad, at han maatte udtale sig til Nogen derom. Det var sidste Gang, jeg saae og talte med denne Helt, vor Hærs største Pryd og eneste virkelig fremragende Feltherretalent.



Den næste Morgen, den 24de Juli, temmelig tidligt, rykkede vi igjen lidt fremad. Vor Brigade fik Cantonnement og Bivouak i Sognene Havetoft, Havetoftløit og Hostrup. Som bekjendt kom det den Dag ikke til noget afgjørende Slag; imidlertid førtes der en indledende, temmelig alvorlig og blodig Kamp paa vor høire Fløi og i Centrum, om og ved den paa Flensborg—Slesvig Chausseen liggende Helligbæk Kro. Vi gik og lyttede uafbrudt til Skydningen, naturligviis i stadig Spænding, deels fordi vi vare uvidende om Fægtningens Betydning og Gang, og deels fordi vi jo hvert Øieblik kunde vente selv at komme i Ilden. Henad Aften standsede Skydningen, og vi erføre nu, at der var blevet leveret en som sagt temmelig blodig og uafgjørende Træfning, i hvilken der var blevet kjæmpet tappert fra vor Side. Forøvrigt blev der nok den Dag af de Befalende begaaet ikke faa og temmelig store Feil.

Den derpaa følgende, korte Nat sov jeg, sammen med Brigadelægen, Stabschefen og vist endnu et Par Andre, i Ambulanceteltet, paa en Ambulancebaare, med et Tornyster under Hovedet. Mellem Kl. 12 og 1, om Morgen den 25de Juli, bleve vi vækkede, da vor Division — den 2den, Schleppegrells — Kl. 1 skulde staae marchefærdig paa Alarmpladsen. Da vi vare ifærd med at vadske og heie os, sagde Capitain Kranold til sin Oppasser: »Giv mig en reen Skjorte. Falder jeg, saa skulle de »Schweinhunde« ikke finde mig med smudsig Linned paa Kroppen.«

Lidt over Kl. 1 satte Divisionen sig i Bevægelse og rykkede frem ad Flensborg-Mysunde Veien. Det gik meget langsomt; hvert Øieblik indtraadte der kortere eller længere Standsninger. Allerede fra Daggry af, imellem Kl. 2 og 3 hørte vi en levende Ild tilhøre, altsaa imod Vest, først af Geværer, siden ogsaa af Kanoner. Under en af de i vor Marche forefaldende Pauser var jeg staaet lidt af Hesten og havde sat mig ned, med Ryggen mod en Grøftevold; jeg faldt strax i en sød Søvn. Da jeg vaagnede, kom jeg til at tænke paa, at jeg i mine Barndomsaar i min historiske Lærebog havde seet det omtalt som en Heltegjerning, at den franske Marchal Catinat efter et vundet Slag sov paa Valpladsen, endnu inden

Kanontordenen var ophørt. Denne Bedrift forekommer mig nu ikke mere som noget Overordentligt.

Under den fortsatte Fremrykken red jeg en Stund tæt ved General Schleppegrell. Da Ilden blev heftigere, og vi kom den nærmere, hoppede han i Sadlen, daskede paa Hestens Sider med begge Been, sled i Tøilerne, pillede med den frie Håand ved sine løse Fortænder og udbød: »Er det ikke den herligste Musik, man kan høre!«

Mellem Kl. Fire og Fem naaede vi ud gennem Landsbyen Øvre Stolk. I General Schleppegrells Nærhed red Commandeuren for et 12  $\mathcal{B}$ 's Batteri, Capitain Baggesen, der med sit Skyts havde indlagt sig Ære under en af Kampene paa Dybbøl Bakke. Vor Divisions forreste Afdelinger, navnlig den af Oberst Læssøe førte 12te Bataillon, vare imidlertid stødte paa Fjenden, og fra Syd lød en livlig Geværild. »Jeg længes efter at høre Deres 12  $\mathcal{B}$ 's Kanoner, Capitain Baggesen!« sagde General Schleppegrell. »Manden fra Dybbøl« maa vist nok kunne finde en god Position, hvorfra han kan bruge dem.« Divisionens øverstbefalende Artilleriofficer, Oberstlieutenant Fuhrmann, bad Capitain Baggesen og mig følge med, hvorpaa vi søgte og fandt en Mark, hvor der efter vort Skjøn var en god Opstilling for de sex Stykker 12  $\mathcal{B}$ 's Kanoner; to Stykker vare detacherede under Capitain Lønborg og allerede i Kamp med Fjenden. Jeg fik et Par Sectioner Sapeurer frem, dannede hurtigt et Débouché i det tætte, levende Hegn, som paa alle Sider omgav Marken, og kort derefter befandt de 6 Kanoner af Batteriet Baggesen, et af Capitain Middelboe ført Compagni af 2den Reservebataillon til Bedækning for Kanonerne, General Schleppegrell med den største Deel af sin Stab, Divisionslægen og flere andre høie Officerer sig Alle inde paa den Mark, der var bestemt til at spille en saa stor Rolle i Dagens Begivenheder, og paa hvilken enkelte udmærkede og mange tapre Mænd skulde lade deres Liv eller blive saarede.

Kort iforveien var det begyndt at regne jevnt og tæt mod Syd. Regnen trak over ad mod os og gjorde det vanskeligt at skjælne Gjenstandene i det nedenunder og foran os liggende, udstrakte, temmeligt couperede Terrain. Imod Sydvest, syd for Isted Sø, kjæmpedes der, og blev der bl. A. skudt med

Kanoner. »Mon de Kanoner ere fjendtlige eller vore egne?« spurgte Oberstlieutenant Fuhrmann. »Lad os beskyde dem,« sagde Capitain Baggesen; hvis de besvare vor Ild, saa maa de jo være fjendtlige.« Denne mærkelige Argumentation blev tagen tilfølg. Vore sex Pjecer, som imidlertid vare blevne afprotsede, gave sig til at skyde paa Kanonerne nede ved Grydeskoven og fik strax Svar paa Tiltale.

Ret mange Kanonskud vare imidlertid ikke blevne vexlede, før der hørtes en levende Geværild nord for os, altsaa i Ryggen paa os. I Begyndelsen var det den almindelige Tro blandt os paa Marken Forsamlede, at det var Bønder, der fra Husene i Stolk skjøde paa vore Soldater. Som bekjendt var det imidlertid Insurgenttropper, der under van der Horst ubemærket vare trængte frem imellem vor Divisions venstre Fløi og den mod Vedelspang ved Langsøen marcherende Oberst Krabbes høire. Vi fik snart Syn for Sagn, idet Geværkugler bag fra pebe os om Ørerne. Vore Kanoner maatte nu forandre Front og beskyde de nord for os værende Fjender, først med Kugler og saa med Kardætsker. Lidt efter blev Capitain Middelboe med sit Compagni kastet imod den i Ryggen paa os fremtrængende Fjende. Angrebet skete med en Raskhed og Orden, som om det havde været paa en Exerceerplads; men det blev dog afslaaet af den overlegne Fjende. Artilleristerne betjente under disse kritiske Forhold deres Kanoner med stor Præcision og Ro. Overhovedet bevarede, trods Angrebet i Ryggen, næsten Alle, Høie som Lave, deres Koldblodighed. Da Kuglerne begyndte at hvisle, sagde saaledes en skjægget Reserveinfanterist ganske gemytligt til sine Sidemænd: »See bare, hvor de Karle omgaaes uforsigtigt med deres Geværer; de skyder jo hen, hvor der er levendes Mennesker!« Jeg mindes herved om en anden Kulsviervittighed, som ogsaa skriver sig fra Isteddagen. En Kjæde af Insurgentter bryder frem med Hurra; de faae imidlertid en saa varm Modtagelse, at de vende om paa Halvveien, men vedblive, idet de flygte, at raabe Hurra, hvortil en Nordsjællænder tørt bemærker: »Det er minsæl et ganske nyt Maneuver: Hurra med forkeert Front!«

Da General Schleppegrell ønskede at trække en noget længere mod Sydvest holdende Afdeling Dragoner til sig og

at skaffe den og Artilleriet en Tilbagetogslinie, blev jeg af ham beordret til med en Deel af mine Sapeurer at danne saakaldte Débouchéer (Aabninger) i nogle af de næsten uigjennemtrængelige, paa Grøftevolde voxende levende Hegn, der her, som overalt i Angeln, omgive Markerne. Medens jeg var beskæftiget hermed, foregik der paa den Plet, hvilken jeg efter Divisionsgeneralens personlige, umiddelbart til mig rettede Befaling havde forladt, og i dens Nærhed nogle af de heltemodigste, men tillige sørgeligste af denne mindeværdige Dags Tildragelser. Alt tidligere havde en Deling Dragoner gjort et fortvivlet, men glimrende Indhug paa de i og omkring Stolk posterede Insurgenter; i Spidsen for Dragonerne rede ved denne Leilighed, blandt Andre, to af General Schleppegrells ovenfor omtalte Adjudanter, nemlig Capitain Peter Bauditz, som fik Hesten skudt og blev bevidstløs liggende under den, og Premierlieutenant Otto Vaupell, der blev saaret i Armen. De bleve Begge tagne tilfange af Insurgenterne, men kom siden, da Slaget paa høire Fløi og i Centrum fik en gunstigere Vending for os, igjen paa fri Fod. Vaupell kunde deeltage i Resten af Slaget, men Peter Bauditz førtes til Lazarethet i Flensborg.

Trettende Bataillon var i Stolk bleven indviklet i en heftig Kamp mod en betydelig Overmagt. Her faldt Bataillonens Chef, min Families mangeaarige Ven, den tapre, flinke Oberst Trepka, min kjære Kamerat, Ingenieurlieutenant David Kall og 2den Brigades almindelig afholdte, kjække Stabschef, den ovenfor omtalte Generalstabscapitain Kranold. Allerede tidligere havde Oberst Læssøe, Hærens Stolthed og Haab, og den ved 13de Bataillon Tjeneste gjørende, begavede, haabefulde Lieutenant af Generalstaben Blom fundet Heltedøden i Kampen om Grydeskoven, øst for Idsted Sø.

To halve Escadroner Dragoner vare efterhaanden saa at sige Mand for Mand gennem de endnu ikke tilstrækkeligt brede Débouchéer komne ind paa den oftere omtalte Mark, hvor bl. A. General Schleppegrell og hans Stab endnu opholdt sig. For om muligt at skaffe Capitain Baggesens Kanoner Luft, lod Schleppegrell Dragonerne i saa kaldt Sværmattaque gjøre et Indhug mod de bag tætte levende Hegn posterede

fjendtlige Skytter. Denne fortvivlede Maneuvre førte ikke til noget Resultat; kun et Par Mand naaede over paa Hegnets modsatte Side, den ene af Escadronscheferne, Ritmester Meyer, blev dødeligt saaret, flere Dragoner faldt, og Lieutenant Gustav Castenschiold, der var blandt dem, som kom over Grøftevolden, blev tagen tilfange.

Det var ikke første Gang, at General Schleppegrell, idet han utvivlsomt brugte Cavalleriet paa en urigtig Maade, gav dette i vor Hær den Gang udmærket indøvede Vaaben en Leilighed, som kun sjældent ydedes det af dets egne høiere Befalingsmænd, til at lægge sin Uforfærdethed for Dagen. I Slaget ved Kolding, den 23de April, 1849, gjorde nemlig en Broder til den ovennævnte Gustav Castenschiold, Premierlieutenant i Husarerne Ludvig Castenschiold (senere Kammerherre hos Dronningen) efter General Schleppegrells Befaling et mageløst kjækt, men naturligviis fuldstændigt mislykket Indhug mod en af Insurgenterne besat Feltforskandsning. Schleppegrell fulgte med levende Deeltagelse Husardelingens Fremrykken og udbrød, medens den gik for sig, stødviis, med korte Pauser, stadigt talende i samme Tone: »Prægtigt! Herligt! Guddommeligt! Der kommer ikke een Mand levende tilbage!« Heldigviis stadfæstedes denne sidste, som Beklagelse meente Yttring ikke bogstaveligt, skjøndt mange Ryttere og Heste maatte bide i Græsset. Kort derefter blev min Ven, Artillerilieutenant Adolf Møller, skudt, idet han huggede efter en fjendtlig Infanterist, som havde grebet en af Forløberne for en Kanon ved Bidslet. Batterichefen, Capitain Baggesen, blev med to af sine Kanoner fanget, hvorimod de fire andre, under Befaling af Lieutenant Louis Lund, som blev saaret i Baghovedet, slap bort gennem de af mine Sapeurer gjorde Débouchéer.

Tilslidst satte General Schleppegrell selv, fulgt af sin Stabschef, Generalstabsoberst Johan Bülow, og af Artillerilieutenant Gustav Carstensen, sig i Spidsen for sine Ordonnanser og nogle Dragoner og forsøgte endnu et Indhug paa Fjenden. Ved denne Leilighed blev Schleppegrell dødeligt og Oberst J. Bülow haardt saaret, medens Gustav Carstensen faldt, idet han skjød

den Soldat, som bevogtede den fangne Capitain Baggesen. Dette skete omtrent Kl. 7<sup>1/2</sup> Morgen.

Jeg kan naturligviis nu ikke huske, i hvilken Orden jeg hørte de her tildeels efter Otto Vaupells »Krigen i Slesvig, 1850« gjenfortalte Begivenheder, eller om jeg overhovedet den samme Dags Morgen erfarede synderligt Andet end nogle yderst forvirrede Hovedtræk og Navnene paa de Faldne og haardt Saarede. Efter at have givet en nogenlunde chronologisk Fremstilling af det, der i disse skjæbnesvangre Morgentimer tildrog sig i min umiddelbare Nærhed, vil jeg nu gjenoptage Traaden i den mig personligt vedrørende Deel af Tildragelserne.

Efter at Dragonerne vare komne frem gennem de under mit Tilsyn dannede, endnu meget snevre Débouchéer, lod jeg disse udvide. Da jeg var færdig hermed, samlede jeg mine Folk og vilde føre dem tilbage til den tidt omtalte Mark, hvor Halvdelen af mine Sapeurer endnu befandt sig. Af Adjudanten ved 13de Bataillon havde jeg hørt om denne Afdelings Kamp og Oberst Trepka's Død i Stolk; men forresten kunde han, som var bleven forsprængt, ikke fortælle mig noget om, hvorledes det stod til dør, hvor jeg var kommen fra. Idet vi paa Marchen tilbage dertil svingede om et Hjørne, fik vi paa kort Hold en Salve af en Afdeling Insurgenter, som havde besat begge Sider af Veien. Følgelig havde jeg intet andet Valg end at see med mine Sapeurer at undslippe i en anden Retning, hvilket ogsaa lykkedes, da Insurgenterne ikke forfulgte os. Mine Folk vare nu blevne heelt forknytte, og jeg selv var hellerikke glad. Da den endnu stadigt vedvarende Regn havde aldeles gjennemblødt mine Klæder, kunde jeg ikke paa nogen Maade faae min Lorgnette tørret af, og jeg følte her for første Gang i de tre Aars Felttog tilgavns Ulempen ved at være nærsynet; thi naar jeg spurgte Folkene: »Er det Fjendtlige eller vore Egne, hist ovre?« svarede de i deres Forfjamsketh ufravigeligt: »Det er Tydskere!« Desuden havde Forknytelsen den Virkning paa dem, at de næsten ikke vare til at faae af Stedet, saa at jeg snart med det Gode og snart med det Onde maatte drive dem fremad, for at vi ikke skulde blive tagne tilfange. Saaledes vankede vi i nogen Tid — rimelig-

viis dog ikke *saa* længe, som det da forekom mig — om i Terrain'et sydvest eller vest for Stolk, nedad mod Idsted By. Jeg stødte paa 1ste Brigades Commandeur, Oberst Philip Ræder, og spurgte ham, om han havde nogen Befaling at give mig, hvortil han gnavent svarede: »Jeg har Brug for Skytter, ikke for Sapeurer.« Da de Geværer, hvormed Sapeurerne da vare udrustede, ikke duede synderligt til at skyde med, havde han paa en Maade Ret i, hvad han sagde. Noget derefter red min egen Brigadecommandeur, Oberst Baggesen, fulgt af en Ordonnans forbi mig og tilraabte mig, at dette var Alt, hvad han nu havde tilbage af hele sin Brigade — eller *saa* omtrent. Sildigere mødte jeg igjen Oberst Philip Ræder, der nu bad mig om at samle alle de forsprængte Soldater, som jeg kunde faae fat i, og med dem og min Snees Sapeurer besætte en lidt nord for Idsted liggende Gaard, Rohmeck eller Rømmek kaldet, og *saa* vidt muligt forsvare den. Dette gjorde jeg. Vi laae her nogen Tid og vexlede Skud med en Deel i en hoi, tæt Rugmark skjulte schlesvigholsteinske Jægere, hvis Kepier og Fjerbuske undertiden forraadte dem. En ved 12te Bataillon staaende Capitain Bie, som kom til, overtog siden Befalingen over det til flere forskjellige Infanteriafdelinger hørende Mandskab og lod Rohmeckgaarden rømme, da flere Menige — efter hans Mening uden Nytte — vare blevne saarede ved Fjendens Ild. Samtidigt hermed indløb der Befaling til mig fra min nærmeste Foresatte, Ingenieurcapitain Owsen, om med min Sapeurafdeling at marchere over til Helligbæk Kro. Paa Veien derover passerede jeg, vist mellem Kl. 8 og 9 om Morgen, tre til Oberst Thestrups Brigade hørende, lidt nordvest for Rohmeckgaarden opstillede Batailloner, der forekom mig at see temmelig modfaldne ud. Thestrup, med hvem jeg talte et Par Ord, var imidlertid som sædvanligt ufortrøden. Ved Helligbæk traf jeg igjen sammen med den Deel af mit Commando, som jeg havde efterladt paa Marken ved Stolk, samt med een Section, der havde været tildeelt 5te, Oberst Ræders, Brigade, og jeg havde saaledes min Deling samlet igjen. En Corporal Hjørunde var bleven saaret i Foden og ført til Lazarettet; forøvrigt vare ingen af mine Folk blevne saarede.

.

Min tidligere omtalte, modige Oppasser, Langelænderen Søndebro, var desværre død paa Als i Vinteren 1849—50, og i hans Sted havde jeg faaet en Sjællænder, Fløng, som paa Isteddagen havde min Bagage og Proviant under sin Varetægt. Under Overfaldet i Stolk var Divisionens Train bleven splittet ad, og Fløng, der ikke havde min stakkels Søndebroes kjække Sind, søgte ved denne Leilighed at hytte sit Skind efter Evne og rendte sin Vei, Vorherre veed hvor langt. I de næste Par Dage saae jeg hverken ham eller min Bagage og troede allerede, at de vare i Rendsborg, da jeg blev behageligt overrasket ved at see dem Begge indfinde sig igjen. Da jeg naaede Helligbæk, var jeg rasende sulten og glad ved — om jeg husker ret af min ved 3die Dragonregiment som Ritmester staaende Broder, Ferdinand Bauditz — at faae en Snaps og noget Smørrebrød.

Min Deling opholdt sig i et Par Timerstid ved Helligbæk Kro, hvor jeg bl. A. blev Øienvidne til den heftige og langvarige Artillerikamp, der udfyldte den Pause, i hvilken saavel vort eget som Fjendens tildeels af Kampen udmattede Infanterienten hvilede sig eller manøvrerede sig ind i nye Stillinger, for at forberede sig paa det Sammenstød, som skulde medføre Dagens endelige Resultat. I denne Mellemtid talte jeg ogsaa med min ovennævnte Broder, som med sin Escadron, tilligemed det øvrige Reservecavaleri, var opmarcheret bag Høiderne vest for Helligbæk Kro.

Omtrent ved Middagstid vare ikke blot Følgerne af Overrumplingen ved Stolk forvundne, men Fjenden var helt slaaet paa den Kant, og en stor Deel af de Tropper, som vare faldne os i Ryggen, havde maattet overgive sig til os. Der blev nu givet Befaling til Fremrykning paa hele Linien. Ogsaa jeg blev beordret til med min Deling igjen at følge med det Brigaden Baggesen tildeelte Batteri Baggesen. Uden at støde paa nogen Forhindring marcherede vi nu frem ad den samme Vei, som jeg nogle Timer før var dragen tilbage ad, nemlig over Rohmeck Gaarden og derfra videre mod Syd, gennem Idsted By og over Aæn, vest for Idsted Sø. Nedbrændte eller endnu brændende Huse, Mennesker og Hestelig, bortkastede Vaaben, Pikkelhuer, Kepier og Munderingsstykker vidnede om den blodige



Kamp, som havde raset i denne Egn. Foran os hørtes endnu Kanonild; men jeg kom den Dag ikke mere i Fjendens Nærhed. Overalt vege Insurgenttropperne tilbage, forfulgte af vor Hær. Seiren var sikker og af stor Betydning, men paa Grund af den ved Overrumplingen i Stolk foranledigede Afbrydelse af Oberst Schepelerns heldigt paabegyndte og næsten fuldførte Omgaaelse af Fjendens venstre Fløi, blev den ikke saa afgjørende, som den sandsynligen vilde være bleven, hvis Oberst Schepelern om Eftermiddagen var brudt frem i Ryggen paa den schleswigholsteinske Hær, havde afskaaret den Veien gennem Slesvig til Rendsborg og kastet den ind i Terrainafsnittet mellem Langsøen og Slien.

Opad Dagen naaede vi den syd for Idsted Kro og Skov, en stiv halv Miil nord for Slesvig liggende Neu Behrend Coloni, hvor vi gjorde Hviil og fik lidt tarvelig Kost, samtidigt med at min Hest aad af en Høstak, i og rundt om hvilken vi siden tog os en Luur. Henad Aften marcherede vi, nu paany sammen med hele Oberst Baggenses Brigade, langsomt videre, droge gennem Slesvig By og gjorde endelig mellem Kl. 11 og 12 Holdt paa en Mark, som laa lige nord for Dannevirkevolden, i den sydlige Udkant af den mod Byen Slesvigs Sydende næsten sammenhængende Landsby Bustorff. Ialt havde vi altsaa med nogle smaa Afbrydelser været 22—23 Timer paa Benene, og af denne Tid havde jeg siddet 16—18 Timer tilhest; ikke desto mindre dandsede Hesten under mig, da den paa vor Marche gennem Slesvig hørte Trommernes og Hornenes Lyd.

Da vi vare komne ind paa vor Bivouakplads, sagde en af de ved Brigaden ansatte Læger, den med Rette for sin Vittighed bekendte Dr. Jørgen Lorck\*), med Hentydning til vore sidste Dages Liv i det Frie: »Naa! Hvilket Slags Gemüse

\*) Lorck havde især sin Styrke i at give korte, slaaende Svar. Som Exempel herpaa kan anføres følgende: En Formiddag mødte Lorck ude i Grønningen Bladet »Dagen«s Redacteur, en ubehagelig, temmelig berygtet Person, ved Navn Fribert, der sildigere begik Underslæb og flygtede til Nordamerika. Fribert, som var meget paatrængende, standsede Lorck med de Ord: »Dagen længes.« »Ja, efter en ny Redacteur,« svarede Lorck og gik videre.

mon vi saa skulle sove paa inat?» Oberst Baggesen, som havde fundet sin Brigade igjen, og som hørte dette, bemærkede gnavent: »Hvor kan De dog have Lyst til at gjøre Løier nu, Lorck!« Hertil svarede Denne: »Jeg mener dog, at det er godt, at Nogen har Lyst dertil, efter en Dag som denne.«

Hvad mig angaaer, hørte jeg i dette Øieblik ikke til de Lystige. Afset fra Trætheden, følte jeg mig heelt anderledes tilmode end efter Fredericia Slaget; den Gang var Glæden over Seiren det overvældende Indtryk, men nu — og det varede ved i flere Dage — kunde jeg ikke rigtigt fatte eller i hvert Tilfælde ikke fryde mig over, at vi havde vundet en stor Seir. Mindst i 3—4 Timer havde jeg lidt under Trykket af et Nederlag; den ene bedrøvelige Tidende efter den anden var strømmet ind paa mig, mange af Hærens dygtigste, meest afholdte Officerer og flere af mine kjæreste Kamerater vare faldne i Nærheden af mig, kort efter at jeg havde talt med dem. Disse Indtryk kunde jeg som sagt først lidt efter lidt forvinde.

Den næste Nat sov vi i en Ærtemark. Efter at jeg havde afsadlet min Hest, lagde jeg mig til Ro med Sadlen som Hovedpude og indsvøbt i en Insurgentkappe, som jeg paa Marchen gjennem Idsted havde taget fra en Mand, der sov den evige Søvn; min egen Kappe var nemlig forsvunden med min Oppasser. Min ved Siden af mig toirede Hest stod og nappede i Ærterne. Jeg vidste ikke ret, om jeg skulde søge at tilfredsstille min Sult, eller om jeg strax skulde lægge mig til at sove; men medens jeg saa smaat gav mig til at plukke Ærtebælge og spise Grønærter, fik Trætheden og Søvnigheden snart Magt over mig. Tidligt den næste Morgen vaagnede jeg, stiv i alle Lemmrr, klam af Duggen og trods Insurgentkappen rystende af Kulde, som dog snart fortog sig, da jeg kom paa Benene og fik rørt mig lidt.

I den første Tid efter Slaget ved Idsted var min Deling indquarteret i en stor Bondegaard i Bustorff; Folkene laae ude i »Dielen« og jeg i det ene af de to Stadsværelser. Gaardene i den største Deel af det sydlige Slesvig og i det sydøstlige Holstein vare den Gang og ere vel idetmindste tildeels endnu byggede i den nedersachsiske Stiil. Hele det store,

aflange, indvendige Rum dækkes af eet vældigt, høit Tag, hvis Gavlspidser ere prydede med Hestehoveder, udskaarne i Vindskedernes Forlængelse. Gjennem en midt paa den ene Gavl anbragt, bred, høi, tofløiet Port kommer man ind paa (eller i) »Dielen«, som optager hele den forreste Deel af Bygningens Indre, i dens fulde Brede. Langs Dielens to Sider findes Heste- og Qvægbaase eller Spilrum og Forraadskamre, i Reglen kun afskildrede ved Tralværk og i Hjørnerne Soverum. Under Taget ligger Halm og Hø paa Spærrer. Ved Dielens indvendige, op mod Storstuerne stødende Gavlæg findes Arnen, fra hvilken Røgen trækker ud gennem Straataget og den hyppigt aabne Port; underveis kommer Røgen de under Tagbjælkerne ophængte Skinker, Pøser og andre til Røgning bestemte Fødevarer tilgode. I Dielen opholde alle Husets Beboere sig, om Vinteren flokkende sig om Arnen; forøvrigt give de paa Dielen opstaldede Køer og Heste jo altid Rummet en ret behagelig Varme. I Dielen er der Leergulv. Bag den Tværvæg, ved hvilken Arnestedet findes, ligge to eller flere med Bræddegulv og Bilæggerovne forsynede Værelser eller Kamre, som i Reglen ikke benyttes til dagligt Brug, men kun ere Oplagsrum for vævede og spunne Sager m. m.

Da et saadant Qvarteer som det ovennævnte i Tidens Længde ikke kunde være behageligt, var jeg glad ved efter nogle Ugers Forløb at blive forlagt ind til Byen Slesvigs sydlige Deel, Friedrichsberg, hvor jeg fik et rigtig godt, af to Værelser bestaaende Qvarteer hos en Pastor emeritus Paulsen. Saa længe jeg boede dér, havde jeg for en billig Priis min fulde, gode Kost i Huset. Mod Slutningen af mit Ophold i Slesvig, ind i 1851, fik jeg Qvarteer midt inde i Byen, i Lollfus, og maatte ty til den ogsaa gode, men betydeligt dyrere Officeersmesse hos Madam Esselbach. Pastor Paulsen var en gammel, affældig Mand; hans Sønner havde med Liv og Sjæl sluttet sig til Oprøret, og han selv var ogsaa tydsksindet, men dog ikke heelt forblindet af Had til alt Dansk. Han og hans ligeledes gamle Hustru viste mig baade Høflighed og Forekommenhed; en Ting, jeg bl. A. satte megen Priis paa, var, at han laante mig Bøger af sit store Bibliothek. I den Tid, jeg var indquarteret hos ham, læste jeg saaledes Sismondis

»De italienske Republikers Historie i Middelalderen« paa Fransk og det indtil da Udkomne af Macaulays »Englands Historie« oversat paa Tydsk af Bülow. Denne sidste Lecture fik siden Betydning for mig.

I Feltoget 1850 var Major Dreyer (siden Chef for Ingenieurcorpset, derpaa Krigsminister og nu — 1880 — General til Disposition) Øverstbefalende for Feltingenieurdetachementet. Jeg kom i det Hele taget meget godt ud af det med ham, som overhovedet med alle mine Kamerater, baade ældre, jevnaldrende og yngre, i Ingenieurcorpset. Nuværende Oberst Kofoed blev under Opholdet i Slesvig ansat som Secondlieutenant ved min Deling. Jeg blev strax rigtig gode Venner med denne ligesaa dygtige som elskværdige unge Mand.

Saa at sige fra den første Dag efter Slaget ved Idsted blev der med Kraft taget fat paa Befæstningen af vor Stilling bag og langs Dannevirke; vi indrettede os i alle Henseender paa et langt Ophold i og et seigt Forsvar af den. I disse Øiemed blev der opkastet Forskandsninger, anlagt Colonneveie, reist Bauner og andre Signaler, bygget Barakker, Stalde o. s. v. Naturligviis var min Virksomhed knyttet til disse Arbeider; den faldt med faa Undtagelser paa vor Stillings venstre Fløi, fra Slien, syd om Bustorff og til noget vest for Bustorffer Nor. Et af de første Værker, maaskee den allerførste Skandse, som blev bygget, var en tæt udenfor Bustorff, tværs over Rendsburger Chausseen liggende Flèche, hvis Udførelse faldt i min Lod.

I det sydligste eller et af de sydligste Huse i Bustorff havde vor Fløis Forpostcommandeur, Major i Husarerne (senere General-lieutenant à la suite) Cai Hegermann Lindencrone sit Qvarteer. Hos denne elskværdige, vakkre Mand var jeg en stadig og velseet Gjæst, og det var et Sted, hvor man naturligviis ofte kunde høre det nyeste Nyt om, hvad der foregik ude i Stillingen og f. Ex. af og til see schleswigholsteinske Dragoner med forhuggede, bulede Pikkelhuer blive bragte ind som Fanger.

Vi vare ind i August Maaned komne nogenlunde til Ro, idet der ikke siden Slaget ved Idsted var forefaldet andre Sammenstød med Fjenden end ubetydelige Forpostfægtninger,

da Krigsministeren, General Hansen, pludselig indfandt sig i Slesvig og ved sin personlige Indblanding i Commandoen foranledigede en fuldstændig unyttig større Recognoscering eller Fouragering nedad mod Rendsburg. Denne Træfning, der blev stærkt critiseret og kostede adskillige brave Mænd Livet, uden andet Udbytte end nogle Læs Halm, fik Navn af »General Hansens Fouragering« eller »Halmslaget« og forøgede i høi Grad Hansens alt tidligere store Upopularitet.

I Løbet af August Maaned blev jeg angreben af den saakaldte »ægyptiske Øiensyge«, der grasserede temmelig stærkt i Hæren ved Slesvig. Da jeg tilsidst ikke kunde faae mine Øine op, naar jeg vaagnede om Morgenen, før de i flere Minutter vare blødte med en Svamp og lunkent Vand eller Melk, maatte jeg melde mig syg. Jeg kom først til at ligge paa »Bischoffshofs« militaire Lazareth, inde i Slesvigs »Altstadt«, og blev, da Curen trak i Langdrag, sendt til Kjøbenhavn, hvor jeg i nogen Tid laa paa Garnisonshospitalet og siden boede hos min Familie. Skjøndt jeg ikke havde noget imod at gjøre en Svip til Kjøbenhavn og at være lidt sammen med min Slægt og Forlovede, længtes jeg dog snart efter igjen at komme over til Hæren, og min Længsel steg, da Efterretningen om den for vore Vaaben saa hæderlige Træfning ved Mysunde, den 12te September, naaede Kjøbenhavn, hvorfor jeg, skjøndt ikke endnu fuldstændigt helbredet, skyndte mig over til Slesvig, hvor jeg igjen rykkede ind i mit gamle Qvarteer hos Pastor Paulsen og tog fat paa mine tidligere Arbeider.

I Resten af Felttoget deeltog jeg ikke i nogen Fægtning. Tjenesten kunde stundom være streng nok og blev ikke behageligere ved det indtrædende Efteraarsveir, end sige da Vinteren meldte sig; men i det Hele taget havde vi det godt, og gik Tiden jevnt og ret behageligt for os. Schleswigholsteinernes Angreb paa Friedrichsstadt bragte naturligviis en Deel Røre i den ved og om Slesvig liggende Deel af Hæren; naar vi paa en stille Nat gik hjem fra Madam Esselbachs Hôtel, kunde vi tydeligt høre Drønene af det svære Skyts og bleve saaledes stadigt holdte i Spænding. Da vi den 5te October, om Eftermiddagen, fik Efterretningen om den heldige Slutning paa denne blodige Kamp, i hvilken vi atter havde

staaet over for en betydelig Overmagt, bleve vi glade og stolte paa vore kjække Vaabenbrødres Vegne.

Ved det omhandlede Tidspunct var der to udenlandske Officerer i Besøg ved vor Hær. Den ene af dem var en engelsk Ingenieurcapitain Ross, hvem det blev paalagt mig at vise om og tage mig af, vist bl. A. fordi jeg kunde lidt Engelsk. Han var en vakker og omgjængelig Mand, men gjorde sig dog skyldig i en slem Tactløshed, som jeg snarere vil tilskrive hans Nations Mangel paa Evne til at sætte sig ind i andre Folks Tænkemaade og Opfattelse end ham personligt. Han spurgte mig nemlig en Dag aldeles ugeneert om, hvorledes han skulde bære sig ad, naar han forlod os, for at komme ned til Schleswigholsteinerne og faae en god Modtagelse dèr. Han blev høist forundret, da jeg herpaa svarede, at dette vel umuligt kunde være hans Alvor, og at han i hvert Tilfælde ikke til nogen Anden skulde omtale sin Hensigt, at begive sig fra os lige til Insurgenterne, saafremt han ønskede vedblivende at møde Venlighed og god Omgang hos os. Det lykkedes mig ikke at gjøre ham Grunden til min Indignation begribelig; i hans Øine vare vore oprørske, landsforræderske Modstandere lige saa godt en legitim krigsførende Magt som vi.

Den anden udenlandske Officeer, som da opholdt sig en Tidlang hos os, var en fransk Zouave-Oberst, ved Navn Latour du Pin. Hans Sympathier vare derimod heelt og holdent paa vor Side. Denne tappe Mand bivaanede, staaende ved Helgesens Side, et af Insurgenternes Stormangreb paa vore Forskandsninger ved Friedrichsstadt og udtalte sin Beundring over vore Folks Holdning ved denne Leilighed. Det Samme gjorde forøvrigt ogsaa Capitain Ross, som foretog en lille Tour ned til Friedrichsstadt, medens det blev beskudt af Tydskerne. Latour du Pin saaes hyppigt i Madame Esselbachs Gjæstestue. Den lille, spinkle Mand var uhyre døv og gik altid med et som en Meerskumspibe formet Hørerør i Haanden. En af de første Gange han hos Esselbachs førte dette Instrument op til Øret, kom øieblikkeligt, til stor Morskab for de Tilstedeværende, en geskjæftig Opvarter springende med en tændt Fidibus.

Som det lod, havde Insurgenterne efter de to mislykkede Angreb paa vor Stillings Fløie faaet nok af Legen, og da vi, maaskee af taktiske og strategiske, men i hvert Tilfælde af politiske Grunde ikke vilde eller kunde gaae angrebsviis tilværks mod de syd for Eideren og navnlig i og om Rendsburg staaende Oprørstropper, indskrænkede Fjendtlighederne sig efterhaanden til aldeles betydningsløse Skjærmydsler ude ved Forposterne: Ogsaa disse Sammenstød blev sjeldnere og sjeldnere, og da den forud for Freden gaaende Vaabenstilstand blev sluttet, var Krigen saa at sige allerede ophørt af sig selv. Følgen heraf var, at vi, dog især de i og omkring Slesvig By indkvarterede Afdelinger, umærkeligt vænnede os til Forholdene og tilsidst førte omtrent samme Slags Liv som de to foregaaende Vintere i vore Cantonnementer under Vaabenhvilen. Saaledes havde vi i Slesvig i Slutningen af Aaret 1850 og ind i 1851 dansk Comoedie; det var vore gamle Bekjendte fra Sønderborg, den Millerske Troupe. Henad Foraaret, 1851, blev der paa Slesvigs Theater spillet af et tydsk Selskab, hvis Directeur hed Kessler. Ogsaa dettes daarlige Præstationer lokkede dog en Deel Tilskuere i Theatret, og da vi Officerer ikke generede os for en Gang imellem at spille med nede fra Parkettet, bleve undertiden de meest svulstige og slettest spillede Stykker de morsomste — for os. En Aften havde den ovenfor nævnte Doktor Jørgen Lorck, som selv sad nede paa Gulvet, givet sin Oppasser, der ikke forstod et Ord Tydsk, en Galleribillet. Da Lorck midt under en rørende Scene seer og hører Karlen gabe, siger han ganske høit til ham: »Du kjeder Dig nok Lars? Ja, det gjør vi for den Sags Skyld ogsaa.«

Forandring fryder. Dette og Udsigten til en noget bedre Beværtning end hos »Tante« var rimeligviis Grunden til, at en Deel Officerer, Læger og Intendanturembesmænd dannede en Slags Club, i hvilken der visse Aftener om Ugen gaves Møde til Samtale, Kortspil, fælleds Aftenspiisning og undertiden en Bolle Brûlot. Clubben holdtes hos en Gjæstgiver Rawen, en Erkeschleswigholsteiner; hans Locale laa i Byens midterste Deel, Lollfusz, og var under almindelige Forhold den stærkt »gesinnungstüchtige« Slesviger »Bürgervereins« Samlingssted. Men

Maver og Pengepunge kjende ikke Noget til politiske Distinctioner; Hr. Rawen havde ikke det Mindste imod at putte vore danske Penge i sin Lomme, og vi lode hans veltillavede tyske Mad og gode Vine smage os. Aldrig hverken før eller siden har jeg saaledes som i hine Dage, hos Hr. Rawen, svælget i udmærkede, forholdsviis meget billige Østers. Tingen var den, at Veien fra Vesterhavssøerne, i hvis Nærhed de delicate saa kaldte Flensborger Østers skrubes, og til Fastlandet jo var heelt spærret, saa at de meest udsøgte Østers, der ellers pleiede at blive sendte til Hamburg og derfra videre, nu for en stor Deel gik til Slesvig, hvor Prisen paa Grund af det lille Marked naturligviis var lav.

Vi nøiedes ikke med at see Comoedier, men gave ogsaa selv et Par ret vel lykkede Forestillinger, i hvilke jeg tog activ Deel. Den ene af dem fandt Sted ved vort Julegilde, hos Rawens. Overlæge (senere Professor og Øienlæge) Lehmann, en Broder til Orla Lehmann, havde til denne Leilighed skrevet et livligt, af vittige Hentydninger til Dagens og Stedets Spørgsmaal vrimplende lille een Acts Stykke, med flere morsomme Sange i. Jeg spillede i dette Stykke Elskerens Ven og Fortrolige, en ung, flot Lieutenant. En anden Gang opførte vi paa Byens Theater H. C. Andersens »Nattegjæsten« og den af Lieutenant Ivar Bille skrevne, første Gang Aaret iforveien i Sønderborg opførte to Acts Vaudeville »De Frivillige«. Naturligviis bleve ved begge Forestillingerne Damerrollerne givne af Mandfolk.

Paa min 29 Aars Fødselsdag, den 15de Januar, 1851, overraskedes jeg baade behageligt og ubehageligt ved, at en af min Delings Foureer og en Menig bestaaende Deputation paa hele Delingens Vegne lykønskede mig og overrakte mig en Gave, bestaaende af et lille Sølvkruus og et slebet Glasølkrus med Sølvlaag, hvilke Sager jeg endnu er i Besiddelse af. Det Ubehagelige ved Overraskelsen laa deri, at det — meget rigtigt og naturligt — var forbudt de Underordnede at give og de Overordnede at modtage Gaver; men da mine Folk vare uvidende om denne Bestemmelse, da det vilde have krænket dem dybt, hvis jeg havde vægret mig ved at modtage deres Foræring, og da jeg endvidere vidste med mig selv, at hvilke Feil der end



muligt kunde klæbe ved min Commando, saa hørte utilbørlig Svaghed eller Overbærelse med Mandskabets Forseelser sikkert ikke til dem, saa slog jeg en Streg over Reglementet og takkede Delingen gennem dens Deputation for den gode Mening.

Kort inden Vaabenstilstandens Afslutning, altsaa noget ind i Aaret 1851, var jeg til Middagsselskab ude i Cavaleriets Barakker ved Lysskov hos min Broder, Ferdinand Bauditz, Escadronschef ved 3die Dragonregiment, og hos de ved hans Escadron staaende Officerer. De vare efter Omstændighederne hyggeligt indrettede. Tre Officerer havde i et af Træ opført Huus et fælleds Sovekammer og eet ditto Opholdsværelse; Kjøkkenet var derimod under fri Himmel, kun beskyttet ved et Halvtag. Trods dette fik vi en meget god Middag, bestaaende af Hvidkaalssuppe, Østers, Gaasesteg og Conditorkage. Da der henad Aften var kommen en Kjedel ind, og vi skulde til at have os en Brûlot, blev der aldeles uventet blæst »til hurtig Udrykning«. Pludselig Sceneforandring! Knap en halv Snees Minuter derefter vare vi Alle tilhest, Escadronen færdig til Afmarche og vi Gjæster beredte til i Fiirspring at ride ind til Slesvig, for i paakommende Tilfælde at naae vore Afdelinger snarest muligt. Inden Nogen af os fik sat sig i Bevægelse, opdagedes det imidlertid, at det Hele var blind Alarm, og endnu hurtigere end vi vare komne ud og tilhest, skyndte vi os ind igjen i Officeersbarakken, hvor vi snart ved Bollen, Piberne og Kortene glemte Alarmeringen. Da jeg et Par Dage derefter, i Slutningen af Januar Maaned, red derud igjen, i den Hensigt at takke for sidst og at sige min Broder og hans Regimentskamerater Farvel, inden de, efter at der nu var sluttet Vaabenstilstand, begave sig paa Hjemveien, vare de alt borte, og fandtes der i hele Barakkeleiren kun nogle faa tilbageblevne Underofficerer og Menige.

Jeg har flere Gange berørt det glade Samliv, som Hærens Officerer under Felttoget i Aaret 1850—51 førte inde hos »Tante« (Madam Esselbach). Til Afslutning paa mine Meddelelser fra Krigsaarene vil jeg her indflette nogle Minder fra vore glade Aftener i Slesvig By.

Det var i Slutningen af Januar, 1851. Stormen tudede og pidskede Tøsneen mod Ruderne; Vindhanerne paa Gottorp Slots Taarne og Uglerne i den nærliggende Dyrehave sang fleerstemmige Sange. Det var kort sagt et rigtigt uhyggeligt Veir; men inde hos Mutter Esselbach mærkede vi ikke noget dertil; »vi glemte Vintrens barske Sang, thi der var Foraar i vort Hjerte.« For Enden af et langt Bord inde i den store Gjæstestue tronede »Tante« selv; ved hendes Side sad den tykke Dragonmajor Würtzen, hvis gemytlig Ansigt var nok til at bringe enhver Beskuer i godt Humeur, og langs Bordets Sider vare vel henved en fyrretyve Officerer og civil-militaire Embedsmænd af forskjellig Alder og Rang bænkedes. Aftenspiisningen var tilende, og ved et Sidebord havde nogle »Sagkyndige« begyndt i en stor, paa en Trefod staaende Kobbercasserolle at tilberede en lifligt duftende Brûlot, ɔ: en Blanding af Rom eller Cognac og Viin, f. Ex. Jeres og Rhinskviin, der bringes i Brand, hvorpaa hvidt Sukker anbringes paa en Rist (eller Ildtang) over Flammen og deels smeltende drypper, deels gaende i Stykker falder ned i Vædsken. Drikken var snart færdig, Glassene bleve fyldte, Brandere, lystige Viser, morsomme Historier og improviserede Vexelsange til de yndede Melodier »Julia Hopsasa« og »Rullen gaaer« afløste Slag i Slag hinanden. Stemningen var den Aften mageløst overgiven, saa vi behøvede ikke for at bringe Liv i den at tye til vort Nødmiddel, nemlig at lade Brûlot'en gaae rundt i en omvendt Osteklokke, som Ingen havde Lov til at sende videre, før han enten havde holdt en lille Tale eller sunget et improviseret Vers og drukket en ved Acclamation som tilstrækkelig stor anerkjendt Slurk af Osteklokkens Indhold. En Gang imellem indtraadte der dog en lille Pause; under en saadan bemærkede Major Würtzen: »Det er iaften ligesaadan et Hundeveir, som den Gang min gamle Regimentscommandeur i forrige Krigens Tid (1807—1814) sendte en skriftlig Melding til Hovedkvarteret pr. Fødordonnans, fordi, som han havde skrevet nederunder paa Sedlen, »Veiret var altfor slemt til at jage en Hest ud i.« »Ja,« bemærkede en Anden; »det kan blive strengt nok at kjæmpe sig frem mod Vinden over Gottorp Dæmning, Jeg misunder ikke dem, der skulle ud paa Landet iaften. Det

er sandt, C.,« spurgte han sin Nabo, en tyk, noget dvask, men meget begavet Ingenieurofficeer, »hvordan kom Du saa hjem igaar Nat? Kunde Du med Din Blyhat paa finde Veien til Huusby?» »Det lod jeg være min Hests Sag,« svarede Lieutenant C.; »den er vant til Touren. Men ganske uden Forhindringer naaede jeg dog ikke hjem.« »Det er saa rimeligt,« sagde den Anden, »da som bekjendt Biveiene omkring Slesvig By for Tiden passende kunne henregnes til, hvad I Ingenieurer kalde »passive Forhindringer« saasom »Ulvegrave, Smaapæle, Pallisader, spanske Ryttere, Forhug o. s. v.« Det hedder sig, at en Hund skal være druknet i Veien til Dannevirkeby. Saa galt er det da ikke gaaet Dig, som vi jo kunne see, og forhaabentlig hellerikke Din Hest. Faldt den med Dig, eller faldt Du af den?» »Da I havde faaet mig hjulpen op paa »Lise« og givet den et Dask,« fortsatte Lieutenant C., »luntede den saa smaat af med mig. Jeg faldt snart Hoppen om Halsen og samtidig i en blid Slummer, hvoraf jeg vaagnede derved, at Lise pludselig standsede, hvilket bragte mig paa den Tro, at vi nu vare hjemme. »Prr, Pr!« sagde En ganske tæt ved mig og tog i det Samme fat i Hestens Tøile. Jeg reiste mig op i Sædet. »Hvad! Der er min Sjæl En paa Bæstet!« udbrød Piquetposten forundret; thi en saadan var jeg stødt paa. Han slap Tøilen, fældede Gevær og raabte: »Holdt! Hvem dør?» »Officeer!« svarede jeg. »Feltraab!« skreg Skildvagten. Det var mig ikke muligt at komme paa det. Hvad var herved at gjøre? Jeg sagde Manden, hvem jeg var, fortalte ham, at jeg havde glemst Feltraabet, og bad ham om at lade mig passere. »Nei,« svarede han, stadig med fældet Gevær; »det tør jeg ikke for aldrig det; men prøv, om De ikke kan hitte paa det.« Lad gaae, tænkte jeg; den Idee er ikke saa gal. »Mads?» sagde jeg. »Nei!« »Christian?» »Nei!« »Peter?» »Nei!« »Stine?» »Nu er De nær ved det!« »Trine?» »Passer, Officeer!« sagde Piquetposten, skuldrede Gevær og traadte tilside, hvorpaa Lise listede saa smaat afsted igjen, og da jeg paany vaagnede, var det udenfor Døren til mit Qvarteer, hvor baade Lise og jeg, takket være vor fælleds Oppasser, snart laa hver paa sit Halmleie.«

Lieutenants C.'s Fortælling vakte megen Munterhed og efterfulgtes deels af lignende, deels af alvorligere Historier. Blandt de sidste mindes jeg følgende, der skyldtes Dragonritmester Leth (død for en Deel Aar siden som Chef for Remontecommissionen). »Forleden,« fortalte han, »var det et stygt, raakoldt, halvt taaget Veir, da Vedetterne ved min Feltvagt kort efter Dagningen skulde afløses. I den sidste Tid have vi ladet Afløsningen foregaae paa den Maade, at hver een eller to Mand rider den nærmeste Vei lige løs paa den Vedet, som han eller de skal afløse. De kjende efterhaanden Alle nøie deres Poster, og saaledes skeer Afløsningen hurtigt og uden at vække Fjendens Opmærksomhed. Paa den anden Side komme de afløste Folk med kortere eller længere Mellemlum enkeltviis tilbage til Feltvagten, hvilket iøvrigt som oftest ikke er forbundet med nogen Ulempe. Medens Afløsningen den omtalte Morgen gik for sig paa den ovennævnte Maade, faldt der ude i Forpostkjæden hurtigt efter hverandre nogle Skud; Skydningen holdt imidlertid snart op, og den ene Mand efter den anden kom ind til Feltvagten og meldte sig. Da alle de afløste Folk vare indtrufne, og Ingen af dem havde sagt noget om Skuddene, forhørte jeg mig derom. En Dragon red frem og svarede: »Det var paa min Post, der blev skudt, Hr. Ritmester.« »Hvorfor har Du da ikke meldt det ved Din Tilbagekomst?« spurgte jeg. »Det var bare mig, de skjød paa, Hr. Ritmester,« lød Svaret. En saadan Naivitet og Beskedenhed falder naturligt for den danske bondefødte Soldat.

Jeg skulde i Tjeneste Klokken Sex næste Morgen, og da Klokken alt var »Adskillige«, som salig C. N. Rosenkilde sagde i »Recensenten og Dyret«, søgte jeg at overtale nogle i Nærheden af mit Qvarteer boende Kamerater til at bryde op; men de vilde ikke forlade den endnu ikke heelt tømte Bolle, eller rettere Casserolle, saa jeg maatte begive mig alene paa Veien. Som flere Gange berørt, boede jeg da ude i Byen Slesvigs sydligste Deel, Friedrichsberg, egentlig en langstrakt Forstad, skilt fra Lollfusz, i hvis sydligste Ende Madame Esselbachs Hotel laa, ved en lang Dæmning, der havde Slien paa sin ene og Gottorp Slots Grav paa sin anden Side. Ved hver af den saa kaldte Gottorper Dæmnings Ender var der om

Natten posteret en Skildvagt, som skulde afkræve alle Forbigaaende Feltraabet. Da den nærmest Lollfusz staaende Skildvagt raabte mig an, faldt det mig ind, at jeg, ligesom Lieutenant C. den foregaaende Aften, havde glemt Feltraabet. Det var yderst ubehageligt, tænkte jeg, i dette afskyelige Veir at skulle gaae tilbage til Esselbachs for at faae Feltraabet at vide og saa oven i Kjøbet blive udleet af dem, der endnu sidde om Bollen. Jeg indlod mig derfor i Underhandlinger med Skildvagten, sagde ham, hvem jeg var, viste ham ved en Lygtes Skin min Uniform og fik ham til at lade mig slippe forbi. Uden Hindring naaede jeg nu Dæmningens anden Ende, hvor jeg selvfølgelig blev anraabt og standset af den der staaende Skildvagt, hvem jeg gav samme Forklaring, som jeg havde givet den første; men »Jens« No. 2 vedblev standhaftigt at forlange Feltraabet af mig, vilde paa ingen Maade lade mig passere uden dette og gav mig ikke, som Lieutenant C.'s Piquetpost, noget Vink desangaaende. Omsider blev jeg kjed af denne Parlateren og spurgte Fyren: »Hvis jeg nu løber forbi Dig, vil Du saa skyde efter mig?« »Lieutenanten veed vist lige saa godt som jeg, hvad der er en Skildvagts Pligt under saadanne Omstændigheder,« svarede han med et svinepoldisk Griin og lod Hanen paa sit i Anslag liggende. Gevær knække. Skjøndt det var fristende at søge at naae mit Qvarteer, som jeg nu var temmelig nær ved, og intet mindre end behageligt i Storm og Slud at gaae Veien til Madame Esselbach og tilbage igjen, besluttede jeg dog at vælge dette Alternativ, fremfor at lade det komme an paa, om Skildvagten virkelig vilde skyde paa mig, dersom jeg løb forbi ham. Følgelig gjorde jeg Omkring og traskede gnaven ad Lollfusz til. Da jeg kom i Nærheden af Skildvagten ved den nordre Ende af Dæmningen, raabte han mig atter an. »Det er mig,« svarede jeg; »den Lieutenant, der ikke vidste Feltraabet før. Din Kamerat henne ved Dæmningens anden Ende er mere storsindet end Du og vil ikke lade mig passere uden Feltraab, saa nu maa jeg dog tilbage til Esselbachs for at faae det at vide — med mindre Du vil være saa skikkelig at betro mig det?« tilføiede jeg, idet denne Udvei med Eet faldt mig ind. »Aa nei, aa nei!« raabte Skildvagten klynkende. »Jeg

er et ulykkeligt Menneske! Nu angiver han mig bestemt, fordi jeg har ladet Dem passere uden Feltraab, og saa kommer jeg sølle Skrog i Kassen for det. Jeg skulde aldrig have gjort det.« »Ja, det er godt nok; lad mig nu bare komme frem, saa skal jeg snart faae Feltraabet at vide.« »Nei, nei!« raabte Skildvagten og fældede Gevær. »En Gang har jeg ladet Dem passere uden Feltraab; men den anden Post har Ret; nu kommer De min Sjæl ikke forbi, nei aldrig! Aa, Gud hjælpe mig arme Stakkel; han melder mig bestemt, for han er svært skrap i Tjenesten.« Al min Beden, Truen og Banden nyttede mig ikke det Allermindste; denne Gang var han lige saa umedgjørlig som den Anden. Tak Skjæbne! tænkte jeg; det er en behagelig Stilling, at have Udsigt til at tilbringe en Timestid eller to her paa Dæmningen i dette Gudsveir som en Muus i en Fælde, og naar saa Aføsningen kommer at blive ført for Commandanten, Oberstlieutenant du Plat, anklaget for at have forledet en Skildvagt til Pligtforsømmelse. Medens jeg forgjæves grublede over, hvorledes jeg skulde frie mig ud af denne Vaande, hørte jeg Vognraslen inde i Lollfusz og skimtede kort derefter et Kjøretøi, der nærmede sig Dæmningen. Skildvagten raabte med høi Røst Vognen an og forlangte Feltraab af den paa Bagsædet siddende Person. »Christian!« lød Svaret, saa tydeligt, at jeg kunde høre det. Nu skyndte jeg mig freidigt syd paa, og da jeg ved min Ankomst til den tjenstivrige Skildvagt kunde give Feltraabet, slap jeg uhindret forbi ham. Da jeg lykkeligt havde passeret ham, standsede jeg og sagde: »Hør, Skildvagt! det var mig, der før lod, som om jeg ikke kjendte Feltraabet. Siig mig — havde Du virkelig skudt paa mig, hvis jeg havde prøvet paa at løbe fra Dig?« »Aa, Lieutenanten har vist læst Parolbefalingen imorges og veed altsaa nok, at Skuddene idag ere blevne kradsede ud af Bøsserne, og at vi ikke længere staa paa Post med ladte Geværer herinde i Byen.« »Saa gid da den lede o. s. v.« havde jeg nær raabt, men tog mig i det og bemærkede tilsyneladende roligt: »Ja, naturligviis; jeg vilde blot see, hvordan Du kunde klare for Dig. Hvor er Du fra?« »Jeg er født i Christenbernikovstræde,« svarede han og lo smørret. Fem Minuter derefter laa jeg omsider i min gode Seng og sov

snart ind; men hele Natten igjennem drømte jeg om Bajonet-spidsen og Kugler i Livet.

Hidtil havde Opholdet i Slesvig, afset fra Længslen efter Slægt og Venner i Kjøbenhavn, jo været ret taaleligt; men fra den Tid af, da den ene Afdeling efter den anden som Følge af Vaabenstilstandens Afslutning marcherede hjem, blev det mindre og mindre behageligt for os Tilbageblivende, der mismodigt tærede den sidste af Gjæstgiver Rawen forskrevne Tønde Østers. Da der blev bedre Plads i Byen, omfordeeltes Qvartererne, ved hvilken Leilighed jeg kom bort fra min skikkelige Pastor emeritus Paulsen og flyttede ind i et forresten godt Qvarter i Lollfusz, hvor jeg blev boende, indtil ogsaa jeg i Mai Maaned var saa heldig at slippe bort fra Slesvig By. Ved denne Tid fik jeg en ny Oppasser, en Jyde, ved Navn Henrik Nakkeballe, en prægtig, tro Karl, hvem jeg aldeles ikke bebrejder, at han rangerede de tre Skabninger, han havde at passe, som følger: 1) Min Hest, Lise; 2) min Høsehund, Sadrach og 3) min Ringhed. Da jeg, som sagt, var meget vel tilfreds med ham, kan man tænke sig, at de to nævnte Fiirbenede ikke have havt Grund til at beklage sig over den Behandling, han gav dem.

Jeg havde endnu stadigt ikke blot Ridehest, men ogsaa en Vogn og mindst eet Par Kjøreheste og benyttede disse Befordringsmidler til i min Fritid at aflægge Besøg i Slesvigs nærmere og fjærnere Omegn. Saaledes red jeg en Dag med nogle Kamerater ud til det ved Sliens sydlige Bred, omtrent halvanden Miil fra Slesvig, smukt beliggende Lystslot Louisenlund, der tidligere havde været beboet af den gamle Guldsmager og Mystiker, Cagliostros og Greven af St. Germain's Aandsfrænde, Landgrev Carl af Hessen, Kong Frederik den 6tes Svigerfader. En anden Gang kjørte jeg til Eckernførde og besøgte nogle af mine dør cantonnerende Cadetkamerater.

Ved Fjendtlighedernes Ophør, i Begyndelsen af Aaret 1851, blev lidt efter lidt den største Deel af den schleswigholsteinske Hær opløst. En Deel af den blev siden indlemmet i den danske Hær, og kom til at udgøre det Contingent, hvilket Kongen af Danmark i sin Egenskab som Hertug af det til det

tydske Forbund hørende Holstein skulde stille til Forbundshæren. I dette Contingents Afdelinger, der, hvad Officeerspersonalet angik, i Eet og Alt hørte til den danske Hær og havde Avancement fælleds med denne, blev der optaget adskillige Insurgentofficerer, hvis eneste Adkomst til Officeerspladser i den danske Hær var den, at de under Oprøret havde tjent mod Landets retsmæssige Hersker, og nogle af disse Leiesvende staae endnu den Dag idag (1880) i den danske Armee! Holstein, indbefattet en Deel af Rendsburg, blev besat af østerrikske og preussiske Tropper, som skulde gjenoprette den lovlige Regering i Landet; den nord for begge Eiderarmene og Canalen liggende Deel af Rendsburg, »Kronwerk« kaldet, ansaaes imidlertid for hørende til Slesvig, og fik derfor en dansk Besætning, under Befaling af Oberst Gerlach (i 1864 Meza's Efterfølger som øverst befalende General over Felthæren). Toldgrænsen blev foreløbig forlagt fra Kongeaen til Eideren; og Opførelsen af nogle i denne Anledning nødvendige, midlertidige Toldbygninger blev overdraget Feltingenieurdetachmentet, der betroede mig, under Capitain Ernsts Overtilsyn, Ledelsen af disse Arbeider. Som Følge heraf tilbragte jeg nogle Dage i et afskyeligt Bondeqvarteer i den ikke ret langt nord for Rendsburg liggende Landsby Duwenstadt for, i Forening med en Tømmermester Schröder fra Rendsburg, at sætte Arbeiderne igang, hvorpaa jeg igjen flyttede tilbage til Slesvig. Hele Foraaret igjennem tog jeg een, à to Gange om Ugen enten kjørende eller ridende til Rendsburg, hvor jeg undertiden blev Natten over og da sov paa en Sopha, hos en af mine i Kronwerks Barakker indquarterede Kamerater af Infanteriet. En Gang imellem blev jeg under et saadant Ophold indbudt til en L'hombre hos den originale, men gemytlige Commandant, Oberst Gerlach, som havde sit Qvarteer i en Kjøbmandsgaard, der laa lige udenfor Porten til Altstadt, Rendsburgs midterste, paa en Eiderø liggende Deel.

En Dag fik min Nysgjerrighed Bugt med mine Betænkeligheder, og jeg vovede mig ind i Altstadt, hvor det endnu vrimlede af deels civilklædte, deels uniformerede schleswig-holsteinske Soldater, Underofficerer og Officerer. Jeg naaede uanstastet temmelig langt ind i Byen; men tilsidst begyndte en



Deel i Uniform klædte Insurgenter at flokkes om mig, uglesee mig og lade meer eller mindre høirøstede Bemærkninger falde. Jeg ansaae det følgerigt for det Klogeste at vende Næsen hjemad, hvilken Beslutning jeg ikke fattede eet Øieblik for tidlidt; thi da jeg betraadte den til Kronwerk førende Bro, havde jeg et talrigt Slæng civil og militær Pøbel paa Siderne af mig og i Hælene paa mig, og blev jeg tracteret med Hyl, »Schleswig-Holstein meerumschlungen« og »Hannemann« (et da gjenoptaget Skjældsord for os Danske), saa jeg fik meer end nok af det. Jeg gik saa hurtigt, som jeg anstændigviis kunde, saae mig ikke om til Høire eller Venstre og havde stadigt Haanden paa Sabelfæstet for, om fornødent, at trække blank og forsvare mig, hvilket dog heldigviis ikke blev nødvendigt. Glad, men med tør Hals og rystende Knæer, slap jeg omsider forbi den ved Broens nordlige Ende staaende østerrigske Skildvagt og var nu i Sikkerhed. Ikke een af de østerrigske eller preussiske Officerer, som saae, i hvilken ubehagelig Situation jeg befandt mig, gjorde det Mindste for at frie mig ud af den.

Det da Oplevede afholdt mig imidlertid ikke fra nogen Tid derefter at gjøre en lille Afstikker til Hamburg. Iført en civil Vinterfrakke og en ditto Peltshue, kørte jeg en Dag paa Jernbanen fra Rendsburg til Altona. Underveis hørte jeg naturligviis Meget, som skurrede i mine danske Øren, men holdt min Mund. I Hamburg tog jeg ind i Hotel l'Europe. Jeg havde ventet at kunne være fuldstændig ukjendt og brød mig følgerigt ikke om, at min Paaklædning var alt Andet end elegant; det var mig derfor sletikke kjært, at jeg deels i Hotellet og deels paa Jungfernstieg traf den ene Bekjendt efter den anden. Jeg forvandt dog snart dette Indtryk og tilbragte i Selskab med nogle andre Danske et Par meget interessante Dage i Hamburg. Bl. A. var jeg i Stadttheatret, hvor jeg hørte Kreutzers smukke Opera »Das Nachtlager in Granada«. Naar jeg undtager een eller to Smaatoure til Helsingborg og Ramløsa, var dette mit første Besøg i Udlandet. Jeg følte mig da imponeret af Alsterbassin'ets Omgivelser; siden er jeg kommen til den Anskuelse, at vore Søer udenfor Kjøbenhavn nu ikke alene kunne maale sig med, men endog adskilligt overgaae Alsterbassin'et i malerisk Henseende; navnligt er

dette Tilfældet med Partiet omkring Nørrebro og Strøget henad mod Østerbro.

Henimod Midten af Mai Maaned, 1851, reiste jeg med Orlov til Kjøbenhavn, og efter at mit Ophold dér først var blevet forlænget udover den mig meddeelte Orlovstid, idet jeg paa Grund af rheumatiske Lidelser nødedes til at lægge mig ind paa Garnisonshospitalet, blev jeg i Sommerens Løb forflyttet til Kjøbenhavn og ansat som Adjudant hos Ingenieurcorpsets Chef, General Schlegel, og ved Siden deraf som ledende Officeer i et af Kjøbenhavns militaire Bygningsdistricter. I disse to Stillinger, der tilsammentagne ikke gave mig ret meget at bestille, forblev jeg, indtil jeg henimod Udgangen af Aaret 1852 traadte ud af Krigstjenesten.

---

# DET NY AARHUNDREDE

HALVMAANEDSSKRIFT  
REDIGERET AF  
P. MUNCH

Udkommer	Pris:
den 1. og 15.	70 Øre
i hver	maanedlig,
Maaned	2 Kr.
	pr. Kvartal

Pris pr. Hefte  $33\frac{1}{4}$  Øre  
i Abonnement

— Indmeld Subskription —  
Gyldendalske Boghandel

**Kong Frederik den Syvendes Regering.** Et Bidrag  
til den danske Stats Historie fra 1848—1863.  
Ved Dr. phil. ALEX. THORSØE. To Bind.  
10 Kr.

**Livserindringer** af I. N. MADVIG. 5 Kr. 50 Øre.

**Af mit Levnet.** Meddelelser af Biskop, Dr. theol.  
H. MARTENSEN. 1ste—3die Afdeling. 8 Kr.  
50 Øre.

**Meddelelser om mit Levnet.** Af Biskop, Dr. theol.  
I. P. MYNSTER. 2det Oplag. 4 Kr. 50 Øre.

**Mit Liv og Levned,** som jeg selv har forstaaet  
det. Af Pastor JOHANNES FIBIGER. Udgivet  
af KARL GJELLERUP. 5 Kr.

**Erindringer fra min Barndom og Ungdom.** Af  
C. HOSTRUP. 4 Kr.

**Senere Livserindringer.** Af C. HOSTRUP. Udgivne  
af ELISABETH HOSTRUP. 3 Kr.

**Generalmajor C. F. v. Holtens Erindringer.** Ud-  
givne af WILLIAM BLOCH. 2det Oplag. Pris  
4 Kr. 50 Øre.

